Riksantikvarieämbetet

Det medeltida Sverige
Band 1 UPPLAND: 7 Attundaland:
Bro, Färingö, Adelsö, Sollentuna

Det medeltida Sverige
1 UPPLAND

---

7 ATTUNDALAND

Bro, Färingö, Adelsö, Sollentuna

av
Olle Ferm
Mats Johansson
Sigurd Rahmqvist

Stockholm 1992
⌘ Riksantikvarieämbetet

Särskilda bidrag till tryckning har ugått från Ekerö och Järfälla kommuner.

Omslaget: "Landtcharta" över sydvästra Uppland (beskuren), troligen utförd på 1690-talet och sammanställd från fd lantmätaren Petter Geddas geografiska (härads)kartor 1684–86 (LmV B 7).

ISBN 91-7192-881-2
Norstedts Tryckeri, Stockholm 1992

Förord

Kungl Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien beslöt år 1960 att tillsätta en kommitté för utarbetande och utgivning av verket Det medeltida Sverige. Arbetet förlades till Historiska institutionen vid Stockholms universitet och leddes av kommitténs sekreterare, professor Gunnar T Westin, som i ett föredrag på Svenska historiska föreningen 1962 (tryckt i HT 1962 s 121—140) presenterade de allmänna övervägandena bakom verket. Med Vitterhetsakademien som huvudman publicerades tre häften: DMS 1:1, DMS 1:4 och DMS 1:3, omfattande Norra Roden och norra delen av Tiundaland i Uppland.

Den 1 juli 1982 överfördes genom ett riksdagsbeslut projektet Det medeltida Sverige till Riksantikvarieämbetet med placering inom Dokumentationsbyrån, sedan 1987 Fornminnesavdelningen. Vid överföringen knöts en rådgivande kommitté till utgivningsarbetet med representanter för Riksantikvarieämbetet, Vitterhetsakademien och universiteten. I kommittén ingår för närvarande: professor Thorsten Andersson, professor Erik Cinthio, avdelningsdirektör Helmer Gustavson (sekreterare), professor Staffan Helmfrid, professor Sven Lundkvist, professor Herman Schück, docent Klas-Göran Selinge, professor Ulf Sporrong och avdelningschef Gustaf Trotzig (ordförande). Med riksantikvarieämbetet som huvudman har hittills tre häften för Uppland publicerats (DMS 1:2, 1:5 och 1:6) och två för Småland (DMS 4:1 och 4:2).

Det nu föreliggande häftet av *Det medeltida Sverige* (DMS 1:7) behandlar den sydvästra delen av Attundaland i Uppland. Det har utarbetats av docent Olle Ferm, fil mag Sigurd Rahmqvist och fil kand Mats Johansson. Arbetet har varit fördelat så att Mats Johansson svarat för bearbetningen av UH-materialet för hela området och sammanställningen av tabeller för Bro och Sollentuna härader. Olle Ferm har svarat för bearbetningen av det övriga materialet för dessa härader, Sigurd Rahmqvist för Färingö tingslag och Adelsö socken. Det inledande kapitlet är författat av Olle Ferm och Sigurd Rahmqvist i samråd med Mats Johansson. Häftet har redigerats av Olle Ferm och Sigurd Rahmqvist. För beskrivningen av häraderna Bro och Sollentuna har författarna dragit nytta av en preliminär sammanställning av fil lic Bengt Gehlin från mitten av 1960-talet.

Avsnittet om registrerade fornlämningar har författats av docent Klas-Göran Selinge. Kyrkobeskrivningarna har utarbetats i samråd med fil dr Ann Catherine Bonnier. Den rådgivande kommittén har tagit del av arbetsmanuskriptet, vilket även teol dr Jan Liedgren och fil dr Hans Gillingstam gjort. Docent Jan Brunius vid Riksarkivet och docent Birgitta Fritz vid Svenskt diplomatarium har vid olika tillfällen varit redaktionen behjälplig. Excerperingsarbete har utförts av framlidne jur kand Sven Klippvall. Nina Bauer har renskrivit huvuddelen av manuskriptet, för återstoden har Catharina Dyberg svarat. Kartorna har renritats av Katarina Strömdahl, Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet.

Ett särskilt tack riktas till Ekerö och Järfälla kommuner, vilka välvilligt givit ekonomiskt bidrag till tryckningen.

Stockholm i december 1992
Gustaf Trotzig

Innehåll

5 Förord
7 Innehållsförteckning
9 **Inledning**

Attundaland: Bro, Färingö, Adelsö, Sollentuna
19 Topografiska huvuddrag
20 Översikt över fornlämningar
25 Administrativ indelning
Medeltiden
1540–1570
28 Judiciella förhållanden
31 Kyrkliga förhållanden
35 Färingöjordeboken
36 Statistiska uppgifter
Antal jordeboksenheter
Jordetal

44 **Bro härad**
45 Bro socken
59 Låssa socken
73 Stockholms-Näs socken
97 Västra Ryds socken

114 **Färingö tingslag**
115 Färentuna härad
115 Färentuna socken
139 Hilleshögs socken
153 Lovö socken
173 Munsö socken
182 Skå socken
198 Sånga socken

218 **Adelsö socken**

237 **Sollentuna härad**
238 Bromma socken
256 Eds socken
272 Järfälla socken
290 Sollentuna socken
310 Spånga socken

Källor, litteratur och förkortningar
335 Använt UH-material
339 Tiondelängder
340 Förkortningar: källor och citerad litteratur
350 Förkortningar, allmänna
353 Kartor

Register
355 Ortregister
366 Personregister
384 Register över kyrkliga institutioners godsinnehav
387 Register över sätesgårdar

Kartor
27 Attundaland, sydvästra delen, administrativ och judiciell indelning
32 Attundaland, sydvästra delen, kyrklig indelning
48 Bro socken

62 Lässa socken
77 Stockholms-Näs socken
101 Västra Ryds socken
120 Färentuna socken
142 Hilleshögs socken
157 Lovö socken
176 Munsö socken
184 Skå socken
201 Sånga socken
221 Adelsö socken
242 Bromma socken
260 Eds socken
277 Järfälla socken
296 Sollentuna socken
315 Spånga socken

Inledning

De regionala bearbetningarna i *Det medeltida Sverige* presenteras landskapsvis, i härader och skeppslag och under dem socknar samt vidare städer. Därvid följs indelningen i 1500-talets kamerala material. I de fall förändringar skett under senare perioder finns hänvisningar på den plats, där en socken eller ort borde återfinnas enligt den nuvarande indelningen.

Socknen redovisas på det sätt den framträder i 1500-talsmaterialet, som en kameral enhet: jordebokssocknen, vilken ofta men inte alltid överensstämmer med den kyrkliga socknen. När skillnader mellan dessa har iakttagits, anmärks det. Termen socken står i boken för begreppet jordebokssocken, om inte annat särskilt anges; endast i avsnittet om den kyrkliga organisationen är "socken" synonymt med kyrksocken.

Med "den nuvarande indelningen" och "den nuvarande socknen" avses den regionala organisationen 1950 före de stora kommunsammanslagningarna. "Socken" betecknar där den borgerliga kommunen, som i allmänhet sammanföll med den kyrkliga: församlingen.

Redovisningen inom socknen av varje by/gård, brukningsenhet består av tre delar:

I Namnformer och kartangivelse
II Inventering av landskapshandlingarna
III Inventering av det medeltida materialet fram till ca 1560

I **Namnformer** För varje enhet redovisas först det nuvarande namnet, med halvfet stil, därefter den äldsta kända namnformen, kursiverad, och årtalet för denna.

När det *äldsta belägget* hämtats ur tryckta källor av god kvalitet, återges stavningen enligt trycket utan att den har kontrollerats mot originaldokumentet. (I enstaka fall har originaldokumentet granskats, vilket anges med "or", ex "DS 1031 or".) Uppgifter som hämtats ur tryckta regestsamlingar har regelmässigt kontrollerats mot originalet, vilket markeras genom att originalets signum anges, följt av hänvisning till trycket, (ex "RAp 21/3, SMR 235"). Om det äldsta belägget är en avskrift, återges även den äldsta originalformen. Det har inte varit möjligt att pröva alla ortnamnsproblem.

Därför anges varianter av namnet endast undantagsvis, t ex vid kraftig avvikelse eller förändring under medeltid och 1500-tal. För övriga äldre namnformer hänvisas till det omfattande excerptmaterialet i Ortnamnsarkivet i Uppsala. Ortnamnsförändringar som skett efter 1550-talet har inte heller kunnat redovisas inom undersökningens ram. Ortnamnen återges genomgående med stora begynnelsebokstäver, även i de fall originalen eller de tryckta källorna har små. Prepositioner ("in", "de" osv) anges, men "i" och "j" återges båda med *i*.[1] Undantag: äldsta belägg hämtade ur 1500-talets kamerala material återges som regel utan preposition.

De *nutida namnen* återges enligt stavningen på den ekonomiska kartan 1:10 000. Har byn/gården/brukningsenheten inte kunnat återfinnas på officiellt kartmaterial (i första hand ekonomiska kartan 1:10 000, topografiska kartan 1:50 000, generalstabskartan 1:100 000 eller 1800-talets ekonomiska kartor) redovisas den under den äldsta kända namnformen, vilken markerats med *.

Kartangivelse. Den siffergrupp som avslutar den första avdelningen hänvisar till det aktuella bladet av den ekonomiska kartan 1:10 000; ett rutsystem med motsvarande kod finns inlagt på den topografiska kartan 1:50 000.

II **Inventeringen av 1500-talets kamerala material** bygger på de i Kammararkivet förvarade landskapshandlingarna, från de äldsta, omkring 1540, fram till omkring 1570. Slutåret varierar något beroende på materialtillgången. Exakt uppgift om vilka handlingar som ligger till grund för bearbetningen framgår av förteckningen över "Använt UH-material" (UH = Upplands handlingar). Landskapshandlingarna har kompletterats med Frälse- och rusttjänstlängderna från 1562. Däremot har tiondelängder som regel inte utnyttjats utom för att fastställa den kyrkliga indelningen. Inte heller längderna Gärder och hjälper 1535, KA, har använts, då de uppgifter som de lämnar om lokala förhållanden många gånger förefaller osäkra.

Uppgifterna redovisas enligt ett fast schema med ett antal starka förkortningar (se förkortningslistan):

1) *jordnatur* och *antal kamerala enheter* återges med halvfet stil, ex "**1 sk**" = ett skattehemman.
2) *jordetal* (om sådant finns), dvs enhetens storlek och kamerala värde uttryckt i markland: öresland: örtugland: penningland.

1 markland	8 öresland	24 örtugland	192 penningland
	1 öresland	3 örtugland	24 penningland
		1 örtugland	8 penningland

[1] Upplöst förkortning markeras ej.

En gård med jordetalet tre öresland och fyra penningland redovisas 0:3:0:4. I de fall penningland eller örtugland och penningland saknas, markeras de inte: ex tre öresland = 0:3; däremot ett markland = 1:0.

I vissa områden av de delar av Sverige där jordetal finns uttrycks gårdarnas jordetal i skiftande kombinationer i de olika årgångarna av kronans jordeböcker. Av redovisningstekniska skäl har det därför i sådana områden blivit nödvändigt att använda ett och samma uttrycks-sätt över hela undersökningsperioden. För de i detta häfte behandlade delarna av Uppland, där uttryck i mark- och öresland är det vanligaste, har det fallit sig naturligt att räkna om jordetalet till så stora enheter som möjligt. Exempelvis har en gård, som i somliga längder anges till $0:0:11\frac{1}{2}$ och i andra till 0:3:0:20, i bearbetningen redovisats med 0:3:2:4.

Om det i samma by finns flera enheter av samma jordnatur, anges jordetalet för varje gård, ex "**2 sk**, 0:4 + 0:4.

I byar med flera än en gård redovisas gårdarna i fallande storleksordning, inte efter jordeböckernas ordning.

3) *årtal*. Om inga årtal nämns innebär det, att uppgifterna om gården (motsvarande) är oförändrade under hela den period som täcks av de använda landskapshandlingarna. Ett enstaka årtal som föregår jordnaturen, ex "1548 **1 aoe**", anger att gården uppträder första gången detta år och sedan finns perioden ut. Finns en gård enbart en del av perioden, anges de år den existerar, ex "1555–65 **1 sk**". "1544 (endast)" innebär att den redovisas endast detta år.

4) vid *förändringar i jordetalet* anges det år, då förändringen sker, följt av det nya jordetalet, ex "**1 sk**, 0:2, 1558 0:3", vilket visar, att gården anges till två öresland från periodens början och till tre öresland från 1558 till dess slut. En tillfällig förändring med tillbakagång till det ursprungliga jordetalet markeras med ( ), ex "**1 sk**, 0:2 (1558 0:3)", vilket betyder två öresland hela perioden med undantag för år 1558.

Samma system används vid *förändringar i jordnaturen*, ex "**1 ky**, 1566 **1 aoe**, 1:0", vilket innebär att enheten från att ha varit kyrkohemman från periodens början, 1566 övergår till ett arv och eget-hemman. Jordetalet är hela tiden detsamma.

Uttrycket "som 1558 delas på" innebär, att delningen (förändringen) uppträder i jordeboken första gången det året, inte att själva delningsprocessen kan beläggas det året. I de fall det kan iakttagas hur delningen har gått till, anges det särskilt.

5) *utjord* redovisas med jordetal under sitt geografiska namn med angivande av den gård till vilken den hör. Under huvudgården finns en hänvisning till utjordens geografiska namn. För årtalen se punkt 4: märk dock att "**1 skuj**, 0:2 till Åby, 1546 till Överby" innebär, att utjorden, som hela tiden är två öresland, från periodens början tillhör Åby men från 1546 till periodens slut tillhör Överby. *Frälsets* utjordar redovisas normalt inte i landskapshandlingarna.

6) *kyrkojord* och *arv och eget-jord* saknar ibland uppgift om jordetal. I förteckningen över "Använt UH-material" för respektive avsnitt anges, när jordetal saknas för dessa jordnaturer. Detta markeras inte särskilt i redovisningen av varje gård. Exempelvis "**1 ky**, 0:4" betyder att ett kyrkohemman redovisas under hela perioden och att jordetalet är 0:4, när det förekommer. Ingår jorden i ett rättardöme anges detta inom parentes, ex "**1 ky**, 0:5. (Nyvla rd)". Under Nyvla meddelas vilka år rättardömet ägde bestånd och vad det omfattade.

7) *frälsejord* saknar jordetal i landskapshandlingarna, men jordetal finns för vissa områden i Frälse- och rusttjänstlängderna (FoR). Uppgift om vilken adelsperson, som uppbär räntan (inte alltid = ägaren), redovisas inom parentes efter jordnatur och jordetal med angivande av det första år uppgiften uppträder. Tillkommer under perioden en ny innehavare av räntan, anges det år förändringen sker. Ränteinnehavaren anges i det här aktuella området i FoR, där dock Bro socken saknas, och i UH 1545 för Eds, Järfälla och Sollentuna socknar, i övriga socknar bara undantagsvis i UH. Av redovisningstekniska skäl är uppgifterna ur FoR inarbetade i UH-notiserna utan att detta särskilt anges, ex "**1 fr**, 0:4, (1545 Per Brahe, 1562 Lars Fleming)" betyder att Upplands handlingar redovisar hela perioden ett frälsehemman, som i Frälse- och rusttjänstlängderna från 1562 har jordetalet 4 öresland. 1545 uppbär Per Brahe räntan, men i Frälse- och rusttjänstlängderna 1562 och perioden ut är Lars Fleming ränteinnehavaren.

8) *summa jordetal*. När byn består av två eller flera enheter anges summan av byns jordetal. Motsvarande uppgift finns inte i det kamerala materialet. Summan, som alltså är resultatet av en bearbetning, avser det första och det sista året under undersökningsperioden, då en summa kan beräknas; (om det första året har endast en mantalslängd e dyl, kan det inte användas, och det tidigaste året med en årlig ränta måste väljas). Är summorna olika de två åren anges det senaste årets inom ( ); mellanliggande förändringar redovisas som regel inte. I summan

har inräknats jordetalet för kyrko-, arv och eget- och frälsejord enligt vad som angetts under punkt 6 och 7. Jordetalen för frälsejorden är, som ovan meddelats, tagna ur Frälse- och rusttjänstlängderna från 1562 men inräknas ändå i jordetalssumman för både det första och sista året av undersökningsperioden.

III **Inventeringen av medeltidsmaterialet** bygger på Ortnamnsarkivets i Uppsala excerpter, vilka kompletterats med annat källmaterial. Till medeltidsmateralet räknas även källor från perioden 1540–1570, som inte redovisas under UH-notiserna. Av medeltidsmaterialet redovisas i form av kortfattade regester de uppgifter om en ort som direkt eller indirekt berör jorden, såsom läge, avkastning, ränta, organisation, förvaltning och ägande.

I de fall en handling endast bevarats i avskrift, finns den ofta i flera exemplar i olika samlingar. Hänvisning sker här endast till den avskrift som använts som underlag för regesten; uppgifter om övriga avskrifter kan sökas i Diplomatariekommitténs samlingar.

Den marklandsvärderade *jordens storlek* anges på samma sätt som jordetalen i det kamerala materialet. Omräkningen till större enheter har dock inte skett, utan jordetalet återges på det sätt det finns i källan, ex "0:11" fastän det omräknat ger 1:3.

Vid försäljning och köp anges inte *köpeskillingen*, även om uppgift om den finns i dokumentet i fråga. Däremot anges eventuell *penningränta*. Myntenheten är *mark* med underavdelningarna *öre*, *örtug* och *penning*, mellan vilka samma relationer gäller som mellan de olika jordetalen (se ovan). Penningräntan anges därför på samma sätt som jordetalen, dock med tillägget pengar (pn) – 1:3 pn betyder således 1 mark och 3 öre pengar.

Personnamn (förnamn) återges som regel i normaliserad form, ex Anders för Andreas, Nils för Nisse. För en och samma person används genomgående samma namnform, oavsett om hans namn växlar i källorna. De latinska formerna återges med motsvarande svenska namn.

Släktnamn återges inom ( ), om det inte burits av personen själv. Namn som senare blivit verkliga släktnamn, ex "Oxenstierna", ges stor begynnelsebokstav. Stor bokstav ges även konstruerade namn som vunnit hävd, ex "(Pukehorn)", och sådana som utretts i ÄSF eller annan personhistorisk litteratur, ex "(Gumsehuvud)". Liten bokstav ges rent sigillbeskrivande namn, ex "(skyskura)", "(kvadrerad sköld)".

Titlar återges inte annan än när de behövs för att identifiera en person eller har betydelse för förståelsen av en viss uppgift.

Släktskap mellan i regesterna omnämnda personer anges, när det har betydelse för sammanhanget. Den uppgiften finns ofta inte i den aktuella handlingen utan har normalt hämtats ur gängse genealogisk litteratur, som regel utan att källan särskilt redovisas.

Hänvisning till andra orter görs a) till orter inom samma socken med enbart ortnamn, b) till övriga med ort- och sockennamn; upplysning om till vilket härad de senare hör, ges i ortregistret.

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av förkortningar (se s 000), följda av 1) för källpublikationer med numrerade handlingar: handlingens *ordningsnummer* eller (om handlingarna inte är genomgående numrerade) *delnummer*: *ordningsnummer*, 2) i samtliga övriga fall: *sidnummer*.

Citering: " " används när ett citat återges ordagrant med bibehållen stavning, ' ' när det återges med normaliserad stavning och form men ändå ansluter sig till den direkta ordalydelsen. Upplösta *förkortningar* markeras inte.

Frågetecken används för att ange att den lämnade uppgiften i något avseende är osäker. Det används:

1) i stället för årtal = årtalet är okänt, ex "? Sten Sture ...",
2) efter årtal = årtalet är osäkert, ex "... köpts av skatten 1549(?)".
3) före källhänvisning = osäkert om källans namnform avser den ort den identifierats med, ex "**Boda** 1490 *i Bodha* (?ULdb s 20)",
4) före ortnamn i modern form = osäkert om orten avses, ex "... bönderna i ?Risten (*Risby*– ...) ...",
5) efter direktcitat = osäker läsning, ex "1538 ... *Bozgubbe*(?) (UH 1540:5)",
6) framför begrepp eller hel sats = osäkert påstående, ex "Ingeborg av Tånga, ?hustru till Filip Karlsson".

Exempel och kommentarer

Järfälla socken

Redovisningen av Järfälla socken bygger på Upplands handlingar (UH) från 1538 till 1572 och Frälse- och rusttjänstlängderna för 1562 (FoR), vol 2. Uppgift om vilket UH-material, som utnyttjats framgår av förteckningen "Använt UH-material".

Endast för Björkeby tolkas hela artikeln. För övriga exempel förklaras enbart de uttryck som inte förekommit tidigare.

Exempel:

Björkeby 1331 *in Birkeby* (DS 2887) – 10 I, 7 d.
UH **1 skuj**, 0:3:0:4 till Barsbro.
1 ky, 0:6, 1553 0:7.
Summa jt 1:1:0:4 (1:2:0:4).
1331 byter borgaren Ingolf i Stockholm bort 0:0:2:3 till Klara kloster mot jord i Åby, Brännkyrka socken (DS 2887).
1541 har Järfälla kyrka 0:6, som räntar 3 pund korn, 0:6 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2)
1571 upplåter Johan III en gård till Antonius de Palma (UUBp 4/2; se Görväln).

Kommentar:
Nuvarande namn är Björkeby. Orten omnämns första gången första gången 1331 i ett brev tryckt i Diplomatarium Suecanum nummer 2887 och stavas då Birkeby. Orten återfinns på moderna kartor: den ekonomiska kartan 1:10 000, blad 10 I, 7 d, och på den topografiska kartan blad 10 I Stockholm NV, ruta 7 d.

Upplands handlingar redovisar 1538/39 till 1572 en skatteutjord på 3 öresland och 4 penningland som ligger under Barsbro i Järfälla socken, och ett kyrkohemman på 6 öresland, som 1553 blir 7 öresland. Jordetalet för hela Björkeby är i början av den aktuella perioden 1 markland, 1 öresland och 4 penningland, vid dess slut 1 markland, 2 öresland och 4 penningland. För 1541 finns också uppgifter om kyrkohemmanets ränta, den ersättning brukaren skall ge ägaren.

I det övriga källmaterialet omtalas Björkeby två gånger. Första gången är 1331, då en borgare i Stockholm byter bort 2 örtugland och 3 penningland till Klara kloster. Andra gången är 1571, då Johan III överlåter en gård i Björkeby – det bör alltså vara den gård som Järfälla kyrka en gång ägt – till Antonius de Palma. Om denna överlåtelse finns mer att läsa under Görväln.

Högby 1494 *Högby* (NRKb, avskr), 1551 *udi Högby* (GR 22 s 163) – BEK; gårdstomt ca 600 m sydväst om Brännboda (GeomJb A 19 s 67).
UH **1 frt** (1545 Nils Ryning).

– – –

Högby omtalas första gången 1494 och upptas i UH som ett frälsetorp, från vilket Nils Ryning uppbär räntan. Orten återfinns inte på vare sig de moderna ekonomiska och topografiska kartorna, vilket framgår av att kartkod inte anges. Den är däremot omtalad i beskrivningen till den ekonomiska kartan för Sollentuna härad från 1901 – 02 (BEK). Gårdstomten har kunnat lokaliseras med hjälp av en äldre geometrisk avritning i Geometriska jordeboken A 19 i Lantmäteriverkets arkiv.

Lovö socken

Redovisningen av socknen, som ingår i Färingö tingslag, bygger på Upplands handlingar (UH) från 1540 till 1569 och Frälse- och rusttjänstlängderna för 1562 (FoR), vol 2. Uppgift om vilket UH-material som utnyttjats framgår av förteckningen "Använt UH-material".

Barkarby 1409 *i Berkallæby* (SD 1141), 1504 *i Barkareby* (VikSp 15/2) – 10 I, 6 d.

UH **1 fr,** 1554 **1 aoe,** 1567 **2 aoe,** 1:1 + 1:1; jt från 1567, ett hemman är öde 1567. Summa jt 2:2.

Barkarby kan beläggas som sätesgård för väpnaren Klas Staffansson (sköld delad av tre mantelsnitt) 1504 (VikSp 15/2) – Birgitta Eriksdotter, änka efter Knut Karlsson (sparre över blad), 1513 (RAp 20/6) – Nils Pedersson och hans hustru Birgitta Eriksdotter (?Sparre av Tomta) 1552 (RAp 3/1, AH s 59).

– – –

1508 byter Cecilia Hansdotter, änka efter Klas Staffansson, bort en gård om 0:18, som räntar 11 pund 2 spann korn och 0:18 pn, till Knut Karlsson (sparre över blad) mot jord i Hånningby, Vallby sn (G 29 s 73).

– – –

1552 säljer Nils Pedersson i B och hans hustru Birgitta Eriksdotter (?Sparre av Tomta) till Gustav I 0:18 i B, som räntar 8 pund korn och 0:18 pn, och jord i Kolje, Ärentuna sn, i Långlunda, Östuna sn, samt i Björkö, Knutby sn, allt gammal frälsejord och Birgittas arvegods. – – – (RAp 3/1)

– – –

Upplands handlingar redovisar ett frälsehemman, som 1554 övergår till kungens arv och eget och som från 1567 är delat på två hemman om vardera 1 markland och 1 öresland. Jordetalet är känt först från 1567.

Det stycke som inleds "Barkarby kan beläggas ..." redovisar de frälsemän eller frälsekvinnor som omnämns 'i Barkarby', daterar brev där etc; de kan förmodas ha haft sin sätesgård där.

Notisen från 1508 visar hur jorden övergått från Klas Staffansson till Knut Karlsson. Jordetalet 18 öresland är detsamma som anges i UH (se ovan), dvs 2 markland och 2 öresland.

Notisen från 1552 visar hur jorden övergått från frälse till kungens arv och eget (se UH ovan). Försäljningen omfattar också jord i tre andra byar i Uppland, för vilka uppgifter om jordetal och avrad ges under resp orter i andra DMS-volymer.

Attundaland: Bro, Färingö, Adelsö, Sollentuna

Bro härad, till vilket Färingö tingslag hörde, och Sollentuna härad ingick i Attundaland och utgjorde dess sydvästra del. Häraderna bildade tillsammans inte någon administrativ enhet under folklandet utan har här sammanförts av geografiska skäl. Av samma skäl har Adelsö socken, som hörde till Trögds härad i Fjädrundaland, tagits med. Socknen överfördes från Trögds härad först 1540 och kom på 1550-talet att ingå i det då nybildade Färentuna härad.

Topografiska huvuddrag

Undersökningsområdet är beläget i anslutning till fjärdsystemen i östra Mälaren och på en större halvö mellan dessa och Saltsjön norr om Stockholm. Naturgeografiskt är området ett normalt uppländskt sprickdalslandskap, men på grund av sin relativt låga höjd har det under hela forntiden haft karaktären av innerskärgård. Mälaröarna och södra delen av Bro härad uppvisar särskilt låga nivåer — Svartsjölandet (Färingön) och Munsö har ännu vid medeltidens början utgjort flera mindre öar (jfr sockenbeskrivningar nedan). Fastlandsdelen i öster inom Sollentuna härad är genomsnittligt något högre belägen men hade vid samma tid flera djupt inträngande vikar från nuvarande Stockholmsområdet och från Skarven i norr. Den ännu pågående strandförskjutningen har under historisk tid påverkat landskapet i nästan alla dess delar, i synnerhet på Mälaröarna, Bro härads södra och östra delar och Sollentuna härads norra, östra och södra delar.

Större skogs- och moränområden finns endast i norra delen av Bro härad samt i Sollentuna härad längs Mälaren och inom begränsade delar i öster. Stora delar består i övrigt av flacka dalgångar och slätter, fyllda med postglacial lera avsatt i fjärdar och vikar. I övergångszonen mot den ursvallade, grövre moränen finns rikligt med väldränerade jordarter, vilket skapat gynnsamma förutsättningar för jordbruk, när området successivt frilagts från havet. Genom Lässa och över Mälaröarna löper Uppsalaåsen och genom Sollentuna Stockholmsåsen, vilket bidragit till bebyggelse-

förutsättningarna. Före den moderna tätortsexploateringen hade stora delar av området den karaktär av småbruten och öppen slättbygd som nu är bäst bevarad på Mälaröarna.

Bro härad begränsas i norr av stora skogar och i övrigt av Mälaren och Skarven. Huvuddelen av bebyggelsen är lokaliserad till det öppna lerslättsområdet längs Mälaren i häradets södra del. Socknen Västra Ryd utgör en från det övriga häradet avskild bygd. Häradets huvuddel avvattnas av mindre vattendrag, som rinner i huvudsakligen sydlig riktning, medan Västra Ryd avvattnas dels åt öster, dels åt norr.

Bebyggelsen i *Färingö tingslag* är tämligen jämt fördelad på de stora öarna Färingö, Munsö och Lovö, vartill kommer den likartade Adelsö.

Sollentuna härad begränsas i söder och väster av Mälaren, i nordväst av Skarven och i nordöst av ett sammanhängande sjösystem: Oxundasjön – Edssjön – Norrviken. En del av häradets gräns i öster mot Vallentuna härad löper genom ett högländ skogsområde och några mindre sjöar. I häradets sydöstra del löper gränsen mot Danderyds skeppslag i Edsviken och längs en dalbotten från Brunnsviken över Råstasjön och Lötsjön till Bällstaviken i Mälaren. Huvuddelen av bebyggelsen är lokaliserad till häradets centrala och södra delar. Sollentuna socken utgör en från det övriga häradet avskild, större bygd i nordöst. Även socknen Ed utgör en avskild bygd. Häradets centrala och södra delar avvattnas av Igelbäcken och Bällstaån, vilka rinner i huvudsakligen sydöstlig riktning, medan häradets norra del avvattnas av några mindre vattendrag, som rinner i nordlig riktning.

Översikt över registrerade fornlämningar

Den förhistoriska bosättningen och därmed fornlämningsbeståndet präglas i hög grad av att området är ett geologiskt sett ungt landskap, lämpat för fortgående uppodling. Dessutom har läget vid segellederna in mot bygderna kring Mälaren satt viktiga spår i järnålderns fornlämningsbild.

Fornlämningsbeståndet redovisas här för de tre distrikten inom deras medeltida gränser, varvid Adelsö socken av topografiska skäl vid jämförelser sammanförs med Färingö tingslag. Hänsyn kommer också att tas till de omfattande arkeologiska undersökningar som förekommit framför allt i Sollentuna härad pga områdets utsatta läge för modern storstadsexploatering.

I dag finns ca 13 950 registrerade, bevarade förhistoriska fornlämningar

inom området, vilka är fördelade på 1 300 fornlämningslokaler, dvs med i genomsnitt 10,7 fornlämningar per lokal, vilket antyder en stark dominans för järnåldersgravfält. Om registrerade men nu borttagna fornlämningar inräknas stiger totalsumman till ca 15 785. Sannolikt är dock antalet 1 835 nu borttagna fornlämningar ett minimivärde. De bevarade fornlämningarna fördelar sig med ca 2 400 på 251 lokaler inom Bro härad (medeltal 9,6), ca 6 190 på 437 lokaler inom Färingö tingslag (medeltal 14,2 – bortsett från gravfälten vid Birka 9,4) och ca 5 360 på 612 lokaler inom Sollentuna härad (medeltal 8,8). Med tillägg av numera borttagna fornlämningar växer totalvärdet för Bro till ca 2 550 och för Sollentuna till ca 7 040. Undersökta och återställda fornlämningar räknas som bevarade. Sådana finns främst på Björkö och Lovö. Statistiskt sett och med hänsyn till arealen är alltså beståndet inom de tre områdena i grova drag tämligen likartat och enhetligt.

De fornlämningsrikaste socknarna är Adelsö med 3 096 fornlämningar (bortsett från Birka dock 967), Sollentuna med 2 364 (inkl borttagna 2 554), Spånga med 1 236 (inkl borttagna 2 098) och Järfälla med 766 (inkl borttagna 1 155). Bro och Lovö har mellan 800 och 900 vardera, de övriga mellan 400 och 700, Hilleshög dock endast 242. Ur rikssynpunkt är samtliga dessa siffror ansenliga.

Av de bevarade fornlämningarna är ca 90 procent belägna inom järnålderns gravfält med små lokala variationer (89,5 procent i Bro, 93 i Färingö och 86,5 i Sollentuna). Merparten av de övriga fornlämningarna torde också härröra från järnåldern; förutom enstaka gravar kan nämnas 20 fornborgar och närmare 100 bevarade vikingatida runstenar. Några få procent av de bevarade fornlämningarna (som mest ca 5 procent inom Sollentuna härad) kan dock gå tillbaka till bronsåldern.

Stenåldern är företrädd endast genom spridda lösfynd från neolitisk tid, bl a i Spånga socken. *Bronsåldern* representeras av mer än 450 gravar (rösen och stensättningar av kal stenfyllning), spridda på berg- och åskrön inom samtliga socknar, dock mest inom de högsta områdena (i Sollentuna och Järfälla socknar samt på Adelsö). Sporadiska fynd och gravtypen som sådan tyder på att en begränsad, möjligen rörlig bosättning förekommit under denna tid. Ett 40-tal skärvstenshögar markerar samtida boplatser, den största belägen vid Sanda i Lässa sn. En ansenlig bronsåldersboplats har påträffats under ett gravfält från äldre järnåldern vid en undersökning i Vinsta i Spånga sn. Kontinuitet mellan bronsålderns och den äldre järnålderns bebyggelse är alltså möjlig i vissa fall.

En översiktlig analys av *järnålderns* bebyggelse måste utgå från de ca 515 kända *gravfälten*, av vilka 80 nu tagits bort. Enligt gängse, allmänna date-

ringar för synliga anläggningar kan ca 355 bevarade gravfält bedömas härröra från yngre järnåldern och 65 från äldre järnåldern, medan ett knappt tjugotal innehåller element från båda dessa perioder. Medelstorleken för de sistnämnda gravfälten (68 registrerade gravar) är som rimligt väsentligt större än för dem som bedömts härröra från *en* period. De äldre har en medelstorlek av 14 gravar och de yngre av 30 eller – om man bortser från Birkas gravfält – 25 gravar. Till gravfälten med lång kontinuitet hör några av områdets största, t ex gravfälten vid Viby och Knista i Sollentuna sn och Lunda i Spånga sn, möjligen också vid Ekeby i Lässa sn, vardera med 140–175 registrerade gravar. Av de rent yngre gravfälten finns två av de största (med 150 resp 130 gravar) vid Skillinge och Nederjärva i Sollentuna (det sistnämnda nu i Solna sn).

Den starka övervikten för yngre järnåldern kan belysas av några siffror. Inom Bro härad tillhör 86 procent av alla gravar på gravfält sådana från yngre järnåldern, inom Färingö 94 procent (bortsett från Birkas gravar 90,5 procent) och inom Sollentuna härad 70 procent. En nyans i den allmänna bilden framgår av flera här anförda relativa värden. Inslaget från äldre perioder är nämligen alltid störst inom Sollentuna härad, och dominansen för yngre järnålder är mest markant för Färingö, dvs vad man kan förvänta sig med ledning av områdets nivåförhållanden.

Den ovan skisserade, i viss mån entydiga, bilden kan jämföras med resultaten av *undersökningarna från Spånga socken*, som har störst andel utgrävda fornlämningar. 36 gravfält har tagits bort, och delundersökningar har gjorts inom ytterligare 16, varvid ca 810 registrerade gravar har undersökts. Antalet påträffade gravar uppgår till ca 1 715, dvs en ökning med 112 procent. På de 36 totalundersökta gravfälten är ökningen 105 procent, men den är ungefär hälften så stor på de yngre gravfälten som på de äldre och ligger däremellan för gruppen med längre synlig kontinuitet. Detta beror dels på att äldre gravar är svårare att upptäcka i oröjd mark och dels på att sådana gravar ofta framkommer under de yngre på gravfälten (t ex vid Hjulsta, Ärvinge, Kista och Vällingby). Några tidigare okända gravfält har fått två dateringar. De innehåller nämligen dels gravar från folkvandringstid och dels skelettgravar från yngsta vikingatid, bådadera i låga, svårupptäckta stensättningar. Ett gott exempel i gruppen med lång kontinuitet är också ett väldokumenterat gravfält vid Lunda på Lovö med 80 registrerade och 153 undersökta gravar. Klassificeringen av de synliga anläggningarna har som regel bekräftats väl genom undersökningarna.

Slutsatsen av dessa erfarenheter blir *dels* att det faktiska gravantalet genomsnittligt är minst dubbelt så stort som det registrerade, *dels* att den verkliga övervikten för yngre järnålder inte är så stor som framgår av det

oundersökta gravbeståndet, och *dels* att den lokala kontinuiteten i bebyggelsen i många fall bör vara betydligt längre än vad som framgår av de synliga fornlämningarna. Det sistnämnda framgår också av att boplatser – i regel något äldre – ofta framkommer under gravfälten vid undersökningarna. Äldre gravfält kan ligga på något längre avstånd från de historiskt kända bytomterna än de yngre, men skillnaden är inte markant.

Till samma by hör ofta flera yngre gravfält. Totalundersökningar (t ex vid Tensta i Spånga sn) kan tyda på att dessa gravfält följer på varandra i tiden, men lika ofta finns gravar från samma period inom olika gravfält vid samma by (t ex vid Ärvinge och Rinkeby i Spånga sn och Söderby på Lovö). Det är också tänkbart att vissa koncentrationer av gravfält haft samband med bebyggelseenheter under yngre järnåldern som inte är kända genom det skriftliga källmaterialet (t ex "Engelska parken" m fl gravfält inom utmark på åsen i Sollentuna sn och mellan Hästa och Hjulsta i Spånga sn). Olika gravskick och gravlokalisering avspeglar sannolikt också olikheter i den forntida bebyggelsestrukturen.

Sammanfattningsvis tycks området delvis ha haft en spridd bebyggelse under yngre bronsåldern. Under äldre järnåldern tätnar denna och får sannolikt större stabilitet. Under yngre järnåldern fortlever bebyggelsen på samma eller närliggande platser som tidigare, men framför allt sker successivt en kolonisation till tidigare outnyttjade eller extensivt använda, lägre belägna marker. Särskilt på Mälaröarna och i delar av Bro härad är den sistnämnda fasen framträdande, medan kontinuiteten från äldre tid är något tydligare i Sollentuna härad. Området kan i stort sett sägas vara fullkoloniserat vid övergången till medeltiden.

Under yngre järnåldern – och troligen främst under vikingatiden – förekommer i fornlämningsbeståndet också statusmarkeringar av social eller annan art. *Storhögar* finns vid Husby i Bro sn (två), vid Husby i Munsö sn (tidigare på ön 'Vingra' – "Björn Järnsidas hög" i ett gravfält med 156 anläggningar), vid Hilleshögs kyrka (två), vid Sockarby i Sånga, vid Hersby i Sollentuna ("Kungshögen") och vid Runsa i Ed en hög, belägen i ett ovanligt sammansatt gravfält. Inom ett annat gravfält vid Runsa finns också en monumental skeppssättning. Den mest framträdande platsen av denna art är dock Hovgården på Adelsö, där fem storhögar, ett större gravfält, omfattande terrassformiga bebyggelselämningar, stora båtlänningar och en märklig runinskrift belägger en vikingatida kungsgård. Anknytning till en märklig runsten finns också vid Husby i Bro. En helt unik plats är "Rösaring" i Låssa, där en vikingatida vägbank – tolkad som processionsväg – anknyter till en större hög, som ligger i ett rösegravfält av bronsålderskaraktär på ett åskrön; invid detta är också en labyrint.

Områdets *fornborgar* anknyter i några fall till Mälarens vattenleder. Det gäller främst Gåseborg i Järfälla sn, Runsa borg i Eds sn (med kulturlager och husgrundsterrass) och Uvberget i Låssa sn, möjligen också Skansberget på Adelsö, en borg vid Lunda på Lovö, vid Bromsten i Spånga sn och en borg norr om Rotebro, mellan Norrviken och Edssjön. De övriga har i regel ett i förhållande till bebyggelsen undandraget läge. Vid Edsberg (tidigare Edsbacka) i Sollentuna sn har en fornborg på Tunberget, tillsammans med den bebyggelse som avsatt ett ovanligt stort yngre gravfält, haft ett strategiskt läge vid landtungan mellan Edsviken och sjön Norrviken.

De talrika *runstenarna* förtecknas i resp sockeninledning. Som särskilt märkliga kan förutom de ovannämnda vid Hovgården och Bro nämnas några i fast häll eller block: Upplands längsta runristning vid Hilleshög och två dubblerade ristningar vid Kyrkstigen och Runby i Ed.

Det ur alla synpunkter — inte minst internationella — märkligaste fornlämningskomplexet inom undersökningsområdet finns på *Björkö* i Adelsö socken, vanligen känt under den latiniserade namnformen "Birka". Kombinationen av omfattande kulturlager från tätortsbebyggelse, stadsvall, fornborg, hamnanläggningar och gravfält med tillsammans ca 2 125 registrerade anläggningar gör ön unik som arkeologisk miljö från denna tid inte bara i Sverige utan i Europa. Det största gravfältet, Hemlanden, med 1 600 anläggningar är Skandinaviens största höggravfält. Tillsammans med de rika fynden skapar detta unika förutsättningar för kunskap om det vikingatida samhället och dess förbindelser med kontinenten.

Av de övriga mindre öarna i området har endast Dävensö i Låssa, Algö (nuv Väntholmen) i Hilleshög, Lindö i Lovö och Stäksön i Stockholms-Näs sn gravfält av samma karaktär som i övriga området.

Inom området finns också viktiga fornlämningar från *medeltiden*. De mest kända är ruinen av Alsnö hus på de ovannämnda kungsgårdsterrasserna vid Hovgården på Adelsö och ruinen av ärkebiskopsborgen på Stäketsholmen i Stockholms-Näs socken. Ruiner efter medeltida stenhus finns också vid Kungsberga i Färentuna och vid Norrviken i Sollentuna.

Slutligen kan nämnas att över 40 avhysta *bytomter*, som med hänsyn till gravfält och skriftliga källor bör gå tillbaka till järnålder och medeltid, är hävdade som fornlämningar. De flesta ligger i sent exploaterade områden som Spånga, Järfälla och Västra Ryds socknar, och sannolikt har flera förstörts genom tidigare exploateringar, t ex i Bromma och Sollentuna socknar.

Administrativ indelning

För en översikt över områdets administrativa indelning finns endast ett sparsamt material, som dock tillåter vissa allmänna konstateranden.

De två häraderna framträder under medeltiden som självständiga enheter. I kronans jordeböcker från 1500-talets mitt förs häraderna till olika fögderier, vilkas sammansättning ofta ändras.

Medeltiden

Vid 1300-talets början hörde såväl Attundaland som Tiundaland till Stockholms fögderi (Fritz 2 s 14 ff). Vid hävdaskiftet 1315 tillfaller fögderiet hertig Valdemar (se Bro härad nedan). Efter det att kung Magnus 1345 förvärvat egendomen Svartsjö på Färingön bildades ett fögderi under den nybyggda kungsgården Svartsjö/*Kununxnes, Sånga sn, vilket omfattade häraderna Trögd, Håbo och Bro med Färingö och Lovö. Detta fögderi är på 1360-talet underordnat Stockholms fögderi. I början av 1400-talet omfattar Svartsjöfögderiet endast Färingö, medan Lovö, som då är eget skeppslag (se s 30), hör till Stockholms län. Bro härad har sannolikt vid 1300-talets slut lagts under borgen Almare-Stäket, Stockholms-Näs sn. Under 1400-talet är både Svartsjöfögderiet och Stäkets län, när de inte var förlänade (se nedan), underordnade Stockholms fögderi. Sollentuna härad har hela tiden hört till det egentliga Stockholmsfögderiet. Under senmedeltiden har Bro härad, Färingö (Svartsjö län) och Adelsö mestadels varit förlänade (se nedan). (Fritz 2 s 30—32)

Bro härad. 1315 omnämns i hertigarnas hävdaskiftesbrev att hertig Erik under fem års tid skall uppbära avkastningen av bl a halva Bro härad, nämligen den del där Bro kyrka är belägen (ST 185, Fritz 1 s 53; jfr Husby, Bro sn, och Sylta, Stockholms-Näs sn). *1330* omnämns en länsman ("exactor") för häradet (Sibbe) (DS 2774). Häradet saknas i skatteboken *1413* och var troligen förlänt till ärkebiskop Jöns Gerekesson, som hade Almare-Stäkets borg i förläning (Fritz 2 s 31 f). *1420* ingår Almare-Stäket med tillhörande län (däri ingående Bro härad) i drottning Filippas livgeding (SD 2792). *1457* får ärkebiskop Jöns Bengtsson Stäkets län i förläning, varefter ärkebiskoparna (med undantag för 1463—65) fram till 1516 har länet i förläning (se Almare-Stäket, Stockholms-Näs sn).

Färingö tingslag. 1413 omfattar Färingön, som redovisas under 'Svartsjö län' 6 gärder om tillsammans 24 bönder och 110 landbor och stubbekarlar(?); Lovö, som redovisas under Stockholms län, omfattar 2 gärder, 1

stadgeman, 3 bönder, 1 landbo och 1 'Uppsala öd' (kronolandbo) (ESb s 60, 54). Svartsjö län (Färingön och Lovön, från 1497 Färingön) förlänas på livstid till följande personer: Karl Knutsson (Bonde) 1441 – Karls döttrar Margareta och Magdalena 1457 – Magdalena och hennes make Ivar Axelsson (Tott) 1479 – Sten Sture d ä 1497 – Svante Nilsson (Sture) 1505 (se Svartsjö, Sånga sn). *1497* upptas Svartsjö (län) i länsregistret bland län som brukar ligga under kungens fatbur; inkomsten från länet är 30 läster korn och 200 mark pn 'förutan annan ränta' (Westin s 135; notisen har dock samband med Sten Stures förläning /Westin s 157 ff/).

Adelsö socken. 1413 har Olof Andersson, fogde i Trögd, socknen i förläning av drottning Margareta (ESb s 60, jfr Hovgården, Adelsö sn). *1497* uppges att biskop Kort i Strängnäs haft i förläning bl a Adelsö, 'som ligger till riksens insegel' och som räntar ca 4 läster korn (HSH 18 s 184). Rikets sigill var sedan 1439 anförtrott åt biskopen i Strängnäs, som sedan biskop Tomas tid delvis handhade rikets kansliväsen (Schück 1976 s 283 ff).

Sollentuna härad. 1413 omnämns häradet i skatteboken och omfattar då 10 gärder, 4 stadgemän och 19 landbor (ESb s 54). *1497* upptas häradet i länsregistret bland län som brukar ligga under kungens fatbur (Westin s 135).

1540–70

1500-talets kamerala material redovisar följande indelning:
Bro härad: Bro, Låssa, Stockholms-Näs och Västra Ryds socknar.
Färingö tingslag (från 1550-talet Färentuna härad): Adelsö, Färentuna, Hilleshögs, Lovö, Munsö, Skå och Sånga socknar samt fr o m 1544 Ekerö socken.
Sollentuna härad: Bromma, huvuddelen av Eds, Järfälla, Sollentuna och Spånga socknar.

Fögderiindelningen

Bro härad bildar tillsammans med Håbo, Ärlinghundra och Hagunda härader ett fögderi. 1542 avskiljs Hagunda härad och 1557 läggs Bro hd till Svartsjö fögderi (se nedan).

Administrativ och judiciell indelning
Gränser omkring 1540

häradsgräns

sockengräns

kyrkogångens riktning i sockendel belägen inom annat härad

Fögderiet under Svartsjö gård omfattar 1530 endast Färingön, från 1536 även Lovön. 1540 har till fögderiet lagts Adelsö och Munsö snr, vilka tidigare genom en tillfällig förläning hört till Selebo fögderi i Södermanland. 1544 överförs även Ekerö sn till Svartsjöfögderiet. 1556 skiljs fögderiet från Svartsjö gård och sammanslås följande år med Bro härad. 1558 läggs Lovö sn under *Glia/*Torvesunds gård, Lovö sn, dit även Bromma, Botkyrka och Brännkyrka snr hör 1558–61 (från 1565 endast Bromma).

Sollentuna härad bildar tillsammans med Vallentuna och Seminghundra härader och Danderyds skeppslag från 1525 ett fögderi, som från 1530-talets början till 1545 även omfattar Ryds skeppslag och 1540–49 Åkers skeppslag. Seminghundra förs 1559–66 och 1569 tillsammans med Långhundra härad.

För den lokala kamerala indelningen (bl a indelningen i åttingar) se resp häradsinledning, för skillnaderna mellan jordebokssocken och kyrksocken, se resp sockeninledning. *Förläningar* under denna period, se AL.

AL 1 s 160–63, 167–73, 180, 3 s 2–5, UH, Länsreg.

Judiciella förhållanden

En samlad bild av områdets judiciella indelning ges endast i Gregers Matssons lagmansdombok för åren 1490–94[1], men eftersom Färingö tingslag saknas i denna är bilden ofullständig. De olika tingslagens omfattning under medeltiden framträder sporadiskt genom uppräkning av nämndemän, fastar och vidervarumän samt i räfstetingsbrev från 1409 för Sollentuna härad och Lovö skeppslag. Områdets judiciella indelning framträder därvid på följande sätt (jfr ALD s 2 ff, 42–45, 54, SU s 367, 376 f).

Tingslagen motsvarar de administrativa häraderna med undantag för Bro härad, som består av två tingslag, dels häradets fastlandsdel, dels Färingö tingslag; de båda tingslagen hade gemensam häradshövding. Lovö är vid 1400-talets början eget skeppslag men är under senmedeltiden förenat med Färingö tingslag. Adelsö socken hör till Trögds härad, från omkr 1560 till Färentuna härad. Under medeltiden hör Stäksön med Almare-Stäket (i Stockholms-Näs sn) i judiciellt avseende till Sollentuna härad, i övrigt till Bro härad. 1539 uppges Skällnora med underlydande torp ligga i Fresta sn, Vallentuna hd, och höra 'till Sollentuna tingslag' (UH 1539: 3). Om så var fallet också under medeltiden har inte kunnat

[1] Avser ting med högre instans, lagmansting; tingslaget har vid dessa tillfällen normalt motsvarat häradstingslaget.

klarläggas, men i Vadstena klosters jordeböcker från 1400-talets mitt uppges Skällnora med tillhörande landbotorp ligga i Fresta sn, Sollentuna hundare (SFSS 245 s 41, 92).

Namnet på den rätta tingsstaden[2] är känt för Sollentuna. Omnämnda tingsplatser vid lagmansting samt domare och häradshövdingar redovisas nedan.

Bro härad:[3] Häradets rätta tingsstad torde ha varit vid Bro kyrka, där häradshövdingen 1382 daterar ett brev, varigenom han fastfar en godstransaktion (UUBp 10/11). Omnämnd tingsplats vid lagmansting: 1440 Sigtuna (SMR 1102).

Domare: Gille 1311 (DS 1818).

Häradshövdingar: Olof Jönsson (Stensta-ätten) 1382–1404 (UUBp 1382 10/11, SD 443) – Harald Olofsson (Lossa-ätten) 1410–38 (SD 1232, RAp 1424 19/2, SMR 727; jfr Färingö tingslag nedan) – Olof Ingevaldsson (Måby-ätten) 1445–55 (SkSp 1450 31/10, RAp 1455 29/1) – Klas Staffansson (sköld delad av tre mantelsnitt) 1489–95 (RAp 1489 15/12, B 19 nr 72) – fogden Nils Torstensson 1525 (GR 2 s 123) – Arent Persson (Örnflycht) 1534 (GR 9 s 311) (se vidare ALD s 45, 54; jfr Färingö tingslag).

Färingö tingslag:[4] Färingö ting omnämns 1298 (DS 1248, *in communi pretorio Færingøum*). Tingslagets rätta tingsstad torde ha legat nära lägenheten Tingsstaden (10 I, 6 b) i Sånga sn, på Säbys mark nära sockengränsen till Hilleshög och ca 500 m sydost om Galgbacken. 1495 hålls tinget i Sånga, troligen vid kyrkan (B 19 nr 72). Omnämnd tingsplats vid lagmansting: 1456 Edeby, Skå sn (RAp 7/6). 1489 håller riksföreståndaren Sten Sture ting med allmogen av Färingö 'och de andra öar' på Svartsjö kungsgård (RAp 15/12).

Häradshövdingar: 1382–1495 se Bro hd. 1438 håller Torsten i Sundby, Sånga sn, häradshövdings domhavande på Harald Olofssons (Lossa-ätten) vägnar, ting på Färingö (SMR 727). 1516 omnämns 'häradshövdingen på

[2] Häradstinget skulle hållas på "rätt tingsstad", dvs en bestämd plats, medan lagmanstinget ofta hölls på en för lagmannen med hänsyn till hans resa lämplig plats (ALD s 11).

[3] Under medeltiden omnämns fastar eller nämndemän regelmässigt från Bro, Stockholms-Näs och Västra Ryds snr.

[4] Under medeltiden omnämns fastar eller nämndemän regelmässigt från Färentuna, Hilleshögs, Skå och Sånga snr, i flera fall även från Lovö sn. *1470* omnämns en nämndeman från Skälby, Munsö sn (ULsA, Landskontoret vol 13/9). *1532* omnämns två nämndemän och två vidervarumän från Munsö sn (RAp 25/5).

Färingön' (RAp 7/9). 1532 är Klas Kyle 'häradshövding på Färingön i Bro härad' (RAp 25/5) – Peder Erlandsson (Bååt) 1536 (GR 11 s 183) – Björn Pedersson (Bååt) 1540 (GR 13 s 179) (se vidare ALD s 45; jfr Bro hd).

Färentuna härad blir egen domsaga 1560 och omfattar då det tidigare Färingö tingslag och socknarna Adelsö och Ekerö (ALD s 45).

Lovö skeppslag omnämns 1409 (SD 1141, *Loghbo sciplaghe, Lowboschiplaghe*) och omfattar då Lovö socken. Senast från 1423 ingår socknen i Färingö tingslag/Bro härad (RAp 1423 13/1, 1425 24/6).

Sollentuna härad:[5] Häradets rätta tingsstad torde ha varit vid Granby, Spånga sn (1347 DS 4136, 4143, *in publico placito Grænbythyngstad ... Grænbythingstad*). Tingsplatsen bör ha legat på Granbys mark, ca 700 m nordost om bytomten, sannolikt vid de s k "Tingsstenarna" (RAÄ nr 203) och inte långt från runhällen (nyfynd 1941; Gustavson 1987 s 137 f). Omnämnda tingsplatser vid lagmansting: 1424 Rinkeby (RAp 2/3), 1440 Akalla (WeAK s 10), 1492 Råsta (ULdb s 61), alla i Spånga sn. 1381 håller kung Albrekt av Mecklenburg räfsteting med Sollentuna hd på Stockholms slott, varvid Klara kloster tilldöms jord i Bromma och Spånga snr (ClM s 97). 1545 hålls kungligt räfsteting i Akalla, Spånga sn (EdAp 22/4).

Domare: Anund i Hässelby, Spånga sn, 1347 (DS 4136, 4143).

Häradshövdingar: Kettilbjörn i Vällingby, Spånga sn, underhäradshövding ("perlocutor...vices habens"), 1375 (RAp 14/10, SRP 1181) – Birger Olofsson (Lossa-ätten) 1418–19 (SD 2471, 2633) – Harald Birgersson (Lossa-ätten) 1440–45 (SMR 1222, RAp 1445 8/5) – Björn Jönsson (Pukehorn) 1470–73 (RAp 1470 8/10, ALD s 43) – Johan Larsson (flygande svärd) 1492 (ULdb s 61) – Gudmund skrivare 1526 (GR 3 s 704) – Peder Erlandsson (Bååt) 1530 (GR 7 s 175) – Staffan Sasse 1532 (GR 8 s 127) – Björn Pedersson (Bååt) 1534 (GR 10 s 252) (se vidare ALD s 42 f).

[5] Under medeltiden omnämns fastar eller nämndemän regelmässigt från samtliga socknar. *1347* omnämns en faste från 'Almarna' (= Stäksön) och en från Järva, Sollentuna sn (nu Solna sn) (DS 4136, 4143). *1409* döms jord i 'Almarna' under skatt vid räfsteting med allmogen av Sollentuna hd (SD 1138). *1424* behandlas ärenden om Stäketsholmen och vågleden på häradstinget (WeAK s 7). *1440* behandlas frågan om äganderätten till jord i 'Almarna' vid lagmansting med Sollentuna hd (WeAK s 10). (Se Almare-Stäket, Stockholms-Näs sn)

Kyrkliga förhållanden

Den kyrkliga indelningen under medeltiden återspeglas i följande handlingar:

1314 års förteckning över sexårsgärden redovisar för Attundaland under rubriken *Prouincia Brohundæri*: Bro med annex (Låssa) (0:20)[1], Stockholms-Näs (0:20), Västra Ryd (0:18), Lovö (0:12), Sånga (0:18), Hilleshög (0:12), Munsö (0:12), Färentuna (3:0) och Skå (0:22) – under rubriken *Prouincia Sollendahundæri*: Sollentuna (2:0), Solna (2:0), Danderyd (0:10), Spånga (0:22), Bromma (0:12), Järfälla (0:14) och Ed (0:10) samt Klara kloster i Stockholm (10:0) – för Fjädrundraland under rubriken *Prouincia Trøghd* bl a Adelsö (2:0) (APS 160, DS 1946).

1331 års förteckning över kyrkogodsen i Attundaland: under rubriken *Brohundære* redovisas kyrkorna Stockholms-Näs, Västra Ryd, Bro, Låssa, Munsö, Färentuna, Hilleshög, Sånga, Skå och Lovö – under rubriken *Solundahundære*: Ed, Sollentuna, Järfälla, Spånga, Bromma, Solna, Danderyd, Österåker och Östra Ryd (DS 2819).

1343 års förteckning över avgifterna till lösen av ärkebiskop Hemmings pallium redovisar för Attundaland under rubriken *prouincia Bro*: Bro (6:0)[1], Låssa (tillskrivet, ingen avgift), Stockholms-Näs ($4\frac{1}{2}$:0), Västra Ryd ($4\frac{1}{2}$:0), Lovö (3:0), Sånga ($4\frac{1}{2}$:0), Hilleshög (3:0), Munsö (3:0), Färentuna (6:0) och Skå ($4\frac{1}{2}$:0) – under rubriken *Prouincia Sollendahundære*: Sollentuna (6:0), Solna ($4\frac{1}{2}$:0), Danderyd (0:18), Spånga (6:0), Bromma (0:30), Järfälla (0:30) och Ed (0:18) – för Fjädrundraland under rubriken *De prouincia Trøgh* bl a Adelsö (0:30) (DS 3754).

1344 års förteckning över gods m m under Uppsala domkyrkas kanonikat: under tionde kanonikatet kaniktionden av *prouincia Brohundæri*, nämligen socknarna Bro, Stockholms-Näs, Västra Ryd, Låssa, Färentuna, Hilleshög, Skå, Sånga, Lovö och Munsö – under elfte kanonikatet kaniktionden av *prouincia Solendahundæri*, nämligen socknarna Sollentuna, Solna, Danderyd, Spånga, Bromma, Järfälla och Ed (DS 3835 s 316 f, Dahlbäck s 89 ff).

[1] Avgift i mark:öre

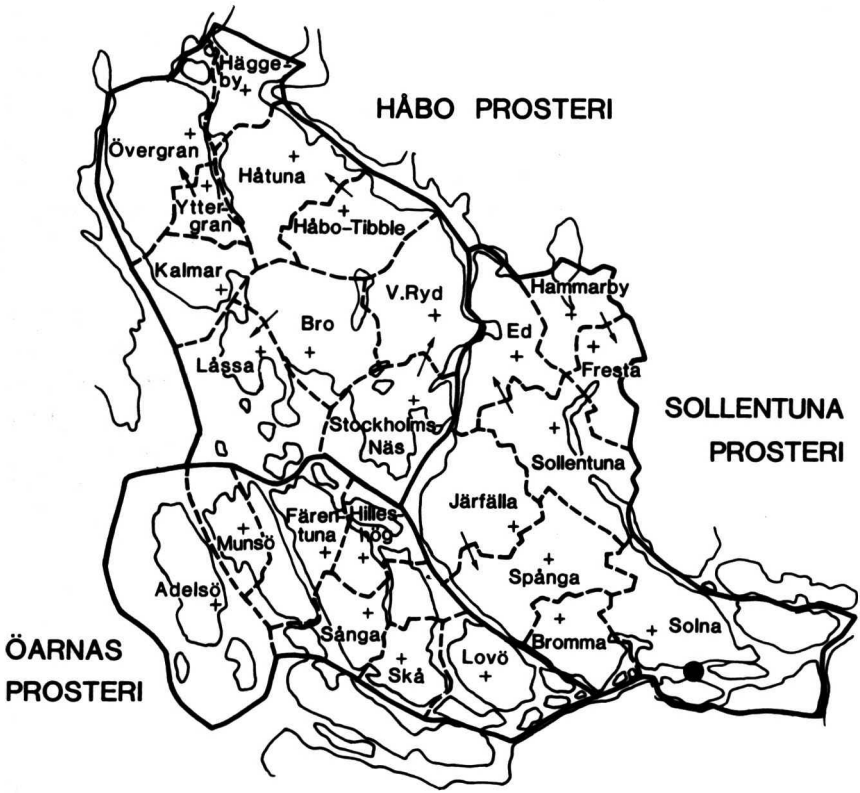

Kyrklig indelning
Omkring 1550, prosteriernas namn enl Prt

——— prosterigräns

– – – – – kyrksockengräns

←—— Håbo-Tibble är annexförsamling till Håtuna, Yttergran till Övergran, Bro till Lässa, Stockholms-Näs till Västra Ryd, Hammarby till Fresta, Sollentuna till Ed och Järfälla till Spånga

Under Gustav I:s regering framträder en annan bild av den kyrkliga indelningen i södra Uppland:

Västra Ryds, Stockholms-Näs och Låssa socknar utgjorde tillsammans med Håtuna, Häggeby, Gran (Över- och Ytter-) och Kalmar ett prosteri: 1527 "*Tolfthe prosterijdth Steklenn*" (Bro och Håbo-Tibble nämns inte utan har utgjort annex till Låssa resp Håtuna), 1540 *Håtuna prosteri* (10 socknar) samt 1544 *Håbo härads prosteri*. Prosten sitter, enligt tionderäkenskaperna, 1536–55 i Håtuna.

Färentuna, Hilleshögs, Sånga, Skå, Lovö, Munsö och Adelsö socknar utgjorde ett prosteri: 1527 "*Ffiorthonde prosterijdth aff öijarna*", 1540 *Skå prosteri* (7 socknar) och "*aff Öierne*" samt 1544 "*Öijernes proesterij*". Prosten sitter 1536–38 och 1540 i Skå, 1544 i Färentuna, 1553 i Ekerö och 1555 i Munsö.

Ed, Spånga och Bromma socknar utgjorde tillsammans med "Borby" (= Fresta) och Solna ett prosteri: 1527 "*Tijende prosterijdth Borby*" (Sollentuna, Järfälla och Hammarby nämns inte utan har utgjort annex till Ed, Spånga resp Fresta), 1540 *Sollentuna prosteri* (8 socknar) samt 1544 *Sollentuna härads prosteri*. Prosten sitter 1544 och 1555–56 i Fresta, 1547–51 i Spånga.

(1527: PHT 1960 s 105 f Johannes Laurentii räkenskap, avskr, 1540: UH 1540:7 tionderäkenskap för Uppland, AL 3 s 153 länsreg, 1544: AL 3 s 169 f länsreg)

Prosteriernas omfattning skiljer sig såväl på 1300-talet som 1500-talet från den administrativa och judiciella indelningen i hundaren/härader. Under 1300-talet omfattar 'prosteriet' (prouincia) Bro socknarna i Bro härad och Färingö tingslag, 'prosteriet' Sollentuna socknarna i Sollentuna härad och huvuddelen av Danderyds skeppslag. Betydande förändringar har skett mellan 1340-talet och 1527: Bro härads socknar har förenats med socknarna i Håbo härads södra del; av Färingö tingslags socknar har tillsammans med Adelsö bildats ett nytt prosteri omfattande Mälaröarna utom Ekerö, som tillhörde Strängnäs stift; till Sollentuna härads prosteri har lagts Fresta och Hammarby socknar i Vallentuna härad, medan Danderyds socken har förts över till Vallentuna härads prosteri.

I och med att stiftsorganisationen förändrats 1557 upphörde prosterierna och tiondeuppbörden övertogs av kungens fogdar (Kjöllerström s 209). Uppbörden inom undersökningsområdet skedde därefter i de kamerala fögderier området ingick i.

Annexförhållanden: 1305 testamenterar ärkebiskop Nils Allesson 4:0 pn till Bro och Låssa kyrkor och till deras präst ("presbitero earum") 1:0 pn (DS 1454). 1420 och 1435 är Eds kyrka annex till Sollentuna (APD 1250, HHLG 1 s 31). 1430 är uppsalakaniken Eggert Görtz kyrkoherde i Spånga och Järfälla snr (RAp u d).

Förhållandena under 1500-talet belyses 1527 (se ovan), 1538 (endast för Håbo) och i tionderäkenskaperna: Håbo prosteri 1551 och 1554–55 (Prt 2), Sollentuna prosteri 1548–56 (Prt 3) och 'Öarnas prosteri' 1553 och 1555 (Prt 1).

Håbo prosteri: Håtuna, Övergran, Låssa och Västra Ryd är moderförsamlingar för resp Håbo-Tibble, Yttergran, Bro och Stockholms-Näs. 1555 tycks Låssa vara annex till Bro. Kalmar och Häggeby bildar egna pastorat.

Sollentuna prosteri: Fresta, Ed och Spånga är moderförsamlingar för resp Hammarby, Sollentuna och Järfälla. 1555–56 tycks Ed vara annex till Sollentuna. Bromma bildar eget pastorat liksom Solna, som dock ligger under Stockholms kyrkoherde hela tiden. Solna sockens Lidingödel (= södra Lidingö) redovisas endast i 1556 års tiondelista.

Öarnas prosteri: Färentuna och Sånga är moderförsamlingar för Hilleshög resp Skå. Övriga socknar bildar egna pastorat.

(1538: UH 1538:2, längd över kyrkogodsen i Uppland; Prostarnas tionderäkenskaper, Uppsala stift (Prt): 1 Öarnas prosteri, 2 Håbo prosteri, 3 Sollentuna prosteri)

Övrigt

1277–81 grundar ärkebiskop Jakob Israelsson ett kanonikat (det elfte) av Sollentuna kyrka med kaniktionden från Sollentuna 'prosteri' (se 1344 ovan). 1304 blir Simtuna kanonikatets annexkyrka i stället för Sollentuna (DS 3835 s 317, Dahlbäck s 91). Kanonikatets förste innehavare är Rörik Matsson (se Asker, Stockholms-Näs sn), som kallar sig 'av Sollentuna' och som sannolikt på 1290-talet avgått som kanik (DS 3835).

1299 tillkännager Katarina, änka efter Anund i Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, att hon genom byte, köp och gåva överlåtit sin gård i Amnö, Veckholms sn, till Uppsala domkyrka. Ärkebiskop Nils och domkapitlet har sedan av särskild ynnest upplåtit biskopstionden från Låssa sn till henne under hennes livstid. (DS 1281)

1361 skriver kung Magnus till invånarna i Håbo hd och 'Bro halva hundare' (= Bro hd) att till Enköpings hospital sända den spannmål de var

skyldiga att erlägga till hospitalets underhåll. Avgiften utgår med 1 uppsalaspann och $\frac{1}{2}$ stockholmsspann av envar innebyggare i Håbo hd resp Bro hd. (DS 6475)

1370 befaller ärkebiskop Birger Gregersson kyrkoprästerna i Håbo och Bro hdr att uppmana de sockenmän som vägrat avge tionde i fullgott mål till Enköpings hospital, att fullgöra sin skyldighet före nästföljande påsk; eljest blir de förvägrade nattvarden under påsken (SRP 926).

1438 tillkännager riksrådet att alla de gods, landbor, färjsmål, all annan ränta samt tionde som hört till Enköpings hospital skall överföras till S:t Görans hospital i Stockholm (KlDH Bil 3).

Samma år beslutar riksrådet att Enköpings hospitals tiondeinkomster skall anslås till högre undervisning vid Uppsala domkyrka (SMR 828). 1444 bekräftar kung Kristoffer beslutet att anslå hospitalets tiondeinkomster till undervisningsändamål vid Uppsala domkyrka (RAp 8/5; jfr DMS 1:2 s 297 f).

Färingöjordeboken

Vid sidan om det ordinarie medeltida källmaterialet, såsom pergaments- och pappersbrev, jordeböcker och räkenskaper finns för Färingö en odaterad utförlig jordebok från senmedeltiden. Eftersom den har central betydelse för vår kunskap om området, är det befogat med en särskild presentation.

Karl Knutssons (Bonde) jordebok över Färingö (C 11) omfattar socknarna Skå, Sånga, Hilleshög och Färentuna (inkl den del av socknen som låg på ön 'Vingra', nu del av Munsö sn). Den redovisar dels kronans jord, dels skattebönders jord samt utjordar ('småjord') för vilka senare de betalar halv avrad till kronan, dels utjordar som ägs av landbor och som likaledes ger halv avrad till kronan. Kungens inkomst är specificerad endast för den jord som det aktuella året ger avrad till kronan. Däremot är den skatt som skattebönderna betalar av sina egna hemman ('bol') *inte* specificerad.

Jordeboken ingår i Riksarkivets (RA) C-serie som vol 11 och är utgiven med facsimil och transkription av O Bjurling under titeln "Karl VIII:s jordebok över Färingö" (1977). Handskriften har av Bjurling, liksom tidigare av F Dovring, daterats till 1450-talet eller omkr 1450, dvs från den tid Karl Knutsson (Bonde) hade Svartsjö kungsgård med tillhörande län i förläning. Jordeboken har här daterats till något av åren 1452–54 utifrån annat källmaterial än det Bjurling och Dovring använt. Den har upprättats efter den 5/10 1451, då Nils i Sundby, Sånga sn, säljer ett skattehemman i

byn till Pelle Pedersson, den bonde som omnämns som ägare till gården i C 11. Jordeboken har upprättats före den 29/1 1455, då Staffan Ulfsson (Ulv) på tinget tilldöms äganderätten till jord i Lisselby, Hilleshögs sn, vilken länge med orätt innehafts av kronans fogde på Svartsjö; i C 11 redovisas jorden som krono. Dateringen av de enskilda notiserna i by- och gårdsbeskrivningarna nedan har därför angetts som "1452–54(?)".

I utgåvans transkription finns ett mindre antal felläsningar, i dess kommentar och register flera felidentifieringar. Dessa felaktigheter har inte särskilt anmärkts i de nedanstående by- och gårdsbeskrivningarnas källhänvisningar, vilka hänvisar direkt till originalhandskriftens folionummer.

Statistiska uppgifter

Vid en bedömning av ett områdes betydelse för kronan som skattedistrikt är framför allt två typer av statistiska uppgifter av intresse: antalet jordeboksenheter och det sammanlagda jordetalet för varje socken.

Dessa uppgifter redovisas på de följande sidorna, och de är tagna ur Upplands handlingar (UH) – undersökningsperiodens första och – inom ( ) – sista användbara år för respektive härad: Bro och Färingö (med Adelsö) 1540 (1568/69), Sollentuna 1540 (1568/70/72).

Antal jordeboksenheter

Tabellerna innehåller genomgående summor som framkommit vid bearbetningen. De överensstämmer oftast med de summor fogdarna redovisar i jordeböckerna, men ev skillnader redovisas *inte* här.

För *Färingö tingslag* gäller att vissa enheter, främst av krononatur, i jordeböckerna ömsom benämns torp och halvt hemman. I gårdsbeskrivningarna har dessa enheter markerats på följande sätt: "**kr(t)**", vilket innebär att enheten ifråga ibland benämns halvt hemman, ibland torp.

Antalet bebodda enheter (gårdar och torp) på 1540-talet redovisas även på *karta* för respektive socken. På kartorna markeras skog och utmark med raster.

Jordetal

I UH finns ingen direkt uppgift att man räknat 15 pnl på örtl. Denna avvikelse från det normala, 8 pnl på örtl, finns annars på flera håll i norra Uppland (se DMS 1:1 s 46, 1:4 s 31). I undersökningsområdet kan avvikelsen beläggas på Färingö genom summering av jordetal (UH), se Ilända och

Stav, Färentuna sn. Spår av den äldre räkningen (15 pnl/örtl) döljer sig troligen bakom jordetal i spridda källor från 1300-talet, se t ex Eknäs (1329) och Stockby (1355), Sånga sn, och Björkö, Adelsö sn (1362).

Inom hela området är skatten uträknad i förhållande till dels jordetalet, dels en värdering av jordetalet (örtuglandet) som uttrycks genom gällertalet ('örtugen gäller ... mark').

I de följande tabellerna är jordetalen genomgående satta med normal stil, oavsett om summorna är excerperade direkt ur jordeböckerna eller är resultat av bearbetningen, när en viss sockens brukningsenheters jordetal summerats. Detta avviker från principen i tidigare DMS-häften. Med kursiv stil har markerats endast sådana summor som bygger på uppskattning av frälsejordens storlek och som därmed är delvis osäkra.

Antal jordeboksenheter i Bro härad, UH 1538/40 (1569)

	Bro		Lässa		Stockholms-Näs		Västra Ryd		summa	
sk	7	(9)	1	(1)	6	(7)	12	(9)	26	(26)
skkvarn	–	–	–	–	–	–	1	(1)	1	(1)
skuj	13	(10)	1	(1)	4	(4)	6	(5)	24	(20)
kr	8	(0)	–	–	4	(4)	0	(1)	12	(5)
krt	9	(0)	–	–	–	–	–	–	9	(0)
kruj	–	–	–	–	0	(1)	–	–	0	(1)
krfjäll	–	–	–	–	0	(1)	–	–	0	(1)
ky	4	(4)	1	(0)	2	(0)	7	(0)	14	(4)
kyt	–	–	–	–	2	(2)	–	–	2	(2)
kyuj	–	–	0	(1)	–	–	–	–	0	(1)
bi	1	(0)	1	(0)	–	–	–	–	2	(0)
bit	–	–	1	(0)	–	–	–	–	1	(0)
se	0	(1)	0	(1)	3	(3)	3	(0)	6	(5)
set	–	–	0	(1)	–	–	–	–	0	(1)
seuj	0	(1)	–	–	–	–	–	–	0	(1)
pb	–	–	0	(4)	1	(0)	–	–	1	(4)
skokl	1	(0)	–	–	3	(3)	–	–	4	(3)
skoklkvarn	–	–	–	–	1	(1)	–	–	1	(1)
vakl	–	–	–	–	9	(9)	–	–	9	(9)
vaklt	–	–	–	–	2	(2)	–	–	2	(2)
klakl	3	(3)	–	–	–	–	–	–	3	(3)
aoe	1	(1)	3	(0)	0	(3)	0	(1)	4	(5)
fr	14	(23)	22	(21)	11	(9)	9	(18)	56	(71)
frt	0	(8)	6	(9)	–	–	2	(2)	8	(19)

Antal jordeboksenheter i Färingö tingslag, UH 1540 (1569)

	Färentuna	Hilleshög	Lovö	Munsö	Skå	Sånga	summa
sk	7 (6)	1 (1)	10 (0)	– –	8 (7)	9 (10)	35 (24)
skt	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	1 (0)
skuj	5 (3)	– –	– –	– –	9 (6)	6 (7)	20 (16)
st	– –	– –	– –	– –	0 (1)	– –	0 (1)
kr	20 (25)	16 (19)	1 (0)	28 (28)	17 (15)	25 (30)	107 (117)
½ kr/krt	8 (4)	6 (2)	– –	1 (0)	– –	2 (3)	17 (9)
kruj	2 (2)	1 (0)	– –	0 (1)	2 (0)	– –	5 (3)
ky	10 (6)	7 (0)	3 (1)	1 (1)	9 (7)	3 (2)	33 (17)
kyuj	1 (1)	1 (0)	– –	– –	– –	– –	2 (1)
se	– –	– –	1 (0)	– –	1 (1)	– –	2 (1)
klakl	– –	– –	2 (0)	– –	– –	5 (0)	7 (0)
våkl	4 (3)	– –	– –	– –	– –	– –	4 (3)
aoe	1 (1)	0 (2)	3 (25)	3 (3)	0 (8)	0 (2)	7 (41)
aoeuj	1 (0)	– –	– –	– –	0 (4)	1 (0)	2 (4)
fr	6 (4)	2 (0)	9 (0)	– –	5 (0)	3 (1)	25 (5)
frt	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	1 (0)

Antal jordeboksenheter i Sollentuna härad, UH 1538/40 (1568/70/72)

	Bromma	Ed	Järfälla	Sollentuna	Spånga	summa
sk/st	5 (5)	1 (1)	7 (7)	21 (21)	15 (17)	49 (51)
½ sk	– –	– –	– –	2 (2)	– –	2 (2)
skuj	– –	– –	7 (5)	2 (1)	2 (2)	11 (8)
kr	– –	0 (2)	– –	6 (6)	– –	6 (8)
krt	– –	0 (2)	– –	– –	– –	0 (2)
ky	7 (7)	1 (0)	4 (3)	7 (7)	11 (11)	30 (28)
kyt	1 (2)	– –	2 (0)	0 (1)	1 (1)	4 (4)
kyuj	– –	0 (1)	– –	– –	0 (1)	0 (2)
se	– –	7 (7)	2 (2)	– –	3 (4)	12 (13)
set	– –	– –	7 (7)	– –	6 (4)	13 (11)
seäng	– –	1 (0)	– –	– –	– –	1 (0)
sevret	– –	– –	– –	– –	1 (0)	1 (0)
pb	1 (0)	– –	– –	2 (2)	2 (0)	5 (2)
pbuj	– –	– –	– –	– –	1 (0)	1 (0)
lb	– –	1 (0)	– –	– –	– –	1 (0)
skokl	1 (0)	8 (7)	– –	3 (3)	– –	12 (10)
skoklt	– –	2 (1)	– –	0 (1)	– –	2 (2)
klakl	5 (0)	2 (0)	– –	– –	– –	7 (0)
våkl	– –	2 (0)	– –	1 (0)	– –	3 (0)
heh	9 (0)	– –	– –	– –	8 (0)	17 (0)
dasp	0 (14)	0 (1)	– –	– –	2 (8)	2 (23)
daspt	– –	– –	– –	– –	0 (1)	0 (1)
daspuj	1 (1)	– –	– –	– –	– –	1 (1)
aoe	0 (2)	2 (3)	0 (1)	0 (1)	1 (1)	3 (8)
aoet	0 (1)	1 (1)	0 (1)	0 (1)	– –	1 (4)
aoeuj	– –	– –	0 (1)	0 (1)	0 (2)	0 (4)
aoeäng	– –	1 (1)	– –	– –	– –	1 (1)
aoevret	1 (0)	– –	– –	– –	– –	1 (0)
fr	6 (6)	3 (4)	17 (15)	9 (8)	20 (18)	55 (51)
frt	1 (1)	3 (3)	7 (8)	1 (0)	2 (3)	14 (15)

Jordetal för Bro härad

	Bro		Lässa		Stockholms-Näs	
	1538/40	1569	1538/40	1569	1538/40	1569
skatte/stadge	19:2:1:4	19:2:0:4	0:6:1:0	0:6:1:0	9:7:0:0	10:6:1:0
krono	7:4:0:0	–	–	–	3:2:2:0	3:4:0:0
kyrko[1]	7:0:1:4	8:1:0:6	3:3:1:0	4:5:1:4	21:3:0:0	20:1:0:0
aoe/frälse	*11:0:2:4(?)*	*18:7:2:4(?)*	*23:4:0:0*	*23:4:0:0(?)*	8:4:2:0	8:5:2:0
summa jt	*44:7:2:4(?)*	*46:3:0:6(?)*	*27:5:2:0(?)*	*28:7:2:4(?)*	43:1:1:0	43:1:0:0

	Västra Ryd		summa hd	
	1538/40	1569	1538/40	1569
skatte/stadge	20:7:1:4	17:3:2:2	50:7:1:0	48:2:1:6
krono	–	0:5:0:0	10:6:2:0	4:1:0:0
kyrko[1]	8:2:1:0	1:4:0:0	40:1:0:4	34:3:2:2
aoe/frälse	*8:7:1:4(?)*	*18:4:1:4(?)*	*52:1:0:0(?)*	*69:6:0:0(?)*
summa jt	*38:1:1:0(?)*	*38:1:0:6(?)*	*154:0:0:4(?)*	*156:5:0:0(?)*

[1] Kyrko-, S:t Eriks-, biskops-, prebende- och klosterjord.

Jordetal per åtting för Bro härad (UH 1542:8)

örtugen gäller	Ryd	Bro	Näs	Summa
4 mark	–	–	0:2:0:0	0:2:0:0
3 "	10:5:2:4	6:7:0:0	4:5:2:0	22:2:1:4
$2\frac{1}{2}$ "	–	3:1:0:0	–	3:1:0:0
2 "	5:0:0:0	10:6:2:0	4:1:2:0	20:0:1:0
$1\frac{1}{2}$ "	–	1:1:1:4	–	1:1:1:4
Summa	15:5:2:4	22:0:0:4	9:1:1:0	46:7:1:0

Jordetal för Sollentuna härad

	Bromma		Ed		Järfälla	
	1540	1568	1540	1570	1540	1572
skatte/stadge	6:7:2:4	7:1:1:0	1:5:1:0	1:6:1:0	15:2:0:4	15:7:1:4
krono	–	–	–	1:1:0:0	–	–
kyrko[1]	23:0:2:0	21:7:1:4	10:1:1:0	8:0:0:4	8:3:2:0	5:4:2:0
aoe/frälse	*10:4:2:0(?)*	*11:3:1:0(?)*	4:0:0:0	5:2:0:0	*14:6:2:0(?)*	*16:5:0:0(?)*
summa jt	*40:5:0:4(?)*	*40:4:0:4(?)*	15:6:2:0	16:1:1:4	*38:4:1:4(?)*	*38:1:0:4(?)*

	Sollentuna		Spånga		summa hd	
	1540	1570	1540	1572	1540	ca 1570
skatte/stadge	42:1:2:0	42:3:1:0	30:4:1:0	33:0:0:4	96:5:1:0	100:2:2:0
krono	8:0:0:0	8:0:0:0	–	–	8:0:0:0	9:1:0:0
kyrko[1]	16:0:1:4	15:7:1:4	22:7:2:4	20:7:1:0	80:6:0:0	72:3:0:4
aoe/frälse	*9:6:1:4(?)*	*10:0:2:0(?)*	*17:2:0:4(?)*	*16:7:1:4(?)*	*56:4:0:0(?)*	*60:2:1:4(?)*
summa jt	*76:0:2:0(?)*	*76:3:1:4(?)*	*70:6:1:0(?)*	*70:7:0:0(?)*	*241:7:1:0(?)*	*242:1:1:0(?)*

[1] Kyrko-, S:t Eriks-, prebende-, helgeandshus-, Danvikens hospitals- och klosterjord.

Jordetal per åtting för Sollentuna härad (UH 1541:17)

Bromma	14:1:1:4
Örbo	29:7:0:4
Bagare	21:0:2:0
Vidbo	21:7:2:0
Summa	87:1:0:0

Jordetal för Adelsö socken

Förklaringar se s 37.

örtugen gäller	1540	1568
3 mark	3:5:1:4	1:2:2:4
2 "	0:2:2:0	1:0:1:0
summa	4:0:0:4	1:0:1:0
krono	10:4:1:0	7:5:2:6
kyrko[1]	3:0:0:4	3:2:1:4
frälse[2]	10:0:1:0	12:5:1:4
summa jt	27:5:0:0	26:1:0:2

[1] jt från 1538

[2] inkl aoe

Jordetal för Färingö tingslag

Förklaringar se s 37.

	Färentuna		Hilleshög		Lovö		Munsö	
örtugen gäller	1540	1568	1540	1568	1540	1568	1540	1568
9 mark	0:3:1:0	–	–	–	–	–	–	–
3 "	5:4:0:0	6:2:0:0	1:3:1:0	1:3:1:0	10:7:1:4	–	–	–
$2\frac{1}{2}$ "	–	–	–	–	3:6:1:4	–	–	–
2 "	2:6:2:0	1:4:2:0	–	–	–	–	–	–
$1\frac{1}{2}$ "	–	–	–	–	–	–	–	–
summa	8:6:0:0	7:6:2:0	1:3:1:0	1:3:1:0	14:6:0:0	–	–	–
utan gt	–	–	–	–	0:3:0:0[4]	–	–	–
krono	21:3:1:5	21:7:2:0	11:1:1:0	16:2:1:0	1:0:0:0	–	20:1:0:0	20:1:0:0
kyrko[1]	8:6:0:4	6:7:2:4	4:7:2:0	–	4:2:2:$2\frac{1}{2}$	1:4:0:0	0:5:1:0	0:5:1:0
frälse[2]	*4:2:0:0*	*6:0:1:2*	*1:2:2:0*	*1:2:2:0*	*13:5:1:4(?)*	*34:5:1:0*	*3:0:0:0*	*3:0:0:0*
summa jt	*43:1:1:9*	*42:6:1:6*	*18:7:0:0*	*19:0:1:0*	*34:1:0:6$\frac{1}{2}$(?)*	*36:1:1:0*	*23:6:1:0*	*23:6:1:0*

	Skå[3]		Sånga		summa	
örtugen gäller	1540	1568	1540	1568	1540	1568
9 mark	–	–	–	–	0:3:1:0	–
3 "	9:7:0:4	10:2:1:5	11:6:0:0	11:5:1:0	39:4:0:0	29:5:0:5
$2\frac{1}{2}$ "	3:0:0:0	1:1:2:0	–	–	6:6:1:4	1:1:2:0
2 "	0:3:0:0	–	–	–	3:1:2:0	1:4:2:0
$1\frac{1}{2}$ "	0:0:2:0	0:3:2:0	–	–	0:0:2:0	0:3:2:0
summa	13:2:2:4	11:7:2:5	11:6:0:0	11:5:1:0	50:0:0:4	32:7:0:5
utan gt	–	1:2:1:0[5]	–	–	0:3:0:0	1:2:1:0
krono	16:4:2:4	15:0:0:0	22:1:2:4	25:7:1:4	92:4:1:5	99:2:1:4
kyrko[1]	6:2:0:4	4:7:1:4	5:5:2:0	1:6:2:4	30:0:2:$2\frac{1}{2}$	15:7:1:4
frälse[2]	*4:4:0:2*	*7:3:2:2*	*3:1:0:0(?)*	*2:7:2:4(?)*	*29:7:0:6(?)*	*55:4:0:0(?)*
summa jt	*40:5:2:6*	*40:5:1:3*	*42:6:1:4(?)*	*42:3:1:4(?)*	*202:7:0:17$\frac{1}{2}$(?)*[6]	*204:7:1:5(?)*

[1] kyrko-, St Eriks- och klosterjord; jt från 1538, [2] inkl aoe; delvis beräknat utifrån medeltida uppgifter, [3] jt från 1541 (utom för kyrkojord), [4] *Hwndskindztorp (skattejord); jt från 1532, 1566, [5] stadgejord (Tuna), [6] vissa jt räknade med 15 pnl/örtl.

Bro härad

1298 *Brohundære* (DS 1240, avskr).
1311 *prouincia Bro* (DS 1818).
1314 *Prouincia Brohundære* (DS 1946, avskr).
1315 *medietate ... provincia Brohundare* (ST 185, avskr).
1361 *Brohaluahundare* (DS 6475).
1382 *i Bro hæradhe* (UUBp 10/11).

Omfattning: Bro härad omfattar under medeltiden Bro, Låssa, Stockholms-Näs och Västra Ryds socknar, vilka utgör 'Brohalvahundare'; den andra halvan är Färingö tingslag.

Kameral indelning: Skattejorden i Bro härad är i UH 1535:1, 1540:1, 1540:8, 1541:5 och 1542:8 indelad i tre åttingar i följande ordning: Rydbo, Bro och Näs. I några av längderna har åttingarna felaktigt betecknats socknar. UH 1541:17 har en delvis ofullständig åttingslista med Rydbo åtting, slutet av Bro och hela Näs åtting. Från 1543 står skattejorden ordnad under respektive socken.

Bro åtting omfattar jord i Bro, Låssa, Stockholms-Näs och Västra Ryds socknar, Rydbo åtting bara Västra Ryds socken och Näs åtting bara Stockholms-Näs sn. Den exakta fördelningen av skattejorden på de olika åttingarna framgår av nedanstående sammanställning. För jordetal per åtting se sid 40.

Rydbo åtting (*Rydbo otting*) — Västra Ryds sn: Lerberga, Sundby, Svedjesta, Tibble, Torsätra, Tranbygge och Örsta. **Bro åtting** (*Broo otting*) — Bro sn: Bro-Lövsta, Klint, Klöv, Råby, Skysta, Skällsta och Önsta — Låssa sn: Toresta — Stockholms-Näs sn: Berga — Västra Ryds sn: Nibble. **Näs åtting** (*Nässz otting*) — Stockholms-Näs sn: Berga, Frölunda, Tibble och Ålsta. Äldsta belägg ur UH 1535:1.

Administrativ indelning, judiciella och **kyrkliga förhållanden** samt **hemman-** och **jordetal**, se inledningen ovan.

Jfr AF 1:1 s 30 f, 260–3, AL 1 s 167 f, 171, 180–7, DoSk s 214–8, SU s 366 f, UpTerr s 63, 112, 123, 161.

Bro socken

1100—talets slut(?) *in parrochia Bro* (VåKlJb f 59, avskr).
1286 *in Bro* (DS 913).
1294 *in parochia Bro* (DS 1103).
1305 *ecclesijs Bro* (DS 1454).
1382 *innan Bro sokn* (UUBp 2/2).

Omfattning: Socknen har under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som den nuvarande (1950).

Kyrkan: I slutet av 1100-talet uppfördes en romansk gråstenskyrka med avsmalnande långhus och smalare kor av okänd utformning. Ingången, som låg i långhusets sydvästra del, är ännu bevarad, ehuru något förändrad. Under folkungatid förlängdes kyrkan åt öster med ett långt kor med samma bredd som långhuset och på norra sidan uppfördes en sakristia. Mot 1400-talets slut vidgades kyrkan åt väster med en travé och i anslutning till utvidgningen byggdes ett vapenhus mot söder. Under den andra hälften av 1400-talet genomfördes även en valvslagning. Invändiga mått på det ursprungliga långhuset ca 9×8 meter.

På 1700-talet togs fönster upp på kyrkans nordsida och övriga fönster vidgades, en ingång anordnades i väster, det ursprungliga taket sänktes, den medeltida sakristian togs bort och en ny uppfördes intill kyrkans östra gavelmur. Renoveringar och restaureringar utfördes omkring 1840, 1914 och 1946—47.

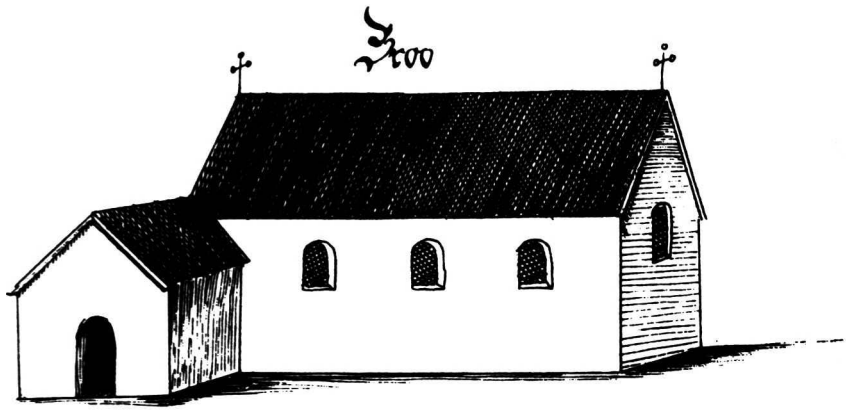

Bro kyrka, avritad av Johan Hadorph 1684 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1569)

	sk		kr		krt		ky		bi		se		klakl		skokl		aoe		fr		frt	
Bro-Lövsta	1	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(2)	–	–
Finnsta	0	(1)	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–	0	(1)	–	–
Husby	–	–	8	(0)	9	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(8)	0	(8)
Härnevi	–	–	–	–	–	–	3	(3)[1]	–	–	–	–	3	(3)	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Jursta	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–
Klint	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Klöv	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kvista	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	–	–
Råby	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Skysta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Skällsta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Spånga	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
St Ullevi	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4	(4)	–	–
Vallby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	2	(0)	–	–
Önsta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa	7	(9)	8	(0)	9	(0)	4	(4)[1]	1	(0)	0	(1)	3	(3)	1	(0)	1	(1)	14	(23)	0	(8)

Dessutom redovisar längderna: *skuj:* Bro-Lövsta 2 (1), Finnsta 2 (0), Härnevi 2 (2), Ryby 1 (1), Råby 1 (1), Spånga 1 (1), Lilla Ullevi 4 (4) – *seuj:* Bro-Lövsta 0 (1). St upptas under sk.

[1] inkl prästgården.

Jordetal för olika jordnaturer 1538/40

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk	kr	ky	bi/se	kl	aoe/fr	summa jt
Bro-Lövsta	1:5	–	–	–	–	–	1:5
Finnsta	1:6	–	0:1:1	–	0:5	–	2:4:1
Husby	–	7:4	–	–	–	–	7:4
Härnevi	2:4:2:4[1]	–	3:5:0:4	–	2:1:1:4	1:4:1:4(?)[2]	10:0(?)
Jursta	–	–	–	–	–	1:5	1:5
Klöv	1:0	–	–	–	–	–	1:0
Kvista	–	–	–	–	–	2:0	2:0
Ryby	0:1:1:4	–	–	–	–	–	0:1:1:4
Råby	2:4	–	–	–	–	–	2:4
Skysta	1:0:1:4	–	–	–	–	0:3:1:4(?)	1:4(?)
Skällsta	1:3	–	–	–	–	–	1:3
Spånga	1:1:1	–	–	0:3:1:4	–	1:0:0:4(?)[3]	2:5(?)
Ullevi, Lilla	2:0:1	–	–	–	–	–	2:0:1
Ullevi, Stora	–	–	–	–	–	3:0[4]	3:0
Vallby	–	–	–	–	–	1:3:2	1:3:2
Önsta	4:0	–	–	–	–	–	4:0
Summa	19:2:1:4	7:4	3:6:1:4	0:3:1:4	2:6:1:4	*11:0:2:4(?)*	*44:7:2:4(?)*

[1] Häri ingår jt för skattegården Klint
[2] 2 fr; medeltida uppgifter saknas
[3] 2 fr
[4] 4 fr

Kyrkan har en rikt ornerad dopfunt av mälarsandsten i två stycken (cuppa och fot) från 1100-talet, en sanctusklocka från ca 1300, en trärelief från 1400-talets slut (troligen från ett altarskåp utfört i Sverige), ett medeltida altarbord av sten med skiva av rödaktig kalksten och ett altarskåp från ca 1520, tillverkat i Bryssel. Framför ingången i väster ligger en medeltida gravhäll av kalksten utan inskrift. En kalk från 1513, tillverkad för det 'större prästbrödraskapet', stals 1808. (SvK U VII:1)

Vid reformationen fråntogs kyrkan en oförgylld kalk med patén, vägande 1 lödig mark, $1\frac{1}{2}$ lod och 1 kvintin (Källström s 160).

Kyrkby saknas.

1331 har Bro kyrka 0:19 'gammal jord' och 0:7 'ny jord', ärkebiskopsbordet 1:0 i Bro sn (DS 2819).

1382 utfärdas vid Bro kyrka fastebrev från häradsting med Bro hd (UUBp 10/11).

Bro socken

Antal gårdar på 1540-talet (UH)

Underlag: EK

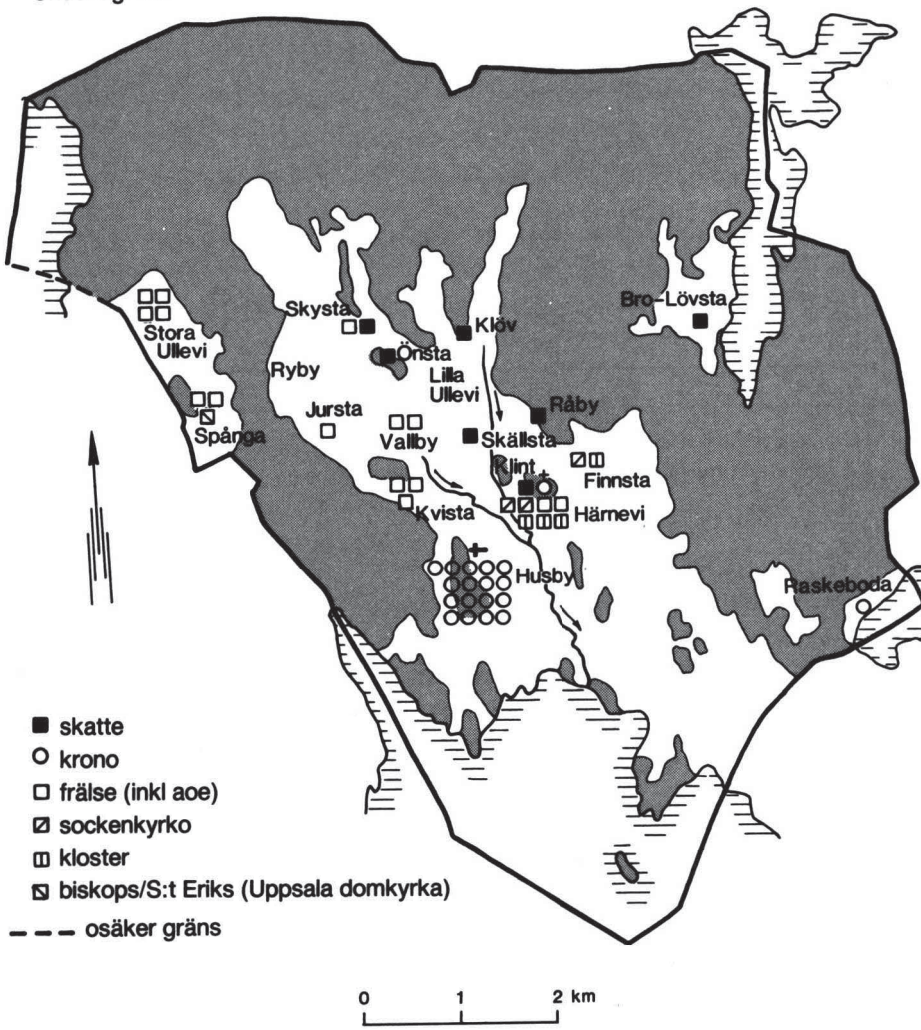

Runstenar: U 617–19 Bro kyrka (619 fragment), 620 Finnsta (skadad), 621–22 Härnevi (fragment resp skadad), 623 Jursta, 624 Stora Ullevi, 625 Välla tä, nu Säbyholm, Låssa sn (skadad). Efter publiceringen av Upplands runinskrifter (U) har ett runstensfragment påträffats vid kyrkan (Fv 1973 s 191).

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1535–42 i Bro åtting (se häradsinledningen).

Okänd ort 1100–talets slut(?) har Fogdö kloster $\frac{1}{2}$ öre i Bro socken (VåKlJb f 59).

Brogård Se Husby 1545.

Bro-Lövsta (nu Lejondal)
1344 *in Løstum* (DS 3837), 1439 *i Broløsta* (RAp 26/6) – 11 I, 0 b.
UH **1 sk**, 0:7.
1 skuj, 1554 **1 st**, 0:4:1:4, till Klöv 1540–53.
1 skuj, 0:1:1:4 till Klöv, från 1554 till Berga, Stockholms-Näs sn.
1550 **1 kyuj**, 1556 **1 seuj**, 0:1:2, till klockaren i Låssa sn 1550–57.
1552 **3 fr**, 1566 **2 fr**.
Summa jt 1:5 (1:6:2).
1344 har ärkebiskopsbordet $\frac{1}{2}$:0, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn och ligger under Munsö gård (DS 3837).
1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) till sig $\frac{1}{2}$:0 av ärkebiskop Nils Ragvaldsson (SMR 931–32; se Ådö, Låssa sn).
1440 är Arvid i B faste vid lagmansting i Sigtuna med Bro hd (SMR 1102).
1444 säljer Gustav Uddsson (2 färlor) med samtycke av sin hustru Lucia Pedersdotter 0:6:1 i B och 0:4$\frac{1}{2}$ i Finnsta, varav 1:0 är Gustavs morgongåva till Lucia, till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RApp 9/10, RAp 1445 23/4).

1451 ges av ärkebiskop Nils (död 1448) köpgods 0:6:1, som räntar 4 pund korn, till en prebenda vid Uppsala domkyrka (RAp 27/12).

1454 byter ärkebiskopsbordet till sig 0:6:1 av S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 10/7; se Ekeby, Låssa sn).

Finnsta

1444 *i Findzstadom* (RApp 9/10), 1451 *in Finzstadha* (RAp 27/12) – 11 I, 0 a.

UH **2 skuj**, 1:1 till Klöv + 0:5 till Råby, 1554 **1 sk**, 1:6 med skuj i Härnevi.
1540–57 **1 ky**, 0:1:1; lagd till fr i F från 1566.
1540–50 **1 skokl**, 0:5, 1566 **1 fr**; jt endast 1541.
Summa jt 2:4:1.

1444 säljer Gustav Uddsson (2 färlor) 0:4½ till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RApp 9/10, RAp 1445 23/4; se Bro-Lövsta).

1451 ges av ärkebiskop Nils (död 1448) köpgods 0:4½ till en prebenda vid Uppsala domkyrka. Jorden räntar 14 spann korn och 0:5 pn. (RAp 27/12; se Ekeby, Låssa sn)

1454 byter ärkebiskopsbordet till sig 0:4½ av S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 10/7; se Ekeby, Låssa sn).

1489–1503 har Sko kloster en landbo, som räntar 18 spann korn och 0:5 pn (Aspviks rd) (SkoKlJb s 52).

1541 har Bro kyrka 0:0:4, som räntar 9 spann korn, och Sko kloster 0:5, som räntar 18 spann korn, 0:5 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1549 har kyrkojorden (0:0:4) utsäde till 7 spann, äng till 6 lass hö, god skog men inget fiskevatten (UH 1549:3).

Husby

1286 *in Hosæby in Bro* (DS 913), 1304 *in Thorp Husæby Broo* (DS 1436), 1310 *in Husaby Bro* (DS 1693), 1315 *in Broo* (DS 2032, avskr), 1545 *Kongs Huseby* (UH 1545:14 f 81v) – 10 I, 9 a.

UH **8 kr**, 1566 **8 fr**, 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7; jt endast 1540 (1566 Anders Sigfridsson/Rålamb/).

9 krt, 1542 **8 krt**, 1566 **8 frt** (1566 Anders Sigfridsson/Rålamb/); 1540 uppges två av torpen tillsammans vara 0:4.

Summa jt 7:4 (enl summering i UH).

1286 byter kung Magnus bort $\frac{1}{2}$:0 kronojord till ärkebiskopen och Uppsala-kyrkan (se Östansund, Munsö sn) (DS 913).

1304 överlämnar ärkebiskop Nils $\frac{1}{2}$:0 i 'Torp Husby Bro' till kronan (se Stav, Färentuna sn) (DS 1436).

1310 stadfäster kung Birger sin fader Magnus godsbyte med Uppsala-kyrkan. Den jord Uppsala-kyrkan 1304 fråntogs, bl a $\frac{1}{2}$:0 H, skall återgå till domkyrkan. (DS 1693) Kyrkans innehav av jorden i H stadfästs även av hertigarna Erik och Valdemar (DS 1699).

1315 får hertig Erik vid skifte med kung Birger och hertig Valdemar uppbörden från 8:0 'i Bro' under fem år (ST 185, DS 2032).

1344 har ärkebiskopsbordet $\frac{1}{2}$:0 'i Torp', som räntar 4 pund korn och 1:0 pn och ligger under Munsö gård (DS 3837).

1355 pantsätter kung Magnus 'Husby Bro' till riddaren Nils Eriksson (DS 6742, 6975 vid).

1530 och 1533 uppbär kronan 2 läster, 1 pund korn och 14:$\frac{1}{2}$ pn från H (HH 11 s 36, 49).

1531 förlänar Gustav I H till Jakob Fleming; räntan är 2 läster korn och 17:0 pn (GR 7 s 420).

1545 är 'kronobyn Kungs-Husby' förlänad till Botvid Larsson d ä (Agnhammars-ätten). Den övertas vid Botvids död (1550) av hans änka, Karin Svensdotter (Kart), som har den till 1557. Kronan överlåter 1558 byn till Erik Nilsson (Schack av Skylvalla).

1563/65 övertar Anders Sigfridsson (Rålamb) H, som nu övergår till frälse mot rusttjänstplikt för innehavaren. Räntan från 'kronans by H' med underliggande torp är 1565 27 pund 5 spann korn. Anders bygger sedan sin sätesgård i H och ger den namnet Brogård. (GR 22 s 194, 28 s 353, UUBp 1565 10/10, AF 1 s 565)

1566 har de åtta gårdarna utsäde till 2$\frac{1}{2}$ pund och äng till 30 lass vardera (UH 1566:4A).

Härnevi 1100–talets slut(?) *Hernawij* (VåKlJb f 59, avskr), 1538 *Hernewij* (UH 1538:2) – 11 I, 0 a – jfr Klint.

UH **1 stuj**, 1554 **1 skuj**, 0:0:1:4 till Sundby, Västra Ryds sn, 1554 till Klint.

1 stuj, 1554 **1 skuj**, 0:2:2 till Berga, Stockholms-Näs sn, 1554 till Finnsta.

2 ky, 0:7:2, 1569 0:7:1:4 + 0:7:1:4.

1538–55 **1 ky**, 1:6, 1549 1:5:2 (*Prestebordeth* UH 1538:2, *Prestagården* UH 1542:8).

3 klakl, 1542 **3 sp**, 1551 **3 aoe**, 1566 **3 kl**, 0:5:2:4, 1557 0:6:2:4, 1566 0:6, 1567 0:6:0:6 + 0:5:2:4, 1566 0:6, 1567 0:6:0:6 + 0:5:2:4, 1566 0:6, 1567 0:6:0:6 (öde 1567). (Härnevi rd)

1541, 1549–55 **1 kyfjäll** (1549–50 **2 kyfjäll**).

1549–55 **3 kyäng**.

2 fr, 1542 **1 fr**, 1566 **2 fr** (öde 1566).

Summa jt 6:1:2:4 (6:2:1:6 inkl prästgården).

1100–talets slut(?) har Fogdö kloster $4\frac{1}{2}$ örtug (VåKlJb f 59).

1538/41 räntar kyrko- och klosterjorden enligt vidstående tabell.

Sockenkyrko- och klosterjorden i Härnevi 1538/1541 (UH 1538: 2)

	1538[1]					1541[1]			
	avrad korn ky/kl	präst	pn	geng pn	dv	jorde-tal	avrad korn	pn	dv
ky[2]	–	5 pd	0:14	–	8	0:14	4 pd	0:14	6
ky	11 sp	20 sp	0:4	0:4	8	0:7:2	4 pd	1:0	6
ky	16 sp[3]	16 sp	0:4	0:4	–[4]	0:7$\frac{1}{2}$	4 pd	1:10:1	6
kyfjäll[5]	–	–	–	–	–	–	$\frac{1}{2}$ pd	–	–
klakl	3 pd	–	0:6	0:4	–	0:5:2:4	3 pd	0:5:2:4	–
klakl	3 pd	–	0:6	0:4	–	0:5:2:4	3 pd	0:5:2:4	–
klakl	3 pd	–	0:6	0:4	–	0:5:2:4	3 pd	0:5:2:4	–

[1] 1538 är fordringen 4 hästar för var gård, 1541 4 biskops- och 2 kungshästar; fjällen saknar fodring. [2] Jorden kallas 1538 'prästbordet'. [3] 11 sp till Bro kyrka, 5 spann till Låssa kyrka. [4] Gården räntar därtill 0:3 pn till sockenkyrkan, vilket kan vara avlösning av dagsverksplikten. [5] Besås vartannat år och räntar då $\frac{1}{2}$ pund korn.

geng pn = gengärdspengar, dv = dagsverken.

1549 har prästgården utsäde till 4 pund, det andra året 5 pund, äng till 100 lass hö, god skog till timmer, klent mulbete och litet fiskevatten. Av sockenkyrkojorden i övrigt har den större gården utsäde till 4 pund, äng till 40 lass, ingen skog, klent mulbete och inget fiskevatten, den mindre har utsäde till 3 pund 3 spann, äng till 40 lass, god skog, klent mulbete och litet fiskevatten; 3 ängstegar ger årligen 12 lass hö och räntar $\frac{1}{2}$:0 pn; 2 fjällar har utsäde till 5 spann och räntar vartannat år $\frac{1}{2}$ pund till prästen. (UH 1549:3)

1552 har de tre arv och eget-gårdarna tillsammans utsäde till 7 pund och äng till 90 lass hö, 1553 uppges en av gårdarna ha utsäde till 2 pund (1554, 1556 19 spann) och äng till 30 lass. (UH 1552:17, 1553:23, 1554:26, 1556:10)

1555 uppges att kyrkoherden i Bro, herr Lars, har prästgården, de tre ängstegarna och fjällen fritt (UH 1555:8).

Härnevi rättardöme omfattar 1549–51 Danvikens hospitals (tidigare Klara klosters och S:t Örjans hospitals) jord i Härnevi, denna sn, i Vallby, Håbo-Tibble sn, i Antuna, Bisslinge och Sättra, Eds sn.

Jursta

1301 *de Juristum* (DS 1339), 1450 *i Jwrista* (UUBp 11/1) – 11 I, 0 a.

UH **1 aoe** (1541 1 ky), 1566 **1 ky**, 1:5 (1541 1:4:1). (Torresta rd)

1301 är Jarl från J faste vid allmänt ting i Uppsala (DS 1339, se DMS 1:2 s 26).

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:0:4 till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby, Låssa sn).

1450 säljer Ingegerd Birgersdotter (Lossa-ätten) med sin make Nils Mickelssons (?Örnflycht) samtycke 0:0:4 till Knut Haraldsson i Säby, Låssa sn (UUBp 11/1).

1450 (omkr) ger Sten Pedersson (Stallare) på Lindholmen, Orkesta sn, 0:13 till Bro kyrka, från vilken Gustav I före 1540 återbördar jorden (AoE 29 A, UH 1540:13).

1540 uppges att arv och eget-gården tidigare legat under Bro kyrka, som fått det av Sten Pedersson på Lindholmen (UH 1540:13). 1541 anges gården vara 0:12:1 och ränta $5\frac{1}{2}$ pund korn, 0:12:1 pn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2A). 1543 har gården utsäde till 6 pund, äng till 40 lass hö, god skog och mulbete men inget fiskevatten (UH 1543:18).

Klint

1540 *Klithegården* (UH 1540:1), 1556 *Klinta* (UH 1556:18), 1572 *Klinnt* (UH 1572:2) – K är en del av Härnevi by (Sandén 1984 s 23).

UH **1 sk**, 2:1:2 med skuj i Lilla Ullevi och från 1554 i Härnevi.

1561 uppges Staffan i K vara gästgivare i Bro socken (UH 1561:12).

Klöv

1404 *i Kleff* (SD 443) – 11 I, 0 a.

UH **1 sk**, 1:0 med skuj i Bro-Lövsta och Finnsta 1540–53 och i Lilla Ullevi från 1554.

1404 säljer Gotskalk Bengtsson (Ulv) 1:0 och Ådö, Låssa sn, till ärkebiskop Henrik Karlsson (SD 443).

1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) till sig 1:0 med underliggande torp av ärkebiskop Nils Ragvaldsson (SMR 931–32; se Ådö, Låssa sn).

1486, 1490 och 1493 omtalas Olof Ingemundsson i K (StTb II:2 s 147, ULdb s 11, 90).

1496 testamenterar Margareta Olofsdotter 'godset' K till sin make Skering Larsson (lilja), samtidigt som hon sätter K som säkerhet för betalning av skulder (RAp 15/8; se Ådö, Låssa sn).

1529 deltar Arvid, bonde i K, 'på menige landsens vägnar' vid riksdagen i Strängnäs (GR 6 s 178).

Kvista

1540 *Qwijsta* (UH 1540:1) – 11 I, 0 a.

UH **3 fr**; 1 öde 1568.

1553 upplåter Erland Pedersson (Bååt) tre gårdar i K och jord i *Holm, Låssa sn. De tre gårdarna är tillsammans på 2:0 och räntar 1 läst korn och 2:0 avradspn. (UUBp 26/3; se *Holm, Låssa sn)

Lejondal Se Bro-Lövsta.

Prästgården Se Härnevi.

Raskeboda 1543 *Raskeboda* (UH 1543:14) – 10 I, 9 b.
UH 1542–43 **1 krt**.

Ryby 1541 *Rijdbij* (UH 1541:17) – 11 I, 0 a.
UH **1 stuj**, 1554 **1 skuj**, 0:1:1:4 till Skysta, från 1543 till Skällsta.

Råby 1294 *in Raby* (DS 1103) – 11 I, 0 a.
UH **1 sk**, 2:0 med skuj i Finnsta 1540–53.
1 stuj, 0:4, 1554 0:4:1, 1566 0:4.
Summa jt 2:4.
1294 testamenterar Jakob, småsven hos Bengt Bosson (Bengt Bossons ätt), en dyna och en säng, som förvaras hos Halvdan i R, till Kettil Klohammar och hans hustru Cecilia i Uppsala (DS 1103).
1440 är Björn i R faste vid lagmansting i Sigtuna med Bro hd (SMR 1102).
1490 är Hans i R nämndeman vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 90).

Skysta 1382 *i Skyystom* (UUBp 10/11), 1486 *i Skyesta* (StTb II:2 s 147) – 11 I, 0 a.
UH **1 sk**, 1:0:1:4.
1 fr med stuj i Ryby 1539–42.
1382 är Ragvald i S faste vid Bro häradsting (UUBp 10/11).
1486 och 1490 omtalas Hemming i S, 1490 även Jon i S (StTb II:2 s 147, ULdb s 11 f).
1528 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) en utjord, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn (Viby rd) (E 2739 f 10v, 42; se Viby, V Ryds sn).
1560 ärver Svante Sture en utjord efter sin mor Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) (RAp 1/10, E 2739 f 1v). Jorden upptas i Svantes jordebok 1561/65 med räntan $\frac{1}{2}$:0 pn (Viby rd) (ShS I 158 a, b).

Skällsta

1382 *i Skællistom* (UUBp 10/11), 1490 *i Skellista* (ULdb s 11) – 11 I, 0 a.

UH **1 sk**, 1:3 med skuj i Lilla Ullevi, 1540–53 även stuj i Lilla Ullevi, från 1543 stuj/skuj i Ryby.

1382 är Olof i S faste vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1490 ingår Mats i S i nämnden vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11).

Spånga

1167–85 *in Spangum* (?DS 63, odat), 1382 *i Spanga* (UUBp 2/2), 1410 *i Spangom* (SD 1232) – 11 I, 0 a.

UH **1 skuj**, 1:1:1, 1556 1:1 till Toresta, Låssa sn.
1 bi, 1539 **1 se**, 0:3:1:4, 1556 0:3:0:4. (Ekhammars rd)
2 fr.
Summa jt 1:4:2:4 (1:4:0:4).

1167–85 utfärdar kung Knut (Eriksson) skyddsbrev för vad munkarna i Viby äger, bl a en halv örtug i S, vilken Klemens och Igul givit (?DS 63).

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:0:10 till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby, Låssa sn).

1410 säljer Margareta Olofsdotter i Kolhammar, Odensala sn, 0:0:11 i S och jord i Stora Ullevi till sin bror Jöns Olofsson (SD 1232).

1445 säljer Gertrud Pedersdotter (?horn), änka efter Birger Olofsson (Lossa-ätten), 0:0:10 till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RAp 22/4; se Ekeby, Låssa sn).

1451 ges av ärkebiskop Nils (död 1448) köpgods 0:0:10, som räntar 2 pund korn och 1:0 pn, till inrättande av en S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 27/12; se Ekeby, Låssa sn).

1454 byter ärkebiskopsbordet till sig 0:0:10 av S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 10/7; se Ekeby, Låssa sn).

1470 byter Sten Pik till sig en gård i S av Arvid Trolle (ATJb s 141 f; se Stora Ullevi).

1487 uppger Arvid Trolle att han till Sten Pik bytt bort en gård, som räntar 2 pund korn och 0:6 pn (UUB, X 240 Trolle).

1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) en gård, som räntar 3 pund korn, $\frac{1}{2}$:0 pn och 1 får (UUBp, BhSp 1/11).

1533 se Ekhammar, Stockholms-Näs sn.

1538/41 uppges det forna ärkebiskopsbordet i Uppsala ha 0:0:10½, som 1538 räntar 2 pund korn, 0:0:10½ avradspn och 4 hästar. 1541 anges räntan till 2 pund korn, 0:0:10 pn, 3 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1539 uppges S:t Eriks-gården (bi) ha utsäde till 12 spann (1544–45 2 pund), äng till 8 lass hö (1545 16 lass), god skog till vedbrand och gärdslen, gott fiskevatten 'så att det hjälper sig' (Ekhammars rd) (UH 1539:6, 1544:4, 1545:2).

***Thorp** Se Husby.

Ullevi, Lilla 1540 *i Wllewij* (UH 1540:1) – 11 I, 0 a.

UH **2 skuj**, 0:4 till Skällsta +0:2:2 till Klint.
1 stuj, 1554 **1 skuj**, 0:5:2, till Skällsta, från 1553 till Klöv.
1 stuj, 0:4 till Berga, Stockholms-Näs sn.
Summa jt 2:0:1.

Ullevi, Stora 1382 *i Vllawi* (UUBp 2/2), 1410 *i Vllawy* (SD 1232) – 11 H, 0 j.

UH **4 fr**; 2 öde 1568.

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 1:0 till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby, Låssa sn).

1410 säljer Margareta Olofsdotter 0:0:5 och 0:2(?) till Jöns Olofsson (SD 1232; se Spånga).

1470 byter Sten Pik till sig en gård i U och jord i Spånga, denna sn, av Arvid Trolle mot jord på Södertörn. Den av Arvid Trolle bortbytta jorden är hans söner Eriks och Johans arv efter modern Kristina Johansdotter (Gädda). (ATJb s 141 f; Sjögren s 121 f)

1487 uppger Arvid Trolle att han till Sten Pik bytt bort en gård, som räntar 3 pund, 6 spann korn och 0:9 pn (UUB X 240 Trolle).

1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) vid skifte med sin syster Karin Nilsdotter en gård, som räntar 3½ pund korn, 1:0 pn och 1 får (UUBp, BhSp 1/11).

1546 säljer Harald ('av vapen'), prebendat i Uppsala, en gård, som räntar 3 pund, 6 spann korn och 0:7 pn, till Lars Turesson (Tre rosor) och hans hustru Kristina Eriksdotter (Gyllenstierna) (VFT II:8–9 s 157).

Vallby

1438 *i Walby* (RAp 11/5) – 11 I, 0 a.

UH **2 fr**, 1544 **2 aoe**, 0:5:2:4 + 0:5:2:4, 1550 **1 aoe**, 1:3:2, 1553 1:3 med aoeuj i Vallby, Håbo-Tibble sn. (Husby rd, 1550 Körsviks rd)
Summa jt 1:3:2 (1:3).

1438 pantsätter Erik Jönsson (spänne) två gårdar, som tillsammans räntar 7 pund korn och 0:10:2 pn, till Hans Kröpelin (RAp 11/5, SMR 735).

1476 skiftas arv efter Nils Kristiernssons (Vasa, död 1464) och hans hustru Birgitta Nilsdotters (Oxenstierna, död senast 1475) döda barn mellan Johan Kristiernsson (Vasa), bror till ovannämnde Nils, och Iliana Nilsdotter (Oxenstierna), syster till ovannämnda Birgitta och representerad av sin make Erik Karlsson (Vasa). På Ilianas lott faller V, som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn och 1:0 pn. (RAp 16/6)

1486 omtalas Erik i V (StTb II:2 s 147).

1544 uppges de två arv och eget-gårdarna vara arv efter Ebba Eriksdotter (Vasa, död 1549). De har vardera utsäde till 3 pund, äng till 10 lass hö, god åker och skog men inget fiskevatten. (UH 1544:16)

Önsta

1382 *i Ødnistom* (UUBp 10/11), 1490 *i Önista* (ULdb s 11) – 11 I, 0 a.

UH **1 sk**, 4:0.

1382 är Magnus och Jon i Ö fastar vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1440 är Magnus i Ö faste vid lagmansting i Sigtuna med Bro hd (SMR 1102).

1490 ingår Jakob Månsson i Ö i nämnden vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11).

Lässa socken

1299 *de parochia Lasza* (DS 1281).
1303 *ecclesie Laza* (DS 1378).
1382 *innan Latzo sokn* (UUBp 2/2).

Omfattning: Socknen har under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som den nuvarande (1950).

Kyrkan: Omkring 1200 byggdes en romansk gråstenskyrka. Den bestod av långhus, smalare och lägre kor med absid och ingång i söder och är delvis bevarad i den nuvarande kyrkans två västliga travéer. Möjligen välvdes koret och byggdes sakristia i norr under 1300-talet. Vid mitten av 1400-talet välvdes långhuset och något senare tillkom vapenhus i söder. Invändiga mått på långhuset ca 9×6 meter.

Kyrkan förändrades kraftigt på 1690-talet, då långhuset förlängdes åt öster med en travé. Det gamla koret revs och ett gravkor uppfördes i öster med kupol och lanternin för ätten Posse och ingång i väster tillkom. Troligen revs då även den medeltida sakristian, norr om det gamla koret, varvid vapenhuset inrättades som sakristia.

Lässa kyrka, avritad av Johan Hadorph 1684 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1569)

	sk		ky		bi		bit		se		set		pb		aoe		fr		frt	
Brunnsvik	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)
Bärby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	2	(2)
Dävensö	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	5	(5)	–	–
Edeby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Ekeby	–	–	–	–	1	(0)	–	–	0	(1)	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Granskog	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(2)
*Holm	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–
Lund	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)
Sanda	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–	2	(2)	–	–
Säby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(2)
Tibble	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Toresta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(3)	3	(0)	3	(3)	0	(1)
Ådö	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–
Ålbrunna	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–	0	(1)	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Summa	1	(1)	1	(0)	1	(0)	1	(0)	0	(1)	0	(1)	0	(4)	3	(0)	22	(21)	6	(9)

Dessutom redovisar längderna: *skuj:* Sanda 1 (1) – *kyuj:* Tibble 0 (1).

Jordetal för olika jordnaturer 1538/40

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk	ky	bi/se	aoe/fr	summa jt
Bärby	–	–	–	3:0(?)[1]	3:0(?)
Dävensö	–	–	–	4:0(?)[2]	4:0(?)
Edeby	–	–	–	2:4(?)[3]	2:4(?)
Ekeby	–	–	1:3	1:1(?)	2:4(?)
*Holm	–	–	–	0:7:1	0:7:1
Sanda	0:1	1:5	–	1:2(?)[3]	3:0(?)
Säby	–	–	–	2:4(?)	2:4(?)
Tibble	–	–	–	0:5(?)	0:5(?)
Toresta	0:5:1	–	–	3:4:2(?)[4]	4:2(?)
Ådö	–	–	–	3:0(?)	3:0(?)
Ålbrunna	–	–	0:3:1	1:0(?)[3]	1:3:1(?)
Summa	0:6:1	1:5	1:6:1	*23:4(?)*[5]	*27:5:2(?)*

[1] 3 fr + 2 frt

[2] 5 fr

[3] 2 fr

[4] Inkl 3 fr + 1 frt

[5] I summan saknas jordetal för torpen Brunnsvik, Granskog och Lund.

I slutet av 1830-talet uppfördes ett torn i väster och gravkoret i öster förenades med kyrkan, varvid taket fick nuvarande utseende. Muren mellan gravkoret och kyrkan revs 1888, varvid gravkorets minneshall blev kyrkans kor. Restaurering utfördes på 1940-talet.

Den gotländska dopfunten i kalksten (Ala-typ) är från 1200-talets mitt. I slutet av 1600-talet fanns ännu bevarat ett medeltida rökelsekar. (SvK U VII:1)

Kyrkby saknas.

1331 har Lässa kyrka 0:8:7:2 (DS 2819).

Runstenar saknas.

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1535–42 i Bro åtting (se häradsinledningen).

Alholmen Se Säby.

Brunnsvik 1382 *Brunzwiik* (UUBp 2/2), 1454 *Brwnswiik* (UUBp 11/6) – 10 I, 9 a.

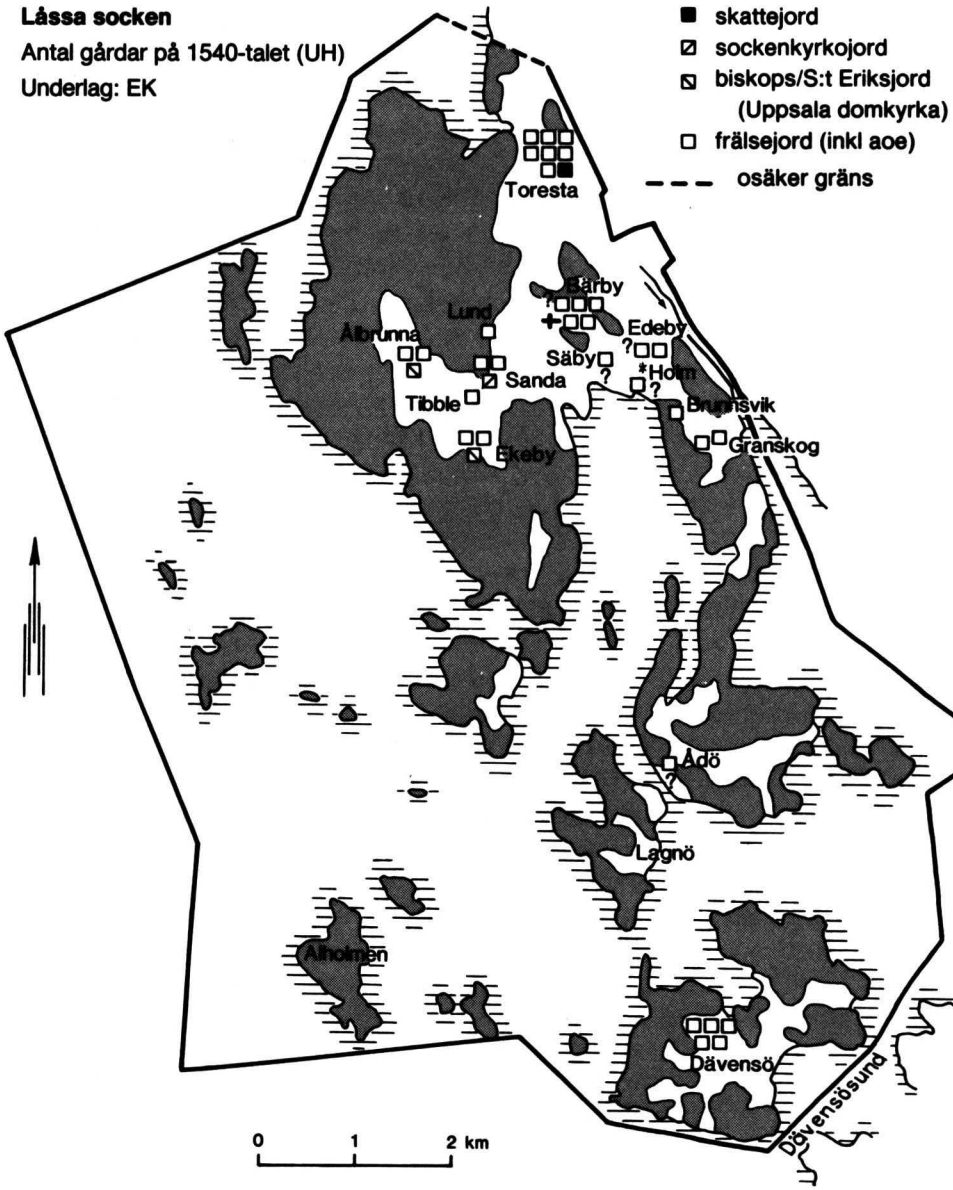
Lässa socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK
skattejord
sockenkyrkojord
biskops/S:t Eriksjord
(Uppsala domkyrka)
frälsejord (inkl aoe)
osäker gräns
Toresta
Bärby
Lund
Edeby
Älbrunna
Säby
Horn
Sanda
Tibble
Bruksvik
Granskog
Ekeby
Ådö
Lagnö
Alholmen
Dävensö
Dävensösund
0
1
2 km

UH **1 frt** (1562 Johan Åkesson/Natt och Dag/).

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort torpet B till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby).

1454 beslutas vid kungligt räfsteting att torpet B skall behålla den ängsvall som av ålder legat under B (UUBp 11/6; jfr Säby).

1562 räntar Johan Åkessons (Natt och Dag) torp 0:12 avradspn (FoR 2).

Bärby

1530 *Bærgby* (UUBp, BhSp 1/11) – enl BEK under Säbyholm; bytomt troligen norr/nordöst om kyrkan.

UH **3 fr**; 1 öde 1569 (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/2, Johan Åkesson/Natt och Dag/1).
2 frt (1562 Björn Pedersson/Bååt/).

1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) en gård, som räntar 3 pund korn, 0:5 pn och 1 får (UUBp, BhSp 1/11).

1562 räntar Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) två gårdar vardera 2 pund korn, 0:5 resp 0:4 avradspn, 6 dagsverken, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 1 markpund notgarn och 0:18 pn i fodringsavlösning. Johan Åkessons (Natt och Dag) gård räntar 3 pund korn, 0:5 avradspn, 2 markpund notgarn och i övrigt som de två andra gårdarna. Av Björn Pederssons (Bååt) torp räntar det ena 3 pund 2 spann korn, 0:6 avradspn, 0:12 gästningspn och 8 dagsverken, det andra 10 spann korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn och 0:9 gästningspn. (FoR 2)

Dävensö

1200–talets början(?) *Defuinsöö* (VåKlJb f 59v, avskr, Ståhle 1948 s 88), 1289 *in Deffinsø* (DS 1007) – 10 I, 8 a.

UH **5 fr** (1562 Björn Pedersson/Bååt/).

1200–talets början(?) har Fogdö kloster $\frac{1}{2}$ örtug; vid 1200-talets mitt (efter 1233) byts 5 penningar bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 59v, 60).

1289 testamenterar Agnes Matsdotter 0:$\frac{1}{2}$ till predikarbröderna i Sigtuna (DS 1007).

1307 byter Filip Ulfsson (Ulv) till sig gården (curia) på D av Peter Jungfru mot jord i Sockarby, Sånga sn (DS 1542).

1344 har ärkebiskopsbordet 0:0:2, som räntar 0:0:4 pn och 4 spann korn (efter stockholmsspannen), under Munsö gård (DS 3837).

1495, 1505 och 1507 möts det svenska riksrådet i Dävensösund (*i Dæwenszöswnd*) (BSH 4 s 197, 5 s 207, 217, FMU 5 s 505, HSH 19 s 89, 20 s 191, 193, 196, 225, 22 s 18).

1511 omtalas att Olof Andersson i D med sin båt seglat till Stockholm och då haft Lars Andersson i D med sig (StTb II:4 s 209).

1513 föreslår ärkebiskop Jakob Ulfsson Sten Sture att ha ett (riksråds-)möte i Dävensösund eller annorstädes i Mälaren (FMU 5684).

1562 räntar fyra av Björn Pederssons (Bååt) gårdar vardera 3 pund 6 spann korn, 1:0 avradspn, 8 dagsverken, 1:0 stockpn och 0:12 fodringspn, den femte räntar bara 3 pund 6 spann korn och 8 dagsverken (FoR 2).

Edeby

1382 *i Eethby* (UUBp 2/2), 1424 *i Edhby* (BiSöKh VII s 128) — enl BEK under Säbyholm.

UH **2 fr** (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:6:2 till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby).

1409 döms vid räfsteting med Bro hd 0:0:10 i E, som Peder Nilsson hade, till rätta arvingar och åter till skatt (ShSp 24/9).

1424 stadfäster Ingemund i Slåsta, Odensala sn, sin mor Elins, gift med Nils Matsson, försäljning av 0:0:10:10 till Nils Arvidsson och dennes hustru Ramborg. Samtidigt mottar Ingemund pengar av Nils Karlsson (?stjärna), för den arvedel (0:0:5:5) som Ingemund har i den aktuella jorden och som Nils Karlsson nu har. (BiSöKh VII s 128)

1427 stadfäster Olof Ingvarsson i Märsta, Husby-Ärlinghundra sn, sin mor Elins försäljning till Nils Arvidsson och dennes hustru, båda döda, av 0:0:10:10. Olof har arvsrätt till halva jorden, som han nu avstår till Nils Karlsson, den nuvarande innehavaren av jorden, för en mindre ersättning i pengar. (ShSp 22/2)

1440 tvistar Olof i Märsta och Ingemund i Slåsta vid lagmansting om 0:0:10:10 med Fågel Jönsson (fågel) och dennes hustru Elin. Det fastställs att Olof och Ingemund stadfäst sina föräldrars försäljning av jorden till Elins föräldrar, varför Elin och hennes arvingar tilldöms jorden mot att Fågel betalar ut viss ersättning till Olof och Ingemund. (RAp 4/3, SMR 1102)

1454 se Säby.

1562 räntar Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) två gårdar vardera $5\frac{1}{2}$ pund korn, 0:9 avradspn, 6 dagsverken, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 1 markpund notgarn, 0:18 pn i fodringsavlösning (FoR 2).

Ekeby

1311 *sub curia mea Ekiby* (DS 1818), 1314 *Ekebiby Laza* (DS 1983, avskr), 1375 *Ekebylatza* (RAp 25/3) – 10 H, 9 j.

UH **1 bi**, 1539 **1 se**, 1:3, 1539 1:5:1, 1542 1:0:1, 1544 1:6; öde 1557. (Ekhammars rd)
2 fr; 1 öde 1567 (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).

1311 byter fru Katarina i Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, bort bl a 0:0:16 under gården (curia) E och jord i Tibble, denna sn, och i Arenberga, Husby-Ärlinghundra sn, till Birger Petersson (Finsta-ätten) mot jord i Småland och mellangift i pengar (DS 1818–19; jfr DMS 4:2 s 73).

1314 utfärdar Birger Petersson (Finsta-ätten) brev på E (DS 1983).

1315 tilldöms Birger Petersson bl a gården E och jord i Arenberga, Husby-Ärlinghundra sn, vid tvist om arvet efter fru Katarina i Steninge (DS 2599).

1328 mottar Ulf Gudmarsson (Ulvåsa-ätten) på sin hustru Birgittas vägnar E i arv efter Birgittas far Birger Petersson (Finsta-ätten) (DS 2658; se *Algö, Hilleshögs sn).

1375 ger Katarina Ulfsdotter (Ulvåsa-ätten) 'halva E' till Vadstena kloster (SRP 1133; se *Algö, Hilleshögs sn).

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 2:0 i E och jord i Brunnsvik, Edeby, Lund och Säby, denna sn, Jursta, Spånga och Ullevi, Bro sn, till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) och dennes hustru Ingegerd Birgersdotter mot jord i Södermanland (UUBp 2/2).

1445 säljer Gertrud Pedersdotter (?horn), änka efter Birger Olofsson (Lossa-ätten), sin morgongåva omfattande 0:11 i E och jord i Ålbrunna, denna sn, och Spånga, Bro sn, till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RAp 22/4).

1451 verkställs ärkebiskop Nils (död 1448) yttersta vilja. Av ärkebiskopens köpgods ges till inrättande av en S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka följande gods: 0:11 i E och jord i Ålbrunna, denna sn, i Bro-Lövsta, Finnsta och Spånga, Bro sn. På jorden i E finns två landbor, som tillsammans räntar 8 pund och 2 spann korn. (RAp 27/12)

1454 byter ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) till sig 0:11 i E och jord i Ålbrunna, denna sn, i Bro-Lövsta, Finnsta och Spånga, Bro sn, av S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda vid Uppsala domkyrka mot ärkebiskopsbordets jord i Skepptuna och Östuna snr (RAp 10/7).

1533 se Ekhammar, Stockholms-Näs sn.

1538 och 1541 har det forna ärkebiskopsbordet 0:11, som räntar 6 pund korn och 4 hästar. 1541 anges räntan till 6 pund korn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1539 har en S:t Eriks-gård (bi) utsäde till $5\frac{1}{2}$ pund (1544 $4\frac{1}{2}$ pund, 1545 2 pund), äng till 16 lass hö (1545 6 lass), god skog, mulbete som 'sliter sig' (håller på att ta slut) och gott fiskevatten (Ekhammars rd) (UH 1539:6, 1544:4, 1545:2).

1562 räntar den ena av Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) gårdar 3 pund korn, 0:5 avradspn, 6 dagsverken, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 1 markpund notgarn och 2:2 pn i fodringsavlösning, den andra gården räntar 2 pund korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn och i övrigt som den första gården (FoR 2).

Ekeby, Stora Se Tibble.

Granskog
1540 *Granskog* (UH 1540:1) – 10 I, 9 a.
UH **2 frt** (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).
1562 räntar det ena av Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) torp 2:0 avradspn, 1 får, 2 höns, 10 ägg, $\frac{1}{2}$markpund notgarn, 0:9 pn i fodringsavlösning, det andra räntar 0:12 avradspn, 3 dagsverken och i övrigt som det första (FoR 2).

***Holm**
1454 *Holm* (UUBp 11/6) – nu del av Säbyholm (10 I, 9 a).
UH 1540–55 **1 fr** (1555 Erland Pedersson/Bååt/).

Holm är på 1560-talet sätesgård för Elin Erlandsdotter (Bååt), g m Måns Persson skrivare (AH s 58).

1454 se Säby.
1553 upplåter Erland Pedersson (Bååt), kyrkoherde i Sorunda, till sin dotter Elin en gård i H och jord i Kvista, Bro sn. Gården i H är 0:7:1 och räntar 5 pund korn och 0:7:1 pn. Elin får samtidigt avsäga sig all rätt till ättens jord, därför att hon gift sig med en man av bondesläkt. (UUBp 26/3)

Lund
1382 *Lund* (UUBp 2/2) – 11 H, 0 j.
UH **1 frt** (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).
1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort torpet L till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby).
1562 räntar Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) torp 2:0 avradspn, 3 dagsverken, 1 ungt får, 2 höns, 10 ägg, $\frac{1}{2}$ markpund notgarn och 0:9 pn i fodringsavlösning (FoR 2).

Prästgården 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2), 1540 *Prestadgarden* (UH 1540:1), 1566 *Prestegårdhen i Sanda* (UH 1566:4 A) – se Sanda.

Sanda
1384 *i Sandom* (ClM s 86, avskr), 1409 *i Sanda* (ShSp 24/9) – 10 H, 9 j.
UH **1 skuj**, 0:1 till Toresta; uppges ligga 'i prästgården'. 1538 (endast) **1 ky**, 1:5 (Prästgården), 1555 **1 aoe**,

1566 **1 pb**, 1:0:2, 1566 1:0:2:4; förlänad Måns Persson skrivare 1566–69.
2 fr (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).
Summa jt 1:6 (1:1:2:4).

1384 ger Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) 0:3 i S och jord i Järstena, Tillinge sn, till Klara kloster med Helena, Karl Baats dotter (ClM s 86).

1409 döms vid räfsteting 0:0:2, som Olof Jönsson hade, 0:0:1, som Låssa kyrka hade, och 0:0:1, som Bro kyrka hade, till rätta arvingar och åter till skatt (ShSp 24/9).

1538 uppges prästbordet i Låssa sn ha jt 0:13 (UH 1538:2).

1559 har arv och eget-gården, som uppges vara 'Låssa prästgård' och vara vederkänd till arv och eget 1555, utsäde till 3 pund, äng till 30 lass, god skog, gott mulbete och fiskevatten (AoE 29 A).

1562 räntar Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) två gårdar vardera 20 spann korn, 0:7 avradspn, 6 dagsverken, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 1 markpund notgarn samt 2:2 pn i fodringsavlösning (FoR 2).

Säby

1382 *i Sæby* (UUBp 2/2) – nu del av Säbyholm (10 I, 9 a).
UH **1 fr**, 1542 **2 frt** (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).

Säby är troligen sätesgård för Olof Haraldsson (Lossa-ätten) 1395–1400, när han skriver sig 'på', 'av' eller 'i' Låssa, varvid uppenbarligen halvön, där S ligger avses (SRP 2757, 3062, UUBp 1396 u d, BhSp 1396 24/6, 1400 efter 1/5). Sonen Harald Olofsson omtalas 1438 som H O 'i Låssa socken' (RAp efter 1/5). Till S skriver sig Knut Haraldsson (Lossa-ätten) 1450 (UUBp 11/1) och Karl Nilsson (en bjälke) ett flertal gånger mellan 1454 och 1472 (UUBp 1454 11/6, 1458 1/1, 1467 u d, RAp 1472 4/10). 1472 omtalas han även som Karl Nilsson 'i Låssa' (RAp 1/9).

1382 byter Bo Jonsson (Grip) bort 0:9:2 i S till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 2/2; se Ekeby).

1454 sammanträder i Edeby en av kungen utsedd synenämnd i anledning av en tvist mellan Fågel Jönsson

(fågel) och Karl Nilsson i S om gränsen ('bolstada skäl') mellan S, Edeby och *Holm. Nämnden finner 'varken rör eller rå, ej gamla (gärds-)gårdar eller dike och ej å på det näset de trätte om'. Nämnden beslutar att Edeby och *Holm skall behålla de två torp som de haft och S behålla det torp det haft. Edeby och *Holm skall behålla två tredjedelar och S en tredjedel av 'all jordvall i det näset och i hästhagen och den äng som kallas *Sætræ* och de fiskevatten som hör därtill'. (UUBp 11/6; jfr Brunnsvik)

1467 säljer Nils Finkenow 0:0:10½ av Håkan Witters (tre stjärnor) arv i S till Karl Nilsson i S (UUBp u d; jfr UUBp 1458 1/1).

1562 räntar det ena av Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) två torp 6 pund korn, 0:10 avradspn och 2:2 pn i fodringsavlösnnig, det andra räntar som det första och därtill 6 dagsverken, 1 får, 4 höns, 20 ägg och 1 markpund notgarn (FoR 2).

Samma år tilldöms Gabriel Kristersson en holme i Björkfjärden, som kallas Alholmen (*Aleholmen* — 10 H, 8 j) och ligger under S (HH 13 s 55).

Tibble (nu Stora Ekeby)

1311 *in villa Thybili* (DS 1818) — 10 H, 9 j.

UH 1555 **1 kyuj**; öde vissa år, jfr nedan.
1 fr (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/)

1311 byter fru Katarina i Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, bort två jordlotter i 'byn' T — 0:0:16 i 'östra bolstaden' och 0:0:16 i 'västra bolstaden' — till Birger Petersson (Finsta-ätten) (DS 1818; se Ekeby).

1382 se Tibble, Stockholms-Näs sn.

1498 (?) upptas 0:0:7, som räntar 7 spann korn och 0:0:7 pn, ½ pund smör, höns och ägg, i Arvid Trolles jordebok (ATJb s 91).

1555 uppges kyrkoutjorden tidigare ha varit förlänad (UH 1555:8).

1562 räntar Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) gård 20 spann korn, 0:5 avradspn, 6 dagsverken, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 1 markpund notgarn och 2:2 pn i fodringsavlösning (FoR 2).

Toresta 1349 *in villa Thorlastum* (DS 4511), 1423 *i Thørlestadha* (RAp 13/1), 1486 *i Torestha* (SkSp 15/11) – 11 H, 0 j.

UH **1 sk**, 0:5:1 med skuj i Sanda, denna sn, och Spånga, Bro sn.
3 aoe, 1566 **3 pb**, 0:5 (1555 0:5:2:4) + 0:3:2:4 + 0:3:2:4 (jt från 1543); 1566–68 förlänade Måns Persson skrivare. (Torresta rd)
3 fr; 1 öde 1566 (1562 Johan Åkesson/Natt och Dag/).
1545 **1 frt** (1562 Johan Åkesson).
Summa jt 2:2.

1349 säljer Nils Björnsson 0:0:1 till sin frände Lars i T (DS 4511).

1423 ärver Finvid Jönsson (Stensta-ätten) en gård på 2:0, som räntar 1 läst korn, 5:0 pn, och 'ett torp utav samma bolstaden', vilket räntar 1:0 pn (se Söderby, Munsö sn) (RAp 13/1).

1425 omnämns Finvid Jönssons torp (utan namn) i Lässa sn, vilket tidigare legat öde men nu bebyggts av hans 'husbonde' Hans Kröpelin (se Rinkeby, Lovö sn) (RAp 20/12).

1453 tillfaller Birgitta Stensdotter (Bielke) tre gårdar vid arvskifte med systern Katarina och halvbrodern Karl Knutsson (Bonde) efter föräldrarna Sten Turesson (Bielke, död 1431) och Margareta Karlsdotter (Sparre av Tofta, död 1428) och efter faderns andra hustru Agneta Eriksdotter (Krummedige, död 1452/53) (SjSp 1453 7/6, RAp vid 1488 28/1).

1486 upptas i jordebok över Gustav Karlssons (Gumsehuvud) efterlämnade gods tre gårdar, som tillsammans räntar $9\frac{1}{2}$ pund korn och 3:0 pn, 3 får, 6 höns och 30 ägg och 18 dagsverken (C 39 f 2v).

1486 byter Magdalena Karlsdotter (Bonde) bort tre gårdar i T, som räntar tillsammans $9\frac{1}{2}$ pund korn och 3:0 pn, och jord i Bromsten, Spånga sn, och Fjälby, Hacksta sn, till Ingeborg Filipsdotter (Tott) mot jord i Västergötland (SkSp 15/11).

1486 omtalas Olof Nilsson i T (StTb II:2 s 147).

1531 upptas i Gustav I:s jordebok tre gårdar, som tillsam-

mans räntar 10 pund korn, 3:0 avradspn, 3 gamla får och 0:9 dagsverkspn. De hör till godskomplexet under Ekholmens gård. (K 1)

1543 har den större arv och eget-gården utsäde till 19 spann, äng till 20 lass hö, de två andra har vardera utsäde till $1\frac{1}{2}$ pund (1547 14 spann), äng till 18 lass (1547–51 19 lass). Alla tre gårdarna har skog, mulbete och klent fiskevatten (1547 gott fiskevatten). (UH 1543:18, 1547:15, 1551:2)

1556 uppges i Måns Johanssons (Natt och Dag) jordebok att han har en 'tredjepart' i T med räntan 2 pund korn och 0:8 avradspn (Frösunda rd) (Bio N 2 b).

1562 har Johan Åkesson (Natt och Dag) tre gårdar och ett torp. En gård räntar 5 pund 2 spann korn, 0:7 avradspn och 0:12 gästningspn. De två andra räntar vardera 3 pund 3 spann korn, 0:10 avradspn och 0:12 pn i fodringsavlösning. Torpet räntar $0{:}16\frac{1}{2}$ pn och ligger under en av de mindre gårdarna. (FoR 2)

Ådö

1404 *Aadhø* (SD 443) – 10 I, 9 a; sätesgården flyttades på 1600-talet från Ådön över sundet till nuvarande läge på Lagnö.

UH 1542–51, 1566 **1 fr** (1562 Björn Pedersson/Bååt/); saknas 1552–57.

Ådö omtalas som sätesgård för Mats Nilsson (tre vädurhorn) flera gånger mellan 1441 och 1458 (StenA 2:8, RAp 1444 23/5, 1458 25/7) och mellan 1467 och 1483 för väpnaren Olof Pedersson (tre vädurhorn), som 1480 och 1483 uppges vara gift med Iliana (Karlsdotter, en bjälke) (UUBp 1467 u d, RAp 1480 19/5, RApp 1483 24/11). 1496 uppger Margareta Olofsdotter, g m Skering Larsson (lilja), att hon 'fordom' bodde i Å (RAp 15/8). Till Å skriver sig 1501 Anders Jakobsson (Banér), gift med Ingrid, som var dotter till Olof Pedersson (B 19 nr 76). Gården ärvs av deras dotter Anna Andersdotter (Banér), som skriver sig till gården 1522 och 1526, då hon är änka efter Måns Gren, och 1535, då hon är änka efter Jon Jonsson Skrivare (RAp 1522 14/2, GR 3 s 270, 10 s 380). Anna har ärvt gården efter sin moder Ingrid Olofsdotter (HBSb s 176).

1404 säljer Gotskalk Bengtsson (Ulv) sitt 'gods Å på 3:0 med de öar som där tilligga' och jord i Klöv, Bro sn, till ärkebiskop Henrik Karlsson (SD 443).

1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) till sig 2:0:16 i Å med underliggande torp, jord i Bro-Lövsta och Klöv, Bro sn, av ärkebiskop Nils Ragvaldsson mot jord i Häggeby och på andra platser i Häggeby sn (SMR 931–32).

1496 testamenterar Margareta Olofsdotter, som 'fordom' bodde i Å, sitt gods Klöv, Bro sn, och allt sitt lösöre till sin make Skering Larsson (lilja). Till betalning av skulden skall Skering antingen behålla Margaretas övriga gods i tre år eller sälja Å eller Klöv. (RAp 15/8)

1542–50 uppges att Björn Pederson (Bååt) har Å 'fritt' (UH 1542:8, 1551:7).

1562 uppbär Björn Pedersson (Bååt) 24:0 avradspn från Å (FoR 2).

Ålbrunna 1409 *i Alabrunne* (ShSp 24/9), 1445 *i Aalabrwnna* (RAp 22/4) – 10 H, 9 j.

UH **1 bit**, 1539 **1 set**, 0:3:1, 1539 0:2; öde 1567. (Ekhammars rd)

2 fr (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).

1409 döms vid räfsteting 0:0:2, som Munsö kyrka hade, till rätta arvingar och åter till skatt (ShSp 24/9).

1445 säljer Gertrud Pedersdotter (?horn) 0:0:11 till ärkebiskop Nils Ragvaldsson (RAp 22/4, se Ekeby).

1451 anslås 0:0:11 av ärkebiskop Nils (död 1448) köpgods till en prebenda vid Uppsala domkyrka. På jorden sitter en landbo, som räntar 11 spann korn. (RAp 27/12; se Ekeby)

1454 byter ärkebiskopsbordet till sig 0:11 (trol fel för 0:0:11) av S:t Eriks och 10 000 riddares prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 10/7; se Ekeby).

1490 är Nils i Å vittne vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 95).

1533 se Ekhammar, Stockholms-Näs sn.

1538 har det forna ärkebiskopsbordet 0:0:10, som räntar 10 spann korn och 2 hästar. 1541 är räntan 10 spann

korn, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst. (UH 1538:2)

1539 har S:t Erikstorpet (bit) utsäde till 10 spann, äng till 5 lass hö (1545 3 lass), god skog till timmer och vedbrand, gott mulbete och gott fiskevatten (Ekhammars rd) (UH 1539:6, 1545:2).

1562 räntar Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) två gårdar vardera 20 spann korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn, 6 dagsverken (bara den ena), 1 får, 4 höns, 20 ägg, 1 markpund notgarn och 0:18 pn i fodringsavlösning (FoR 2).

Stockholms-Näs socken

1100—talets slut(?) *in parochia Näss* (VåKlJb f 59, avskr).
1289 *ecclesie ... parrochiali Nes et sacerdoti* (DS 1007).
1384 *i Næss sokn* (RAp 10/12).

Omfattning: Socknen har under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som den nuvarande (1950). Namnet ändras till Stockholms-Näs sn 1885 (Kbr 17/4).

Kyrkan: Under den första hälften av 1200-talet uppfördes en romansk gråstenskyrka med kort rektangulärt långhus (murarna är i den nuv kyrkans två västliga travéer) och ett smalare kor av okänd utformning. En igensatt romansk fönsteröppning är bevarad uppe på vinden på kyrkans sydsida. Omkring 1300 förlängdes långhuset åt öster och ett nytt kor med samma bredd som långhuset uppfördes; det fick ett stort fönster i öster med masverk av kalksten. Sydportalen vidgades och fick en gotisk tegelomfattning. Ett vapenhus troligen i trä uppfördes framför sydportalen. Omkring 1400 byggdes sakristia i norr. Ett vapenhus i sten byggdes, långhus och kor försågs med valv under den andra hälften av 1400-talet. Invändiga mått på det ursprungliga långhuset ca 12×8 meter.

Vid restaurering 1776 togs fönster upp på nordsidan och sydsidans fönster vidgades. I väster byggdes en huvudingång, ovanför vilken ett runt fönster togs upp. Samtidigt gjordes korets östfönster runt. Restaureringar utfördes 1881/82 och 1920—22.

Två medeltida dopfuntar är bevarade, en från förra delen av 1200-talet med cuppa av kalksten och fot av sandsten, en från 1200-talets slut av gotlandskalksten. Kyrkan har ett medeltida triumfkrucifix, vars kors är

från förra delen av 1200-talet, medan kristusfiguren är från ca 1500. Vidare finns en ljushållare av kalksten från ca 1200. (SvK U VII:1, Bonnier)

Kyrkby: Ekhammar.

1331 uppges att Stockholms-Näs kyrka har 0:11 (DS 2819).
1488 utfärdas förbud mot de olaga hamnar och marknader som brukar hållas bl a vid Stockholms-Näs kyrka, när allmogen samlas till högtider (StTb II:2 s 281).
1502 lovar Sten Sture att hålla den förlikning han vid Näs kyrka ingått med ärkebiskop Jakob Ulfsson och andra företrädare för den politiska menigheten (BSH 4 s 324 f).

Runstenar: U 604—05 Stäket (skadad resp försvunnen).

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1535—42 i Näs och Bro åttingar (se häradsinledningen).

Stockholms-Näs kyrka, avritad av Johan Hadorph 1684 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1569)

	sk		kr		ky		kyt		skokl		skoklkv		vakl		vaklt		se		pb		aoe		fr	
Asker	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Aspvik	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Berga	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ekhammar	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	–	–	–	–	–	–
Frölunda	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(2)	4	(2)
Hamra	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Körsvik	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Skälby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	5	(5)
Sylta	–	–	4	(4)	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Tibble	2	(2)	–	–	2	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–
Tuna	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	6	(8)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ålsta	1	(1)	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(2)
Öråker	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa	6	(7)	4	(4)	2	(0)	2	(2)	3	(3)	1	(1)	9	(9)	2	(2)	3	(3)	1	(0)	0	(3)	11	(9)

Dessutom redovisar längderna: *skuj:* Sylta 1 (1), Ålsta 3 (3) – *krfjäll:* Berga 0 (1) – *kruj:* Sylta 0 (1). St upptas under sk.

Jordetal för olika jordnaturer 1538/40

	sk/st	kr	ky	bi/se	pb	kl	fr	summa jt
Asker	–	–	–	–	–	1:2	–	1:2
Aspvik	–	–	–	–	–	3:0	–	3:0
Berga	2:5:1:4	–	–	–	–	–	–	2:5:1:4
Ekhammar	–	–	–	6:0	–	–	–	6:0
Frölunda	1:5:1	–	–	–	–	–	4:0	5:5:1
Skälby	–	–	–	–	–	–	2:7:2	2:7:2
Sylta	0:6	3:2:2	0:4:2	–	–	–	–	4:5:1
Tibble	3:2:1	–	3:0:1	–	0:2	–	–	6:4:2
Tuna	–	–	–	–	–	6:0	–	6:0
Ålsta	1:3:2:4	–	0:2	–	–	–	1:5	3:2:2:4
Öråker	–	–	–	–	–	1:0	–	1:0
Summa	9:7	3:2:2	3:7	6:0	0:2	11:2[1]	8:4:2	43:1:1

[1] I summan saknas jordetal för torpen Hamra och Körsvik.

Almare-Stäket

1187 *apud Almarnum* (ASMA s 254; handskrift 1200-talet), 1303 *apud Almarnir* (DS 1398), 1308 *apud Almarnæstek* (DS 1583), 1388 *ex castro nostro Almerstæk* (Kh 54 f 79, avskr), 1390 *in castro Almarstæk* (RAp 7/2), 1424 *Almarstægx hus* (RApp 2/3), 1440 *i ythra Almarna ... i øffra* (RApp 9/3), 1440 *i Aalmarstææk i øffrabynom ... i Aalmarstæk i ytrabynom* (RAp 1/10), 1441 *Stæket* (RAp u d), 1497 *Sancti Ericx sloth Almersteg* (HSH 18 s 246) – 10 I, 9 c.

1187 dödas ärkebiskop Johan 'vid Almarna' i samband med att Sigtuna bränns (ASMA s 254).

1345 utfärdar kung Magnus skyddsbrev för dominikanklostret i Sigtuna avseende den skog, de fisken och allt annat i A-S, som Karl Orestason (Färla) och hans hustru Helena Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren) testamenterat till klostret (DS 3935).

1347 är Gerdar 'i Almarna' faste vid ting med Sollentuna hd (DS 4136).

1371 daterar kung Håkan brev på A-S (DS X 67).

1388 utfärdar ärkebiskop Henrik Karlsson brev 'på vårt slott A-S' (Kh 54 f 79).

1389–90 dateras på A-S och A-S slott brev av och för Sten Bosson (Natt och Dag) (DDal 921, SRP 2452).

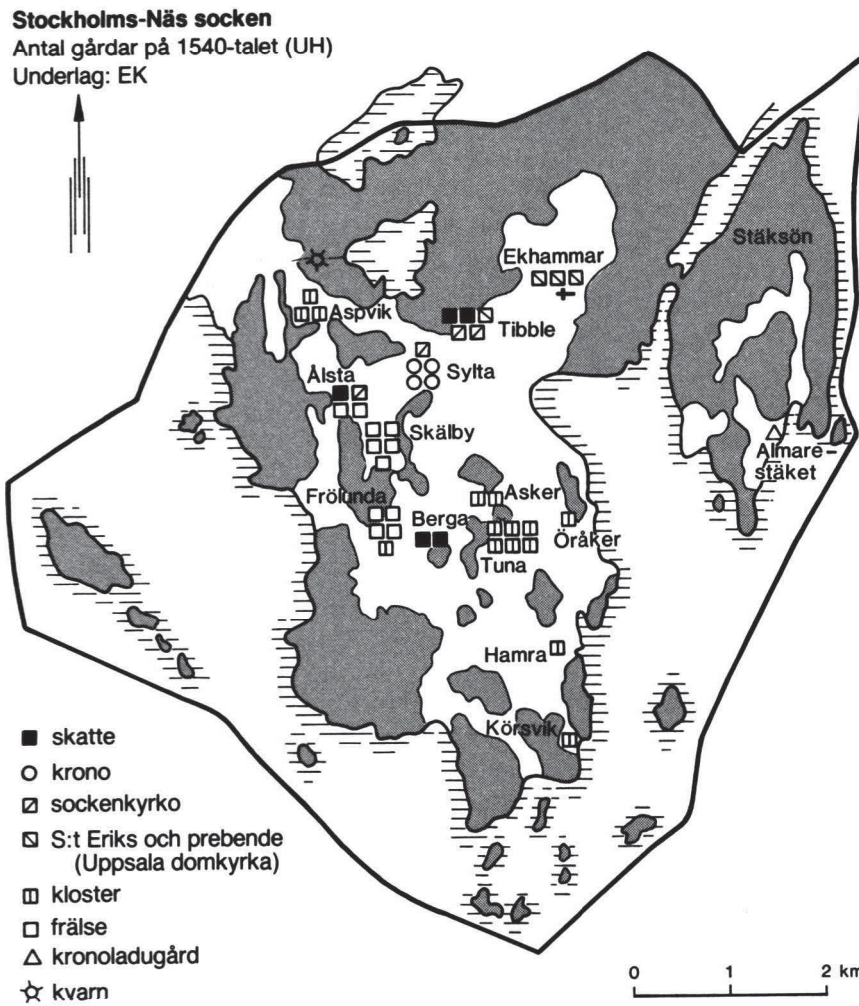
Stockholms-Näs socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK
Ekhammar
Stäksön
Aspvik
Tibble
Ålsta
Sylta
Skälby
Almare-
stäket
Frölunda
Asker
Berga
Öråker
Tuna
Hamra
Körsvik
skatte
krono
sockenkyrko
S:t Eriks och prebende
(Uppsala domkyrka)
kloster
frälse
kronoladugård
kvarn
0
1
2 km

1390 utfärdar Sten Bengtsson (Bielke) brev på A-S (SRP 2455).

1392 utfärdas pantbrev till Karl Bengtsson (Örnfot) på 'Stäk' och A-S (SRP 2613–14).

1398 ingår kung Erik och drottning Margareta på A-S slott förlikning med Sven Sture (ST II s 595).

1409 döms tre jordlotter 'i Almarna' åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd: 1:0, som Sture Algotsson (Sture, sjöbladsätten) hade, 0:9:1 och 0:0:16 som Torkel sporrsmed hade (SD 1138).

1419 omtalas att ärkebiskopen Jöns Gerekesson några år tidigare låtit stämma två personer till förhör på A-S avseende ett skilsmässomål. A-S omtalas som 'ett kungligt slott anförtrott åt ärkebiskopen' ("castrum regale sibi commissum"). (SD 2661)

1420 tilldelas 'A-S med län som nu där ligga' drottning Filippas livgeding (SD 2792).

1423 undertecknar Hans Kröpelin, hövitsman på Stockholms slott, ett brev daterat A-S (RAp 7/1). Året efter utfärdas vid lagmansting i Sigtuna intyg om Hans Kröpelins förvaltning av Stäkets län med anledning av att allmogen i Håbo hd har begärt lindring i skatten. (RAp 19/2)

1424 intygas vid häradsting med Sollentuna hd att 'holmen som A-S hus är byggt på', de två största 'vågleden' närmast 'huset', liksom färjan och färjestaden är Kristina Anundsdotters (Lejonansikte) rätta fädernearv. Godset har tidigare tillhört hennes far Anund Jonsson och farfar Johan Hemmingsson. (RApp 2/3, WeAK s 7)

1434 uppdrar kung Erik (av Pommern) åt Hans Kröpelin att se till att Stäkets slott bränns, vilket sedan utförs av Erik Nipertz; husets tillgångar förs till Stockholm (Karlskrönikan s 54).

1440 intygas vid lagmansting med Sollentuna hd att 1:0, fördelat på 0:0:16 i 'yttre Almarna' och 0:0:8 i 'övre' är gammalt frälse och att denna jord, liksom den holme A-S 'hus' är byggt på, de två 'vågleden' närmast 'huset', färjan och färjestaden tillhör Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) som rätt arv efter hen-

nes far och farfar. Jorden i 'Yttre' och 'Övre Almarna' hade en gång köpts från Olof Kogger. (RApp 9/3, WeAK s 10)

1440 byter Jöns i *Glia, Lovö sn, och Lars i Ensta, Grödinge sn, bort två jordlotter i A-S, 0:2 'i övre byn' och $\frac{1}{2}$:0 i 'yttre byn' till ärkebiskop Nils Ragvaldsson mot jord i *Bagare, Sollentuna sn, och Rinkeby, Lovö sn (RAp 1/10, SMR 1222).

1440 ger det svenska riksrådet ärkebiskop Nils Ragvaldsson och efterkommande ärkebiskopar tillåtelse att för domkyrkans räkning byta till sig A-S, där 'slottet' – nu nedbränt – 'varit byggt'. Det uppges att A-S aldrig ingått i Uppsala öd. Ärkebiskopen får rätt att förse egendomen med murar eller träbyggning till slott eller gård under förutsättning att kronans skatter inte minskas. Som skäl till överlåtelsen anges att ärkebiskopen från A-S – sjö- och landvägen – skall få nära till riksrådsmöten. (RAp 3/10, SMR 1225)

1441 stadfäster Gustav (Anundsson) Sture sin moder Kristina Anundsdotters (Lejonansikte) överenskommelse med ärkebiskop Nils ang Stäket och färjestaden överlåter sin arvedel däri mot skälig ersättning (SMR 1275).

1442 bekräftar kung Kristoffer riksrådets brev från 1440, varigenom ärkebiskop Nils på domkyrkans vägnar får 'lösa och skifta' till sig 'A-S, ön och holmen som slottet var byggt på'. Ärkebiskop Nils och framtida ärkebiskopar må 'ohindrade bygga' A-S 'till slott eller gård efter deras vilja'. (RAp 23/4)

1442 byter ärkebiskop Nils på domkyrkans vägnar till sig 0:0:16 i A-S (0:0:11 i 'yttre byn' och 0:0:5 i 'övre byn') av Kristina, änka efter Peter Birgersson (hakkors) och hennes två söner – Birger, prebendat, och Jöns, präst i Västerås, Peterssöner – mot jord i Skerike sn, Norrbo hd (RAp 29/4, 1444 8/2, 1445 8/5).

1443 byter Gustav Sture med samtycke av sin hustru Birgitta Stensdotter (Bielke) bort $\frac{1}{2}$:0 i 'övre byn' och $\frac{1}{2}$:0 i 'nedre byn' i A-S till ärkebiskop Nils mot jord i

Karby, Täby sn, och Viggeby, Norrsunda sn, och mellangift i pengar (RAp 31/12, 1444 8/2).

1444 säljer Sigrid, änka efter Arvid i Vällsta, Sollentuna sn, sin rätt 'i huvudströmmen', som är 'skeppsleden vid Stäket' till ärkebiskopsbordet (RAp 1/5).

1444 byter ärkebiskop Nils på ärkebiskopsbordets vägnar till sig A-S av Uppsala domkyrka mot jord i bl a Berga, Danmarks sn (RAp 26/6).

1448 stadfäster kung Karl riksrådets brev 1440 och kung Kristoffers brev 1442 ang ärkebiskopens rätt till A-S 'med holmen, ön, strömmen och alla andra dess tillagor' (RAp 14/7).

1451 kvitterar ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) de medel han fått av domkyrkan i form av pengar, spannmål, tegel, kalk m m till A-S bebyggande. Ärkebiskopsbordet har också bidragit. Det uppges att ärkebiskop Nils Ragvaldsson (död 1448) lagt 'grundvalen' till bygget med alla klerkernas hjälp (subsidium pallii). (RAp 15/3)

1452 låter ärkebiskop Jöns förse Stäket med plankverk och vallgravar ('planka och grava') (Karlskrönikan s 313).

1456 se Klomsten, Eds sn, Sollentuna hd.

1457 förlänar riksrådet 'av kronan' Stäks län med all kunglig ränta och rättighet till ärkebiskop Jöns på livstid som ersättning för de utgifter ärkebiskopen haft för riket (RAp 21/3).

1458 stadfäster kung Kristian alla kyrkans brev på A-S och tillåter att ärkebiskop Jöns, liksom hans efterträdare som ärkebiskopar, 'efter egen vilja' förbättrar ärkebiskopsbordets och domkyrkans slott A-S av 'kronans län', som han nu har eller senare kan få (RAp 6/2).

1461 intygar ärkebiskop Jöns på A-S att han 1458 uppbar stöd (subsidium pallii) av prästerskap och kyrkor i stiftet för bebyggande av A-S slott (RAp 30/4). Året efter intygar ärkebiskopen att han mottagit 'subsidium pallii' av prästerskapet och för detta bebyggt A-S (RAp 1462 31/10).

1463 skriver den av kung Kristian arresterade ärkebiskopen Jöns till sina förtroendemän på Stäket att inte

sätta sig till motvärn mot kungen som också sätter sig i besittning av borgen (BSH 3 s 148 f, DChP s 152; jfr SRS III s 29).

1464 belägrar biskop Kettil Karlssons (Vasa) trupper S och intar i mars slottet efter fem veckors belägring (OPSS s 204). I april belägrar kung Kristians trupper S, intar slottet och insätter Gustav Karlsson (Gumsehuvud) som hövitsman (Hadorph II s 225). I maj skriver Kristiern Bengtsson (Oxenstierna) m fl till domkapitlet i Uppsala att påven uppmanat kung Kristian att återställa A-S till ärkebiskopen (HH 8 s 20).

1465 uppdrar kung Kristian åt Gustav Karlsson (Gumsehuvud) att återlämna Stäket, som kungen givit Gustav i slottsloven, till ärkebiskop Jöns (RAp 1/1).

1465 förlänar riksrådet 'allt Stäkets län' till ärkebiskop Jöns Bengtsson 'till evig tid under biskopsbordet till A-S slott med all kunglig ränta och rättighet' för den skada ärkebiskopen lidit. Vill någon kung eller riksföreståndare i framtiden återta länet, skall han ersätta ärkebiskopsbordet med 10 000 stockholmsmark av kronans skatt och ränta. (Hadorph II s 237)

Samma år intygar ärkebiskopen att den 'byggning, murning och bekostan' han låtit göra på A-S slott bekostats av ärkebiskopsbordets ränta och genom klerkeriets hjälp och inte av ärkebiskopens arvegods eller av kronans län eller ränta. Har kronan bidragit med något är det helt litet och endast i form av dagsverken, vilket kronan fått tillbaka 'trefalt' genom ärkebiskopens tjänst gentemot kronan. Därför kan i framtiden inte ersättningskrav riktas mot Uppsalakyrkan för de arbeten som utförts på S. (RAp 28/9)

1466 förlänar riksrådet 'allt Stäkets län' till ärkebiskop Jöns och framtida ärkebiskopar 'under biskopsbordet och till domkyrkans slott A-S till evig tid' som ersättning för den skada 'Uppsala domkyrka' och ärkebiskop Jöns lidit 'mot den heliga kyrkans och Sveriges lag'. Vill någon kung eller riksföreståndare i framtiden rygga detta brev, skall han betala 12 000 mark i skadegäld av kronans skatt och ränta. Samma

år stadfäster kung Kristian riksrådets uppgörelse med ärkebiskopen. (Wieselgren s 445 ff, 75 f)

Samma år utfärdar ärkebiskop och domkapitel i Uppsala föreskrifter om en prebenda i kapellet på A-S slott (*in capella castri nostri Almarstæk*) (RAp 16/4).

1468 försäkrar den postulerade ärkebiskopen Tord Petersson (Bonde) domkapitlet i Uppsala att inte låta A-S slott gå kyrkan ur händerna. Samma år får han av domkapitlet motta slottet som län att hållas till domkapitlets hand, till dess Tord fått påvlig provision och konfirmation på sitt val (RAp 15/7, PMUll s 165 ff).

1469 erkänner Tord, postulatus i Uppsala, att han av kung Karl lånat pengar för att kunna söka konfirmation på sitt val till ärkebiskop hos påven. Han lovar att återbetala lånet av ärkebiskopstionden, som den gäller i Uppsala och Enköping om Tomasmässan. Om Tord dör, innan lånet återbetalats, skall kungen — och om denne är död, i stället Ivar Axelsson (Tott) och Erik Eriksson (Gyllenstierna) — få Stäkets slott med tillhörande avelsgård och ärkebiskopens rättighet och ränta i Munsö och från landborna i Görvälns rd (Järfälla sn) under Stäket. Kostnaderna för Stäket skall under denna tid betalas av kyrkans ränta. (RAp 24/7)

1471 lyckas kung Kristian inte komma förbi Stäket med sina skepp (Sturekrönikan s 70).

1471 skriver ärkebiskop Jakob Ulfsson och biskop Henrik Tidemansson brev på 'vårt slott A-S' till de i Stockholm församlade rådsherrarna (BSH 4 s 9).

1476 uppges att herr Arvid på S stängt 'vågledet' så att ingen kan komma igenom. Även herr Arvids dräng omtalas (StTb II:1 s 45, 403).

1485–86 daterar ärkebiskop Jakob brev på A-S (RAp 19/10 resp 6/5).

1488 utfärdar påven skyddsbrev för ärkebiskop Jakobs innehav av A-S slott. Skyddsbrevet motiveras av att världsliga stormän till och med i fredstid satt sig i besittning av prelaters fästen. Ärkebiskopen och kapitlet förbjuds nu vid strängaste straff att låta någon världslig herre få tillträde till Stäket. (SupplVat 7/10)

1488 omtalas Erik Bengtsson, fogde på A-S (RAp 12/11).

1489 omtalas Peter murmästare på Stäket (StTb II:2 s 349 f).

1495 uppger ärkebiskop Jakob Ulfsson att det fanns en tid då Sveriges ärkebiskopar inte hade något 'fast rum', där de kunde sitta säkert. När inbördes krig och oro var i riket tvingades ärkebiskoparna att sätta sig i säkerhet i Visby eller annorstädes utanför riket, så länge krig pågick. Och krigen pågick länge, enär ingen då fanns i riket, som kunde medla. Därför ville kung och riksråd att ärkebiskop Nils (Ragvaldsson) 'skulle begynna att mura på Stäket'.

Ärkebiskopen uppger vidare att 'ingen annan byggning var där bygd utan ett stort gammalt stall', som stått öde i några år och varit mera 'till förfång än till gagn' och därför rivits. I stället har ett 'reseverk' för svin uppförts. (HSH 18 s 16, 19 f)

1497 uppehåller sig det svenska riksrådet på A-S, som belägras av Sten Stures trupper. Riksrådet uppger att det under de orostider som nu varit haft en 'säker tillflykt' på S:t Eriks slott A-S och utlovar ersättning till ärkebiskopsbordet för de utgifter det haft för riket. (PRFSS I s 218 f, BSH 4 s 224 ff, HSH 18 s 245 f) Belägringen hävs på sensommaren, då kung Hans här kommer de belägrade till undsättning (StTb II:3 s 339, DN 18 s 146, OPSS s 261 f).

1497 förlänar kung Hans Stäkets län 'vårt och kronans län' till ärkebiskop Jakob Ulfsson, 'så länge vår nåd tillsäger' (RAp 15/12).

1501 uppger Hemming Gadh i brev till Svante Nilsson att riksrådet skrivit till domkapitlet i Uppsala att 'äska Stäket' av ärkebiskopen och varnat domkapitlet och ärkebiskopen. Vill denne inte 'bli vid sitt fädernes rike' kommer riksrådet att lägga beslag på ärkebiskopsbordets ränta och för denna 'hålla folk oss och riket till gagn och bestånd'. (BSH 4 s 295)

1508, 1509, 1510 och 1511 utfärdar ärkebiskop Jakob Ulfsson brev på A-S (BSH 5 s 299, 310, 320, 377, 472, HSH 20 s 293).

1512 råder Sten Kristiernsson (Oxenstierna) Sten Svantesson (Sture) att inte ha sina jakter 'fram om Stäket', därför att ärkebiskopen och Erik Trolle 'stämplar allt ont däruppe' (BSH 5 s 501).

1515 beviljar påven den 9 juni en supplik från ärkebiskop Gustav Trolle, där denne begär att påven skall befästa kronans donationsbrev till Uppsalakyrkan och ärkebiskopsbordet avseende Stäkets län, som tidigare tillhört kronan. Gustav Trolle får också rätt att lägga kyrkliga straff (även interdikt) på dem som vill göra intrång på detta ärkebiskopens län. (SupplVat 9/6)

Den 22 juli belägger Sten Sture Stäkets län med kvarstad och motiverar det med att länets rättsliga ställning måste utrönas. I oktober sänder Sten Sture sin fogde till länet. (HSH 24 s 47 ff)

1516 inleder Sten Sture i oktober en belägring av A-S slott. Belägringen föregås av en skärmytsling i juni under förhandling vid Stäket mellan Sten Sture och ärkebiskop Gustav Trolle. Vid det tillfället låter Sten Sture riva ned de 'kivnäbbar' (skansverk av trä) som Gustav Trolle enligt Sten Sture 'på alla sidor om slottet hade byggt mot mig och Sveriges allmoge'. Före belägringen i oktober ryktas att Gustav Trolle 'hindrat oxar och båtar så att de icke komma till Stockholm och annorstädes, vart de ville'. (HSH 24 s 56, 62, 69, 81, 85 f)

1517 fortsätter belägringen av Stäket, dit proviant sänds från bl a Stockholm (StTb III:3 s 35 ff, 39 ff).

Samma år beslutas (november) vid ett riksmöte i Stockholm att Stäkets slott 'skall platt i grund nedbrytas och till intet göras, att här efter inrikes förrädare ej skulle där tillflykt här efter i någon måtto ha, som till förene skett är, utländske män och daner till hjälp och tröst' (HSH 24 s 94–98). Kort därefter hålls rannsakning med besättningen på Stäket och något senare, sannolikt vid nyåret, begår Gustav Trolle sin avsägelseakt (HSH 24 s 99–105, HH 28:2 s 85).

1518 skriver den forne ärkebiskopen Jakob Ulfsson till Sten Sture inför rivningen av Stäket att han, Erik

Trolle och fru Birgitta har tillgångar kvar på Stäkets slott. Han varnar också Sten Sture för följderna om det vigda kapellet och det vigda altaret med sina många reliker rivs. (HSH 24 s 154 f)

1519 fraktas tegel från Stäket till Stockholm (StTb III:3 s 118 f).

1530 överlåter Gustav I 'Stäkets ladugård' till Peder Mickelsson 'så länge han förmår hålla egendomen i stånd och erlägga så mycket avrad i korn, pengar och all annan del som utgår av 2:0' i närmaste by (GR 7 s 22). Vid samma tid är räntan från ladugården 20:0 pn eller $\frac{1}{2}$ läst korn och 2:0 pn (HH 11 s 4).

1535 får Rasmus Skåning Stäkets ladugård i förläning av Gustav I (GR 10 s 219).

För ladugården vid Stäket (jt anges till 0:5:1 1553) finns räkenskaper bevarade från 1540 till slutet av perioden. Den låg 1540 under Svartsjö gd och lades 1555 under Venngarns gd. Mellan 1561 och 1571 hade Stäket egen ladugårdsfogde. Räkenskaperna redovisar ladugårdens ängar och hagar, från slutet av 1560-talet även gärden och fisken. Ängarna är Färjkarlsängen (*Färiekars ängh* UH 1540:1 – 10 I, 9 c), Gröngärdet (*Gröön engen* UH 1566:12 – 10 I, 9 c), *Grind engenn* (UH 1540:1), Horsgärdet (Eds sn), Korsängen (*Korss ängh* UH 1540:1 – 10 I, 9 b), Strömsängen (*Ströms engh* UH 1540:12 – 10 I, 9 c), *Engis holmann* (UH 1540:2), och 'hagen vid gården' (UH 1566:12). Hagarna är *Färiekars hagann* (UH 1566:12), Horsgärdets hage (Eds sn), *Koo hagan* (UH 1566:12), *Manskiers haghen* (UH 1556:18) och Tegelhagen (Eds sn).

Åren 1567–68 omtalas södra och norra gärdet (UH 1567:26, 1568:20). Omkr 1559 omtalas fiske i 'Lilla Stäket vid Stäks ladugård' och vid 'Stora Stäket' (AoE 29 C).

Asker

1274 *de Ask ... in mansione Ask* (DS 582), 1289 *de Ask* (DS 1007), 1309 *de Asker* (DS 1614) – 10 I, 9 b.

UH **2 vakl**, 1546 **2 aoe**, 0:5 + 0:5, 1566 **1 kl**, 1:2. (Körsviks rd)
Summa jt 1:2.

Asker är sannolikt sätesgård för en syskongrupp, som skriver sig till A i slutet av 1200-talet och början av 1300-talet. B Matsson upprättar 1274 testamente för sig och sin hustru Lucia på 'sätesgården A' (mansio) (DS 582). 1289 upprättar Agnes Matsdotter i A sitt testamente och ger pengar till kyrkan och kyrkoherden i Näs (DS 1007). 1298 omtalas Rörik Matsson i A (DS 1233); samma år skriver han sig även till Tuna, denna sn (DS 1215). Rörik omnämns 1287–96 som 'R av Sollentuna' (DS 949, 1744), vilket sammanhänger med att han är innehavare av elfte kanonikatet vid Uppsala domkyrka, till vilket Sollentuna kyrka vara anslaget (DS 3850).

Agnes son Jakob i A (oxhuvud i styckad sköld) testamenterar 1309 pengar till kyrkan och kyrkoherden i Näs, där hans söner Harald och Birger blivit begravda; de skall nu flyttas till Sigtuna (DS 1614). 1312 omtalas Jakobs i A änka Ingrid (DS 1856).

1384 överlåter Anund Jonsson (Lejonansikte) sin hustru Ramborg Israelsdotters (Finsta-ätten) gods i A till Vadstena kloster (RAp 10/12; se Tuna).

1397 intygar Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) att Ramborg Israelsdotter (Finsta-ätten) mot att avstå sin del i lösören, årsväxt och inventarier på maken Filip Nilssons (Sparre av Tofta) brytegårdar fått 0:10 i A vid Öråker i Näs sn, där Ramborgs morgongåva låg i Tuna och Öråker (RAp 10/2, SRP 2845).

1425 och 1428 stadfäster dottern Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) och hennes make Anund Sture donationen av A till Vadstena kloster (RAp 3/4, 1428 25/1).

1447–1502 har Vadstena kloster två gårdar på tillsammans 0:9:2. De räntar vardera 4 pd korn och 1:0 pn. 1466 löser landbon på den ena gården 2 pund korn för 2:0 pn, medan den andre resterar med 2 pund, som han senare betalar. 1447 uppges räntan tidigare ha varit 10 pund korn och 5:0 pn för de två gårdarna tillsammans. Det uppges vidare att de två gårdarna är avgärdatorp under Tuna. (VaKlJb)

1529 deltar Jon, bonde i A 'på menige landsens vägnar' vid riksdag i Strängnäs (GR 6 s 178).

1538/41 har Vadstena kloster två gårdar på 0:5 som vardera räntar 4 pund korn, 0:5 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn och 4 hästar, 1541 4 pund korn, 1:0 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1559 har de två arv och eget-gårdarna vardera utsäde till 3 pund, äng till 25 lass, god skog, gott mulbete och fiskevatten (AoE 29 A).

Aspvik 1302 *Aspuic* (SkoKlJb s 17), 1303 *in Aspwiik* (DS 1398) — 10 I, 9 b.

UH **3 skokl**, 1566 **3 kl**, 1:0 + 1:0 +1:0.
1 skoklkvarn (vissa år skoklt).
Summa jt 3:0.
Byn är 1566—68 förlänad Måns Persson skrivare.

1302 har Sko kloster 3:0, som ligger för landbodrift och som klostret hade redan 1277 (SkoKlJb s 17, 6).

1303 förklarar kung Birger att strömmen i A vid Almare-Stäket och den vid A uppförda kvarnen tillhör Sko kloster (DS 1398).

1307 ger hertigarna Erik och Valdemar en kvarn till Sko kloster. Kvarnen har deras bror, kung Birger, låtit uppföra i strömmen vid A, vilken tillhör klostret. (DS 1548)

1489–1503 har Sko kloster tre landbor, som var och en räntar 4 pund korn och 1:0 pn, och en kvarn, som räntar 3 pund mjöl och 0:6 pn (Aspviks rd) (SkoKlJb s 51).

1538/41 har Sko kloster tre gårdar på vardera 1:0 och en kvarn. Gårdarna räntar vardera 4 pund korn, 1:0 avradspn, 0:2 gengärdspn, 1 får, 4 höns och 4 hästar, 1541 4 pund korn, 1:0 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar. Kvarnen räntar 3 pund mjöl, 0:6 pn och 3 hästar, 1541 3 pund mjöl, 0:6 pn, 2 biskopshästar och 1 kungshäst. (UH 1538:2)

Aspviks rättardöme omfattar 1489—1503 Sko klosters jord i Aspvik, denna sn, och Finnsta, Bro sn, och ?Tjusta, Håtuna sn. Rättardömet existerar sannolikt efter 1503 och om-

fattar då även den 1504 förvärvade jorden i Skälby, denna sn.

Berga

1382 *i Berghom* (UUBp 10/11), 1490 *i Berge* (ULdb s 11) – 10 I, 8 b.

UH **1 sk**, 2:0:1:4 med skuj i Ålsta, st i Lilla Ullevi, Bro sn, skuj i Härnevi, Bro sn, och från 1554 skuj i Bro-Lövsta, Bro sn.
1 sk, 1554 **1 st**, 0:5, 1554 0:5:0:4.
1566 **1 krfjäll**.
Summa jt 2:5:1:4 (2:5:2).

1382 omtalas Ingevald i B som faste vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1440 omtalas Erik i B som faste vid lagmansting med Bro hd (SMR 1102).

1490 ingår Mats i B i nämnden vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11).

1566 har den större skattegården (2:0:1:4) utsäde till $4\frac{1}{2}$ pund och äng till 55 lass hö (UH 1566:4 A).

Ekhammar

1293 *de ... Ekihamar* (DS 1095), 1460 *i Eeckhamar* (RAp 29/12) – 10 I, 9 b.

UH **3 se** (3 bi), 2:0 + 2:0 + 2:0. (Ekhammars rd)
Summa jt 6:0.
Byn kallas vissa år 'Kyrkbyn' (*Kyrckeby* UH 1540:1) och är 1569 förlänad Nils Jöransson (Gyllenstierna).

1293 testamenterar Kristina Johansdotter (Elofssönernas ätt) två dynor från sin gård (curia) E till sin tjänarinna Margareta (DS 1095).

1370 ger Ingegerd Jonsdotter (Folkungaättens oäkta gren) 1:0, som räntar 4 pund korn och 2:0 pn, till Klara kloster med sin dotter Elin Trottesdotter (Eka-ätten) (ClM s 80 f).

1460 byter ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) på ärkebiskopsbordets vägnar till sig 1:0, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn, och jord i Salnecke, Gryta sn, av Klara kloster mot jord i Skebo och Harbro, Edebo sn, och Skede, Häverö sn (RAp 29/12).

1533 ligger Ekhammars rättardöme, tidigare ärkebiskopsbordets egendom, under Uppsala gård och kronan

med räntan 1:3:1:4 pn och 2 läst, 5 pund korn (HH 11 s 126 f). Räntesumman visar att rättardömet har samma omfattning som från 1539 (se nedan).

1539 har de tre S:t Eriksgårdarna (bi) vardera utsäde till $4\frac{1}{2}$ pund (1544 5 pund det ena året, 4 pund det andra), 20 lass hö (1545 16 lass), skog till vedbrand, gott mulbete, inget fiskevatten 'men två notvarp' (Ekhammars rd) (UH 1539:6, 1544:4, 1545:2).

1541 har det forna ärkebiskopsbordet tre gårdar på vardera 2:0, som vardera räntar $\frac{1}{2}$ läst korn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Ekhammars rättardöme omfattar 1533 och 1539–52 det tidigare ärkebiskopsbordets jord (i UH redovisat som S:t Erik) i Ekhammar och i Spånga, Bro sn, Ekeby och Ålbrunna, Låssa sn, samt Bista och Väppeby, Kalmar sn; 1545–52 ingår även domkyrkans (S:t Erik) jord i Österöra, Västra Ryds sn.

Frölunda 1382 *i Frølundom* (UUBp 10/11), 1490 *i Frölunde* (ULdb s 11) – 10 I, 8 b.

UH **1 sk**, 1:5:1 med skuj i Ålsta.
2 fr, 1556 **2 aoe**, 0:6, 1566 0:7 + 0:7; jt bara för aoe.
2 fr, 1:7 + 0:4 (1562 Barbro Arentsdotter/Örnflycht/); ett hemman är öde 1568–69.
Summa jt 5:6:1.

1382 är Lars i F faste vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1440 är Erik i F faste vid lagmansting med Bro hd (SMR 1102).

1453 ingår Erik i F i synenämnd vid gränsdragning på Lindö, Lovö sn (RAp 9/11).

1458 ingår Erik i F i syne- och rannsakningsnämnd vid lagmansting i Sigtuna (RAp 25/7).

1490 och 1493 ingår Peter Eriksson i F i nämnden vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11, 90).

1556 uppges att en av arv och eget-gårdarna tillhört Margareta Mickelsdotter (växt), änka efter Axel Andersson (Lillie af Ökna) (UH 1556:32, 1556:18).

1562 har Barbro Arentsdotter (Örnflycht) två gårdar, varav den större har utsäde till 22 spann och räntar 4

pund korn, 0:9 avradspn och 6 dagsverken, den mindre har utsäde till 2 pund och räntar 3 pund korn, 0:6 avradspn och 6 dagsverken (FoR 2).

1566 har skattegården utsäde till $4\frac{1}{2}$ pund och äng till 15 lass hö (UH 1566:4A).

Hamra 1447 *Hambralla* (VaKlJb s 43) – BEK: nu Lennartsnäs, 10 I, 8 b.

UH **1 vaklt**, 1546 **1 aoet**, 1567 **1 klt**. (Körsviks rd)

1447–1502 har Vadstena kloster ett gods, som består 1447–80 av två gårdar, 1502 av en gård. Räntan är 3:0 pn hela perioden, jämnt fördelad på de två gårdarna före 1502. 1466 resterar den ena landbon med $\frac{1}{2}$:0 pn. Gårdarna i H uppges 1447 vara avgärdatorp under Tuna. (VaKlJb)

1538/41 har Vadstena kloster ett torp, som räntar ?3:0 pn och 4 hästar, 1541 2:0 pn, 2 biskopshästar och 1 kungshäst (UH 1538:2).

1559 har arv och eget-torpet utsäde till 20 spann, äng till 19 lass hö, skog, mulbete och litet fiskevatten (AoE 29 A).

***Holms ængh** 1447–1502 har Vadstena kloster *Holms ængh*, som ligger för 1:0 och nyttjas av klostrets landbor i Asker och Tuna (VaKlJb s 44).

Kyrkbyn Se Ekhammar.

Körsvik 1447 *Kølswiik* (VaKlJb s 43) – 10 I, 8 b.

UH **1 vaklt**, 1546 **1 aoet**, 1566 **1 klt**; förlänat till stallmästare Peder Bengtsson 1566–67. (Körsviks rd)

1447–1502 har Vadstena kloster en gård med en landbo, som räntar 2:0 pn. Gården uppges 1447 vara avgärdatorp under Tuna. (VaKlJb)

1538/41 har Vadstena kloster ett torp, som räntar 2:0 pn och 2 hästar, 1541 2:0 pn, 2 biskopshästar och 1 kungshäst (UH 1538:2, 1546:2).

1559 har arv och eget-torpet utsäde till 20 spann, äng till 20 lass hö, skog, mulbete och litet fiskevatten (AoE 29 A).

Körsviks rättardöme omfattar 1546–52 arv och eget-jorden, tidigare Vadstena klosters jord i Asker, Hamra, Körsvik, Tuna och Öråker (1546–51), denna sn, i Ölsta (1546–48), Gryta sn, i Viksjö (1546–48), Häggeby sn, i Låddersta, Kalmar sn, i Krägga, Övergrans sn, i Hårby (1546–47), Husby-Sjutolfts sn, och i Dräggesta (1546–48), Vallby sn, samt 1550–52 kungens arvegods i Vallby, Bro sn.

Lennartsnäs Se Hamra.

Prästgården Se Tibble.

***Rolstum** 1100–talets slut(?) har Fogdö kloster 1(?) örtug och 2 penningar i *Rolstum* (VåKlJb f 59, avskr).

***Skinnare torpp** 1447 har Vadstena kloster *Skinnare torpp*, som ligger öde och nyttjas av klostrets landbor (i ?Tuna) till jordvall. S kan vara identiskt med ett hemul, som 1502 redovisas under Tuna ('av utmarken') med räntan 0:12 pn och tillägget: 'där gick för intet av'. (VaKlJb s 43)

Skälby 1504 *Skælby* (RAp 9/8) – 10 I, 9 b.

UH **5 fr**, 0:5 + 0:5 + 0:5 + 0:4:2(?) + 0:4 (1562 Sigrid Klasdotter/Kyle/, Mats Kagg, Lars Matsson /Kafle/, Gabriel Kristersson/Oxenstierna/ resp Lars Matsson /Kafle/).
Summa jt 2:7:2.

1504 ger Karl Laurensson (Björnlår) och hans hustru Märta Karlsdotter ett 'gods', som räntar 11 spann korn och 0:0:11 pn, till föda och upphälle i Sko kloster för jungfru Karin, Sven skräddares dotter; efter Karins död skall godset tillfalla klostret (RAp 9/8). Godset är inskrivet som tillägg i klostrets jordeböcker från 1489 och 1503 (SkoKlJb s 52)

1519 fraktar Anders Jonsson i S tegel från Stäket till Stockholm (StTb III:3 s 118).

1562 lämnas följande uppgifter för de fem frälsegårdarna (FoR 2):

jt	utsäde	avrads-korn	avrads-pn	gen-gärds-pn	häste-pn	får	höns	dags-verkspn	vedpn
0:5[1]	2 pd	3pd $6\frac{1}{2}$sp	0:9	0:9	–	–	–	–	–
0:5[2]	2 pd	3pd $6\frac{1}{2}$sp	0:10	–	2:0[5]	1	–[6]	–	–
0:5[3]	2 pd	3pd $6\frac{1}{2}$sp	1:0	–	2:0	1	2	–	–
0:4:2[4]	2 pd	3pd 7sp	0:9	0:4	0:12	1	–	1:0	0:10
0:4[3]	1 pd	3 pd	0:6	–	2:0	–	–	–	–

[1] Sigrid Klasdotter (Kyle), [2] Mats Kagg, [3] Lars Matsson (Kafle), [4] Gabriel Kristersson (Oxenstierna), [5] kallas här för 'gästningspn', [6] avlöst med 0:2 pn.

Stäket Se Almare-Stäket.

Sylta 1315 *in Sylta* (DS 2032, avskr), 1530 *Kronaby Sylta* (HH 11 s 36) – 10 I, 9 b; bytomt enl EK 200 m norr om Oppsylta.

UH **1 skuj**, 0:6, 1541 0:4:2, 1543 0:5:1, till Tibble.
4 kr, 0:6:2:4 + 0:6:2:4 + 0:6:2:4 + 0:6:2:4 (=3:3:1; jt från 1567, 1540/42 anges det totala jt till 3:2:2 resp 3:3:1).
1555 **1 kruj**, 0:0:2; jt endast 1555.
1 kyt, 0:4:2; enheten redovisas 1538 under prästbordet i Tibble.
Summa jt 4:5:1 (4:6).

Kronobyn S uppges 1547 vara förlänad, 1550 anges Anna Nilsdotter (Bese), änka efter Påvel Abrahamsson (Gyllenstierna), som läntagare, 1554–61 Knut Knutsson (Lillie af Ökna), Annas andre make.

1315 får hertig Erik vid skifte med kung Birger och hertig Valdemar uppbörden från 4:0 i S under fem år (ST 185, DS 2032).

1382 är Jon Anundsson faste vid häradsting med Bro hd (UUBp 10/11).

1530 och 1533 uppbär kronan 20 pund korn och 0:20$\frac{1}{2}$ pn i ränta från S (HH 11 s 36, 49).

1549 har kyrkotorpet utsäde till 17 spann, äng till 12 lass, god vedskog, mulbete 'så det hjälper sig' och gott fiskevatten (UH 1549:3).

***Sæby** 1308 testamenterar Birger Tomasson (sparre med lilja och rosor) sin gård (curiam) *Sæby* 'i Näs vid Almare-Stäket' till Julita kloster (DS 1583).

Tibble 1382 *i Tibille* (?UUBp 10/11), 1385 *in Thigbile* (RAp 9/6), 1453 *i Thybbele* (UUBp 18/3) — 10 I, 9 b.

UH **2 sk**, 2:2:1, 1567 2:0:2:2 + 1:0, 1567 1:0:4:2 med skuj i Sylta och Ålsta, 1540 med pbuj i T.
1538 (endast) **1 ky**, 1:2 (*Prestebordeth* UH 1538:2).
1540 **1 ky**, 1553 **1 aoe**, 1:6:1; jt från 1549.
1538 (endast) **1 pb**, 0:2 ('vid prästbordet').
Summa jt inkl prästbordet 6:4:2 (6:2:1:4).

1382 är Jon Finvidsson i T faste vid Bro häradsting (?UUBp 10/11; kan även avse Tibble, Låssa el V Ryds snr).

1385 tillkännager ärkebiskop Henrik Karlsson att domkyrkan fått $\frac{1}{2}$:0 i T av Karl Magnusson (Örnfot) och Magnus Kase. Jorden är ersättning för jord i Mosunda, Holms sn, som Karls och Magnus hustrur — Kristina resp Bengta Bengtsdöttrar (Oxenstierna) — ärvt efter Ingeborg Nilsdotter (Sparre av Tofta) men som Ingeborg donerat till Uppsala domkyrka. (RAp 9/6, SRP 2124)
Troligen har domkyrkan aldrig fått Magnus Kases hustrus del, ty 1387 byter domkyrkan för Nils Abjörnsons prebendas räkning till sig 0:2 'vid västra landet' av Karl Magnusson mot jord i Mosunda (RAp 3/3, SRP 2307).

1400 ger Kristina Håkansdotter 0:0:0:21$\frac{1}{2}$ till Nils Abjörnssons prebenda i Uppsala domkyrka (RAp 22/2, SRP 3073).

1444 och 1475 har prebenda Trium regum vid Uppsala domkyrka 0:2, som räntar 7 spann korn och 0:2 pn (UpDkyPb f 5v, 13v).

1453 byter domkapitlet i Uppsala till sig 0:10, som räntar 5 pund korn och 0:10 pn, och jord på olika ställen i

Uppland av Karl Magnusson (Eka-ätten) mot jord i Eka, Lillkyrka sn (UUBp 18/3; jfr DMS 1:6 s 77).

1493 tilldöms Olof Ingemundson i Klöv, Bro sn, 0:0:8 vid lagmansting. Jorden är hans hustrus arvejord efter hennes syster Karin i Bro-Lövsta, Bro sn, som en gång pantsatt jorden till Mats i Berga, från vilken Lars i Skråmsta, ?Håbo-Tibble sn, sedan löst jorden. (ULdb s 90)

1538 har prästbordet 0:10, som räntar 4 pund korn ('prästen enskilt') och 4 hästar. Då omtalas även en prebendejord (Uppsala domkyrka) på 0:2, som ligger 'vid prästbordet' och räntar 1 pund korn och 0:2 avradspn. (UH 1538:2)

1549 har kyrkojorden (1:6:1) utsäde till $3\frac{1}{2}$ pund, andra året $4\frac{1}{2}$ pund, äng till 80 lass hö, god skog till timmer, mulbete 'så det kan hjälpa sig' och gott fiskevatten (UH 1549:3).

1552 har arv och eget-gården utsäde till $5\frac{1}{2}$ pund (1553 $4\frac{1}{2}$ pund), äng till 60 lass, skog, mulbete och litet fiskevatten (UH 1552:26, 1553:21).

1559 uppges att arv och eget-gården är igenbördad ifrån Uppsala domkyrka efter Karl Magnusson (Eka-ätten) (AoE 29 A).

Tuna

1298 *in Tunum* (DS 1215, avskr), 1307 *curiam Tune* (DS 1554) – 10 I, 8-9 b; bytomt ca 200 m söder om nuv Tuna (Sandén 1984 s 166).

UH **6 vakl**, 1546 **8 aoe**, 1566 **8 kl**, 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0; 1546 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6. (Körsviks rd)
Summa jt 6:0.

1298 omtalas Rörik (Matsson) i T (DS 1215; se Asker).

1307 överlåter hertigarna Erik och Valdemar gården (curia) T och jord i Södermanland, Västmanland och Östergötland till drotsen Abjörn Sixtensson (Sparre av Tofta) som ersättning för vad hertigarna är skyldiga Abjörn (DS 1554).

1309 anslår Jakob i Asker de pengar han fått i samband med försäljningen av sitt gods i T till 'drotsen', dvs

Abjörn Sixtensson, för lösande av sina testamentsgåvor (DS 1614).

1384 uppfyller Anund Jonsson (Lejonansikte) sin avlidna hustru Ramborg Israelsdotters (Finsta-ätten) önskan att ge hennes gods i T, Asker och Öråker till Vadstena kloster. Ramborg har fått godsen i morgongåva av sin förre make Filip Nilsson (Sparre av Tofta). (RAp 10/12, SRP 2066)

1425 och 1428 stadfäster Anund Sture och hans hustru Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) den donation av T, Asker och Öråker som Kristinas föräldrar Anund Jonsson (Lejonansikte) och Ramborg Israelsdotter (Finsta-ätten) gjort till Vadstena kloster (RAp 3/4, 1428 25/1).

1447–1502 har Vadstena kloster 6:0, fördelade på nio gårdar med lika många landbor. Räntan är för var och en 4 pund korn och 1:0 pn, tillsammans 3 läst korn och 9:0 pn. 1447 uppges den totala räntan tidigare ha varit 4 läst korn och 12:0 pn. 1466 löser flertalet landbor en del av kornräntan i pengar, några resterar med en del av kornräntan men betalar senare. (VaKlJb)

1538/41 har Vadstena kloster sex gårdar, som vardera har 1:0 och vardera räntar 4 pund korn, 0:12 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn och 4 hästar, 1541 5 pund korn, 0:12 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1559 har de åtta arv och eget-gårdarna vardera utsäde till 3 pund, äng till 30 lass hö, lite skog, litet mulbete och gott fiskevatten (AoE 29 A).

Ålsta

1200–talets början(?) *Alustum* (VåKlJb f 59v, avskr), 1396 *i Alistom* (BhSp 24/6) – 10 I, 9 b.

UH **1 sk**, 0:7 med skuj i Tibble.
3 skuj, 0:2 till Tibble + 0:2 till Berga + 0:0:2:4 till Frölunda.
1 kyt, 0:2.
2 fr, 0:7 (1562 Karl Bengtsson/Månesköld/) + 0:6 (1562 Johan Pedersson/Bååt/).
Summa jt 3:2:2:4.

1200–talets början(?) ger Ulf jarl 8 örtugar i Å till Fogdö kloster för sin son Magnus själ. De åtta örtugarna byts vid 1200-talets mitt (efter 1233) bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten). (VåKlJb f 59v, 60)

1396 byter Torkel sporrsmed till sig 0:2 av Olof Haraldsson (Lossa-ätten) mot jord i *Väppeby, Håtuna sn (BhSp 24/6).

1549 uppges kyrkotorpet ha utsäde till 6 spann, andra året 5 spann, äng till 4 lass hö (1566 8 lass), god vedbrand, mulbete 'så det hjälper sig' och gott fiskevatten (UH 1549:3, 1566:4A).

1562 har Karl Bengtsson (Månesköld) en gård på 0:7, som har utsäde till 2 pund, andra året 20 spann och räntar 3 pund korn, 0:5 avradspn, 0:10 vedpn, 6 dagsverken, 1 får, 1 höns, 16 ägg samt 1:0 pn i fodringsavlösning. Johan Pedersson (Bååt) har en gård på 0:6 som har utsäde till 10 spann och räntar 3 pund korn, 0:6 avradspn, 0:12 pn i fodringsavlösning. (FoR 2)

1566 har skattegården utsäde till 12 spann och äng till 8 lass hö (UH 1566:4 A).

Öråker

1384 *Øørakra* (RAp 10/12), 1447 *Øraaker* (VaKlJb s 43) – 10 I, 8 b.

UH **1 vakl**, 1546 **1 aoe**, 1552 **1 sk**, 1:0 (1552 0:6). (Körsviks rd)

1384 överlåter Anund Jonsson (Lejonansikte) sin hustru Ramborg Israelsdotters (Finsta-ätten) gods i Ö till Vadstena kloster (RAp 10/12; se Tuna).

1425 och 1428 stadfäster dottern Kristina Anundsdotter (Lejonansikte) och hennes make Anund Sture donationen av Ö till Vadstena kloster (RAp 3/4, 1428 25/1).

1447–1502 har Vadstena kloster en gård med en landbo, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn. 1466 löser landbon 2 pund korn för 2:0 pn. Gården uppges 1447 vara avgärdatorp under Tuna. (VaKlJb)

1538/41 har Vadstena kloster en gård, som är 1:0 och räntar 4 pund korn, 1:0 pn och 4 hästar; 1541 anges

fodringen till 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1566 har gården utsäde till 3 pund och äng till 40 lass hö (UH 1566:4A).

Västra Ryds socken

1200—talets mitt(?) *in parrochia Ruch* (VåKlJb f 60, avskr).
1299 *in parochia Riudh* (DS 1300).
1370 *i Rydh sokn* (LSBp 27/9).
1373 *i Rydz sokn* (DS X 234).

Omfattning: Socknen har under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som den nuvarande (1950). Namnet ändras till Västra Ryds sn 1940 (Kbr 23/8).

Kyrkan: Omkring år 1250 eller något tidigare uppfördes en romansk gråstenkyrka utan torn med ett mot öster avsmalnande långhus (nuv kyrkans 3:e och 4:e travéer från öster) och smalare kor av okänd utformning. Långhuset välvdes omkring 1400. Mot slutet av 1400-talet förlängdes kyrkan åt öster och fick nytt kor, som välvdes; sakristia byggdes på nordsidan och vapenhus på sydsidan. Invändiga mått på det ursprungliga långhuset ca 9×7 meter.

År 1681 byggdes ett gravkor mot kyrkans östgavel, vilket 1868 ersattes med ett annat gravkor. På 1760-talet förlängdes kyrkan åt väster med en travé och försågs med torn, samtidigt som vapenhuset revs och sakristian byggdes om. Den ursprungliga dörren i söder sattes igen och en huvudingång i väster togs upp. Existerande fönster vidgades och nya togs upp på nordsidan. Kyrkan restaurerades 1896 och 1942.

Flera medeltida inventarier är bevarade: ett triumfkrucifix från första hälften av 1200-talet, en madonna från ca 1250 med huvud från 1400-talet, delar av dopfunt i kalksten från 1200-talets senare del, ett helgonskåp från 1400-talet med bild från 1300-talet, en S:t Eriksfigur från 1300-talet med huvud från 1400-talet, två figurer från 1400-talets senare del av Anna själv tredje och Maria Magdalena, en mässhake med 1400-tals broderier, ett altarskåp invigt 1479 (nu i SHM), tillverkat i Sverige, ljusstavar i trä från ca 1500, två processionsstavar från slutet av 1400-talet och ca 1500, av vilka delar försvunnit efter 1917, och en valvbricka från 1400-

talets slut samt en gravsten av grå kalksten från 1200-talet. (SvK U VII:1)
Kyrkby saknas.

1331 uppges att Ryds kyrka har 0:20:7:10, Uppsala domkyrka 3:5½, ärkebiskopsbordet 0:0:19 och S:t Pers kyrka i Sigtuna 0:0:13 (trol i Sundby) i Ryds sn (DS 2819).

Runstenar: U 606—07 V Ryds kyrka (fragment, försvunna), 608 Prästgården (nu vid kyrkan), 609 Prästgården (fragment, försvunnet), 610 Granhammar (fragment, försvunnet), 611—12 Tibble, 613—14 Torsätra, nu i SHM, 615 Tranbygge kvarn (försvunnen), 616 Tång.

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1535—42 i Rydbo och Bro åttingar (se häradsinledningen).

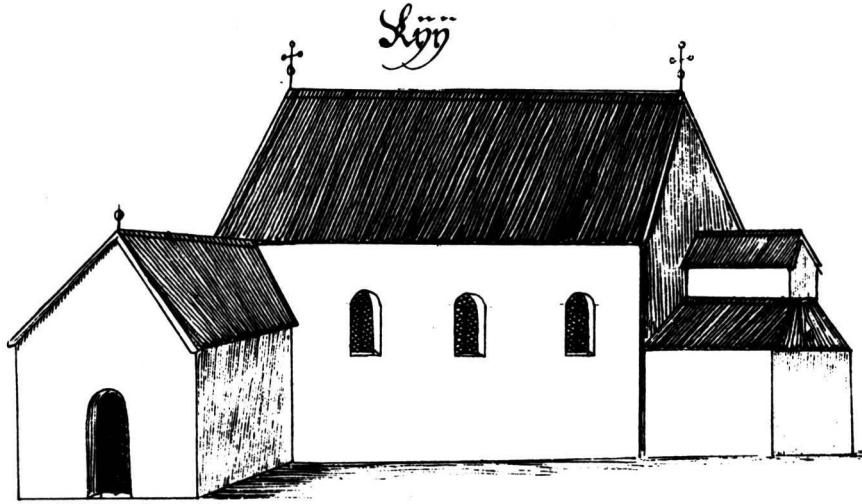

Västra Ryds kyrka, avritad av Johan Hadorph 1684 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1569)

	sk	skkvarn	skuj	kr	ky	se	aoe	fr	frt
Brunna	– –	– –	1 (1)	– –	1 (0)	– –	– –	1 (2)	– –
Fiskeby	1 (0)	– –	– –	0 (1)	1 (0)	– –	0 (1)	1 (1)	– –
Garpeboda	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Gällövsta	0 (1)	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Lerberga	1 (1)	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Lillboda	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Nibble	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	0 (1)	– –
Prästgården	– –	– –	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –
Sundby	2 (1)	– –	1 (1)	– –	2 (0)	– –	– –	0 (2)	– –
Svedjesta	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Tibble	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Torsätra	3 (2)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Tranbygge	1 (1)	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Tång	– –	– –	2 (2)	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Viby	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	4 (4)	– –
Väsby	– –	– –	– –	– –	1 (0)	– –	– –	0 (1)	– –
Örnäs	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Örsta	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Österöra	– –	– –	– –	– –	1 (0)	3 (0)	– –	0 (4)	– –
Summa	12 (9)	1 (1)	6 (5)	0 (1)	7 (0)	3 (0)	0 (1)	9 (18)	2 (2)

St upptas under sk.

Jordetal för olika jordnaturer 1538/40

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk/st	ky	se	fr	summa jt
Brunna	0:4:2	0:5:1	–	0:6	2:0
Fiskeby	0:5	1:0:1	–	0:2:2(?)	2:0(?)
Granhammar	–	–	–	3:0(?)	3:0(?)
Gällövsta	1:5:1	–	–	–	1:5:1
Lerberga	2:4:2:4	–	–	–	2:4:2:4
Nibble	1:0	–	–	–	1:0
Prästgården	–	1:4	–	–	1:4
Sundby	1:3:1	1:0:2	–	–	2:4
Svedjesta	0:7:2:4	–	–	–	0:7:2:4
Tibble	3:0	–	–	–	3:0
Torsätra	4:0	–	–	–	4:0
Tranbygge	2:5:1	–	–	1:0	3:5:1
Tång	0:3:0:4	–	–	1:0:2:4	1:4
Viby	–	–	–	2:0	2:0
Väsby	1:0	–	–	–	1:0
Örnäs	–	–	–	0:6(?)	0:6(?)
Örsta	1:0	–	–	–	1:0
Österöra	–	0:6	3:2	–	4:0
Summa	20:7:1:4	5:0:1	3:2	*8:7:1:4(?)*[1]	*38:1:1(?)*

[1] I summan saknas jordetal för torpen Garpeboda och Lillboda.

Brunna

1538 *Brwna* (UH 1538:2) – 11 I, 0 c.

UH **1 skuj**, 0:4:2 till Svedjesta.
1 ky, 1566 **1 fr**, 0:5:1.
1 fr, 0:6 (1562 Barbro Arentsdotter/Örnflycht/).
Summa jt 2:0.

1538/41 har sockenkyrkan 0:0:16, som räntar 1 pund korn till kyrkan, 1 pund korn till prästen, 8 dagsverken och 4 hästar, 1541 2 pund korn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1549 har sockenkyrkans gård utsäde til 14 spann, god äng, ingen skog eller mulbete men fiskevatten 'så det hjälper sig' (UH 1549:3).

1562 har Barbro Arentsdotters (Örnflycht) gård utsäde till 2 pund och räntan 2 pund korn, 0:6 avradspn, 6 dagsverken och 2 höns (FoR 2).

Västra Ryds socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

- ■ skatte
- ▨ sockenkyrko
- ▧ S:t Erik (Uppsala domkyrka)
- □ frälse
- ☼ kvarn

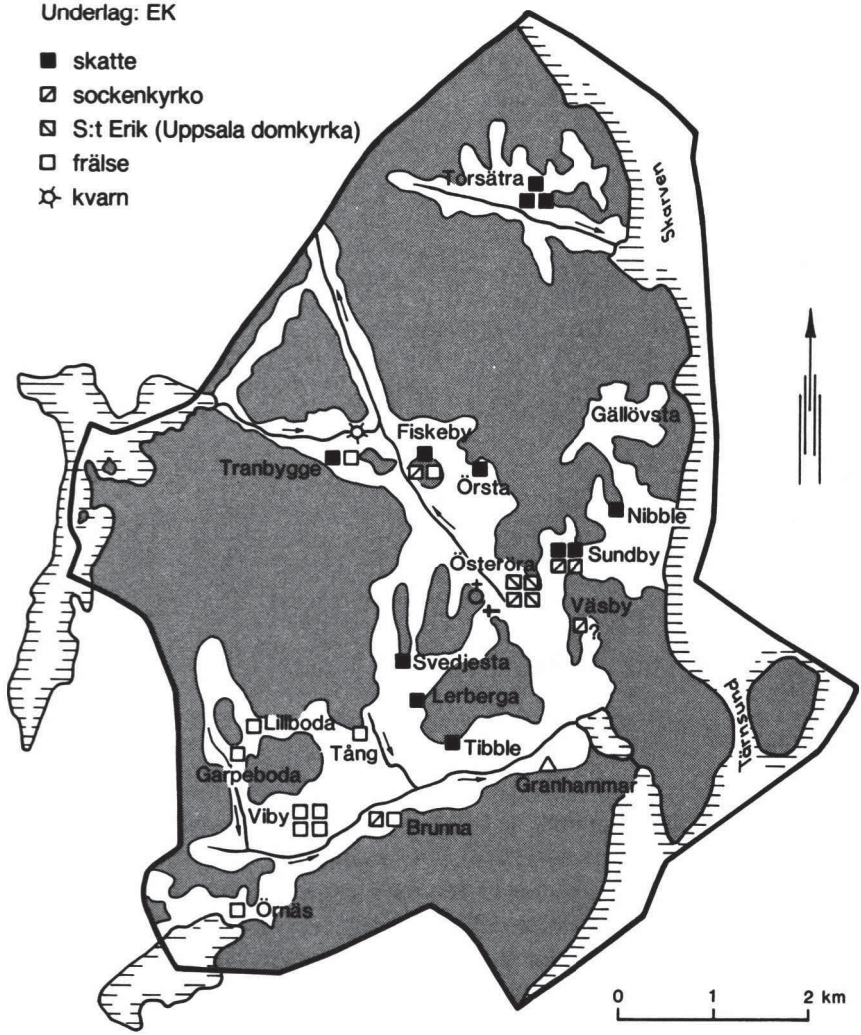

Fiskeby 1540 *Fyskeby* (UH 1540:1) – 11 I, 0 b-c; bytomt Fiskebybacke (RAÄ nr 139).

UH **1 st**, 1567 **1 kr**, 0:5 (jt saknas från 1567).
1 ky, 1545 **1 aoe**, 1:0:1, 1566 1:0. (Torresta rd)
1 fr; saknas vissa år.
Summa jt 1:5:1 (1:5).

1541 har sockenkyrkan 1:0:1, som räntar 4 pund korn, 1:0 pn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1545 har arv och eget-gården utsäde till 4 pund, äng till 26 lass hö (1547 43 lass), skog, gott mulbete men inget fiskevatten (UH 1545:15, 1547:15).

Garpeboda 1540 *Garpebode* (UH 1540:1) – 11 I, 0 b; gårdsplats nuv Tång (GeomJb A 19 s 58).

UH **1 frt** (1562 Svante Sture).

1528 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) ett torp, som räntar 1:4 pn (Viby rd) (E 2739 f 10v, 41v, 42; se Viby).

1560 ärver Svante Sture ett torp efter sin mor Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) (RAp 1/10, E 2739 f 1v). Torpet upptas i Svantes jordeböcker 1561/65, där det räntar 2:0 avradspn, 1 får, 1 höns, 5 ägg, $\frac{1}{2}$ gås, 3 lass ved, 3 dagsverken och 0:12 gästningspn (Viby rd) (ShS I 158 a, b).

1562 har Svante Stures torp utsäde till 2 pund (FoR 2).

Granhammar 1299 *in Gremambri* (DS 1300), 1432 *i Grenhamer* (RAp 26/6), 1440 *i Grenhammar* (RAp 4/3) – 11 I, 0 c.

Granhammar är 1432 sätesgård för Birger Olofsson (Lossaätten) (RAp 26/6). 1445 omtalas Gertrud Pedersdotter 'fordom Birger Olofssons hustru i G' (RAp 22/4). Gertrud kan vara dotter till den Peter i G, som 1440 är faste (SMR 1102). Birgers dotter Ingegerd är gift med Nils Mickelsson, som 1450 skriver sig till G (UUBp 11/1). Mellan åren 1458 och 1482 omtalas Erik Gregersson (Örnflycht) ett flertal gånger som boende på G (RAp 1458 25/7, 1482 26/5, ShSp 1470 25/3). Sonen Peter Eriksson (Örnflycht) skriver sig till gården 1479–1497 (RAp 1479 8/5, 1487 u d, 1497

28/1). 1497 omtalas att Peters hustru Karin Arentsdotter (Ulv, död tidigast 1504) i G haft en kronans förläning (Westin s 140). Gården ärvs av sonen Arent Persson (Örnflycht, död ca 1546), som 1530 byter till sig domkyrkans del i B men som inte tycks ha bott på G. Två av Arents barn har sedan anknytning till G. Dottern Brittas make Per Eriksson (Schack, död ca 1552) uppges under senare 1540-talet ha G fri (UH 1545:14, 1546:8). Senast från 1560 har sonen Bengt G som sin sätesgård (AH s 57).

1299 byter ärkebiskop Nils Allesson bort 0:2 i G vid Tärnsund (*juxsta Ternasund*) och jord i Sundby av ärkebiskopsbordets gods till magister Lars (Olofsson) på det femte kanonikatets (Uppsala domkyrka) vägnar mot jord i Älvsunda, Eds sn, Vallentuna hd (DS 1300).
Vid ungefär samma tid byter ärkebiskopen bort 0:0:1 till femte vicarian, som inte har kvar jorden 1302 (se Sundby) (DS 3836).

1344 har domkyrkans fabrica 0:0:2 (DS 3838).

1376 har Uppsala domkyrka en landbo med 0:3, som räntar $1\frac{1}{2}$ pund korn och 0:6 pn (D 1 s 7).

1432 byter Margit Larsdotter, änka efter Lars Björnsson, bort 0:8:1 'vid södra ändan i byn allt i en åker' och jord i Tibble till Birger Olofsson (Lossa-ätten) mot jord i Edeby, Danmarks sn (SvHoA E VI a2aa nr 26:1).

1432 byter Birger Olofsson (Lossa-ätten) till sig 0:6:1 'vid västra änden' vid 0:0:$9\frac{1}{2}$ och får även mellangift i pengar av Knut Uddsson (Vinstorpa-ätten) mot jord i Morby, Lagga sn (RAp 26/6).

1440 är Peter i G faste vid lagmansting i Sigtuna med Bro hd (SMR 1102).

1497–1527 har Uppsala domkyrkas fabrica en gård, som räntar 12 spann korn (Österöra rd) (UpDkyR).

1530 byter Arent Persson (Örnflycht) till sig 0:3, som räntar 12 spann korn och 0:3 pn, av Uppsala domkyrka (UpDkyRL f 50v; se Sundby).

Gällövsta 1311 *de Gieltaløstum* (DS 1818) – 11 I, 1 c.
UH **1 skuj**, 1554 **1 sk**, 1:5:1 (öde 1569), till Nibble 1540–53.
1311 är Stenbjörn i G faste och vittne i samband med godstransaktion uppgjord i Sigtuna (DS 1818).
1566 har hemmanet utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund och äng till 12 lass hö (UH 1566:4A).

Lerberga 1347 *in Lerbergh* (DS 4134), 1487 *i Leerbærgha* (RAp 19/1) – 11 I, 0 c.
UH **1 sk**, 1:5.
1 skuj, 0:7:2:4, 1556 0:7:1:2, till Svedjesta.
Summa jt 2:4:2:4 (2:4:1:2).
1347 omtalas Björn Nilsson i L (DS 4134).
1349 omtalas Peter i L som vittne vid godsbyte uppgjort på Sko kloster (DS 4426).
1382 är Ingemund i L faste vid häradsting med Bro hd (UUBp 10/11).
1440 är Jöns i L faste vid lagmansting med Bro hd (SMR 1102).
1487 byter Jöns Ragvaldsson och Ingrid Järlesdotter bort 0:0:1 till Gudlög, hustru till Hans mjölnare i Stockholm (RAp 19/1; se Tibble).
1490 är Peter i L nämndeman vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 90).

Lillboda 1555 *Birgisboda* (Prt 2), 1567 *Litzleboda* (UH 1567:9) – 11 I, 0 b.
UH **1 frt** (1562 Svante Sture).
1528 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) ett torp, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn (Viby rd) (E 2739 f 10v, 42; se Viby).
1560 ärver Svante Sture ett torp efter sin mor Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) (RAp 1/10, E 2739 f 1v). Torpet upptas i Svantes jordeböcker 1561/65, där det räntar 1:0 avradspn, 3 lass ved och 0:6 gästningspn (Viby rd) (ShS I 158 a, b).
1562 har Svante Stures torp utsäde till 1 pund (FoR 2).

Nibble

1418 *i Nybyle* (?SD 2480), 1440 *i Nybbilla* (RAp 4/3) – 11 I, 0 c; bytomt ca 650 m nordost om Sundby (GeomJb A 15 s 71, RAÄ nr 162).

UH **1 sk**, 1566 **1 aoe**, 1569 **1 fr**, 1:0, med sk i Sundby 1539–50, st i Sundby 1539–55, skuj i Sundby hela perioden och i Gällövsta 1540–53. (1567 förlänad Gilius bössgjutare, 1569 Pontus De la Gardie).

1418 är Jöns i N vidervaruman (?SD 2480).

1440 är Peter i N faste vid lagmansting med Bro hd (SMR 1102).

1490 är Silvast i N och 1493 Anund i N nämndemän vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11, 89).

Prästgården

1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2).

UH 1538 (endast) **1 ky**, 1:4.

Sundby

1299 *in Sundby* (DS 1300) – 11 I, 0 c.

UH **1 sk**, 0:4, med skuj i Tång, till Nibble 1539–50.
1 skuj, 0:1:1, 1554 0:1, till Nibble.
1 st, 1566 **1 fr**, 0:6, 1542 0:7:1:4, 1543 0:7, 1554 0:5:1, med stuj i Härnevi, Bro sn; gården ligger till Nibble 1539–55, är 1555–57 förlänad kammarskrivaren Jöns Månsson, 1566 Gilius bössgjutare, 1569 Pontus De la Gardie.
1554–57 **1 stuj**, 0:2 (av skuj och st ovan); förlänad kammarskrivaren Jöns Månsson.
1 ky, 1566 **1 fr**, 0:4, 1554 1:0:2, 1553 1:1:1 (*Gropen* UH 1542:8); förlänad Jöns Månsson 1552–57, 1566 Gilius bössgjutare, 1569 Pontus De la Gardie.
1540–52 **1 ky** (1541 1 pb till S:t Lars i Sigtuna), 0:4:2; förlänad Jöns Månsson 1552; läggs 1553 till ky ovan.
Summa jt 2:4 (2:3:2).

1299 byter ärkebiskop Nils Allesson bort 0:0:2½ till magister Lars, kanik vid Uppsala domkyrka (DS 1300; se Granhammar). Vid ungefär samma tid byter ärkebiskopen bort 0:0:3½ i 'S by nära Tärnsund' och jord i Granhammar till 5:e vicarian mot jord i Runö, Österåkers sn. Vicarians jord i S och i Granhammar byts bort före 1302. (DS 3836)

1323 byter Styrbjörn Torstensson (Sandbro-ätten) bort 0:0:4½ till Olof i Ålsunda, mot jord i Ålsunda, Faringe sn, och Gela, Alunda sn (?DS 2403).
1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:8 (DS 3838).
1376 har Uppsala domkyrka en landbo med 0:3, som räntar 1½ pund korn och 0:6 pn (D 1 s 7).
1417 har Uppsala domkyrka jord, som räntar 12 spann korn och 0:3 pn (UpDkyR).
1497–1527 har Uppsala domkyrkas fabrica en gård, som räntar 12 spann korn och 0:4 pn (Österöra rd) (UpDkyR).
1530 (omkr) byter Arent Persson (Örnflycht) till sig ½:0 i S, som räntar ½:0 pn och 12 spann korn, och jord i Granhammar av Uppsala domkyrka mot jord i Skäggesta, Börje sn, och Nibble, Hammarby sn (UpDkyRL f 50v).
1538/41 har Västra Ryds kyrka en gård på 0:4, som räntar 1538 12 spann korn – hälften kyrkan, hälften prästen – 8 dagsverken och 4 hästar. 1541 anges räntan till 12 spann korn, ½:0 pn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. 1538 uppges att skattebonden i Nibble 'tagit (gården) till sig utan lag och dom'.
1541 har S:t Lars kyrka i Sigtuna en gård (pb) på 0:4:2, som räntar 14 spann korn, 0:4:2 pn, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)
1549 har det större kyrkohemmanet (0:4:2) utsäde till 14 spann, god äng, ingen skog, inget mulbete men fiskevatten 'så det hjälper sig'; det mindre (0:4) har utsäde till 12 spann, äng till 40 lass hö, god skog, gott mulbete och gott fiskevatten (UH 1549:3).

Svedjesta 1540 *Suijestad* (UH 1540:1) – 11 I, 0 c; bytomt ca 350 m nordnordväst om Lerberga (RAÄ nr 54).
UH **1 sk**, 0:7:2:4 med skuj i Brunna och Lerberga.

Tibble 1330 *in villa Thigbyli* (DS 2772) – 11 I, 0 c; bytomt ca 1000 m västnordväst om Granhammar (RAÄ nr 105).
UH **1 sk**, 3:0.

1330 säljer Likvid Kristiernsson (Kristierns från Öland ätt) och hans hustru Birgitta Holmvidsdotter (tre blad i trekant) 0:0:7 i 'T by' och jord i Viby till ärkebiskop Olof Björnsson (DS 2772, 2774).
1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:3 (DS 3838).
1382 se Tibble, Stockholms-Näs sn.
1432 byter Birger Olofsson (Lossa-ätten) till sig 0:3 'mitt i byn bredvid Peder Jönssons åker' av Margit Larsdotter (se Granhammar) (SvHoA E VI a2aa nr 26:1).
1487 byter Jöns Ragvaldsson och Ingrid Järlesdotter i Tuna, Alsike sn, bort 0:9:2 i T och jord i Lerberga och mellangift i pengar till Gudlög, hustru till Hans mjölnare i Stockholm, mot jord i Trunsta, Knivsta sn, och Ulvesta, Husby-Långhundra sn (RAp 19/1).
1566 har gården utsäde till $5\frac{1}{2}$ pund och äng till 50 lass hö (UH 1566:4A).

Torsätra 1100–talets slut(?) *in Wasetrum* (VåKlJb f 59, avskr), 1200-talets mitt(?) *Tiuwäsätra* (VåKlJb f 60, avskr), 1291 *in Thiuvasetrum ... in Thiuwasetrum* (DS 1031), 1311 *de Thyuwæsetrum* (DS 1818), 1490 *i Toffuosäter* (ULdb s 11) – 11 I, 1 c.

UH **1 sk**, 1:7:0:4 (1551 1:7:1), 1567 2:0.
1 sk, 1:3:1:4, 1567 2:0.
1539–56 **1 sk**, 0:5:1; gården läggs efter 1556 till de två större gårdarna.
Summa jt 4:0.

1100–talets slut(?)har Fogdö kloster 1 öre, som vid 1200-talets mitt (efter 1233) byts bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 59, 60).
1291 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:2:10 i 'T nära Sigtuna' (DS 1031).
1311 är Ulf från T vittne och faste i Sigtuna i samband med godstransaktion (DS 1818).
1344 har ärkebiskopsbordet $\frac{1}{2}$:0, som ligger under Bärmö gård, S:t Pers sn (DS 3837).
1347 testamenterar kaniken Ödin 0:0:2 i byn (villa) T 'nära Almare-Stäket' till Uppsala domkyrka (DS 4190; se DMS 1:2 s 169).

1357 omtalas Anders Kåresson i T (?DS 5816).
1440 är Jöns i T faste vid lagmansting med Bro hd (SMR 1102).
1490 är Olof Anundsson och 1493 Sigfrid nämndemän vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 11).
1493 uppges att Olof Anundsson i T sålt 0:0:4:2 i Svarsta, Håbo-Tibble sn, till Karl Magnusson i Önsta, Håbo-Tibble sn, och 'köpt igen så mycken jord (dvs lika mycket) i sin fädernes åker i T' (ULdb s 89).
1566 har den ena skattegården utsäde till 5 pund och äng till 50 lass hö, den andra utsäde till $3\frac{1}{2}$ pund och äng till 40 lass (UH 1566:4A).

Tranbygge 1100–talets slut(?) *in Tranbygj* (VåKlJb f 59, avskr), 1286 *in Tranbyggæ* (DS 910), 1344 *in Trenbyghe ytra ... in øfra Trenbyghe* (DS 3838), 1373 *i Tranbyggiaby* (DS X 234) – 11 I, 0 b.

UH **1 sk**, 1:5:1 med skuj i Tång och skkvarn.
1 skkvarn, 1:0 till sk ovan.
1 fr, 1:0 (1562 Mats Kagg).
1562 (endast) **1 frkvarn** (Mats Kagg).
Summa jt 3:5:1.

Tranbygge är sätesgård för Birger Olofsson (Lossa-ätten) 1424 (UUBp 17/12).

1100–talets slut(?) har Fogdö kloster 5 örtugar, som vid 1200-talets mitt (efter 1233) byts bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 59v, 60).
1286 testamenterar Karl Estridsson (delad sköld) en kvarn med tillhörande jord till sina brorsöner Karl och Bengt (DS 910).
1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:1 i 'yttre T' och 0:1 i 'övre T' (DS 3838).
1373 byter Bo Jonsson (Grip) till sig 0:0:4 av Uppsala domkyrka mot jord i Torresta, Västeråkers sn, och Lörsta, Uppsala-Näs sn (DS X 234).
1376 har Uppsala domkyrka 0:1 i 'övre T', som räntar $\frac{1}{2}$ pund korn, och 0:0:1 i 'yttre T' (D 1 s 7).
1381 byter Lars Filipsson (Leopard) till sig 0:0:13:$2\frac{1}{2}$ med kvarn, som hör till byn, och jord i Håbo, Seming-

hundra och Ärlinghundra hdr av Bo Jonsson (Grip) mot jord i Södermanland och Östergötland (Rääf s 185 ff).

1382 är Jon domare och Olof i T fastar vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1440 är Peter i T faste vid lagmansting med Bro hd (SMR 1102).

1490 är Jöns i T nämndeman vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 90).

1562 har frälsehemmanet utsäde till $3\frac{1}{2}$ pund och räntan 4 pund korn, 2:0 avradspn, 2:0(?) gästningspn samt för en kvarn, 6 pund mjöl (FoR 2).

1566 har skattehemmanet utsäde till 6 pund och äng till 80 lass hö (UH 1566:4A).

Tång

1370 *i Tang* (LSBp 27/9), 1476 *Tang* (VFT II:8–9 s 171, avskr) – 11 I, 0 b; bytomt vid nuv Björkhaga (RAÄ nr 161).

UH **2 skuj**, 0:1:2:4 till Tranbygge + 0:1:1 till Sundby.
1 fr, 1:0:2:4 (1562 Jöran /Tordsson/Bonde).
Summa jt 1:4.

1370 överlåter Björn Nilsson (stjärna) 1:0 i T till Bo Jonsson (Grip) som betalning för penningskuld (LSBp 27/9).

1476 förstör Birgitta Olofsdotter (Tott) ett brev avseende T, som hon haft i pant av Erik Ottesson (Björnram) (VFT II:8–9 s 171).

1482 byter Erik Ottesson (Björnram) bort en gård, som räntar 4 pd korn och jord i Hubbo sn, Västmanland, till Peter Eriksson (Örnflycht) mot jord i Röllingby, Österåkers sn (VFT II:8–9 s 154).

1562 har Jöran (Tordsson) Bonde en gård med utsäde till 18 spann och räntan 4 pund korn, 0:10 avradspn, 0:12 gästningspn, 6 dagsverken och 1:0 fodernötspn (FoR 2).

Viby

1330 *in villa Wiby* (DS 2772) – 11 I, 0 b.

UH **4 fr**, 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4; 1 öde 1567–69 (1562 Svante Sture).
Summa jt 2:0.

1330 säljer Likvid Kristiernsson (Kristierns från Öland ätt) och hans hustru 0:0:1 i 'V by' till ärkebiskop Olof Björnsson (DS 2772, 2774; se Tibble).

1370 överlåter Björn Nilsson (stjärna) 2:0 i V och jord i Tång till Bo Jonsson (Grip) som betalning för penningskuld (LSBp 27/9).

1528 tillfaller Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) fyra gårdar i V, som tillsammans räntar 1 läst korn och 2:0 pn, och jord i Garpeboda, Örnäs, denna sn, och Skysta, Bro sn, och Bista, Kalmar sn, vid arvskifte med sonen Svante Stensson (Sture) avseende gods efter Kristinas barn (Svantes syskon) med Sten Sture d y (E 2739 f 10v, 41v).

1560 ärver Svante Sture V och Viby rd efter sin mor Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) (RAp 1/10, E 2739 f 1v). I Svantes jordeböcker 1561 och 1565 upptas fyra gårdar i V, som tillsammans räntar 10 pund korn, 2:0 avradspn, 6:0 gästningspn, 4 får, 8 höns, 40 ägg, 2 gäss, 24 lass ved och 24 dagsverken (Viby rd) (ShS I 158 a, b). 1562 anges utsädet till 2 pund för var och en av gårdarna (FoR 2).

Viby rättardöme omfattar 1528 Kristina Nilsdotters (Gyllenstierna), 1560–65 Svante Stures jord i Viby, Garpeboda, Lillboda och Örnäs, denna sn, i Skysta, Bro sn, och Bista, Kalmar sn.

Väsby

1538 *Vesby* (UH 1538:2) – 11 I, 0 c; läget troligen i närheten av Stenbacka.

UH **1 ky**, 1566 **1 fr**, 1:0 (1541 0:7), 1550 1:1.

1538/41 har Västra Ryds kyrka en gård, som räntar 12 spann korn till vardera kyrkan och prästen, $\frac{1}{2}$:0 avradspn, 8 dagsverken och 4 hästar. 1541 anges räntan till 3 pund korn, 0:7 pn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1549 har gården utsäde till 3 pund, liten äng, ingen skog, litet mulbete och inget fiskevatten (UH 1549:3).

Örnäs

1540 *Öreness* (UH 1540:1) – 10 I, 9 b.

UH **1 fr** (1562 Svante Sture).

1528 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) en gård, som räntar 4 pund korn och $\frac{1}{2}$:0 pn (Viby rd) (E 2739 f 10v, 42; se Viby).

1560 ärver Svante Sture en gård efter sin mor Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) (RAp 1/10, E 2739 f 1v). Gården upptas 1561/65 i Svante Stures jordeböcker med räntan 20 spann korn, 2:0 avradspn (1565 $\frac{1}{2}$:0), 1 får, 2 höns, 10 ägg, $\frac{1}{2}$ gås, 6 lass ved, 6 dagsverken och 1:4 gästningspn (Viby rd) (ShS I 158 a, b). 1562 uppges gården ha utsäde till 3 pund (FoR 2).

Örsta

1382 *i Øristom* (UUBp 10/11), 1493 *i Örestom* (ULdb s 89) – 11 I, 0 c.

UH **1 sk**, 1:0.

1382 omtalas Mikael i Ö som faste vid Bro häradsting (UUBp 10/11).

1493 är Nils i Ö nämndeman vid lagmansting med Bro hd (ULdb s 89).

1566 har skattegården utsäde till 3 pund och äng till 40 lass hö (UH 1566:4A).

Österöra

1286 *in Østerørh* (DS 910), 1322 *in villa Østerør* (DS 2350) – 11 I, 0 c; bytomt 300 m nordöst om kyrkan.

UH **1 ky**, 1566 **1 fr**, 0:6 (1569 Pontus De la Gardie).
3 se, 1566 **3 fr**, 1:0:2 + 1:0:2 (1552–53 1:0:1) + 1:0:2 (1553 1:0:1) (1566 Gilius bössgjutare 2, 1569 Pontus De la Gardie 3). (Österöra rd, Ekhammars rd) 1551–52 (endast) **1 sevret** till se ovan.
Summa jt 4:0.

1286 testamenterar Karl Estridsson (delad sköld) sin gård (curia) till sina brorssöner Karl och Bengt med tillhörande mark, hus, småboskap, dragare, som kan räcka till gårdens underhåll, och de livsmedel som är nödvändiga för hushållet; det övriga skall utnyttjas till att betala Karls skulder (DS 910).

1303 byter marsken Tyrgils Knutsson bort 0:9 och jord på Resarö, Österåkers sn, till ärkebiskop Nils Allesson mot jord på Amnö, Veckholms sn. Jorden i Ö har marsken bytt till sig av Nils Tunesson (frälseman). (DS 1397)

1310 uppges att Johan Birgersson pantsatt 0:0:2 till ärkebiskopsbordet; Johan är skyldig pengar för spannmål han mottagit (DS 1667).

1322 pantsätter Erengisle Näskonungsson (delad sköld) 0:0:16, som tillhör Peter Ragvaldsson (tre snedrutor), i 'Ö by' till ärkebiskop Olof Björnsson (DS 2350).

1325 testamenterar Peter Ragvaldsson (tre snedrutor) och hans hustru Birgitta Jonsdotter (?Aspenäs-ätten) sitt gods till Uppsala domkyrkas fabrica (DS 2530).

1328 ger Johan Hemmingsson, kallad Flips, i uppdrag åt Holvast "Thioxta" (troligen i Tjocksta, Danmarks sn) att överlåta 0:0:5 till Uppsala domkyrka (DS 2669, avskr).

1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 3:2 (DS 3838).

1376 har Uppsala domkyrka 3:2 fördelade på fyra landbor, som tillsammans räntar 15 pund korn och $6\frac{1}{2}$:0 pn (D 1 s 7).

1417 har Uppsala domkyrka jord, som räntar 13 pund korn och 2:5 pn (UpDkyR).

1497–1527 har Uppsala domkyrka fyra gårdar, som var och en räntar 4 pund korn och 0:$6\frac{1}{2}$ pn; det sista året är den fjärde gården öde. 1535–36 har domkyrkan tre gårdar, som var och en räntar 4 pd och 4 spann korn och 0:$6\frac{1}{2}$ pn. Tillsammans betalar de därutöver 4 spann korn. (Österöra rd) (UpDkyR)

1530 och 1533 ligger Österöra rd (S:t Eriks gods) under Uppsala gård och kronan (HH 11 s 124).

1538/41 har Västra Ryds kyrka 0:6, som räntar 10 spann korn till vardera kyrkan och prästen, 0:6 pn ('tillbytt'), 8 dagsverken och 4 hästar. 1541 anges räntan till 3 pund korn, 0:6 pn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1539 har de tre S:t Eriksgårdarna vardera utsäde till 4 pund (1544 $2\frac{1}{2}$ pund), äng till 40 lass hö, god skog, gott mulbete och gott fiskevatten (UH 1539:6, 1544:4). 1541 räntar de tre S:t Eriksgårdarna vardera $4\frac{1}{2}$ pund, 1 spann korn, 0:$6\frac{1}{2}$ pn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2). Det uppges senare att de tre gårdarna förutom sin ordinarie avrad, erlägger 1

spann korn ihop, så att summan av deras kornränta skall bli jämnt 14 pund; denna extra spann kallas 1545 *flåttspann* (UH 1544:4, 1545:2).

1549 har sockenkyrkans gård utsäde till 20 spann, liten äng, god skog, mulbete 'så det kan hjälpa sig' och gott fiskevatten (UH 1549:3).

Österöra rd omfattar 1497–1544 Uppsala domkyrkas (S:t Erik) jord i Österöra, 1497–1527 även i Granhammar och Sundby.

Färingö tingslag

1277 *in Feringaøm* (DS 620).
1281 *in Færingiæ øium* (DS 712).
1298 *in communi pretorio Færingøum* (DS 1248, avskr).
1357 *cum Færingø* (DS 5822).
1425 *i Feringhø thinglagh* (RAp 24/6).
1455 *i Færinge* (RAp 29/1).
1527 *Fferingeherad* (GR 4 s 235).
1532 *heredzting...oppa Ffäringeö* (RAp 25/5).

Omfattning: Färingö tingslag omfattar under medeltiden och fram till 1540 Färentuna, Hilleshögs, Sånga, Skå, Lovö och Munsö socknar.

From 1540 räknas Adelsö socken till samma fögderi och fr o m 1544 även Ekerö sn. Adelsö hörde dessförinnan till Trögds härad i Fjädrundaland och Ekerö till Svartlösa härad i Södermanland.

Kameral indelning: I Färingö tingslag har en åttingsindelning funnits men denna har inte, i motsats till vad som varit fallet på många andra håll i Uppland, i 1500-talets jordeböcker legat till grund för tingslagets indelning. Skattejorden redovisas under resp socken redan från 1540.

I jordeboken över Karl Knutssons (Bonde) förläning på Färingön 1452–54(?) (C 11) finns tre åttingar omnämnda: **Färentuna åtting** (*i Færintuna attung* C 11 f 9v, 10v), som omfattar skattejord i Eneby, Högby, Ilända, Nora, Stav, Sätuna och Ölsta samt Ekeby och Husby på ön 'Vingra' (nu i Munsö sn), allt i Färentuna socken, jämte *Algö, Degerby, Kvarsta och Lisselby i Hilleshögs socken – **Sånga åtting** (*i Svnnga attung* C 11 f 12), som omfattar skattejord i Eknäs, Skillinge, Sockarby, Stockby, Sundby, Säby, Torslunda och Valla i Sånga socken[1] – **Skåbo åtting** (*i Skabo attung* C 11 f 14), som omfattar skattejord i Berga, Edeby, Ekeby, Kumla,

[1] De utjordar i Mörby, Troxhammar och Törnby, Skå sn, och i Ölsta, Färentuna sn, som ägs av skattebönder i Stockby torde inte ha räknats till denna åtting.

Mörby, Skogby, Säby, Söderberga, Troxhammar, Tuna, Törnby och Väsby i Skå socken.[2]

Administrativ indelning, judiciella och **kyrkliga förhållanden, hemmantal** och **jordetal** se inledningen.

Färentuna härad

1553 *Ferentuna härede* (SöH 1553:6).
1558 *Färentuna härad* (AL 3 s 203).
1559 *udi Färentuna häredt* (GR 29 s 301, 307).
1562 *Färentuna häredh* (HH 13 s 58).

Färentuna härad bildas under 1550-talet och omfattar de socknar som tidigare ingick i Färingö tingslag jämte socknarna Adelsö och Ekerö (se ovan). Jfr Judiciella och Kyrkliga förhållanden.

Jfr AF 1:1 s 5 f, 128, 130 f, AH s 59, AL 1 s 167–73, DoSk s 209 ff, SU s 376 f, UpTerr s 65 f, 114, 124 och 162.

Färentuna socken

1298 *parochia Feringatunum* (DS 1218, avskr).
1302 *in parochia Feringatunum* (DS 1353).
1345 *de parrochiali ecclesia Feringathunum* (DS 3945).
1423 *i Færingatuna sokn* (RAp 13/1).
1456 *i Færentwna sokn* (RAp 4/12).

Omfattning: Socknen omfattade under medeltiden och till 1500-talets mitt förutom den nuvarande socknen (1950) byarna Husby, Ekeby och Sättra på den tidigare ön 'Vingra' och torpet *Valaresund (nu Bonavik) på

[2] De utjordar i Stockby, Sånga sn, och Ekeby, Färentuna sn, som ägs av skattebonden Ragvald i Väsby torde inte ha räknats till denna åtting. Inte heller de utjordar i Ekeby, Husby, Stav och Sättra, Färentuna sn, som ägs av landbor torde ha räknats till åttingen, ty detta avsnitt i handskriften är senare tillskrivet (C 11 f 16v from rad 23 och f 17r).

ön *Malmø, vilka nu hör till Munsö socken. Krono- och kyrkojorden i dessa byar räknades fr o m 1548 till Munsö socken (se Munsö sockeninledning).

Kyrkan: Den romanska gråstenskyrkan, som har ett ursprungligt östtorn över det smalare koret, dateras till 1100-talets slut. Koret hade ursprungligen absid, vilken revs på 1690-talet. Sakristian, som har en enkel tegelblindering i gaveln och ett senare rivet tunnvalv av tegel, byggdes till vid okänd tidpunkt, sannolikt under förra delen av 1300-talet. Vid 1400-talets mitt förlängdes långhuset ca 8 m åt väster; tillbyggnadens stjärnvalv störtade in på 1700-talet. Tegelvalv slogs i koret och långhuset på 1440-talet och försågs med kalkmålningar (långhuset). Vapenhuset, som är byggt av sten och tegel, tillkom sannolikt på 1450-talet; det har ursprungligt tunnvalv och trapphus av tegel. Mot vapenhusets östra vägg finns ett altare, vars skiva utgörs av en lockhäll av kalksten till en romansk tumbagrav från tidigt 1200-tal. Sannolikt omkring 1460 försågs korvalvet och vapenhusets valv och väggar med kalkmålningar. Kyrkan restaurerades 1927–28. Invändiga mått (långhuset) cirka 20 x 8 m, ursprungligen cirka 11,5 x 8 m.

Av medeltida inventarier har bevarats en dopfunt av sandsten från 1100-talets slut, madonna från 1200-talets början (före 1220), två träskulpturer (pietà och ?S:t Lars) från 1400-talets förra hälft, triumfkrucifix från omkring 1440, S:t Göransgrupp från omkring 1460 samt spröjsverk, som sannolikt tillhört ett helgonskåp, från 1500-talets början. Vidare finns en korbänk från 1400-talets förra hälft och en senmedeltida ljuskrona av smidesjärn; kyrkans patén är från 1300-talet och nattvardskalkens fot och nod från omkring 1500. Slutligen finns ett begravningsvapen av trä för Peder Birgersson (Björnram, död 1587) till Ölsta. (SvK U VI:1, Bonnier)

Kyrkby: *Tuna (se Prästgården).

1331 har Färentuna kyrka 3:0 kyrkojord (DS 2819).

Kyrkans jordinnehav redovisas detaljerat under medeltiden vid tre tillfällen: 1325, 1337 och på 1480-talet (FäKyA LI:1). Utöver prästbolet (0:12) har kyrkan 1325 1:5:1:6 (15 pnl/örtl) och 1337 1:7:$\frac{1}{2}$:3; vissa jordetalsuppgifter från 1480-talet är osäkra, men jordinnehavet överensstämmer väsentligen med 1538 (UH 1538:2).

Klockskatten 1531 inbringar 7 lödiga mark och 2 lod silver till kronan; indragna föremål är två kalkar med paténer, ett ciborium eller relikskrin, två kronor och småsilver (Källström s 175).

1545 utfärdar kungen kvitto till kyrkvärdarna och sockenbönderna på till kronan indraget kyrksilver, vilket omfattar en stor förgylld monstrans

(12 lödiga mark), en liten förgylld monstrans (3 lödiga mark, 7 lod), en liten förgylld kalk med patén (1 lödig mark, 15 lod), ett förgyllt kors (1 lödig mark, 1 lod, 3 kvintin), en oförgylld paxtavla och en silversked (tillsammans 11 lod) samt tre oförgyllda krismakar ($10\frac{1}{2}$ lod); den sammanlagda silvervikten är 19 lödiga mark, 13 lod och 1 kvintin (GR 17 s 385, Källström s 175).

Runstenar: U 20—21 (fragment av samma sten) Färentuna kyrka (Fv 1970 s 301 ff) och U 22 Kungsberga (skadad).

Färentuna kyrka, avritad av Johan Hadorph 1676—80 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1540 (1569)

	sk	skuj	kr	½ kr/krt	kruj	ky	kyuj	våkl	aoe	fr
Ekeby	1 (1)	1 (0)	– –	1 (1)	0 (1)	1 (0)	– –	– –	1 (1)	– –
Eldgarnsö	– –	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Eneby	1 (1)	– –	– –	1 (0)	– –	2 (1)	0 (1)	– –	– –	– –
Husby	– –	– –	2 (2)	0 (1)	– –	– –	– –	4 (3)	– –	3 (1)
Högby	2 (2)	– –	0 (1)	– –	– –	2 (1)	– –	– –	– –	– –
Ilända	– –	1 (0)	0 (3)	3 (0)	1 (0)	1 (0)	1 (0)	– –	– –	– –
Kungsberga	– –	– –	12 (12)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Nora	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	0 (2)
Prästgården	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Stav	– –	2 (2)	5 (5)	– –	1 (1)	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Sättra	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Sätuna	1 (1)	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
*Valaresund	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Västertorp	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Ölsta	2 (1)	– –	0 (1)	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	2 (0)
Östertorp	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Summa	7 (6)	5 (3)	20 (25)	8 (4)	2 (2)	10 (6)	1 (1)	4 (3)	1 (1)	6 (4)

Dessutom redovisar längderna: *aoeuj:* Stav 1 (0) – *frt:* Husby 0 (1).

Jordetal för olika jordnaturer 1540

	sk	kr	ky[1]	våkl	fr[2]	summa jt
Ekeby	1:5:1	0:1:2	0:5	–	0:4	3:0
Eneby	0:7:1	0:2:1	1:3	–	–	2:4:2
Husby	–	1:5	–	1:5:2:4	1:4:2	4:7:1:4
Högby	2:4	–	1:4	–	–	4:0
Ilända	0:1	1:1:1	0:3	–	–	1:5:1
Kungsberga	–	8:0	–	–	–	8:0
Nora	–	2:0	–	–	–	2:0
Prästgården	–	–	1:4	–	–	1:4
Stav	0:4	6:6:0:5	0:4:2	–	0:1:1	8:0:0:5
Sättra	–	0:6	–	–	0:5	1:3
Sätuna	0:3:1	–	0:0:2	–	–	0:4
*Valaresund	–	0:3	–	–	–	0:3
Västertorp	0:3	–	–	–	–	0:3
Ölsta	2:2	–	0:3	–	1:3	4:0
Östertorp	–	0:2	–	–	–	0:2
Summa	8:6	21:3:1:5	6:3:1	1:5:2:4	4:2	42:4:1:9

[1] jt från 1538, [2] inkl aoe.

Ekeby

1289 *in Vingru villa ... Ekiby* (DS 1007), 1327 *in Ekiby in insula Wingru. parochia Færingætunum* (DS 2627) – 10 I, 6 a – nu i Munsö sn.

UH **1 sk**, 1:4:2.
1540–58 **1 skuj**, 0:0:2 till Sätuna.
1 kr(t) (1544 **1/4 kr**), 0:1:2, 1558 **1 klt**, 1562 **1 frt**, 0:3:0:2 (?Erik Månsson /Natt och Dag/), 1567 **1 kruj**, 0:3, som brukas av sk ovan.
1 ky, 1566 $\frac{1}{2}$ **kr**, 0:5 till Munsö kyrka; saknas 1552–58, då gården brukas av aoe nedan.
1 aoe, 0:4. (1543 Tofta rd)
Summa jt 3:0 (3:0:2).

1289 testamenterar Agnes, dotter till avlidne Mats i Asker, Stockholms-Näs sn, 0:0:1 i E och jord i Dävensö, Låssa sn, Lundby, Markims sn, och Säby, Vallentuna sn, till dominikankonventet i Sigtuna; hennes arvingar skall dock kunna för rätt pris återlösa jorden (tillsammans $\frac{1}{2}$:0) inom ett år efter hennes död (DS 1007).

Färentuna socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

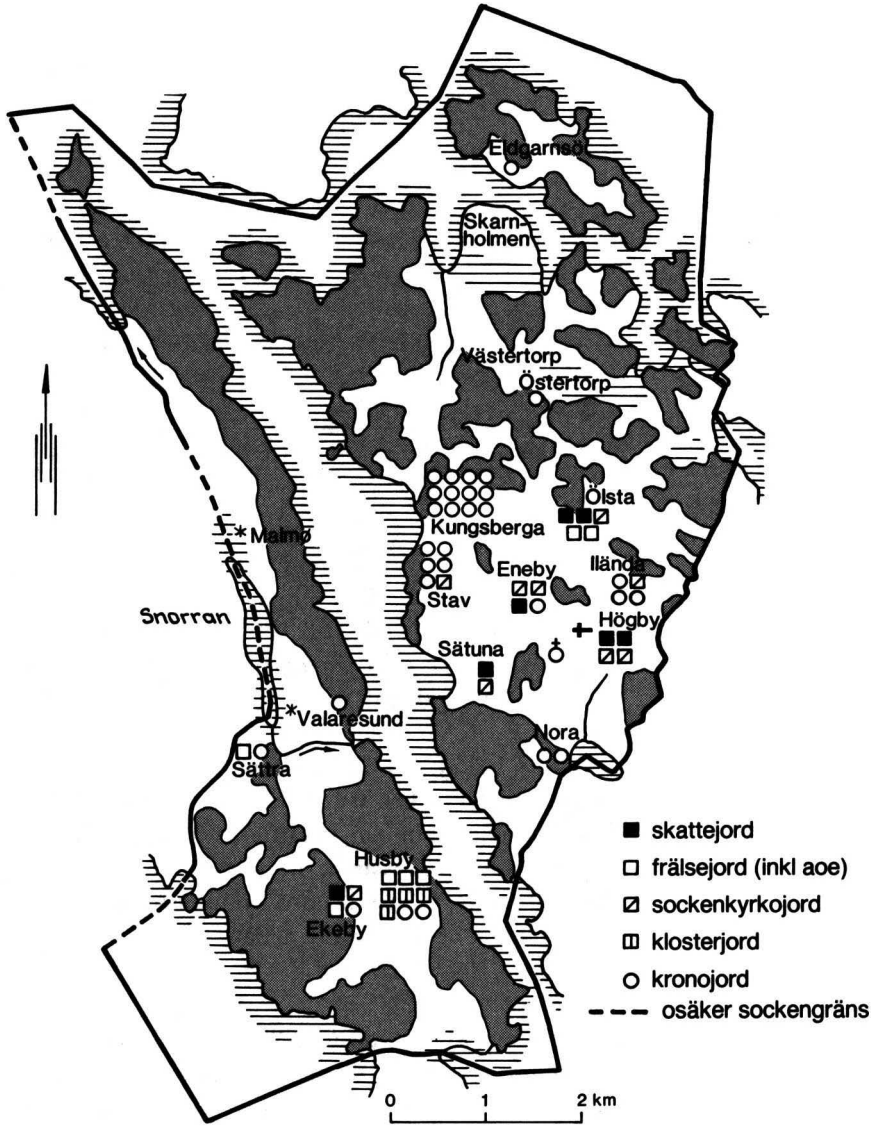

1322 byter Mats, kyrkoherde i Härkeberga, och hans bror Gudvast bort 0:0:4 till Vårfruberga kloster mot lika mycket jord i Söderby, ?Munsö socken (DS 2340).

1327 ger biskop Israel i Västerås 0:0:0:20 till ärkebiskopsbordet (se Husby) (DS 2627).

1337 har Färentuna kyrka 0:0:0:6½ (FäKyA LI:1).

1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 0:0:1:5 (= 0:0:0:20, 15 pnl per örtl), som räntar 2 spann korn (efter stockholmsspannen) och 0:1 pn (se Munsö) (DS 3837).

1423 ärver Finvid Jönsson (Stensta-ätten) 0:0:7, som räntar 10 spann korn och 0:0:7 pn (se Söderby, Munsö sn) (RAp 13/1).

1452–54(?) har kronan en landbogård om 0:0:10, som räntar 13 spann korn och 0:0:10 pn 'med en stadga' (C 11 f 4v). Följande skattebönder äger 'småjord' i E, för vilka de betalar halv avrad till kronan: Lars i Nora har 0:0:0:10, som räntar 1 fjärding korn — Erik i Sätuna har 0:0:2, som räntar 5 fjärdingar korn — Kettilvast i Ilända har 0:1, som räntar 2 spann korn — Ragvald i Väsby, Skå sn, har 0:0:0:10, som ligger öde och inte ger någon avrad (C 11 f 9v, 10, 15v).

I E har även följande landbor 'småjord', för vilka de betalar avrad till kronan: Ingevald i Husby har 0:0:2½, som ligger öde och inte ger någon avrad — Olof Filipsson i Kärsö, Sånga sn, har 0:1, som räntar 2 spann korn — Ingeborg i Kärsö har 0:0:2, som räntar 1 spann och 1 fjärding korn — Erik Erlandsson har 0:0:4, som räntar 2 spann korn — Lars Birgersson har 0:0:2, som ligger öde och inte ger någon avrad — Ragvald i Alsnö, Adelsö sn, har 0:0:4, som räntar 2 spann korn — Olof i Nora har 0:0:0:2½, som räntar 1 fjärding korn 'i 3 år' (C 11 f 16v, 17).

1504 överlåter Ingeborg Åkesdotter (Tott) jord i E, som räntar 2 pund korn och ½:0 pn, till ärkebiskopsbordet (se Söderby, Munsö sn) (RAp 21/10).

1511 upptas i skattegilleboken skattebonden Henning i E, som förutom vitepn och nötepn för sitt hemman betalar 7½ öre stadgepn för 0:0:5 kronojord, som han har i sin åker (Fb 6 s 267 f).

1531 har Gustav I en gård om $\frac{1}{2}$:0, som räntar 2 pund korn och $\frac{1}{2}$:0 pn (se Söderby, Munsö sn) (K 1, 1531 f 15v).

1538 har Munsö kyrka 0:5, som räntar 20 spann korn, 0:5 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn till både kyrkan och prästen, 8 dagsverken och 4 hästar (UH 1538:2).

1559 har arv och eget-hemmanet god skog, utrymme och fiskevatten (SöH 1559:1, 1559:18); utsädet är 2 pund 1 spann (AoE 13, odat).

1562 har frälsetorpet utsäde till 1 pund och äng till 10 lass hö (FoR 2).

1566 har skattehemmanet utsäde till $4\frac{1}{2}$ pund och äng till 30 lass hö (UH 1566:4A).

Eldgarnsö 1538 *Ellegarn* (UH 1538:4), 1555 *Illegarnsöö* (UH 1555:19) – 10 I, 8 a.

UH 1540–44 **1 krt** (från 1542 lagt till hästhage).

1552 sås 18 spann råg i en sved på E, vilket ger en skörd om 8 pund; E ligger under Väntholmens ladugård, Hilleshögs sn (UH 1552:21).

Eneby 1325 *in Eneby* (FäKyA LI:1, avskr), 1452–54(?) *i Eneby* (C 11 f 9v) – 10 I, 7 a.

UH **1 sk**, 0:7:1, 1567 0:7, med skuj i Stav och 1540, 1545–46 i Ilända.
1540–41 $\frac{1}{2}$ **kr**, 0:2:1.
1 ky, 0:4.
1 ky, 1546 **1 kyuj**, 0:7 (jt från 1566) till prästbordet.
Summa jt 2:4:2 (2:2).

1325 har Färentuna kyrka 0:0:8:6$\frac{1}{2}$ och 1337 0:3:0:3$\frac{1}{2}$ (FäKyA LI:1).

1340–talet(?) är tre bönder i E, Rörik, Mikael och Nils Ingesson, närvarande vid gränsläggning (se Nora) (FäKyA LI:1, odat).

1452–54(?) har följande skattebönder jord i E, som de brukar till sina egna bol och betalar skatt för: Nisse Pellesson har 0:0:11$\frac{1}{2}$:3 men då bonden rymt undan utgår ingen skatt – Lars i Nora har 0:2 – Erik i Sätuna har 0:0:6$\frac{1}{2}$ (C 11 f 9v, 10). I E har följande landbor 'småjord': Hemming i Alby, Sånga sn, har 0:1, som skulle ränta 3 spann korn till kronan men

som inte givit någon avrad på fyra år – Olle Jappsson i Helgö, Ekerö sn, har 0:1, som likaledes skulle ränta 3 spann korn men som inte givit någon avrad på tre år (C 11 f 11).

1480 (omkr) upptas i en förteckning över Färentuna kyrkas gods fem jordlotter i E: 0:0:8 ligger till prästbolet, 0:2 är gammal kyrkojord, 0:2 är tillbytt mot småjord i *Frösberga*, ?Skå sn, och lagt till prästbolet, 0:0:8 är tillbytt mot lika mycket jord i Ekeby(?) och slutligen 0:0:5 (FäKyA LI:1, odat). Kyrkan äger totalt 0:11 i E (jfr UH ovan).

1504 uppbär kyrkoherden i Färentuna av E 12 spann korn, 0:3 pn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn och 6 lass ved (UFT 46:3 s 191).

1538 har Färentuna kyrka 0:4, som räntar 20 spann korn, 0:3 avradspn, 4 lass ved, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn och 4 hästar; kyrkan har också ett ödehemman, som ligger till prästbordet – jorden räntade tidigare $4\frac{1}{2}$ pund 2 spann korn, 0:6 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 4 lass ved, 8 dagsverken, 2 'kvarnförslor' och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 anges utsäde och äng för byns gårdar enl följande (UH 1566:4A):

	utsäde	äng
sk	3 pd	12 lass
ky	10 sp	20 lass
kyuj	$2\frac{1}{2}$ pd	10 lass

Husby 1281 *apud Husaby in Wingru* (DS 729), 1322 *in Husaby Vingro* (DS 2340), 1455 *i Husaby Wingre* (RAp 29/1) – 10 I, 6 a – nu i Munsö sn.

UH **2 kr**, 0:6:1:4 + 0:6:1:4.
4 våkl (1542–46 **4 fr**), 1548 **3 kl**, 0:5 + 0:5, 1566 0:5:0:4 + 0:5 (jt 1542) + 1538–46 0:3:2:4.
1 fr, 1542 **1 kr**, 1566 $\frac{1}{2}$ **kr**, 0:4:1, 1566 0:4:0:2.
2 fr, 1541 **1 fr**, 1:0:1 (1562 Erik Månsson /Natt och Dag/).
1566 **1 frt**.
Summa jt 5:4:1:4 (5:0:1:6).

1281 pantsätter kungens bror Bengt 0:13 till Uppsala domkyrka (DS 729).

1322 byter Botolf, bror till kyrkoherde Mats i Härkeberga, bort 0:0:8½ till Vårfruberga kloster mot jord i Söderby, ?Munsö socken (DS 2340).

1327 skänker biskop Israel i Västerås 0:0:4 i H och jord i Ekeby till ärkebiskopsbordet (DS 2627).

1337 har Färentuna kyrka 0:1 (FäKyA LI:1).

1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 0:0:4, som räntar 8 spann korn (efter stockholmsspannen) och 0:0:8 pn (se Munsö, Munsö sn) (DS 3837).

1400–talets början(?) disponerar Olof Jönsson (Stensta-ätten) avraden från kronans jord i H (se Lisselby, Hilleshögs sn, 1455) (RAp 1455 29/1).

1452–54(?) har kronan två gårdar om vardera 0:6:½; den ena gården är besatt och räntar 4 pund korn och 0:10 pn, den andra är öde och dess äng slås av Bengt länsman, vilken slagit ängen fritt i många år (C 11 f 4v). Följande skattebönder har 'småjord' i H: Lars i Nora har 0:0:4 i H, som ger halv avrad, ½ pund korn, till kronan — Simon i Högby har 0:0:½, som ger halv avrad, ½ spann korn, till kronan — Ragvald i Degerby, Hilleshögs sn, har 0:7:2, som han brukar till sitt eget bol och betalar skatt för — Bengt länsman har 0:0:1 fritt, som annars skulle ge halv avrad, 1 spann korn (C 11 f 9v, 10v, 12).

I H har även följande landbor 'småjord', som ger avrad till kronan: Ingevald har 0:0:3½, som ligger öde och inte ger någon avrad — Holger har 0:½, som räntar 1 spann och 1 fjärding korn (C 11 f 16v, 17).

1456 byter Ragvald Ragvaldsson i Degerby bort 1:0:1 i H och jord i Stav till Staffan Ulfsson (Ulv) mot jord i Lisselby, Hilleshögs sn (RAp 4/12).

1480 (omkr) omnämns 0:½, som tidigare ägts av Färentuna kyrka (se Ölsta) (FäKyA LI:1).

1483 köper Johan Kyle en gård om 0:5:2 av Elin Larsdotter (se Nora) (B 19 nr 55, HH 13 s 58).

1495 byter Påvel Kyle bort jord, som ligger i hans gård i H

och som räntar 0:3 pn, till kronan (se Sättra) (B 19 nr 72).

1511 omnämns två kronolandbor i skattegilleboken; Henning i Ekeby betalar 3 öre stadgepn för pantegods i H; för Påvel Kyles gods utgår 3 öre ?stadgepn (Fb 6 s 267 f).

1528 (tidigast) ger Måns Johansson (Natt och Dag) en gård i H, som räntar 4 pund korn och 0:10 pn, och jord i Sättra på Munsön samt i Östergötland i morgongåva till Barbro Eriksdotter (Bielke) (UUBp 1524 28/6, Rosman 2 s 36).

1538/42 har Vårfruberga kloster tre gårdar om vardera 0:5 och en om 0:3:2:4; de större räntar vardera 3 pund korn, 0:6 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 0:2 dagsverkspn och 4 hästar, den mindre räntar 18 spann korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn och 0:2 dagsverkspn (UH 1538:2, SöH 1542:3).

1542 upptas Vårfruberga klosters jord i H och i Träkvista, Ekerö sn, i "Huseby Wingru" rättardöme (SöH 1542:3, jfr AL 3 s 185).

1556 upptas en gård (på Munsön), som räntar 4 pund korn, 0:10 avradspn och 0:12 gästningspn, i arvskiftesjordebok efter Måns Johansson (Natt och Dag) (Bio N 2b).

1562 har frälsejorden (1:0:1) utsäde till 3 pund och äng till 26 lass hö (FoR 2).

1566 har vardera klosterhemmanet utsäde till 2 pund (UH 1566:4A).

Högby 1325 *in Högby* (FäKyA LI:1, avskr), 1438 *i Høgby* (SMR 727), 1452–54(?) *i Høghby* (C 11 f 10) – 10 I, 7 b.

UH **2 sk**, 1:2 + 1:2 med skuj i Säby, Sånga sn.
1 ky, 1541 **1 kr**, 0:5:1, till Hilleshögs kyrka; upptas i jb under Hilleshögs sn t o m 1548.
1 ky, 0:6:2 med kyuj i Ilända 1545–46 och i Kvarsta, Hilleshögs sn, 1546.
Summa jt 4:0.

1325 har Färentuna kyrka 0:6:0:8$\frac{1}{2}$ och 1337 0:6$\frac{1}{2}$:0:9$\frac{1}{2}$ (FäKyA LI:1).

1438 omnämns Johan i H som nämndeman på Färingö ting (SMR 727).

1452–54(?) har följande skattebönder jord i H, som de brukar under sina egna bol och betalar skatt för: Simon har 0:11:1 — Kettilvast i Ilända har 0:0:8 — Ragvald i Degerby, Hilleshögs sn, har 0:0:7 'småjord', som räntar 7 spann korn till kronan (C 11 f 10, 10v). Följande landbor har 'småjord' i H, för vilka de betalar avrad till kronan: Ingrid i Ilända har 0:0:7½, som räntar 7½ spann korn — Erik i Munsö har 0:0:1, som räntar 1 spann korn — Magnus Håkansson har 0:0:5, som räntar 5 spann korn — Ingeborg i Kärsö, Sånga sn, har 0:0:5, som räntar 5 spann korn — Holger i Husby har 0:1, som räntar 3 spann korn (C 11 f 11, 11v).

1480 (omkr) har Färentuna kyrka 0:6:2 (FäKyA LI:1).

1504 uppbär kyrkoherden i Färentuna av H 20 spann korn, 0:7:2:6 pn, 0:5½ gengärdspn och 4 lass virkeved (UFT 46:3 s 192).

1511 upptas i skattegilleboken en skattebonde (Erik Larsson); Olof Staffansson och Anders Larsson i H betalar vardera 5 ört vitepn för 'småjord' i H, 0:0:5 resp 0:0:5 (Fb 6 s 267).

1538 har Färentuna kyrka en gård om 0:6:2, som räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn till kyrkan och prästen, ½:0 gengärdspn, 4 lass ved, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn och 4 hästar; Hilleshögs kyrka har en gård om 0:0:16, som räntar 4 pund korn, 0:12 avradspn, ½:0 gengärdspn till både kyrkan och prästen, 6 lass ved, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 är de två skattebönderna befriade från skatt, då de tidigare haft del i *Engies holman* (= Högbyskär 10 I, 8 b), som nu ligger under Väntholmens gård (se Väntholmen, Hilleshögs sn) (UH 1566:4A).

1566 har vartdera skattehemmanet utsäde till 4 pund 2 spann och äng till 40 lass hö, kyrkohemmanet utsäde till 3 pund och äng till 22 lass (UH 1566:4A).

Ilända 1438 *i Inlendom* (SMR 727), 1452–54(?) *Jnlenda* (C 11 f 3, odat) – 10 I, 7 b.

UH **1 skuj**, 1548–49 **1 kruj**, 0:1, till Eneby 1540 och 1545–46, till Valla, Sånga sn, 1542–44; utjorden är 1547 köpt till kronan och från 1550 lagd till kr nr 1 nedan.

$\frac{1}{2}$ + $\frac{1}{2}$ **kr**, 1544 **2 kr**, 0:3, 1566 0:4 + 0:3, 1566 0:3:0:6.

$\frac{1}{2}$ **kr**, 1548 **1 kr**, 0:2, 1567 0:4.

1540–46 **1 kruj**, 0:1:1; jorden ingår från 1548 troligen i kr ovan.

1 ky, 0:2:2 till Hilleshögs kyrka, 1541 **1 fr**, 1548–58 **1 frt** (1550–51 **1 fr**), (1562 Peder Birgersson /Björnram/).

1538–46 **1 kyuj**, 0:0:0:15 till ky/fr ovan, till Ölsta 1543–44 och till Högby 1545–46; jorden ingår därefter möjligen i fr ovan.

Summa jt 1:5:1 (15 pnl) (1:3:0:6).

1438 omnämns Jakob i I som nämndeman på Färingö ting (SMR 727).

1450 omnämns två bönder i I, Kettilvast och Olof Jakobsson, som nämndemän på tinget (SkSp 31/10).

1452–54(?) har kronan 0:7:2, som brukas av tre landbor: två har vardera 0:3 och räntar 2 pund 2 spann korn och $\frac{1}{2}$:0:0:6 pn vardera, den tredje har 0:0:5 och räntar 10 spann korn och 0:0:8 pn (C 11 f 3). Skattebonden Kettilvast i I har 0:0:8, som han brukar under sitt eget bol och betalar skatt för; följande landbor har 'småjord' i I, för vilka de betalar avrad till kronan: Ramborg i I har 0:0:4, som räntar 4 spann korn – Ingrid i I har 0:0:1, som räntar 1 spann korn (C 11 f 10, 11).

1480 (omkr) har Färentuna kyrka 0:0:0:15, som Olof Karlsson i Nora skänkt kyrkan (FäKyA LI:1).

1511 betalar Peder Olofsson i I 1 ört vitepn för 0:1, som ligger i hans åker (Fb 6 s 267; jfr skuj ovan).

1538 har Färentuna kyrka en utjord om 0:0:0:15, som räntar 3 spann 3 fjärdingar korn och 0:2:0:15 avradspn; Hilleshögs kyrka har en gård om 0:0:8, som

räntar 6 spann korn till kyrkan och prästen, 0:2 avradspn, 2 dagsverken och 2 hästar (UH 1538:2).

1566 har ett av kronohemmanen (0:4) utsäde till 18 spann och äng till 20 lass hö (UH 1566:4A).

Kungsberga 1277 *curiam nostram Berghir, curiam nostram Bergyr in Feringaøm* (DS 620), 1287 *curias nostras. Byerga. et Byerg* (DS 941), 1296 *curiam meam Byergaar in Ferringæø* (DS 1167), 1298 *in Færingøum villa Biærghum* (DS 1248, avskr), 1452–54(?) *Konungxbergha* (C 11 f 3v) – 10 I, 7 a – DoAM s 276 f.

UH **12 kr**, 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1. Summa jt 8:0.

1277 pantsätter Birger jarls son Bengt, ärkedjäkne i Linköping, sin huvudgård K (Berga) till Uppsala domkyrka med villkor att han och hans bror kungen skall kunna återlösa den. Samtidigt skänker Bengt till domkyrkan sin huvudgård K (Berga), som ligger bredvid den första gården och som skall anslås till ett kanonikat; denna gård skall dock Bengt disponera under sin livstid. (DS 620)

1287 anvisar Bengt, biskop i Linköping och hertig av Finland, sina två huvudgårdar i K (Berga) som säkerhet för uppfyllandet av sitt testamentes bestämmelser. Gårdarna skall kunna återlösas av hans arvingar inom ett år efter hans död, men om detta inte har skett, får Linköpings domkyrka förtur att under det andra året lösa in gårdarna. Om efter två år varken arvingarna eller domkyrkan löst in gårdarna, får testamentsexekutorerna – kung Magnus, ärkebiskopen och biskoparna i Linköping, Skara och Strängnäs – fullmakt att sälja gårdarna. (DS 941, SEL s 300)

1288 är biskoparna Bengt i Linköping, Peter i Västerås, Anund i Strängnäs och Johannes i Åbo församlade 'på Färingön', där de den 16–17 juni beseglar två brev (daterade *apud Feringø* resp *in Færingiæ øium*). Det ena brevet är beseglat även av kung Magnus och utvalde ärkebiskopen Magnus Bosson, det andra även av domprosten och ärkedjäknen i Uppsala och

sigtunapriorn. Närvarande är också flera medlemmar av domkapitlen i Linköping, Skara och Västerås. (DS 964–65) Mötet har sannolikt hållits på biskop Bengts gård (se ovan).

1296 testamenterar kaniken Karl Erlandsson (Finsta-ätten) sin huvudgård K (Berga) med all fast och lös egendom till Sigtuna dominikankonvent med villkor att hans arvingar inom ett år efter hans död skall kunna lösa in egendomen; om detta inte sker har dominikanerna rätt att sälja vad de vill av den (DS 1167).

1297 daterar Karls bror Johan Ängel ett brev från K (Berga) (DS 1188).

1298 överenskommer Johan Ängel och förmyndarna för hans systersöner Folke Jonsson (Fånö-ätten) och Peter Magnusson (Folkungaättens oäkta gren) med ärkebiskop Nils om fullgörande av Karl Erlandssons testamente, varvid huvudgården K (Berga) pantsätts för att täcka testamentets penninglegat. Egendomen skall kunna återlösas av Johan Ängel med flera eller deras arvingar före nästa kyndelsmässa, men om detta inte skulle ske skall den tillfalla ärkebiskopen. (DS 1223)

Samma år säljer Johan Ängel jord i Fors, Hökhuvuds sn, och Kumla, Balingsta sn, till ärkebiskopen för den summa pengar Johan är skyldig för testamentets penninglegat, för vilket Johans del i K (Berga) pantsatts till ärkebiskopen (DS 1237).

Senare samma år byter Johan bort 0:9:0:10 med de hus som tillhör honom till ärkebiskopen mot jord i Kyssinge, Skånela sn, och Garn, ?Biskopskulla sn; dessutom får Johan 38 mark pn för husen i K och för att den egendomen är bättre (DS 1248).

1302 överlåter Magnus Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) till ärkebiskopen 0:0:7 minus 0:0:0:1$\frac{1}{2}$, som hans son Peter fått i arv efter Karl Erlandsson (DS 1353).

1304 (?) äger domkyrkan 0:13:2$\frac{1}{2}$ ('0:14 minus 0:0:$\frac{1}{2}$'), som skall bytas bort till kronan (se Stav); inför bytet har jordetalet räknats om, så att varje örtugland skall vara ett halvt öresland (= 0:0:1$\frac{1}{2}$), varför jordetalet

vid bytet skall vara 0:20:2½ ('0:21 minus 0:0:½') (DS 3838 s 334).

1342 omnämns Mikael Klemensson och Lars (*de Færinghøium*) som fastar (?DS 3638).

1452–54(?) har kronan hela K by om 8:0, fördelad på tolv gårdar. Av dessa är åtta besatta med landbor och fyra öde. Varje gård har 0:0:16 (12 x 0:0:16 = 8:0), och de besatta gårdarna räntar vardera 4 pund korn och 0:8½ pn, de öde lika mycket om de vore besådda 'och ängen av dem slås' till kungens behov; landborna i byn brukar lika mycket vardera av ödesåkrarna. (C 11 f 3v-4)

1532 omnämns en bonde, Olof Larsson, i K som nämndeman på Färingö ting (RAp 25/5).

På Kungsbergas mark, ca 700 m väster om byn (Ringanäs), finns en ruin av ett medeltida stenhus, byggt av gråsten och tegel, och ca 40 m väster därom grunden efter ett större trähus (RAÄ nr 44). Stenhusruinens mått är enl äldre uppgifter ca 21×12 m (UFT I:2 s 27, SU s 377). Mitt på husets västra långsida finns en källarhals (inre bredd 1,8 m) och mitt emot denna en kvadratisk tillbyggnad, möjligen ett torn (sida ca 7 m). I ruinen finns rikligt med kalkbruk och tegelskärv, och där har hittats profilerade tegelstenar av 1200-talstyp.

***Malmø**

1317 *Insula Malmø* (DS 2094), 1555 *Malmöö* (UH 1555:19) — östra delen av nuv Munsön (GeomJb A 1 s 21 ff); består till större delen av en hög grusås, Malmskogen (10 I, 7 a).

1317 byter kung Birger till sig ön M, som ligger nära Stav, av ärkebiskopen och domkyrkan (se Stav); ärkebiskop Nils (nu avliden) har dock för sina sysslomän på Munsö gård förbehållit rätten att på ön hugga ved av träd av olika slag som är torra eller inte bär frukt (DS 2094).

1555–57 redovisas M som en av de största ängarna under Väntholmens gård, Hilleshögs sn (UH 1555:19, 1557:13).

1566 och 1572 se Stav.

Nora 1337 *in Norom* (FäKyA LI:1, avskr), 1438 *i Norom* (SMR 727), 1452–54(?) *Nora* (C 11 f 2, odat) – 10 I, 7 a.

UH 1543 **2 kr**, 1562 **2 fr**, 1:0 + 1:0, (1562 Hans Kyle); jt 1544 och 1562. Summa jt 2:0.

Till Nora skriver sig väpnaren Olof Karlsson (trana) 1480 (RAp 22/6, UUBp 31/10) – väpnaren Påvel Kyle 1511 (RAp 16/7).

1337 har Färentuna kyrka en urfjäll i N (FäKyA LI:1).

1342 byter Nils i N (eget sigill) till sig en urfjäll, som ligger i hans by N och som av ålder tillhört Färentuna prästbol, av herr Peter i Färentuna mot jord i Stav; bytet har gjorts med ärkebiskop Olofs (död 1332) samtycke (FäKyA LI:1).

1340–talet(?) är Jakob i N, tillsammans med elva andra bönder på Färingön, närvarande vid utsättandet av gränsmärken mellan byn N och Färentuna prästbol; närvarande är också kyrkoherdarna Nils i Färentuna och Tore i Sånga (FäKyA LI:1, odat).

1438 omnämns Hemming i N som nämndeman på Färingö ting (SMR 727).

1452–54(?) har kronan 0:0:9½, som räntar 2 pund 3 spann korn och 0:4½:0:1 pn (C 11 f 2). Skattebonden Lars i N har 0:10:½; enl en överstruken notis har Lars dessutom en fjäll, som herr Nils i Färentuna länge haft i pant av Lars förfäder; Lars kan inte återfå fjällen men utgör trots det all laga skatt av jorden (C 11 f 9v). Landbon Olof i N har 0:0:4:6 'småjord', som räntar ½ pund korn till kronan men som 'i år' inte givit någon avrad (C 11 f 11).

1482 säljer Elin Larsdotter, änka efter Olof Karlsson (trana), sin gård N till Johan Kyle (B 19 nr 57).

1483 får Johan Kyle av riksrådet tillstånd att köpa 1:0 skattejord i N av rätte ägaren och få frälse på denna jord, så som han har frälse på den jord han köpt av frälsekvinnan Elin Larsdotter, Olof Karlssons änka, nämligen 0:12 i N och en fjäll i samma åker och jord i Husby och Stav och i Gillberga, Sollentuna sn (B 19 nr 55).

1483 säljer Anders skräddare i *Upby med sin hustrus och riksrådets samtycke 1:0 till Johan Kyle (B 19 nr 58, Gen 79 f 38).

1495 fastfar bröderna Järle och Olof Anderssöner vid Färingö ting sin faders (Anders skräddare) försäljning av 1:0, som var deras rätta arv, till Påvel Kyle, bror till Johan Kyle (B 19 nr 72).

1560 (omkr) upptas bland kungens arv och eget två gårdar, som vardera räntar 6 pund korn och 2:0 pn mm; enl marg-ant har de vederkänts från Erik Kyle men återgått till Hans Kyle 1562 (AoE 13, odat).

1562 återfår Hans Kyle och hans svåger Jon Elofsson (Barkestorps-ätten) två gårdar (HH 13 s 58).

1562 har vardera gården utsäde till $4\frac{1}{2}$ pund och äng till 30 lass hö (FoR 2).

Prästgården 1325 *in Tunum sub fundo* (FäKyA LI:1, avskr), 1340-talet(?) *inter...uillam Thunæ* (FäKyA LI:1, odat, avskr), 1480 (omkr) *fundus præsbyteralis* (FäKyA LI:1, avskr), 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2) – 10 I, 7 a – HoTu s 98.

UH 1538 (endast) **1 ky**, 1:4 med ky/kyuj i Eneby.

1325 och på 1340-talet omnämns Färentuna prästbol, som ligger i byn "Tuna", med jordetalet 0:12 (FäKyA LI:1).

Stav (nu Stavsborg) 1287 *curiam nostram Staf* (DS 941), 1298 *in villa Stawj* (DS 1218, avskr), 1297–1305(?) *in villa Staff* (DS 1745, odat) – 10 I, 7 a; bytomt ca 800 m norr om Stavsborg (GeomJb A 1 s 20).

UH **2 skuj**, 0:2 till Eneby + 0:2 till Sätuna.

5 kr, 1:2:2:1$\frac{1}{2}$ + 1:2:2:1$\frac{1}{2}$ + 1:2:2:1$\frac{1}{2}$ + 1:2:2:1$\frac{1}{2}$ + 1:2:2:1$\frac{1}{2}$; före 1566 har jorden taxerats om: 1:2:1:2 + 1:2:1:2 + 1:2:1:2 + 1:2:1:2 + 1:2:1:2; ett hemman är öde 1540.

1 kruj, 0:1 (jt 1540–44), brukas 1540 och från 1566 av ky nedan, 1541 till en av kr ovan.

1 ky, 0:4:2, 1567 0:4:1 (uppges 1554–57 felaktigt ligga i Sätuna).

1540–59 **1 aoeuj**, 0:1:1, 1559 0:2:0:4. (1543–45 Tofta rd)

Summa jt 8:0:0:5 (15 pnl) (7:4:1:2 – 8 pnl).

1287 testamenterar hertig Bengt Birgersson, biskop i Linköping, sin huvudgård S med tillhörande torp till Uppsala domkyrka för grundande av ett kanonikat; gåvan ersätter en tidigare testamentsgåva av huvudgården Rävsta, Kulla sn (DS 941). Kanonikatet kom aldrig till stånd (Dahlbäck s 131).

1292 tilldömer biskoparna i Linköping och Strängnäs, hertig Bengts testamentsexekutorer, Uppsala domkyrka gården S (DS 1057).

1298 byter Tyrgils Knutsson, kung Birgers marsk, bort 0:0:2½ till ärkebiskop Nils mot jord *Litlinge på *Werø, Danderyds sn (nu Östra Ryds sn) (DS 1218).

1297–1305(?) byter Filip Finvidsson (Rumby-ätten) bort 0:0:4½ i S och jord i Sättra till ärkebiskop Nils och Uppsala domkyrka mot jord i Solsta, Frösunda sn, och Husa, Garns sn (DS 1745, odat).

1300 (omkr) har Uppsala domkyrkas fjärde vicaria 3:6:0:5, som donerats av biskop Bengt i Linköping (DS 3836 s 322).

1302 har domkyrkans femte vicaria 0:13:0:10 efter ett antal byten (se DMS 1:5 s 140 f) (DS 3836 s 323).

1304 (?) äger domkyrkan 6:0:6:10 i S, som tillsammans med jord i Kungsberga skall överlämnas till kronan i utbyte mot jord i bl a Husby, Gryta sn (se DMS 1:3 s 255); från bytet undantas 1:0 i S, vilket skall överlåtas till kungen (se nedan 1304) (DS 3838 s 334).

1304 överlämnar ärkebiskop Nils 1:0 i S och jord i Husby, Bro sn, till kronan sedan en av kungen tillsatt kommission under ledning av marsken Tyrgils Knutsson funnit att kronan i bytet 1286 (se Östansund, Munsö sn) fått för litet (DS 1436).

1310 återställer kung Birger till domkyrkan 1:0 i S och jorden i Husby, Bro sn, vilket Tyrgils Knutsson avtvingat domkyrkan, och stadfäster 1286 års byte (DS 1693).

1313 byter ärkebiskop Nils (Kettilsson) och domkyrkan bort 0:10 i S och 0:2 på ej angiven plats till kung

Birger mot jord i Amnö, Veckholms sn, med alla de hus som finns på kungens tomt där (DS 1925).

1317 förnyar kungen 1313 års byte, varvid domkyrkan utöver de 0:10 i S överlåter ön *Malmø nära S till kungen (DS 2094).

1325 har Färentuna kyrka 0:0:5 och 1337 0:0:10 (FäKyA LI:1).

1342 byter Nils i Nora bort 0:1 till kyrkoherden i Färentuna (se Nora) (FäKyA LI:1).

1342 omnämns Jöns och Kristiern i S som fastar (DS 3638).

1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 0:0:4½, som räntar 9 spann korn och 0:3 pn (se Munsö, Munsö sn) (DS 3837).

1452–54(?) har kronan 8:0, som brukas av sju landbor; landbogården längst i norr har 0:9:1, som räntar 5 pund 2 spann korn och 0:11½ pn, de två därnäst liggande har vardera 1:0 med räntan 4½ pund korn och 0:9½ pn; de återstående fyra gårdarna har vardera 0:0:20 och räntan 3 pund 6 spann korn och 1:0 pn (C 11 f 4-4v). En summering av de enskilda gårdarnas jordetal ger 6:4 för hela byn.

I S äger följande skattebönder 'småjord', för vilka alla utom en betalar halv avrad till kronan: Erik i Sätuna har 0:0:1, som räntar 3 fjärdingar korn – Nisse Pellesson i Eneby har 0:0:7, från vilken skatt skulle utgå om han inte rymt undan – Simon i Högby har 0:0:½, som räntar 1½ fjärding korn – Ragvald i Degerby, Hilleshögs sn, har 0:0:2½, som räntar 1 spann och 3 fjärdingar korn (C 11 f 9v, 10, 10v). Följande landbor äger 'småjord' i S, för vilka de också betalar halv avrad till kronan: Henrik i Gredby, Adelsö sn, har 0:0:1, som räntar 3 fjärdingar korn – Ingeborg i S har dels 0:0:8, som skulle ränta 1 pund korn om jorden, som legat öde två år, vore sådd, dels 0:1, som ligger öde och inte ger någon avrad (C 11 f 11, 17). Summan av de enskilda småjordarnas jordetal är 0:7:2 (skattejord).

1456 byter Ragvald Ragvaldsson i Degerby bort 0:0:4 till Staffan Ulfsson (Ulv) (se Husby) (RAp 4/12).

1480 (omkr) har Färentuna kyrka 0:0:14½(?) (FäKyA LI:1, avskr).

1483 köper Johan Kyle 0:0:2 av Elin Larsdotter (se Nora) (B 19 nr 55).

1495 byter Påvel Kyle bort jord i S, som räntar 3 spann korn och 0:1 pn, till kronan (se Sättra) (B 19 nr 72).

1504 överlåter Ingeborg Åkesdotter (Tott) jord i S, som räntar 1 tön korn och 0:0:6½ pn, till ärkebiskopsbordet (se Söderby, Munsö sn) (RAp 21/10).

1504 uppbär kyrkoherden i Färentuna av S 11 spann korn, 0:3 pn, ½:0 gengärdspn och 4 lass virkeved (UFT 46:3 s 192).

1511 betalar skattebonden Sigfrid i Sätuna ½ öre ?stadgepn för 0:0:2, som ligger i kyrkans åker (Fb 6 s 267).

1531 har Gustav I 0:0:4, som räntar 6 spann korn och 0:0:6½ pn (se Söderby, Munsö sn) (K 1, 1531 f 15v).

1538 har Färentuna kyrka 0:0:14, som räntar 3 pund korn, 0:5 avradspn, 4 lass ved, 2 förslor till kvarn, 8 dagsverken och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 har vardera kronohemmanet utsäde till 4 pund 2 spann och äng till 28 lass hö. Det uppges att bönderna i S haft del i *Malmø, som nu ligger under Svartsjö gård. (UH 1566:4A)

1572 är all jord i S befriad från den årliga fodringen (4 hästar för varje 0:10) som kompensation för förlusten av *Malmø (UH 1572:2).

Sättra

1297–1305(?) *in villa Sætrum in Wingru* (DS 1745, odat), 1344 *Sætra* (DS 3837) – 10 I, 7 a – nu i Munsö sn.

UH **1 kr**, 0:6, 1567 0:5:2:4 (öde 1568).
1 fr, 0:5 (1562 Axel Erikssons /Bielke/ barn).
Summa jt 1:3 (1:2:2:4).

1297–1305(?) byter Filip Finvidsson (Rumby-ätten) bort 0:0:0:20 till ärkebiskop Nils och Uppsala domkyrka (se Stav, Färentuna sn) (DS 1745, odat).

1337 har Färentuna kyrka 0:0:0:6 (FäKyA LI:1).

1342 omnämns Salmon i S som faste (DS 3638).

1344 har ärkebiskopsbordet under huvudgården Munsö 0:0:1, som räntar 2 spann korn och 0:0:2 pn (se Munsö, Munsö sn) (DS 3837).

1423 ärver Finvid Jönsson (Stensta-ätten) 0:0:12½, som räntar 3 pund 1 spann korn och 0:9:2 pn (se Söderby, Munsö sn) (RAp 13/1).

1425 byter Finvid Jönsson till sig 0:0:5:5 'nordan vid kungsjorden 0:0:4:5' (se Rinkeby, Lovö sn) (RAp 24/6).

1452–54(?) har kronan en landbo med 0:0:12½, som räntar 3 pund 1 spann korn och 0:6:2:3 pn (C 11 f 5). I S har landbon Lars Holmstensson 0:1 'småjord', som räntar 3 spann korn till kronan (C 11 f 17).

1495 meddelar Påvel Kyle att han till kronan bytt bort jord, som låg 'inne med kronans bönder' i S och som räntar ½ pund korn och 0:1:0:2 pn, samt i Husby och Stav (se Bromma, Sånga sn) (B 19 nr 72).

1528 (tidigast) ger Måns Johansson (Natt och Dag) en gård, som räntar 4 pund korn och 0:10 pn, i morgongåva till Barbro Eriksdotter (Bielke) (se Husby) (UUBp 1524 28/6, feldat).

1556 upptas en gård (på Munsön), som räntar 4 pund korn, 0:10 avradspn och 0:12 gästningspn, i arvskiftesjordebok efter Måns Johansson (Bio N 2b).

1562 har frälsehemmanet utsäde till 3 pund och äng till 30 lass hö (FoR 2)

1566 har kronohemmanet utsäde till 3 pund och äng till 15 lass hö (UH 1566:4A).

Sätuna

1342 *de Sætunum* (DS 3638) – 10 I, 7 a.

UH **1 sk**, 0:3:1, 1548 0:3, 1567 1:2, med skuj i Stav och 1540–58 i Ekeby.
1 ky, 0:0:2, 1566 0:2 (jt 1538 och från 1566); öde 1568.
Summa jt 0:4 (1:4).

1342 omnämns Lars i S som faste (DS 3638).

1452–54(?) har skattebonden Erik i S 0:0:7½, som han brukar till sitt eget bol och betalar skatt för (C 11 f 9v).

1480 (omkr) har Färentuna kyrka 0:0:2 (FäKyA LI:1).

1504 uppbär kyrkoherden i Färentuna av S 1 pund korn, ½:0 pn och 0:2 pn för veden (UFT 46:3 s 191).

1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken (Fb 6 s 267).

1538 har Färentuna kyrka 0:0:2, som räntar 2 pund korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn, 4 lass ved, 8 dagsverken och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 har skattehemmanet utsäde till 7 pund och äng till 45 lass hö, kyrkohemmanet utsäde till 1 pund och äng till 10 lass (UH 1566:4A).

***Tuna** Se Prästgården.

***Upby** 1483 *i Upby* (B 19 nr 58, avskr), 1537 *Wppy* (UH 1537:1) – U har möjligen legat vid nuv Björksäter (10 I, 7 a), 350 m sydväst om Eneby.

1483 se Nora.

1537–40 upptas i skatte- och fodringslängder ett kronohemman i U, som troligen brukas av kronolandbon (Vernika Olsson) i Eneby (UH 1537:1, 1538:4, 1540:11).

***Valaresund** (nu Bonavik) 1540 *Valaresund* (UH 1540:11) – 10 I, 7 a – nu i Munsö sn.

UH **1 kr(t)** (1551 **1 kr**), 0:3 (jt 1540–44).

1577 se *Hwndskindztorp, Lovö sn.

Västertorp 1525 *vestersta torpet* (GR 2 s 134), 1567 *Vestertorp* (UH 1567:9) – 10 I, 7 a.

UH **1 skuj**, 0:3 till Ölsta, i vars jt den de flesta år är inräknad.

1451, 1452–54(?) och 1455 se Östertorp.

1525 byter Gustav I bort kronans torp V, som räntar 0:12 pn och 1 lass katseved, till Järle i Valla (se Ölsta) (GR 2 s 134).

1548 ger Gustav I fogden på Svartsjö gård, Staffan Larsson, fritt de 0:3 som tidigare legat till Ölsta (UH 1548:10).

Ölsta 1342 *de Ødistum* (DS 3638), 1358 *i Ølestom* (DS 6022a), 1452–54(?) *Ølsta* (C 11 f 3, odat) – 10 I, 7 b.

UH **1 sk**, 1551 **1 kr**, 1:3:2, 1567 1:2.
1 sk, 0:6:1, 1567 0:6, med skuj i Västertorp.
1 ky, 0:3, 1566 0:4:2, med kyuj i Ilända 1543–44.

1540–62 **2 fr**, 1:0 + 0:3, (1562 Peder Birgersson /Björnram/); fr o m 1562 sätesgård (se nedan). Summa jt 4:0 (3:7:2).

Till Ölsta skriver sig väpnaren Jöns Pedersson 1456 (RAp 4/12) – Peder Birgersson (Björnram av Skälby) 1562/63 (HH 13 s 49, K 2, AF 1 s 933, AH s 59).

1342 omnämns Jöns i Ö som faste (DS 3638).

1358 omnämns Jon Hemmingsson och Halsten i Ö som vittnen vid överenskommelse om skifte av jord i Viggeby, Sånga sn (DS 6022a).

1452–54(?) har kronan ett 'landbogods' om 0:6:1, som räntar 4 pund 6 spann korn och 0:10 pn (C 11 f 3). Skattebonden Simon i Högby har 0:0:7 i Ö, som han brukar under sitt eget bol; Erik Håkansson, köpsven i Stockholm, har 0:3:0:3, som ger halv avrad, 9 spann korn, till kronan (C 11 f 10). Skattebonden Peder Knutsson i Stockby, Sånga sn, har 0:11:2 i Ö, som ger halv avrad, 4 pund och $1\frac{1}{2}$ spann korn, till kronan (C 11 f 12v).

1480 (omkr) upptas i en förteckning över Färentuna kyrkas gods 0:0:7, som tillbytts mot jord i Troxhammar, Skå sn, och $0{:}\frac{1}{2}$, som tillbytts mot lika mycket jord i Husby (FäKyA LI:1).

1504 uppbär kyrkoherden i Färentuna av Ö 9 spann korn, 0:3 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn och 0:2 pn för 'skatteveden' (UFT 46:3 s 191).

1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken (Fb 6 s 267).

1525 byter Gustav I bort ett kronans gods i Ö, som räntar 4 pund 6 spann korn och 0:10:1 pn, jämte Västertorp till Järle i Valla, Sånga sn, mot jord i Uppeby och Eneby, Hacksta sn (GR 2 s 134).

1538 har Färentuna kyrka 0:3, som räntar 18 spann korn, 0:6 avradspn, 4 lass ved, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn och 4 hästar (UH 1538:2).

1549 byter Gustav I till sig ett hemman om 0:12 av skattebonden Gert Olsson mot jord i Öråker, Stockholms-Näs sn; häradshövdingen får befallning att utfärda skiftesbrev på tinget (GR 20 s 225).

1562 har det större frälsehemmanet utsäde till 4 pund och äng till 40(?) lass hö, det mindre utsäde till 12 spann och äng till 15 lass (FoR 2).

1566 anges utsäde och äng för byns övriga gårdar enl följande (UH 1566:4A):

	utsäde	äng
sk (0:6)	$3\frac{1}{2}$ pd	45 lass
kr (1:2)	4 pd	45 lass
ky (0:4:2)	15 sp	20 lass

Östertorp 1451 *i Torpe* (?RAp 5/10), 1455 *i Torpena* (?RAp 29/1), 1540 *Östra torp* (UH 1540:11) – 10 I, 7 a.

UH **1 kr(t)** 0:2, 1566 0:3 (saknas 1548–58).

1451 omnämns Olof i Ö ('Torp') som faste (?RAp 5/10; avser möjligen Västertorp).

1452–54(?) har kronan dels ett 'gods vid Kungsberga' som räntar 0:12 pn 'och ej mer för ty det är kommet av Kungsberga by och fämark och ligger ej för örtug eller öresland', dels ett torp där i närheten som också räntar 0:12 pn och är upptaget på Kungsbergas mark (C 11 f 6). Sannolikt avses Västertorp och Östertorp.

1455 omnämns Hemming i Ö som äldre man och vittne vid Färingö ting (?RAp 29/1; avser möjligen Västertorp).

Hilleshögs socken

1303 *Deinde Hildishøg* (DS 2218, avskr).

1310 *parochia Hildishøgh, ecclesie Hildishøgh* (DS 1650).

1359 *in Hilløshøgh* (DS 6110).

1375 *i Hillisø sokn* (RAp 25/3, SRP 1133).

Omfattning: Socknen hade samma omfattning som den nuvarande socknen (1950).

Kyrkan: Kyrkan, som är uppförd i gråsten, dateras till tidigast 1150–75. Den består av rektangulärt långhus, smalare kor med absid och ursprungligt, slankt västtorn. Hörnkedjorna är gjorda av huggen gråsten och absi-

Hilleshögs kyrka, avritad av Johan Hadorph 1676–80 (Foto KB).

dens hjälmvalv av gråstensflis. Vid 1200-talets slut försågs kyrkan med kalkmålningar, varav rester finns i koret. Troligen vid samma tid slogs tegelvalv i tornrummet, och öppningen därifrån mot långhuset förstorades, triumfbågen breddades. Sakristian, med ursprungligt valv av tegel, byggdes vid tiden omkring 1400. Under 1400-talets förra hälft gjordes flera förändringar: vapenhuset, som har blinderingar i gavelröstet och altarnisch i östväggen, byggdes till, tornet förhöjdes med tegel, tegelvalv slogs i långhus och kor. På 1440-talet försågs kyrkan och vapenhuset med kalkmålningar, vilka är endast fragmentariskt bevarade. Kyrkan restaurerades 1921–22. Invändiga mått (långhuset) cirka 8 x 5,5 m.

Av medeltida inventarier har bevarats ett triumfkrucifix, en madonna och en helig biskop från 1200-talets förra hälft (de båda senare har moderniserats vid 1400-talets början), dopfunt av kalksten (nu i Färentuna kyrka) från 1200-talets senare del, ett processionskrucifix från 1300-talets senare del, ett triumfkrucifix och en birgittabild från början av 1400-talet samt en bild av S:t Martin från 1400-talet. Vidare finns ett altarbrun av hög konstnärlig kvalitet, vilket tillverkats på 1490-talet i Herman van der Lyndens verkstad i Lübeck och troligen härstammar från Danmark, och

ett antependium av röd italiensk sammet från 1500-talet. I nischen i vapenhuset är som altarskiva insatt en lockhäll av kalksten till en tumbagrav från ?1100-talets senare del. En del av en gravhäll av kalksten från 1300-talet är inmurad i sakristians tröskel. Enligt Peringskiöld fanns upphängda på väggen två begravningsköldar av trä med överdrag av läder, vilka hade vapenbilderna "röd båt i gult fält" resp "svart sjöblad i vitt fält"; sköldformen är av en typ som är vanlig under sent 1300-tal och tidigt 1400-tal. (SvK U VI:2, Bonnier)

Kyrkby: Hilleshög.

Antal jordeboksenheter UH 1540 (1569)

	sk	kr	$\frac{1}{2}$ kr/krt	ky	aoe	fr
*Algö	– –	4 (0)	4 (0)	– –	– –	– –
Bredlöt	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –
Degerby	1 (1)	3 (4)	– –	1 (0)	– –	– –
Hilleshög	– –	6 (6)	– –	– –	– –	– –
Kvarsta	– –	1 (3)	– –	2 (0)	– –	– –
Lisselby	– –	0 (1)	– –	1 (0)	0 (2)	2 (0)
Prästnibbla	– –	0 (3)	– –	3 (0)	– –	– –
Skeppartorp	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –
Vifärna	– –	2 (2)	– –	– –	– –	– –
Summa	1 (1)	16 (19)	6 (2)	7 (0)	0 (2)	2 (0)

Dessutom redovisar längderna: *kruj:* Kvarsta 1 (0), *kyuj:* Kvarsta 1 (0).

Jordetal för olika jordnaturer 1540

	sk	kr	ky[1]	fr[2]	summa jt
*Algö	–	3:0	–	–	3:0
Bredlöt	–	0:2	–	–	0:2
Degerby	1:3:1	1:5	0:2:2	–	3:3
Hilleshög	–	4:0	–	–	4:0
Kvarsta	–	0:4:1	1:3:2	–	2:0
Lisselby	–	–	0:5:1	1:2:2	2:0
Prästnibbla	–	–	2:4	–	2:4
Skeppartorp	–	0:2	–	–	0:2
Vifärna	–	1:4	–	–	1:4
Summa	1:3:1	11:1:1	4:7:2	1:2:2	18:7

[1] jt från 1538, [2] jt från 1559.

Hilleshögs socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

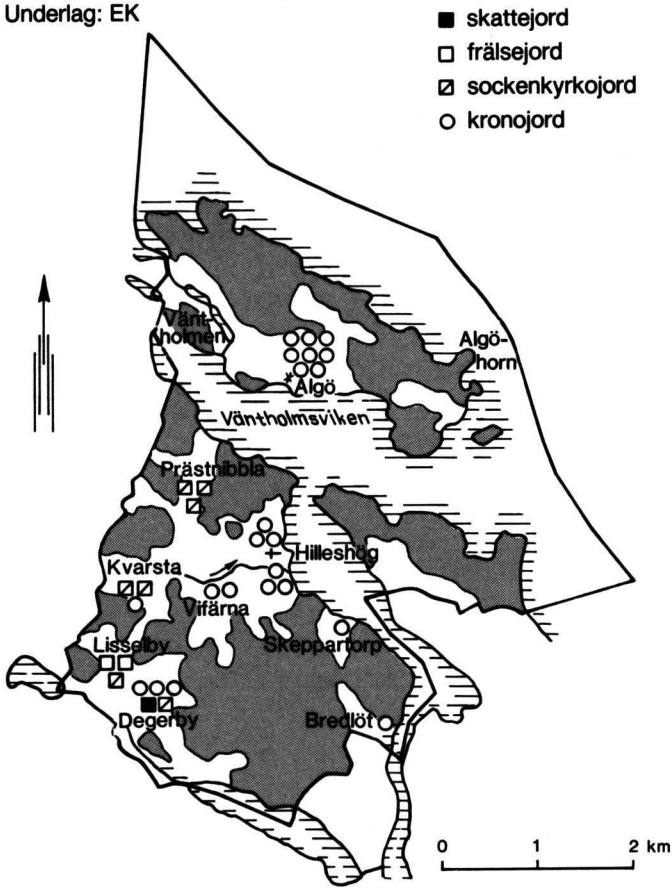

1331 har Hilleshögs kyrka 4:1 kyrkojord (DS 2819).

Klockskatten 1531 inbringar 3 lödiga mark silver till kronan (Källström s 186). 1545 indras följande kyrksilver till kronan: en liten förgylld monstrans (4 lödiga mark, 7 lod, 1 kvintin), en förgylld kalk med patén (2 lödiga mark, 5 lod), tre oförgyllda krismakar och ett litet Agnus Dei (tillsammans 10 lod, 3 kvintin) och några små förgyllda ströningar ($2\frac{1}{2}$ lod) (Källström s 185).

Runstenar: U 23 (skadad), 24 (fragment), 25 och 26–28 (fragment) Hilleshögs kyrka, U 29 Hilleshögs kyrkby (skadad), 30 Kvarsta och 31 Väntholmen (skadad).

***Algö** (nu Väntholmen)

1303 *curiam suam Algö* (DS 1379, avskr), 1310 *curiam nostram ... Algöö* (DS 1657, avskr), 1318 *curias nostras ... Algø* (DS 2132) – 10 I, 7 b.

UH 1540–50 **4 kr**, 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4.
1540–50 **4 kr(t)**, 0:2 + 0:2 + 0:2 + 0:2.
Summa jt 3:0. Jfr Väntholmen.

1303 lovar Kristiern, fogde på Stockholm, att lämna vederlag till Johan Ängel för bl a dennes huvudgård A, som Johan lämnat till kungen (DS 1379).

1310 ger kung Birger sin huvudgård A med alla torp ("cum colonijs omnibus") och andra tillagor till Folke Jonsson (Fånö-ätten) som ersättning och belöning för trogen tjänst (DS 1657).

1318 anvisar hertigarna Erik och Valdemar i sitt testamente inkomsterna under två år från sin huvudgård A för att täcka testamentsgåvor (se Svartsjö, Sånga sn) (DS 2132).

1318 donerar hertiginnorna Ingeborg A till Birger Petersson (Finsta-ätten) (PD E 102a f 388v).

1320 bekräftar kung Magnus Eriksson hertiginnorna Ingeborgs donation av alla deras egendomar i A till Birger Petersson för hans trogna tjänster och de förluster han lidit under kriget (DS 2269).

1328 erhåller Birgitta Birgersdotter (Finsta-ätten), gift med Ulf Gudmarsson (Ulvåsa-ätten), vid arvskifte efter sin far huvudgårdarna ("curias") A, Ekeby, Låssa sn, och Skällnora med kvarn, Fresta sn, samt jord i

Karby, Täby sn, vilket tillsammans utgör 8:0 och räntar 7 läster och 7 pund korn och 11:0:8:4 pn. Därutöver får Birgitta jord i Närke. (DS 2658)

1375 donerar Katarina Ulfsdotter (Ulvåsa-ätten) all sin egendom i A och jord i Ekeby, Låssa sn, Limsta, Irsta sn, Bånkesta, Råby-Rekarne sn, och Åkerby, Mellösa sn, till Vadstena kloster vid sitt ingående som nunna i klostret (SRP 1133).

1447 har Vadstena kloster sju landbor med tillsammans 0:20, som räntar $1\frac{1}{2}$ läst korn och 7:1 pn (1457 är antalet landbor åtta och penningavraden 7:0 pn); till A hör halva *Partholmin*, som är en liten 'kalvholme' (SFSS 245 s 44, 93). Klostrets egendom A upptas i jordeböckerna 1480 och 1502 med samma avrad och jordetal (HH 16 s 237 f).

1450 omnämns Ulf i A som nämndeman på Färingö ting (SkSp 31/10).

1451 omnämns Staffan i A som faste (RAp 5/10).

1452–54(?) har landbon Staffan i A 0:0:$2\frac{1}{2}$ 'småjord', som räntar 10 spann korn till kronan men som 'i år' inte givit någon avrad (C 11 f 10v).

1466 upptas i Vadstena klosters uppbördsbok de åtta landborna enskilt med resp ränta: fyra landbor 'i byn' räntar vardera 3 pund korn och 0:$9\frac{1}{2}$ pn – fyra landbor *i Thorpit* räntar vardera $1\frac{1}{2}$ pund korn och $\frac{1}{2}$:0:0:18 pn; sammanlagda räntan är $1\frac{1}{2}$ läst korn och 7:1 pn (HH 16 s 237 f).

1480 och 1502 se ovan 1447.

1497 är ärkebiskopen och en fraktion ur riksrådet församlade i slutet av maj på Algöhorn (*på Algöhorn*, nu Älghorn 10 I, 7 b), varifrån de skickar brev till kung Hans och uppsägelsebrev till Sten Sture; det förra brevet är daterat *Ex passagio Aliöhorn*, dvs från hamnen eller landningsplatsen Algöhorn (HSH 18 s 138, BSH 4:146, Sjögren s 313 f).

Bredlöt 1452–54(?) *aff Bredaløth* (C 11 f 6) – 10 I, 7 b.

UH **1 kr(t)**, 0:2, 1567 0:3; öde 1540–42 och 1567–68.

1452–54(?) har kronan torpet B, som räntar 0:20 pn 'och ej

mer för ty att det är taget av Vifärna (by) och fämark och ligger varken för öres eller örtugland' (C 11 f 6).

1566 har torpet äng till 13 lass hö (UH 1566:4A).

Degerby

1345 *in Dighraedhby* (DS 3975), 1456 *i Dighredby* (RAp 4/12) – 10 I, 7 b.

UH **1 sk**, 1:3:1.

3 kr, 0:5 (1541 0:4) + 0:4 + 0:4; ett hemman är öde 1568.

1 ky, 1542 $\frac{1}{2}$ **kr** (1555–57 **1 kr**), 1566 **1 kr**, 0:2:2.

Summa jt 3:3.

1345 byter kung Magnus på kronans vägnar till sig 0:19:2 (0:20 minus 0:0:1) av hertiginnan Ingeborg (se Svartsjö, Sånga sn) (DS 3975).

1438 och 1455–56 omnämns Ragvald i D som nämndeman på Färingö ting (SMR 727, RAp 29/1, 1456 7/6).

1452–54(?) har kronan 0:19 och två landbor; den ene har 0:6 och räntar $4\frac{1}{2}$ pund korn och $0{:}9\frac{1}{2}$ pn, den andre har 0:5 och räntar 3 pund 6 spann korn och 1:0 pn; resten av jorden, 1:0, är ett ödesgods, som skulle ränta $\frac{1}{2}$ läst korn och 0:13 pn om det vore sått (C 11 f 2v). Skattebonden Ragvald i D har 0:5, som han brukar till sitt eget bol och betalar skatt för (C 11 f 10v).

1538 har Hilleshögs kyrka 0:0:8, som räntar 2 pund korn, 0:6 avradspn både kyrkan och prästen, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 6 lass ved, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 anges utsäde och äng för kronohemmanen enl följande (UH 1566:4A):

jt	utsäde	äng
0:5	$2\frac{1}{2}$ pd	25 lass
0:4	14 sp	20 lass
0:4	14 sp	20 lass
0:2:2	10 sp	10 lass

Hilleshög 1324 *apud curiam meam Hildisshøøgh* (DS 2487, avskr), 1452–54(?) *Hillersø, i Hillersø byy* (C 11 f 5v, odat), 1455 *i Hillensøø* (RAp 29/1), 1553 *Kirkiobin* (Prt 1) – kyrkby – 10 I, 7 b.

UH **6 kr**, 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1; två gårdar är öde 1540 och 1566–68 (1567 tre gårdar öde). Summa jt 4:0.

Hilleshög kan beläggas som sätesgård för Johan Huvud d y och hans hustru Ingeborg 1324 (DS 2487).

1000–talet se nedan.

1452–54(?) har kronan 4:0, som brukas av sju landbor; de tre landbor som har sina gårdar norr om kyrkan har tillsammans 2:0, vardera landbon 0:0:16 med avraden 4 pund korn och 0:9½ pn – de fyra landbor som har sina gårdar söder om kyrkan 'och i Hilleshögs by' har tillsammans 2:0 och räntar vardera 3 pd korn och 0:6½ pn (C 11 f 5v).

1455 omnämns Peder i H som nämndeman på Färingö ting (RAp 29/1).

1489 omnämns Olof och Roder i H som nämndemän på Färingö ting (RAp 15/12).

Vid bytomtens södra utkant finns en berghäll, som under 1000-talets senare hälft försetts med en runinskrift (U 29). Inskriften, som är Upplands längsta, relaterar hur jordegendom i byn (pga skada okänt hur mycket) genom bakarv kommit i änkan Gerlögs ägo. Gerlög var andra gången gift med Gudrik, som ägde jord i H. De hade en dotter, Inga, som efter faderns död ärvde egendomen. Sedan Ingas son med hennes förste make, Ragnfast i Snåttsta, Markims sn, dött, hade hon inga bröstarvingar. När Inga sedan dog kom hennes jordegendom att ärvas av hennes mor Gerlög. I detta arv har även ingått Snåttsta, som Inga genom bakarv ärvt efter sin son, eftersom denne dött efter fadern Ragnfast. Den relaterade arvsgången överensstämmer med de bestämmelser om bakarv som kodifierats i Upplandslagen (UL Ärvdabalken 14).

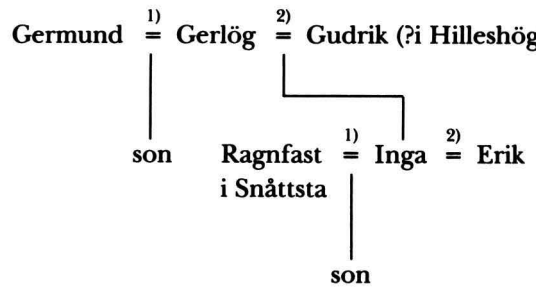

Kvarsta

1310 *in villa Quernestum* (DS 1650), 1452–54(?) *Qwærnasta* (C 11 f 3, odat) – 10 I, 7 b.

UH **1 kr**, 0:4.
1540–41 **1 kruj**, 0:0:1 till ky/kr nedan, från 1542 inräknad i dess jt.
1 ky, 1542 **1 kr**, 0:5:1, 1542 0:5:2, 1567 0:5:1.
1 ky, 1545 **1 kr**, 0:5:1, 1566 0:6 (öde 1551–52 och 1568).
1538 och 1546 **1 kyuj**, 0:1 (jt 1538) till Färentuna kyrka; 1546 brukas utjorden av ky i Högby, Färentuna sn.
Summa jt 2:0 (1:7:1).

1310 anvisar ärkebiskop Nils (Kettilsson) m fl 0:3 i K och jord i Skogby, Skå sn, som säkerhet för begravningskostnader för Rangvald Ingesson och dennes föräldrar; i Rangvalds testamente får Hilleshögs kyrka 0:1 (DS 1650).

1452–54(?) har kronan en landbo på $\frac{1}{2}$:0, som räntar 3 pund korn och 0:6$\frac{1}{2}$ pn om det vore besatt (C 11 f 3). Skattebonden Ragvald i Degerby har 0:0:$\frac{1}{2}$ 'småjord', som ger halv avrad, $\frac{1}{2}$ spann korn, till kronan; landbon Ingevald i Husby, Färentuna sn, har 0:0:$\frac{1}{2}$ 'småjord', som räntar $\frac{1}{2}$ spann korn till kronan (C 11 f 10v, 11v).

1480 (omkr) har Färentuna kyrka 0:1(?) (FäKyA LI:1, avskr).

1538 har Hilleshögs kyrka två gårdar om vardera 0:0:16, som vardera räntar 4 pund korn, 0:12 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn, 6 lass ved och 4 hästar; Färentuna kyrka har en utjord om 0:1, som räntar 6 spann korn (UH 1538:2).

1566 anges utsäde och äng för byns gårdar enl följande (UH 1566:4A):

	utsäde	äng
kr (0:6)	2 pd 6 sp	20 lass
kr (0:5:1)	?	16 lass
kr (0:4)	14 sp	12 lass

Lisselby 1342 *de Litla Edhby* (DS 3638), 1455 *i Litzla Eedhby* (RAp 29/1) – 10 I, 7 b.

UH **1 ky**, 1542 **1 kr**, 0:5:1.
2 fr, 1554 **2 aoe**, 0:5:1 + 0:5:1; jt från 1559.
Summa jt 2:0.

Till Lisselby skriver sig frälsemannen Holmger 1489 (RAp 15/12; jfr 1516 nedan).

1342 omnämns Nils i L som faste (DS 3638).

1400 säljer Magnus Nilsson 0:5 till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (VFT II:8–9 s 170).

1452–54(?) har kronan 0:9 uppdelat på två gårdar om vardera 0:4½ (jfr nedan 1455); den ena gården räntar 3 pund 3 spann korn och 0:7:0:7 pn, den andra är öde och skulle ränta lika mycket om den vore besatt (C 11 f 2v). Skattebonden Ragvald i Degerby har 0:1, som han brukar under sitt eget bol och betalar skatt för; landbon Ingevald i Husby, Färentuna sn, har 0:0:2½ 'småjord', som skulle ränta 2½ spann korn till kronan men som legat öde i fyra år (C 11 f 10, 11v).

1455 tilldöms Staffan Ulfsson (Ulv) 0:9, som med orätt fråntagits hans förfäder. Vid Färingö ting vittnar fyra äldre män att Staffans morfarsfar Olof Jönsson (Stensta-ätten) ägde jorden och att denne gjort ett avradsbyte med fogden på Svartsjö Gotskalk Brand, så att Gotskalk uppbar avraden av jorden i L och Olof Jönsson avraden av kronans jord i Husby, Färentuna sn. Efter deras död hade den nye fogden, Björn Djäkn, lagt båda godsen under Svartsjö, varefter Olof Jönssons arvingar inte fått någon ersättning för L. (RAp 29/1)

1456 byter Staffan Ulfsson bort 0:9 till Ragvald Ragvaldsson i Degerby (se Husby, Färentuna sn) (RAp 4/12).

1516 säljer Karl Bengtsson i Ormeryd, Stavby sn, två gårdar om tillsammans 0:10:2, som räntar 8 pund korn, 3:0 avradspn och 0:12 gengärdspn, till ärkebiskop Jakob. Jorden, som Karl köpt av Holmger, fogde på Svartsjö, för förvärvade pengar, skall anslås till Helga fem sårs prebenda (Jakob Ulfssons prebenda) i Uppsala domkyrka. (RAp 7/9; jfr Dahlbäck s 161, som felaktigt identifierat jorden med Edeby, Skå sn).

1538 har Hilleshögs kyrka 0:0:16, som räntar 4 pund korn, 0:12 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn både kyrkan och prästen, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn och 4 hästar (UH 1538:2).

1554 har Gustav I två gårdar, som köpts från bröderna Bengt, Erik och Jöran Nilssöner (Schack av Skylvalla); gårdarna räntar vardera 3 pund korn, 2:0 pn och 2 hushästar och har vardera utsäde till 22 spann, äng till 30 lass, skog och mulbete men inget fiskevatten (AoE 13).

1559 har vartdera arv och eget-hemmanet utsäde till 18 spann, äng till 28 lass hö, något utrymme och fiskevatten (AoE 29 A).

***Nygården** 1548 *Nygården* (GR 19 s 330), 1549 *Nygården på Algö* (GR 20 s 225) — se Väntholmen.

Prästgården 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2), 1542 *Prestagorden* (UH 1542:3) — se Prästnibbla.

Prästnibbla 1325 *in Nybilla* (?FäKyA LI:1, avskr), 1538 *Nybelle* (UH 1538:2), 1542 *Preste Nibbile* (UH 1542:3) — 10 I, 7 b.

UH **1 ky**, 1542 **1 kr**, 1:2 (Prästgården).
2 ky, 1542 **2 kr**, 0:5 + 0:5; den ena gården är öde 1568.
Summa jt 2:4.

1325 har Färentuna kyrka 0:0:0:13$\frac{1}{2}$, som dock avyttrats före 1337 (?FäKyA LI:1).

1538 har Hilleshögs kyrka förutom prästbordet (0:10) två gårdar om vardera 0:5, som vardera räntar 15 spann

korn till kyrkan och 15 spann till prästen, 0:10 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 8 dagsverken, 6 lass ved, 2 förslor till kvarn och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 har prästbordet utsäde till 5 pund och äng till 40 lass hö, de två andra hemmanen vartdera äng till 20 lass och utsäde till 19 spann (UH 1566:4A).

Skeppartorp (nu Viksund)

1452–54(?) *Skiperatorp* (C 11 f 5v) – 10 I, 7 b.

UH **1 kr(t)** 0:2, 1566 0:3 (öde 1567–68).

1452–54(?) har kronan torpet S, som räntar 0:20 pn 'och ej mer för ty att det är taget av Hilleshög by och fämark och ligger varken för öres- eller örtugland jord' (C 11 f 5v).

1532 omnämns Anund i S som nämndeman på Färingö ting (RAp 25/5).

Vifärna

1340–talet(?) *de Uiferne* (FäKyA LI:1, avskr), 1452–54(?) *i Wighefernum* (C 11 f 5) – 10 I, 7 b; ursprunglig bytomt ca 700 m sydväst om kyrkan (GeomJb A 1 s 36).

UH **2 kr**, 0:6 + 0:6. Summa jt 1:4.

1340–talet(?) är Björn i V närvarande vid gränsläggning mellan byar (se Nora, Färentuna sn) (FäKyA LI:1, odat).

1452–54(?) har kronan två landbor. Den ene är 'nysatt' på ett ödesgods om 0:6, som när jorden är besådd skall ränta 4 pund korn, 'och han skall göra i år 0:9$\frac{1}{2}$ pn om han slår ängen'; denna gård har inte besåtts till hälften med kungens utsäde. Den andra gården om 0:6 räntar 4 pund korn och 0:9$\frac{1}{2}$ pn. (C 11 f 5)

1566 har vardera gården utsäde till 18 spann och äng till 14 lass hö (UH 1566:4A).

Viksund Se Skeppartorp.

Väntholmen

1547 *till Wentheholmen* (GR 18 s 452), 1548 *aff wår Gård Wänteholman* (GR 19 s 356) – 10 I, 7 b (för gårdens ursprungliga läge se nedan) – jfr *Algö.

1547 befaller Gustav I sin fogde Staffan Larsson att 'något tillpynta' på V, 'så att fönsterna och dörrarna måtte

färdiga och reda vara', tills kungen kommer dit (GR 18 s 452).

Under tiden 1548–51 och 1556–60 daterar kungen regelbundet brev från V; åren 1548–51 kallas gården omväxlande Väntholmen och Nygården (GR 19 s 243–49, 330 ff, 356, 22 s 398–415). Under den nya avelsgården har byn *Algö lagts 1550/51.

1552 redovisas i ladugårdsräkenskap utsäde och skörd i 'Västergärdet' (*Westregärdet*) vid V/Nygården (UH 1552:21):

	utsäde	skörd
vete	11 sp	5 pd 2 sp
råg	2 läster 2 sp	8 läster $5\frac{1}{2}$ pd 3 fj
korn	10 sp	11 pd 1 sp
summa	2 läster 2 pd 7 sp	9 läster 9 pd 7 sp 3 fj

1555 redovisas åkrar, ängar, hagar och fisken i räkenskaperna för Väntholmens gård – **åkrar**: 'östra och västra gärdet' – **ängar**: 'östra och västra Algöns ängar', Väntholmen, *Konungzhagan*, 'Högby ängsholmen' (= Högbyskär 10 I, 8 b), *Broo engsholmen*, Eldgarns äng och Skarnholmen (*Skarnholmen* 10 I, 8 a) samt Skarpan (*Scharpan*) på Adelsö och *Malmø 'biskopstorps' ängar 'på Munsön' – **hagar** och **holmar**: en hästhage vid rike Tomas torp på Väntholmen, Eldgarnsö och *Hoghammar* (till stodgång), *Fåårholmen* 'utanför Väntholmen' (till kalvar och ungston) och Skäftingen (*Skäfftingenn*), Järfälla sn, 'gent utöver emot Algöhorn', varav den ena hälften betas av gårdens oxar, den andra ägs av Nils Ryning – **fisken**: katsestånd i viken 'utmed tegelladan, gården och Väntholmen', sommarnot på alla sidor om Algön, vinternot i viken mellan Hilleshögslandet och gården samt ryssjor om våren 'uti lille smale graven emellan Algön och Väntholmen'; gårdens mäld mals tullfritt vid Vällinge kvarn, Salems sn (UH 1555:19). I rkskp 1557 redovisas även ängarnas avkastning i

lass hö (UH 1557:13); 1566–68 finns motsvarande uppgifter (UH 1566:4A, 1567:11, 1568:8).

1555 redovisas (på annat ställe) utsäde och skörd i 'Östergärdet' (*Östergerdet*) och i *Oxnö sueden* 'i Färentuna socken' (? = den tidigare holme där nu Rånäs villastad ligger) (UH 1555:19):

	'Östergärdet'		"Oxnö sueden"	
	utsäde	skörd	utsäde	skörd
vete	–	–	6 sp	4 pd 2 sp 1 fj
råg	20 pd	10 läster 3 pd 7 sp	10 pd 2 sp	3 läster 8 pd
korn	4 pd 7 sp	2 läster 4 pd 2 sp	–	–
havre	10 sp	12 sp	–	–
summa	2 läster 2 pd 1 sp	12 läster 9 pd 5 sp	11 pd	4 läster 2 sp 1 fj

1556 befaller kungen fogden Peder Kart att till V skicka en utländsk trädgårdsmästare, som skall besikta lämpliga platser att anlägga trädgårdar på (GR 26 s 535).

1557 befaller utvalde kungen Erik fogden på Svartsjö att sända tegel från V och Svartsjö till Uppsala (GR 27 s 233).

Uppgifterna om ängar, holmar och fisken visar att Väntholmen vid denna tid var en holme vid sidan om Algön, skild från denna genom en smal grav. Uppenbarligen är det genom denna som Mats Eriksson från Enköping sommaren 1560 färdas med en båt skeppsbröd ('igenom det lille sundet vid KMt:s gård V'), varvid han i berusat tillstånd smädat Gustav I:s dotter Katarina och hennes nyförmälde gemål, vilket många av kungens folk, både drabanter och andra som var på land hörde; Mats döms till döden och skickas till Stockholm (ETb s 111).

Beskrivningen av katseståndena i Väntholmsviken visar att den ursprungliga Väntholmen är det höjdparti som nu kallas Kronhagen (EK: Väntholms Äng) och att Gustav I:s nybyggda gård Väntholmen/Nygården bör ha legat på platsen för nuv Ängsgården (10 I, 7 b), vid sjöstranden 800 m västnordväst om Tegelbacken (EK). I västsluttningen av den höjd, på vilken Ängsgården ligger, finns en större husgrund

av stora stenar med tegelskärv och kalkbruk i rikligt mått, vilken kan ha hört till den ursprungliga gården (jfr Dahlgren 1851 s 12).

Lovö socken

1289 *ecclesie Logø* (DS 989).
1298 *de Loghø* (DS 1237).
1409 *Loghbo kirke, Lowbo kirke* (SD 1141).
1422 *i Loghø sokn* (RAp 10/2).
1438 *i Lofuø sokn* (RAp efter 1/5, SMR 727).

Omfattning: Socknen hade samma omfattning som den nuvarande socknen (1950).

Kyrkan: Lovö kyrka, som är uppförd i gråsten, dateras till slutet av 1100-talet. Den ursprungliga kyrkan bestod av långhus (cirka 10 x 5,5 m), ett brett torn i väster och ett sannolikt smalare kor av okänt utseende. Kyrkan hade sandstensomfattade fönster i både norr och söder. Förekomsten av äldre gravar tyder på att stenkyrkan kan ha föregåtts av en träkyrka. Vid 1200-talets slut revs koret och kyrkan förlängdes cirka 10 m åt öster. Samtidigt byggdes en stor tunnvälvd sakristia. Under 1400-talets förra hälft slogs tegelvalv i kyrkan och i tornrummet — av dessa återstår endast tornrummets valv, sedan de övriga tagits bort 1603. Troligen samtidigt med valvslagningen förhöjdes både tornet och sakristians gavelröste och försågs med tegelblinderingar. Under 1400-talet tillbyggdes ett vapenhus av gråsten med gavelröste av tegel; detta revs 1798, då också kyrkans ursprungliga sydportal sattes igen och ny västportal togs upp i tornet. Kyrkans nuvarande högkor byggdes omkring 1670 som gravkor. Kyrkan restaurerades 1884 och 1935. Invändiga mått cirka 20,5 x 5,5—6,5 m.

Av medeltida inventarier har endast bevarats en dopfunt av sandsten från 1200-talet (foten troligen äldre), en apostlafigur från 1460-talet och en gravhäll av kalksten från 1100- eller 1200-talet. Kyrkans storklocka är sannolikt gjuten på 1400-talet. (SvK U VI:3, Bonnier)

Kyrkby saknas.

1331 har Lovö kyrka 0:13:1 kyrkojord (DS 2819).
1419 donerar Ulf Staffansson (Ulv) två ljus om 1 pund vax, det ena till Vår frus altare, det andra till Helga kors altare i Lovö kyrka (SD 2664).

Klockskatten 1531 inbringar 2 lödiga mark och 4 lod silver till kronan (Källström s 216). 1545 indras följande kyrksilver till kronan: en förgylld monstrans (2 lödiga mark, $6\frac{1}{2}$ lod), en oförgylld kalk med patén (1 lödig mark, $5\frac{1}{2}$ lod), en liten förgylld krona (1 lödig mark, $7\frac{1}{2}$ lod), tre oförgyllda krismakar och ett oförgyllt kors (tillsammans 1 lödig mark, 1 lod), förgyllda ströningar (3 lod) och ett ax (3 lod, 1 kvintin) (Källström s 216).

Övrigt: 1488 tilldömer dominikanernas provinskapitel konventet i Sigtuna Lovö socken, som orättmätigt behållits av konventet i Stockholm (RApp 29/7).

Runstenar: U 46 (skadad), 47, 48 (skadad), 49 och 50 Lovö kyrka, U 51 Drottningholms ladugård (försvunnen) och U 52 Edeby. Stenarna U 49–50, som är av röd sandsten, har troligen hört ihop och dateras till 1100-talet; de har tidigare legat som hörnstenar under kyrktornets nordmur.

Antal jordeboksenheter UH 1540 (1569)

	sk		kr		ky		se		klakl		aoe		fr	
Barkarby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(2)	1	(0)
Berga	1	(0)	–	–	–	–	1	(0)	–	–	0	(2)	–	–
Edeby	1	(0)	–	–	1	(0)	–	–	–	–	0	(4)	1	(0)
*Glia	2	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Hogsta	2	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(3)	–	–
*Hwndskindz-torp	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–
Lindö	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Lunda	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Norrby	2	(0)	1	(0)	–	–	–	–	–	–	0	(3)	–	–
Prästgården	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Rinkeby	1	(0)	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(4)	3	(0)
Rörby	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–
Söderby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(3)	3	(0)
*Wicby	–	–	–	–	1	(0)	–	–	1	(0)	–	–	1	(0)
Summa	10	(0)	1	(0)	3	(1)	1	(0)	2	(0)	3	(25)	9	(0)

Dessutom redovisar längderna: *skt*: *Hwndskindztorp 1 (0).

Jordetal för olika jordnaturer 1540

	sk	kr	ky[1]	se	klakl	fr[2]	summa jt
Barkarby	–	–	–	–	–	2:2	2:2
Berga	1:3:1	–	–	0:2:2	–	–	1:6
Edeby	1:6:1:4	–	0:5:1:6½	–	–	1:4	4:0:0:2½
*Glia	3:7:2	–	–	–	–	–	3:7:2
Hogsta	2:3:2	–	–	–	–	1:3	3:6
*Hwndskindztorp	0:3[3]	–	–	–	–	–	0:3
Lindö	–	–	–	–	–	1:0	1:0
Lunda	–	–	–	–	–	1:4	1:4
Norrby	2:0	1:0	–	–	–	–	3:0
Prästgården	–	–	1:4	–	–	–	1:4
Rinkeby	1:3:0:4	–	0:2	–	0:4	2:4(?)	4:5:0:4(?)
Rörby	1:5:2	–	–	–	–	–	1:5:2
Söderby	–	–	–	–	–	2:5	2:5
*Wicby	–	–	0:4:1:4	–	0:4	0:7:1:4	2:0
Summa	15:1	1:0	3:0:0:2½	0:2:2	1:0	*13:5:1:4*(?)	*34:1:0:6½*(?)

[1] Jt från 1538, [2] Inkl arv och eget; för vissa byar jt hämtat ur medeltida källmaterial eller uppskattat med ledning av detta, [3] Jt från 1566.

Barkarby 1409 *i Berkallæby* (SD 1141), 1504 *i Barkareby* (VikSp 15/2) – 10 I, 6 d.

UH **1 fr**, 1554 **1 aoe**, 1567 **2 aoe**, 1:1 + 1:1; jt från 1567, ett hemman är öde 1567. Summa jt 2:2.

Barkarby kan beläggas som sätesgård för väpnaren Klas Staffansson (sköld delad av tre mantelsnitt) 1504 (VikSp 15/2) – Knut Karlsson (sparre över blad) 1509 (RAp 8/6, 'KK på Lovö') – Birgitta Eriksdotter, änka efter Knut Karlsson, 1513 (RAp 20/6) – Nils Pedersson och hans hustru Birgitta Eriksdotter (?Sparre av Tomta) 1552 (RAp 3/1, AH s 59).

1409 döms under skatt vid räfsteting med allmogen av Lovö skpl 0:10:2½, som Lars Jonsson har, och 0:0:½, som Lovö kyrka hade; i räfstetingsnämnden ingår bonden Lars i B (SD 1141).

1456 omnämns Peter i B som nämndeman vid lagmansting med allmogen av Färingö, Munsö och Lovö (RAp 7/6).

1483 tillfaller halva B och sätesgården Vappa, Tillinge sn, jungfru Cecilia Hansdotter i arvskifte efter sina morföräldrar Mats Larsson i Vappa och hans hustru Ingeborg Larsdotter (RAp 14/5).

1491 byter Olof Jönsson (Strömsta-ätten) bort en gård i B om 0:7:2, som räntar 4½ pund korn och 0:7:2 pn, jämte jord i Lunda och Berga samt i Troxhammar, Skå sn, med öar och andra tillagor till Klas Staffansson och dennes hustru Cecilia Hansdotter mot jord i Vappa, Tillinge sn (RAp 2/7, två brev).

1508 byter Cecilia Hansdotter, änka efter Klas Staffansson, bort en gård om 0:18, som räntar 11 pund 2 spann korn och 0:18 pn, till Knut Karlsson (sparre över blad) mot jord i Hånningby, Vallby sn (G 29 s 73).

1513 uppges att Birgitta Eriksdotter köpt B av Klas Staffanssons änka Cecilia (se Lindö) (RAp 20/6).

1552 säljer Nils Pedersson i B och hans hustru Birgitta Eriksdotter (?Sparre av Tomta) till Gustav I 0:18 i B, som räntar 8 pund korn och 0:18 pn, och jord i Kolje, Ärentuna sn, i Långlunda, Östuna sn, samt i

Lovö socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

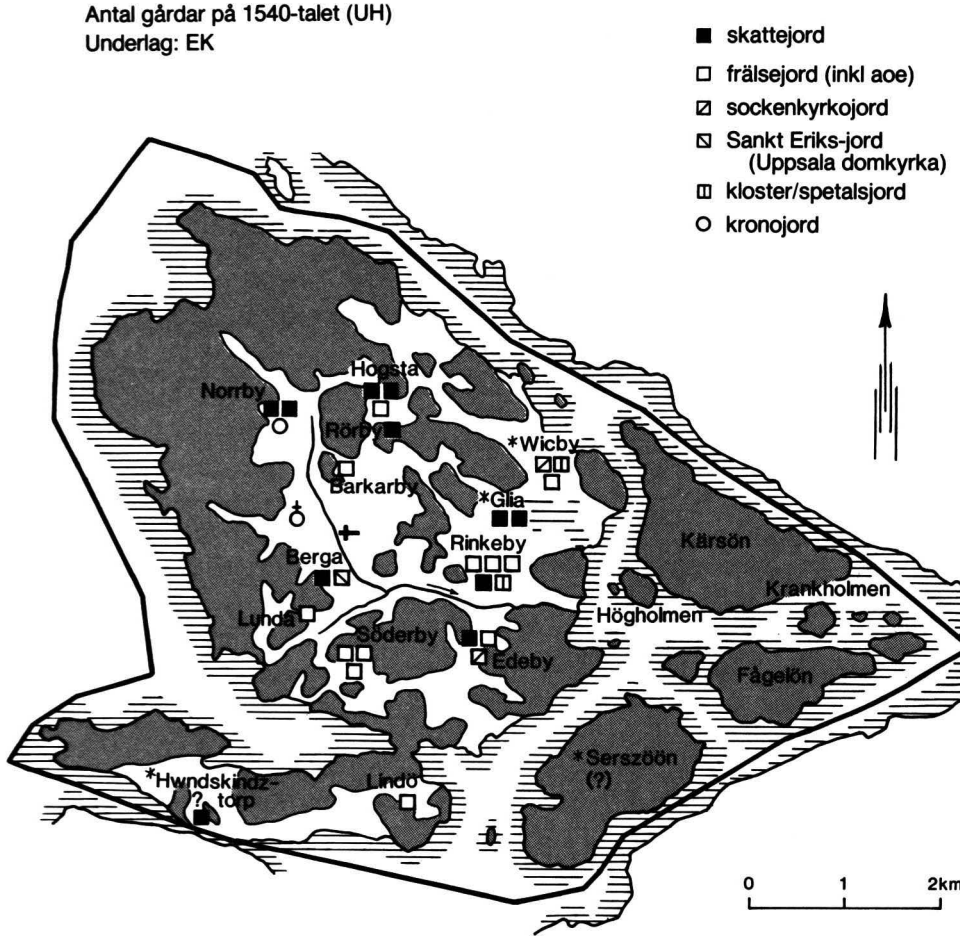

Björkö, Knutby sn, allt gammal frälsejord och Birgittas arvegods. Som skäl till överlåtelsen anför säljarna att de är oförmögna att uppehålla kronan den tjänst de är skyldiga av de få frälsegods som Birgitta ärvt efter sina förfäder; de är till ålders komna och barnlösa, hustrun är mycket svag och sjuklig, och dessutom är hennes syster 'alldeles en farlam (invalidiserad) och vanför människa, ... vilken mycken tjänst och skötsel behöver, den vi nu i många år, icke utan stor möda och bekostnad, fött och fordrat hava, det vi ock bekänna oss pliktiga vara, och än nu gärna göra vilja, ändock vår makt är endeles ringa'. (RAp 3/1)

En månad senare skriver kungen till hövitsmännen på Stockholms slott och frågar om de utsett fogdar på B och på Skällnora, Fresta sn (GR 23 s 89 f).

Berga

1342 *de Berghum* (DS 3638), 1409 *i Berghe* (SD 1141) – 10 I, 5 d.

UH 1540–58 **1 sk**, 1:3:1.
1539–58 **1 se**, 0:2:2. (Sanda rd)
1566 **2 aoe**, 0:7 + 0:7.
1557 (endast) **1 aoeuj**.
Summa jt 1:6.

1342 omnämns Jordan i B som faste (DS 3638).

1409 döms under skatt vid räfsteting med allmogen av Lovö skpl 0:3:1/4, som Lars Jonsson har; i räfstetingsnämnden ingår Sone i B (SD 1141).

1489 byter Margit Matsdotter i Sanda, Ekerö sn, bort 0:0:8, som ligger mitt i byn och räntar 2 pund korn och 0:3 pn, till Uppsala domkyrka (se Säby, Skå sn) (RAp 27/5).

1491 byter Olof Jönsson (Strömsta-ätten) bort 0:0:1, som räntar 1 spann korn och 0:0:1 pn, till Klas Staffansson (se Barkarby) (RAp 2/7).

1497–1536 har Uppsala domkyrka (Sanda rd) en landbo, som räntar 2 pund korn och 0:3 pn (från 1527 $1\frac{1}{2}$ pund och 0:2:2 pn) (UpDkyR).

1544 har S:t Erikshemmanet utsäde till 10 spann 'vart år', äng till 12 lass hö, vedskog, timmerskog och mulbete (UH 1544:4).

Drottningholm Se *Torvesund.

Edeby 1409 *i Edhby, i Ethby* (SD 1141), 1456 *i Eby* (RAp 7/6) – 10 I, 5 d.

UH 1540–58 **1 sk**, 1:6:1:4 (brukas av två bönder 1540–44), 1555 0:7:0:6, 1558 0:6:2; se aoe nedan.
1 ky, 0:5:1:6½, 1566 **1 aoe**, 0:5:1:4.
1 fr, 1553 **1 aoe**, 1:4 (jt från 1553).
1556 **1 aoe**, 0:7:1 (jfr sk ovan).
1566/67 **1 aoe**, 0:7:1 (jfr sk ovan).
1553–57 **1 aoeuj**, 0:0:1 (jt endast 1553).
Summa jt 4:0:0:2½ (4:0:0:4).

1409 döms under skatt vid räfsteting med allmogen av Lovö skpl 0:0:0:10, som Lovö kyrka hade; i räfstetingsnämnden ingår bonden Lasse i E (SD 1141).

1438 omnämns Johan i E som nämndeman på Färingö ting (SMR 727).

1456 tilldöms Peter Petersson på sin hustru Birgittas vägnar 0:12, som Lasse Skåning lagt beslag på efter Anders Jönsson, som var Birgittas förra man, utan hennes tillåtelse. Lasse hävdar att Anders Jönsson hade lånat gården 'med bo och boskap' till honom och hans hustru, som var Anders syster. (RAp 7/6)

1513 instiftar väpnaren Jon Jönsson i Gladö, Huddinge sn, med sin hustru Anna Olofsdotters (stjärna) samtycke ett altare med evig ränta i S:t Johannes kyrka i Stockholm och skänker jord i E, som räntar 7 pund korn och 0:12 pn, och fastigheter i Stockholm. Jorden i E är 'fritt och gammalt gott frälse av hedenhös' och har av Jon återlösts från Karl guldsmed i Stockholm som haft den i pant. (StTb II:5, Bilaga s 303 ff).

1531 ger Gustav I 'tre kronogods' i E i förläning till Rasmus Skåning (GR 7 s 442).

1534 får Sven Skute ?förläningsbrev på E och jord i Gladö, Huddinge sn, Fristad, Tåby sn i Östergötland, ?Skrattorp, Lunda sn i Södermanland, och Dormsjö i Dalarna (GR 9 s 130).

1538 har Lovö kyrka 0:5½:0:2½, som räntar 20 spann korn, 0:5½ avradspn både kyrkan och prästen, 6 dagsverken och 4 hästar (UH 1538:2).

1553 köper Erik Dalkarl, fogde för arv och eget-jorden i Strängnäs stift, ett halft skattehemman (UH 1553:28).

1553 köper Gustav I en gård (0:12) och en utjord (0:0:1) av Per Svensson (Svart) (SöH 1553:6).

Fågelön Se *Glia, Söderby och *Torvesund.

***Glia** 1342 *de Glya* (DS 3638), 1444 *i Glia* (RAp 26/6), 1498 *i Glya by* (StTb s 363) – bytomt ca 800 m väster om Drottningholms slott (LmV A 58–4:1).

UH 1540–52 **1 sk**, 3:0:2; jfr 1553 nedan.
1 sk, 1545–53 **1 kr**, 0:7; redovisas 1540–44 tillsammans med det andra skattehemmanet i Hogsta som en enhet (1:5:2:4) under G.
1542–45 **1 kruj**, 1546–50 **1 aoeuj**, 0:2 (jt 1542–44) till Söderby 1542–46; utjorden saknar ortnamn 1542, sägs 1543–44 ligga i Söderby (jfr Rinkeby). (1550 Asknäs rd)
Summa jt 3:7:2.

1342 omnämns Olof i G som faste (DS 3638).

1409 ingår bonden Holvast i G i räfstetingsnämnden för Lovö skpl (SD 1141).

1444 byter Uppsala domkyrka bort 0:0:8 till ärkebiskopsbordet (se *Bagare, Sollentuna sn) (RAp 26/6).

1449 ger kung Karl Knutsson frihet och frälse till Sander Leksson, bagare i Stockholm, på 0:4 i G och jord i Västberga, Brännkyrka sn, för dennes trogna tjänst (EdApp, avskr, feldat; DK fot).

1478 säljer bröderna Ingemund och Lars Ingevaldssöner i Riksten, Botkyrka sn, med sin mors samtycke 0:7 'med trädgården, åker och äng' etc, i östra ändan i byn, till Peder Kopman, med rätt till återköp inom ett år (StTb s 181).

1521 (under hösten) anlägger riksföreståndaren Gustav Eriksson (Vasa) ett befäst läger vid G som ett led i inringningen av Stockholm (Swart s 44).

1545 uppges det andra skattehemmanet ovan vara köpt under kronan (UH 1545:4).

1550 räntar arv och eget-utjorden 1 pund korn och 4 sommarlass hö (SöH 1550:5).

1553 byter Gustav I till sig ett 'skattegods' G (= första gården ovan) av Olof Jönsson i G mot ett stenhus på Svartmunkegatan i Stockholm (GR 24 s 42, jfr 23 s 26). Året innan ger kungen order om att Olofs son skall behålla vintersäden och vårsäden i G detta år, men hövitsmännen på Stockholms slott skall låta träda jorden, när det är trädestid (GR 23 s 184). Olof är länsman på Lovön (UH 1552:21, avkortn).

1553 uppges i jordeboken att skattehemmanet föregående år är 'lagt undan' Svartsjö gård och att det på hemmanet skall byggas 'herresäte'; kronohemmanet har lagts under G gård (UH 1553:28). Den 19/2 har kungen ännu inte utsett någon fogde på G (GR 24 s 31).

1554 redovisas åkrar, ängar och fisken som ligger under G gård — **åkrar**: 'Södergärdet större' och 'Norra gärdet mindre' samt en lycka i *Wicby, som 1552 besåtts med 9 spann — **ängar**: 'Lilla ängen', 'Storängen' och 'norra kohagen' (passligt mulbete och skog) — **fisken**: i 'ett träsk där rudor tas', vid Fågelön (*Fogelön* 10 I, 5 e), Krankholmen (*Krancholm* 10 I, 5 e) och *Glia "garn" (notdräkt vinter och sommar) (UH 1554:34, jfr *Torvesund).

1556 anges utsädet för bägge gärdena till 11 resp 10 pund; utom ovannämnda ängar upptas *Träskengen*, Fågelön, Kärsön (*Kärsöen* 10 I, 5 d-e) och 'södra kohagen', samtliga med uppgift om avkastning i lass hö; utom ovannämnda fisken upptas Sotholmen (*Sotholm* 10 I, 6 d) och Kärsön samt en ruddamm 'vid gården' (? = träsket ovan) (UH 1556:34).

1556 befaller kungen att bönderna i Stäkets län skall hugga så mycket timmer de kan och föra det till sjösidan, så att det med flottar kan föras till G, vidare att hans landbor (aoe) på Ekerön skall göra sina dagsverken till G gård (GR 26 s 619, 754).

1556 se *Serszöön.

1557 och 1559 (augusti) daterar kungen brev från G (GR 27 s 143, 268, 29 s 265 ff).

1558 får stadsfiskaren i Stockholm böta för att han olovligen fiskat i kungens fiske vid G gård (GR 28 s 14).

1560 uppges att G ladugård skulle ha brunnit upp med mycken boskap i december 1558 (HH 20 s 127).

Hogsta

1409 *i Hoostæ* (SD 1141), 1456 *i Hosta* (RAp 7/6), 1531 *Hoffsta* (K 1, 1531 f 14v) — 10 I, 6 d.

UH **1 sk**, 1566 **1 aoe**, 1:4:2:4, 1566 1:5:1:4.
1540—58 **1 sk**, 0:6:2:4; redovisas 1540—44 tillsammans med det andra skattehemmanet i *Glia som en enhet (1:5:2:4) under *Glia.
1 aoe, 1:3, som före 1566 delats på **2 aoe**, 0:7 + 0:4 (upptas redan 1557 som 0:4:1). (1543 Asknäs rd)
Summa jt 3:6:2 (3:0:1:4); jfr *Glia.

1409 döms under skatt vid räfsteting med allmogen av Lovö skpl 0:13, som Lars Jonsson har, och 0:0:2, som Lovö kyrka hade; i räfstetingsnämnden ingår bonden Anders i H (SD 1141).

1456 omnämns Anders Petersson i H som nämndeman vid lagmansting med allmogen av Färingö, Munsö och Lovö (RAp 7/6).

1504 byter Klas Staffansson i Barkarby till sig en gård, som räntar 3 pund korn, 0:0:13 pn och 6 dagsverken, av Peder Turesson (Bielke) mot jord i Södra Möre hd (se DMS 4:1 s 75) (VikSp 15/2).

1511 skänker Klas änka Cecilia Hansdotter en gård till Mariefreds kloster (se Lunda) (RAp 2/7).

1518 se Lunda.

1531 har Gustav I en gård, som räntar $2\frac{1}{2}$ pund korn och 0:11 pn och som han köpt av Gripsholms kloster (Kättsta rd) (K 1, 1531 f 14v).

1550 har arv och eget-hemmanet utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund, äng till 27 lass hö, god vedskog, mulbete och utrymme, något svedjeskog och fiskevatten men ingen timmerskog (SöH 1550:5).

1562 se Lunda.

***Hwnd-skindztorp** 1537 *Hwndskindztorp* (UH 1537:1), 1553 *Hundskindztorpith* (Prt 1), 1566 *Torpet* (SöH 1566:10) — läge sannolikt på höjden ca 600 m sydväst om Malmvik (10 I, 5 c).

UH **1 skt**, 1542 **1 aoe**, 0:3, 1568 0:3:1 (saknas 1543—58; jt från 1566). H kallas i längderna i regel Lindö, Lindötorpet eller Torpet; i tiondelängder 1553—57 förekommer namnen H, Lindö och Torpet (Prt 1). Jfr Lindö.

1532 byter Erik Jönsson i Söderby, Munsö sn, bort 0:3 i Lindötorp till Tomas i Valla, Sånga sn, mot jord i Valla och Säby, Sånga sn (RAp 25/5).

1577 byter Lasse Tomasson i Degerby, Hilleshögs sn, bort skattetorpet H om 0:3, som är hans rätta arv, till Johan III och kronan mot kronotorpet *Valaresund 'på Munsön' (tidigare i Färentuna sn) (KApp 1/8).

Kärsön Se *Glia och *Torvesund.

Lindö 1350 *insulam nostram Lindö* (DS 4612), 1513 *Lyndø, Lyndøø torp* (RAp 20/6) — 10 I, 5 d.

UH **1 aoe**, 1:0. (1543 Asknäs rd)

1350 pantsätter kung Magnus sin ö L 'vid Asknäs', Ekerö sn, till stockholmsfogden Nils Ingevaldsson (Hammersta-ätten) för jord i Askare, Vansö sn, som kungen tidigare samma år skänkt till Vårfruberga kloster och som Nils då i kungens namn avstått från (DS 4612, 4529).

1453 sammanträder en av kung Karl utsedd synenämnd, bestående av väpnare och bönder från Uppland och Södermanland, på L för att rannsaka en gränstvist mellan Gustav Karlsson (Gumsehuvud) och Gregers Matsson (Lillie) å ena sidan och Staffan Ulfsson (Ulv), bonden Ragvald i Väsby, Skå sn, och andra ägande på Lovön å andra sidan. Nämnden finner att ägogränsen, som inte varit utmärkt med rå eller rör, skall vara i enlighet med det dombrev som Staffan Ulfsson och de andra ägande av Färingö och Lovö företett, nämligen 'efter gamla hävden', vilket innebär att gränsen skall följa de gärdsgårdar som Gustav Karlssons och Gregers Matssons förfäder satt upp kring

sina ägor. Gustav och Gregers och deras medarvingar skall inte tränga längre in på ön, varken på land eller vatten, om de inte kan visa något gammalt brev som stöd för sin rätt. I enlighet med kungens brev har nämnden satt ut sex rör med fem stenar i vart rör. (RAp 9/11)

1513 håller en nämnd, bestående av fem väpnare utskickade av Sten Sture d y, en syneförrättning på ön L, varvid Birgitta i Barkarby, änka efter Knut Karlsson, läser upp sitt köpebrev på Barkarby, som hon fått av Cecilia, änka efter Klas Staffansson. På Cecilias fråga om hon hade något anspråk på L torp svarar Birgitta nej, eftersom torpet inte är omnämnt i köpebrevet och var undantaget i köpet. Även andra ägande på Lindö svarar Cecilia inför nämnden att de inte har några anspråk på torpet. (RAp 20/6)

1529 får fogden Rasmus Skåning kungens gods L torp i förläning för sin livstid (GR 6 s 20).

1531 har Gustav I ett torp på L, som räntar 2 pund korn och som han köpt av Gripsholms kloster (Kättsta rd) (K 1, 1531 f 14v). Torpet hade ingått i Cecilia Hansdotters gåva (se Lunda 1511) (UH 1540:13).

1531 byter kronan till sig en fjäll på L (se Norrby) (RAp 4/11).

1532 se *Hwndskindztorp.

1550 har gården utsäde till $3\frac{1}{2}$ pund, god äng och fiskevatten, liten skog och utrymme (SöH 1550:5).

1562 se Lunda.

Lunda

1409 *i Lundæ* (SD 1141), 1491 *i Lunda* (RAp 2/7) – 10 I, 5 c; ursprunglig gårdsplats ca 600 m nordöst om nuv L (GeomJb A 1 s 4).

UH 1546–57 **1 kyuj**.
1 aoe, 1:4. (1543 Asknäs rd)

1409 döms under skatt vid räfsteting med allmogen av Lovö skpl 0:12, som Lars Jonsson har (SD 1141).

1487 får Klas Staffansson 1:0 i L och jord i Troxhammar, Skå sn, och i Håra, Villberga sn, i skifte med Erik Jönsson (Strömsta-ätten), varvid Erik får jord i Vappa, Tillinge sn (RAp u d, makulerat).

1491 byter Olof Jönsson (Strömsta-ätten) bort 1:0, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn, till Klas Staffansson (se Barkarby) (RAp 2/7).

1511 skänker Cecilia Hansdotter, änka efter Klas Staffansson, gården L och jord i Hogsta till Mariefreds kloster (RAp 2/7). Cecilia hade två år tidigare tillsammans med två andra änkor ingivit sig i klostret (RAp 1509 25/1/?/, 27/6).

1518 betalar priorn i Mariefreds kloster 60 mark pn vardera till de tre arvingarna efter Cecilia Hansdotter för att de skall stadfästa klostrets innehav av jorden i L och Hogsta. Arvingarna, vilkas arvedelar uppskattas till ca 3 pund korn årlig avrad vardera, är: 1. Elin Pedersdotter, änka efter Mickel Karlsson (fyrfota djur), och sonen Ingel Mickelsson – 2. Holmfrid Jonsdotter (Körning), änka efter Erik Mickelsson (björnlår), och dottern Anna med maken Lars Timmesson i Sjö – 3. Brita Olofsdotter (Strömsta-ätten) med maken Peder Stock och modern Sigrid Karlsdotter (stjärna). (RAp 3/2, 9/2, 24/2; PHT 1973 s 115)

1531 har Gustav I en gård, som räntar 4 pund korn och 0:12 pn och som han köpt av Gripsholms kloster (Kättsta rd) (K 1, 1531 f 14v).

1550 har arv och eget-hemmanet utsäde till $4\frac{1}{2}$ pund, äng till 40 lass hö, liten skog, utrymme och gott fiskevatten (SöH 1550:5).

1562 tilldöms Anna Hansdotter på Eda, Lagga sn, bl a hälften i L, Hogsta och Lindötorp, vilken jord hennes ?mormors moster, Cecilia Hansdotter, givit Gripsholms kloster 'långt efter kung Karls räfst' (se ovan 1511) (HH 13 s 56).

Malmvik Se *Hwndskindztorp.

Norrby 1438 *i Norby* (SMR 727) – 10 I, 6 c-d.

UH 1540–58 **1 sk**, 0:6.
1 sk, 1545–58 **1 kr**, 1:2; 1540–44 redovisas de två sk som ett hemman om 2:0 med två brukare.
1540–58 **1 kr**, 1:0.

1566 **3 aoe**, 1:0 + 1:0 + 1:0 (öde 1566).
Summa jt 3:0.

1438 omnämns Nils, Johan och Lasse i N som nämndemän på Färentuna ting (SMR 727).

1531 byter Jöns Olsson i Berga, Skå sn, bort 1:0 i N med två fjällar, den ena på Lindön, den andra på *Serszö-ön, till kungen och kronan mot jord i Tuna, Skå sn; jorden räntar 4 pund korn, 1:0 pn och 6(?) dagsverken; det som felar på räntan skall Jöns årligen ersätta kronan med pengar (RAp 4/11, jfr GR 7 s 431).

1545 uppges att det andra skattehemmanet ovan är köpt under kronan detta år (UH 1545:4).

Prästgården

1348 *mensam curati* (DS 4374), 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2) – 10 I, 5 d.

UH 1538 (endast) **1 ky**, 1:4.

1348 testamenterar Jöns Ragvaldsson, kyrkoherde i Skepptuna, 0:0:1:13 i prästens åker och jord i Myrby, Sko sn, till Lovö prästbord (DS 4374).

Rinkeby

1200–talets början(?) *Rinckaby* (VåKlJb f 59v, avskr), 1299 *curiam meam Ringkaby* (DS 1261) – 10 I, 5 d; bytomt ca 800 m norr om Edeby (GeomJb A 1 s 10 f).

UH 1540–58 **1 sk**, 1:3:0:4.
1538 (endast) **1 ky**, 0:2; möjligen identisk med kruj/aoeuj i *Glia.
1546–58 **1 kyuj**.
1538–54 **1 klakl**, 1555–58 **1 dasp**, 0:4 (jt 1538, 1549 och 1551). (1549 Ottersta rd)
3 fr, 1542–58 **4 fr**; en gård är öde 1542.
1566 **4 aoe**, 1:3:1:2 + 1:3:1:2 + 1:3:1:2 + 1:3:1:2 (öde 1568).
1556–57 **1 aoeuj**, som tidigare legat under *Glia.
Summa jt 2:1:0:4 (5:5:2).

1200–talets början(?) har Fogdö kloster $\frac{1}{2}$ öre i R (jfr *Wicby) (VåKlJb f 59v).

1299 anvisar Anders (eget sigill) i sitt testamente sin gård R för lösande av sina skulder; till Lovö kyrka ger han sitt resekapell (DS 1261).

1355 byter kung Magnus till sig 0:13:2 i R av riddaren Nils Eriksson (se Husby, Skederids sn) (DS 6975, vid 1364).

1404 intygar Ingeborg Mickelsdotter att Olof Jönsson (Stensta-ätten) löst in 0:14:2 i R och jord i Söderby av hennes nu avlidne man Henning Kannomberg. Olof hade tidigare lånat jorden till avlidne Folke Karlsson (?Ekeblad) för dennes livstid, och Folke hade pantsatt jorden till Henning. (SD 491)

1411 byter Nils Erikssons dotter Kristina, hustru till Nils Markusson (lilja), bort $\frac{1}{2}$:0 till Klara kloster mot jord i *Hesleberga, Österåkers sn (StJb 1:1 s 446).

1413 testamenterar Olof Jönsson 0:0:8 till Uppsala domkyrka och återger till Peder Nilsson i Låssa(?) 0:12 ?i R, vilka han fått av Peders far (SD 1793).

1422 bekräftar Finvid Jönsson (Stensta-ätten) och hans svåger Ulf Staffansson (Ulv) sin farfar Olof Jönssons gåva av 0:0:8 och avhänder sig jorden till domkyrkan (RAp 10/2).

1423 ärver Finvid Jönsson 0:12, som räntar 9 pund korn och 0:12 pn (se Söderby, Munsö sn) (RAp 13/1).

1425 byter Finvid Jönsson bort 1:0 till Hemming Jakobsson mot jord i Söderby, Munsö sn, och Sättra, Färentuna sn (RAp 24/6).

1425 ger Finvid Jönsson efter att ha varit utomlands 'sin husbonde' Hans Kröpelin ansvarsfrihet för förvaltandet av sina gods och intygar att denne låtit 'bygga och besätta' bl a en gård på Lovö (i R eller i *Wicby) och ett torp i Låssa sn, vilka tidigare legat öde (se DMS 1:5 s 70) (RAp 20/12).

1427 bevittnas en uppgörelse mellan Finvid Jönsson och Hans Kröpelin, vid vilken Finvid avhänt sig och sina arvingar allt sitt gods i Sverige till Hans (RAp 31/5).

1440 byter ärkebiskop Nils bort 0:0:8 (se *Bagare, Sollentuna sn) (SMR 1222).

1442 utfärdas fastebrev på tinget till Hans Kröpelins änka på jord i R och *Wicby (Gabriel Bengtsson Oxenstiernas papper vol 7, EbA, regest).

1456 omnämns Olof i R som nämndeman vid lagmansting med allmogen av Färingö, Munsö och Lovö (RAp 7/6).

1475 säljer kaniken Hans Kröpelin (Oxenstierna) 2:0 i R, som räntar 11 pund korn och 2:0 pn, och jord i *Wicby och i Hammarby, Brännkyrka sn, till Johan Slaweka (EbAp u d). 1480 utfärdar stockholmsborgaren Markvard Gruel på Hans Höbbinks, köpsven i Lübeck, vägnar kvitto till Johan Slaweka på köpesumman för jorden i R; Johan har betalat för Hans Kröpelins räkning, vilken var skyldig Hans Höbbink beloppet för några år sedan (RAp 30/10).

1499 säljer franciskankonventet i Stockholm en gård om 0:4, som räntar 20 spann korn och okänt belopp pengar, till Erik Trolle (EbAp 29/8).

1529 (?) upptas i en förteckning över Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) 'del' jord i R, som räntar 11 pund korn och 0:15 pn, och jord i *Wicby; förteckningen har troligen gjorts efter Gabriels farfars syster Birgitta Kristiernsdotters (Oxenstierna) död 1529 (OxS E 518, odat; jfr DMS 1:3 s 278).

1538 har Lovö kyrka 0:2, som räntar 9 spann korn, 0:2 avradspn och 2 hästar; klosterjorden (0:4), som hör till hospitalet i Stockholm, räntar 2 pund korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn och 4 hästar (UH 1538:2).

1550 överlämnar Axel Nilsson (Banér) 1529(?) års godsförteckning till Gabriel Kristersson (Blått nr 15, KA, avskr; innehåller samma uppgifter som OxS E 518).

1559 byter Gustav I till sig tre gårdar i R och jord i *Wicby av Gabriel Kristersson (Oxenstierna), vilket var dennes rätta arvegods (se DMS 1:5 s 112); en gård i R räntar $5\frac{1}{2}$ pund korn och 0:9 pn, den andra $4\frac{1}{2}$ pund korn och 0:7 pn, den tredje 2 pund korn och 0:4 pn (GR 29 s 301). Samma år läggs 'västra Rinkebygärdet' till *Torvesunds gård (se *Torvesund) (AoE 29 C).

1562 tilldöms Peder Birgersson (Björnram av Skälby) en gård, som Gustav I mot vederlag låtit vederkänna 'då *Glia upptogs till sätegård' men som Peder inte fått något vederlag för (HH 13 s 49). Två år senare

bekräftas att gården i R, som räntar 4 pund korn, är Peders 'fasta arv och fädernes gods'; gården hade på kung Gustavs tid tagits mot vederlag och lagts öde under *Torvesunds avelsgård, men då gården inte kan 'umbäras' därifrån, skall Peder få full ersättning (HH 13 s 156 f).

1564 byter Peder Birgersson bort en gård om 1:0, som räntar 4 pund malt, 1:0 pn, 6 dagsverken och 6 fodringshästar, till Erik XIV och kronan mot ett kronans prebendehemman i Mälby, Frösthults sn (K 2, odat).

Rörby 1409 *i Rørby* (SD 1141) – 10 I, 6 d.
UH **1 sk**, 1:5:2, 1567 **1 aoe**, 1:5:1:4.

Till Rörby skriver sig Lasse Jönsson 1447 (RAp 21/5).

1409 ingår bonden Nils i R i räfstetingsnämnden för Lovö skpl (SD 1141).

1532 omnämns Staffan i R som nämndeman på Färingö ting (RAp 25/5).

***Serszöön** 1531 *på Serszöön* (RAp 4/11) – sannolikt = nuv Kungshatt 10 I, 5 d.

1531 byter kronan till sig en fjäll på S (se Norrby) (RAp 4/11, GR 7 s 431).

1556 får landborna i Söderby sin skatt förminskad pga att S, som är en 'ängsö', detta år togs från Söderby och lades till *Glia (SöH 1556:14A).

Söderby 1342 *de Sudhirby* (DS 3638) – 10 I, 5 d.
UH **3 fr**, 1542 **3 kr**, 1546 **3 aoe**, 1:0 + 1:0 + 0:5 med kyuj i *Glia 1542–46; 1566/67 1:3:1:4 + 1:3:1:4 + 1:3:1:4. (1550 Asknäs rd)
Summa jt 2:5 (4:2:1:4).

1342 omnämns Gudvast i S som faste (DS 3638).

1404 intygas att Olof Jönsson (Stensta-ätten) löst in 0:4½ av avlidne Henning Kannomberg (se Rinkeby) (SD 491).

1423 ärver Finvid Jönsson (Stensta-ätten) 0:4½, som räntar 3 pund 3 spann korn och 0:4½ pn (se Söderby, Munsö sn) (RAp 13/1).

1432 pantsätter Nils Djäkn i *Andersta, Huddinge sn, 0:0:2 "vidh østrastadit næst halffuemarkene" (=½:0) till Olof Skytte, borgare i Stockholm (RApp 6/5).

1438 tilldöms vid Färingö ting Margareta i S ett 'gods' i S som hennes make Mickel olagligen sålt till Nils Djäkn, länsman på Färingö. Margareta styrker sin rätt med intyg av stockholmsfogden Hans Kröpelin. Häradshövdings domhavande har utsett en tolvmannanämnd från Färingö och Lovö, vilken tillsammans med Gren Magnusson i Svartsjö och Abjörn Djäkn rannsakat ärendet. (SMR 727)

1449 pantsätter Olof Skytte till Jöns Magnusson, borgare i Stockholm, de 0:0:2 som Olof haft i pant av Nils Djäkn (se ovan 1432); samtidigt säljer Olof 0:0:0:18 till Jöns (RApp u d, två brev).

1453 säljer bröderna Olof och Tomas Mickelssöner (bomärken), med samtycke av sin syster Birgitta Mickelsdotter och hennes make Peder Larsson, sin och systerns jord i S, ½:0 i "østrastadet" och 0:2 i "westrastadit", till Jöns Magnusson (RAp 25/3).

1455 ger kung Karl Knutsson 'frihet och frälse' för Jöns Magnusson på två gårdar i S, vilka hittills årligen givit 5:0 pn i skatt, så länge kungens nåd tillsäger (RApp 13/12).

1483 överlåter Jöns Magnussons barn, Antonius Jönsson och dennes syskon Martin och Ingeborg, tre gårdar i S och jord i Tisslinge, Roslags-Bro sn, och flera fastigheter i Stockholm till sin styvfar Mats Lydeke, borgare i Stockholm, och sin mor Kristina (StTb s 406).

Senare samma år ger riksrådet Mats Lydeke och hans äkta barn frihet och frälse till evig tid på två gårdar i S om tillsammans 0:17 och jorden i Tisslinge 'som andra riddare och svenner hava i Sveriges rike' för den tjänst han gjort och kommer att göra Sveriges rike (RAp 1483 20/8).

1489 tilldöms Mats Lydeke en gård om 0:6, vilken Olof Andersson i Norrby hävdat att hans hustru hade bördsrätt till och som skulle ha sålts bort medan hon var minderårig. Mats kan hävda sin rätt genom 1453

års köpebrev (se ovan) och underlagmannen Olof Ingevaldssons (Måby-ätten) fastebrev. (RAp 15/12)

1526 får Gorius Holste 'Söderby gods' i förläning, att behålla 'i rätt frälse' i sin livstid (GR 3 s 335, 5 s 206). Gorius var gift med Mats Lydekes änka Elisabet (Sjödén s 299).

1556 se *Serszöön.

1568 är de tre gårdarna befriade från avradspn då en äng, Fågelön, tagits från dem och lagts till *Torvesunds gård (UH 1568:15; jfr *Torvesund).

***Torvesund** (nu Drottningholm) 1559 *Torvesund* (GR 29 s 282), *Torffuesundz Gårdh* (AoE 29 C) — sannolikt belägen på platsen för nuv slottet (10 I, 5 d) — jfr *Glia.

1559 redovisas åkrar, ängar, kvarnar och fisken som ligger under T gård — **åkrar**: 'Östra Torvesundsgärdet' och *Nörre Wigby gärdett*, vilka besåtts detta år, och 'Norra Torvesundsgärdet' och *Westre Wigby gärdett* (för utsäde och skörd se nedan); 'Västra Rinkebygärdet' är lagt till gården och skall besås till 1561 — **ängar**: 'Storängen', Fågelön (*Fogelzöönn*) och Kärsön (*Kärsöönn*) samt fyra mindre utängar i andra socknar, samtliga med uppgift om avkastning i lass hö — **kvarnar**: två kvarnar i Tumba, Botkyrka sn — **fisken**: vid Kärsön, Fågelön, Högholmen (*Hogholman* 10 I, 5 d), Krankholmen (*Krankholmann*) och *Andaholmann*, i *Glia 'hamn', 'Torvesundsviken' och i 'bäcken mellan sjön och träsket', med uppgift om fångst (gädda, braxen, lake, abborre, mört, lax och sik); dessutom har gården ålkista och lan vid Tumba kvarn och uppbär tull (siklöja) av 12 sigtunaborgares siknät vid Ålsten, Bromma sn. Dessutom redovisas antalet kor och tackor med avkastning i smör resp ost. (AoE 29 C, jfr *Glia) — Motsvarande uppgifter ges, med viss variation, i gårdsräkenskaperna 1567–70.

'Östra Torvesundsgärdet' och "Nörre Wigby gärdett", utsäde och skörd (1559):

	utsäde	skörd
vete	7 sp 6 pd	
råg	9 pd 3 sp	4 läster 6 sp
korn	4½ pd	13 pd 5 sp 3 fj
havre	2 pd 5½ sp	8 pd 7 sp
ärter	5 sp	9 sp 1 1/4 fj
bönor	½ sp	6 sp 3 fat (=3/4 fj)
summa	1 läst 6 pd 1 sp	6 läster 7 pd 2 sp 1 fj

I 'Norra Torvesundsgärdet' kan sås 11 pund 2 spann och i "Westre Wigby gärdett" 15 pund 2½ spann.

1564 se Rinkeby 1562.

***Wicby** 1200–talets mitt (?) *in Lohö. in Wicby* (VåKlJb f 60, avskr),1409 *i Wichby* (SD 1141 or), 1456 *i Vibby* (RAp 7/6), 1475 *Wighby* (EbAp u d) – bytomtens läge sannolikt vid nuv Drottningholms ladugård.

UH 1538–56 **1 ky**, 0:4:1:4 (jt endast 1538).
1538–58 **1 klakl** (1549/51 **1 sthlmsp**), 0:4 (jt 1538, 1549 och 1551). (1549 Ottersta rd)
1538–57 **1 fr**.
Summa jt 1:0:1:4.

1200–talets mitt(?) har Fogdö kloster bytt bort ½ öre i V till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 60).

1409 döms under skatt vid räfsteting med allmogen av Lovö skpl 0:5½:0:5, som Lars Jonsson har (SD 1141).

1425, 1427 och 1442 se Rinkeby.

1456 omnämns två bönder i V, Peter och Lars, som nämndemän vid lagmansting med allmogen av Färingö, Munsö och Lovö (RAp 7/6).

1475 säljer Hans Kröpelin 0:7½, som räntar 3½ pund korn och 0:7½ pn, till Johan Slaweka (se Rinkeby) (EbAp u d).

1529 (?) upptas jord i V, som räntar 4½ pund korn och 0:7½ pn, i en förteckning över Gabriel Kristerssons 'del' (se Rinkeby) (OxS E 518).

1538 har Lovö kyrka 0:4½, som räntar 18 spann korn, 0:4½ avradspn, 6 dagsverken och 4 hästar; klosterjorden (0:4), som hör till hospitalet i Stockholm, räntar 2 pund korn, ½:0 avradspn och 4 hästar (UH 1538:2).
1550 se Rinkeby.
1554 se *Glia.
1556 läggs kyrkohemmanet och frälsehemmanet under *Glia ladugård (UH 1556:25, 1557:7). Detta år uppges att V gärde under *Glia besåtts med 3 pund och att 4 punds 'sädland' ligger i träda till 1557 (UH 1556:34).
1559 byter Gustav I till sig en gård, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn, av Gabriel Kristersson (se Rinkeby) (GR 29 s 301).

Munsö socken

1305 *ecclesijs ... Munzø* (DS 1454).
1344 *parochiis ... Munzø* (DS 3835 s 316).
1423 *i Munzøsokn* (RAp 13/1).

Omfattning: Socknen omfattade under medeltiden och till 1500-talets mitt endast byarna på den egentliga Munsön jämte byarna Söderby och Östansund på den tidigare ön 'Vingra'. Övriga byar på 'Vingra' — Husby, Ekeby och Sättra — samt torpet *Valaresund (nu Bonavik) på ön *Malmø hörde till Färentuna socken; till denna socken hör skattejorden i 1500-talsmaterialet, medan krono- och kyrkojorden fr o m 1548 räknas till Munsö socken. Kronojorden i Husby, Ekeby, Sättra och *Valaresund sägs i jordeboken 1546 ligga i 'Husby fjärding på Munsö' (*Husseby fierdung ... opa Mundzöönn* UH 1546:3), i tiondelängderna 1553–55 och 1557 i Husby fjärding i Munsö socken (Prt 1).

Kyrkan: Munsö kyrka är en rundkyrka, som ursprungligen hade ett trekvartscirkelformat kor. Den är uppförd i gråsten och dateras till 1100-talets slut. Kyrkan torde vara byggd på ärkebiskopens initiativ. Rundkyrkan hade ursprungligen en övervåning, till vilken en trappa från triumfbågen lett; till denna våning hörde en muröppning ovanför kyrkans sydportal. Under 1300-talet byggdes en sakristia av sten med tegel i gaveln. Under denna tid moderniserades sydportalen. Vapenhuset, av sten och i övre delarna tegel, tillbyggdes på 1400-talet. I rundkyrkan slogs ett enkelt

tegelvalv på 1470-talet. På 1650-talet uppfördes ett flersidigt gravkor i söder och vid 1700-talets början en tillbyggnad i väster. Det nuvarande koret byggdes 1719. Kyrkan har genomgått större reparationer 1651–58, 1704–08 och 1856. Av medeltida inventarier har endast bevarats en dopfunt av sandsten från 1200-talet och några träskulpturer från två altarskåp, det ena ett stockholmsarbete från ca 1450–75, det andra holländskt från omkring 1470. Kyrkans mellanstora klocka är gjuten 1513. Kyrkans invändiga diameter är cirka 10,5 m. (SvK U VI:1)

Kyrkby: Munsö (Bona).

1331 har Munsö kyrka 0:7:2 kyrkojord; Uppsala domkyrka har 21:0:8 i socknen (DS 2819).

Klockskatten 1531 inbringar 6 lödiga mark och 2 lod silver till kronan (Källström s 223). 1545 indras följande kyrksilver till kronan: en oförgylld monstrans (13 lödiga mark, $5\frac{1}{2}$ lod), tre oförgyllda krismakar ($6\frac{1}{2}$ lod) och 18 små förgyllda stycken av en krans (2 lod, 3 kvintiner) (Källström s 223).

Antal jordeboksenheter UH 1540 (1569)

	kr	krt	kruj	ky	aoe
Munsö (Bona)	3 (3)	– –	– –	– –	– –
Norrby	7 (7)	– –	– –	– –	– –
Prästgården	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Skälby	4 (4)	– –	– –	– –	– –
Sundby	2 (2)	1 (0)	0 (1)	– –	– –
Söderby	– –	– –	– –	– –	3 (3)
Väsby	8 (8)	– –	– –	– –	– –
Östansund	4 (4)	– –	– –	– –	– –
Summa	28 (28)	1 (0)	0 (1)	1 (1)	3 (3)

Jordetal för olika jordnaturer 1540

	kr	ky[1]	aoe	summa jt
Munsö (Bona)	3:0	–	–	3:0
Norrby	4:5:1	–	–	4:5:1
Prästgården	–	0:5:1	–	0:5:1
Skälby	2:5:1	–	–	2:5:1
Sundby	1:3:2	–	–	1:3:2
Söderby	–	–	3:0	3:0
Väsby	5:2:2	–	–	5:2:2
Östansund	3:0	–	–	3:0
Summa	20:1	0:5:1	3:0	23:6:1

[1] jt från 1538

Munsö kyrka, avritad av Johan Hadorph 1676–80 (Foto KB).

Runstenar: U 12 Bona (försvunnen), U 13 Husby (fragment) och 14 Österås, Munkudden (skadad). U 13 och 14 inom den del av socknen som under medeltiden hörde till Färentuna socken.

***Askars engh** 1551 *Askars engh* (UH 1551:14) – sannolikt vid Vinäs på Munsös norra udde, som enl EK hör till Prästgården.
UH 1551–56 **1 kräng**, som brukas av prästen.

Bona Se Munsö.

Bonavik Se *Valaresund, Färentuna sn.

Ekeby Se Färentuna sn.

***Glimabodhum** 1344 har ärkebiskopsbordet en landbo eller 'torpakarl' i G (*in Glimabodhum*), som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn (se Munsö) (DS 3837).

Husby Se Färentuna sn.

Munsö socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

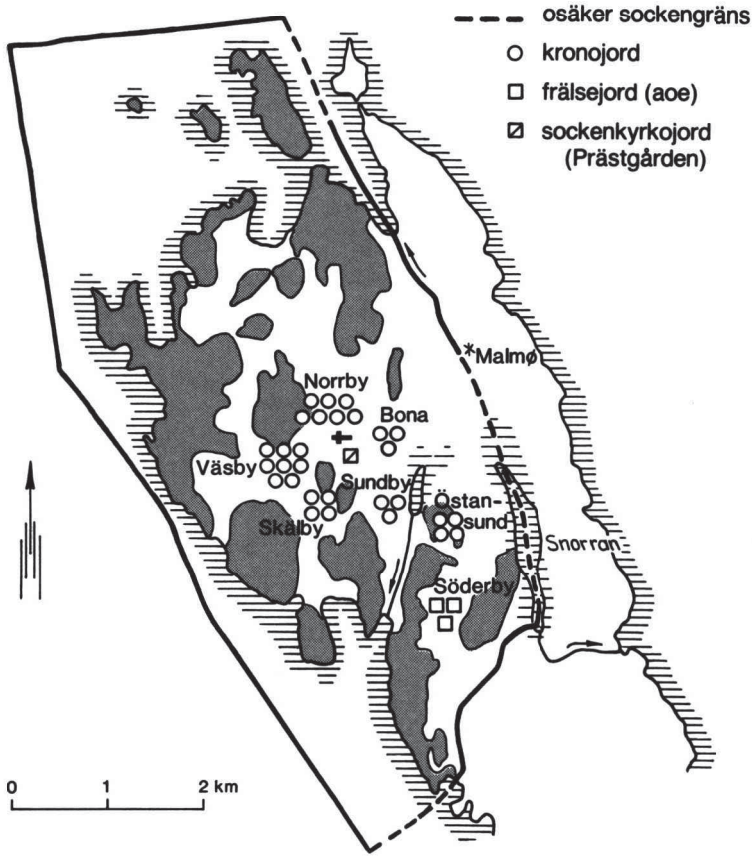

Munsö (nu Bona)

1185 *Mansionem in Munseo* (DS 96), 1253 *Datum. Munzø.* (DS 376, feldat), 1298 *ad curiam nostram Muzø* (DS 1240), 1354 *apud manerium nostrum Munxø* (DS 5069), 1532 *i Bona* (RAp 25/5) – 10 I, 7 a.

UH **3 kr**, 1:0 + 1:0 + 1:0. Summa jt 3:0.

1185 tar påven Lucius III i sitt beskydd Uppsala ärkesäte och dess gods, bl a huvudgården ("mansionem") på Munsö med dess tillägor (se DMS 1:2 s 202) (DS 96).

1253 och 1259 daterar ärkebiskoparna Jarl resp Lars brev från M (DS 376, 467).

1285 daterar Knut Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) ett salubrev till utvalde ärkebiskopen Magnus Bosson från M (DS 816).

1298 föreskriver ärkebiskop Nils att prästerna i prosteriet *Brohundære* skall föra den spannmål (vete eller råg) som årligen tillkommer honom till hans huvudgård M (DS 1240, jfr Dahlbäck 1977 s 41).

1310 (?) uppbär ärkedjäknen Olof på domkapitlets uppdrag $31\frac{1}{2}$:0:0:11 pn i avrad från ärkebiskopens landbor på Munsö (DS 1667, odat).

1344 har ärkebiskopsbordet under själva huvudgården ("curiam") Munsö $4\frac{1}{2}$:0; till denna hör även jord i Norrby, Sundby, Skälby, Väsby, Östansund och *Glimabodhum, denna sn, i Stav, Husby, Ekeby och Sättra, Färentuna sn, i Bro-Lövsta och Husby(torp), Bro sn, i Dävensö, Låssa sn, i Bergby, Adelsö sn, samt i Finkarby, Taxinge sn. Under Munsö upptas även en skomakare 'på Munsö', som ger 9 spann korn och $\frac{1}{2}$:0 pn i avrad. (DS 3837)

1469 pantsätter postulerade ärkebiskopen Tord 'all den rättighet och ränta som ärkebiskopsdömet ägande är i Munsö' till kung Karl Knutsson som del av säkerhet för lån (se Almare-Stäket, Stockholms-Näs sn) (RAp 24/7). Ersättningen på Munsö torde ha utkrävts efter Tords död 1470 och biskopsgodsen därmed ha blivit kronogods (Dahlbäck kas nr 112).

1507 klagar ärkebiskop Jakob för Svante Nilsson att dennes fogde på Svartsjö tagit boskap från några av ärkebiskopens landbor på Munsön; ärkebiskopen ber att hans landbor, 'våra bästa och endaste', måtte få tillbaka sin boskap och hänvisar för närmare information till sin fogde, Jakob Jönsson, på Almare-Stäket (SA nr 1440). Brevet visar att ärkebiskopen ännu hade jord på Munsö.

1532 omnämns två bönder, Anders och Nils Eriksson, i Bona som nämndeman resp vidervaruman på Färingö ting (RAp 25/5).

1566 har vardera gården utsäde till 4 pund och äng till 40 lass hö (UH 1566:4A).

***Norby** 1286 *in Wingru in villa Norby* (DS 913) – se Östansund.

Norrby 1344 *Norby ad occidentalem* (DS 3837) – 10 H, 7 j.
UH **7 kr**, 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1; en gård saknas 1540. Summa jt 4:5:1.
1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 4:0:16, som räntar 3 läster 8 spann korn (efter stockholmsspannen) och 9:0:8 pn (se Munsö) (DS 3837).
1469/70 se Munsö.
1566 har vardera gården utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund och äng till 15 lass hö (UH 1566:4A).

Prästgården 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2) – 10 I, 7 j.
UH 1538 (endast) **1 ky**, 0:5:1.

Skälby 1344 *Skiælghby* (DS 3837), 1540 *Skelffby* (UH 1540:11) – 10 I, 7 a; bytomt ca 600 m sydsydväst om kyrkan (GeomJb A 20 s 244, RAÄ 28, på EK 1:10 000 felaktigt angiven som Sundbys bytomt).
UH **4 kr**, 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1; en gård är öde 1555–56. Summa jt 2:5:1.
1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 0:20:4, som räntar 20 pund 8 spann korn (efter stockholmsspannen) och 5:0:8 pn (se Munsö) (DS 3837).
1469/70 se Munsö.
1470 ingår Hans i S i en tolvmannanämnd i samband med ett jordbyte i Skå sn (ULsA, Landskontoret vol 13/9).
1566 har vardera gården utsäde till 15 spann och äng till 26 lass hö (UH 1566:4A).

Sundby 1200 *uillam ... in Munzei Sunby nominatam* (DS 115), 1344 *Sundby* (DS 3837) – 10 I, 7 a; bytomt ca 900 m sydöst om kyrkan (GeomJb A 20 s 213).
UH **2 kr**, 0:5:1 + 0:5:1 (1543 0:6).
1 krt, 1566 **1 kruj**, 0:1; brukas av det andra krono-

hemmanet ovan 1543—44 och från 1566 av prästen. Summa jt 1:3:2.

1200 skänker kung Sverker Karlsson till Uppsala-kyrkan byn S med landbor eller torp ("accolis") och de fisken som hör till dessa; från gåvan undantas de av byns fisken som hör till Alsnö kungsgård (DS 115).

1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 0:0:20, som räntar 6 pund 4 spann korn (efter stockholmsspannen) och 0:14:1 pn (se Munsö) (DS 3837).

1469/70 se Munsö.

1532 omnämns en bonde, Lasse Herlagsson, i S som vidervaruman på Färingö ting (RAp 25/5).

1566 har vardera gården utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund och äng till 26 lass hö (UH 1566:4A).

Sättra Se Färentuna sn.

Söderby 1322 *in Sudhrby, in Sudherby* (?DS 2340), 1411 *Sudherby* (SD 1500), 1418 *i minom gardh Sudherby* (SD 2444) — 10 I, 7 a; ursprunglig bytomt 250 m sydöst om nuv gård (GeomJb A 20 s 248).

UH **3 aoe**, 1:0 + 1:0 + 1:0; jt från 1543. (1543 Tofta rd) Summa jt 3:0.

Söderby kan beläggas som sätesgård för Olof Jönsson (Stensta-ätten) 1413, då han skriver sitt testamente på S (SD 1793), sannolikt också under tiden sedan 1391, då Olof skriver sig 'av Munsö' (SRP 2548, SD 1780) — Ulf Staffansson (Ulv) 1418—19 (SD 2444, 2664 — 'i Munsö').

1322 byter Vårfruberga kloster bort 0:0:8 + 0:0:4 till Mats, kyrkoherde i Härkeberga, och hans bröder (se Ekeby och Husby, Färentuna sn) (?DS 2340).

1411 daterar Ulf Staffansson (Ulv) sitt morgongåvobrev till Birgitta Jönsdotter (Stensta-ätten) på S (SD 1500).

1423 får Finvid Jönsson (Stensta-ätten) 2:0 i S, som räntar 16 pund korn och 4:0 pn, och jord i Sättra och Ekeby, Färentuna sn, i Rinkeby och Söderby, Lovö sn, och i Toresta, Låssa sn, samt på andra platser i Uppland och Södermanland vid arvskifte med svågern Ulf Staffansson (Ulv) och dennes barn, efter

sina föräldrar och sin syster Birgitta (RAp 13/1, DMS 1:5 s 70).

1425 byter Finvid Jönsson till sig 0:6 'vid norra änden allt i ett stycke' (se Rinkeby, Lovö sn) (RAp 24/6).

1484 överlåter Erik Åkesson (Tott) till sin bror Hans Åkesson den del i gården S som tillfallit honom i arv efter modern Märta Bengtsdotter (Vinstorpa-ätten), vilken fått den i arv efter sin kusin Staffan Ulfsson (Ulv, död 1478) (RAp 1/2).

1504 överlåter Sten Stures änka Ingeborg Åkesdotter (Tott) till ärkebiskop Jakob och ärkebiskopsbordet jord i S, som räntar $1\frac{1}{2}$ läst korn, 7:0 pn och 3 får, och jord i Ekeby och Stav, Färentuna sn; överlåtelsen utgör en del av det skadestånd som Ingeborg på Sten Stures vägnar genom förlikning skall betala till ärkebiskopsbordet (RAp 21/10).

1531 har Gustav I tre gårdar i S, 'som tillförne har varit ett herresäte', om tillsammans 3:0, som räntar $1\frac{1}{2}$ läst korn, 7:0 pn och 3 får samt 12 spann korn för biskopstionden. Jorden, som är köpegods, ingår i Söderby rättardöme, som också omfattar jord i Ekeby och Stav, Färentuna sn, och har återbördats från Uppsala domkyrka, till vilken den givits av Ingeborg Åkesdotter för att Sten Sture d ä 'icke skulle uppgrävas och brännas för det bannsmål skull' som ärkebiskop Jakob riktat mot Sten. (K I, 1531 f 15r-v).

1550 har vardera gården utsäde till 5 pund, äng till 60 lass hö, liten skog, utrymme och gott fiskevatten (SöH 1550:5). 1559 anges utsädet till 4 pund och ängen till 40 lass (AoE 29 A).

Väsby

1269 *in Westby* (?DS 539), 1276 *in Westby* (DS 612), 1344 *Vestby* (DS 3837) – 10 H, 7 j.

UH **8 kr**, 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1; en gård saknas 1540 och en är öde 1556. Summa jt 5:2:2.

1269 byter hertig Magnus till sig 2:6 av Peter Israelsson (se Runby, Eds sn) (?DS 539).

1276 skänker kung Magnus på sin kröningsdag 2:0 av kronans gods till Uppsalakyrkan och lovar ersätta kro-

nan med lika mycket jord av sitt fädernegods (DS 612).

1290 uppges att Uppsala domkyrka av ärkedjäknen Johan Odulfsson (död 1290) fått två goda gårdar i V (?DS 1017, 3835 s 306).

1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 4:0:14:12½ i V, som räntar 4 läster och 4 spann korn (efter stockholmsspannen) och 9:0:4 pn (se Munsö) (DS 3837).

1379 byter ärkebiskop Birger till sig ½:0 av väpnaren Arvid Bengtsson i Säby, Vassunda sn, mot jord i Säby; jorden i V hade Arvid tidigare bytt till sig av Anders Hemmingsson i Ölsta, Odensala sn, och Nils i Slåsta, samma sn (SRP 1452).

1469/70 se Munsö.

1566 har vardera gården utsäde till 19 spann och äng till 18 lass hö (UH 1566:4A).

Östansund 1344 *Norby ad orientalem partem torrentis* (DS 3837), 1532 *i Östansundh* (RAp 25/5) – 10 I, 7 a; bytomt ca 200 m norr om nuv Ö (LmV A 64–15:1).

UH **4 kr**, 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6. Summa jt 3:0.

1286 byter Kung Magnus bort av kronans jord 0:22 i *Wingru i byn *Norby och jord i Husby, Bro sn, samt fisket i Fyrisån (se DMS 1:2 s 253) till Uppsala domkyrka mot jord på Valmundsön och i *Echyby vid Stockholm (DS 913). Bytet stadfästs av kung Birger 1310 (DS 1693).

1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 3:0 i *Norby 'östansund', som räntar 2 läster korn och 6:0 pn (se Munsö) (DS 3837).

1469/70 se Munsö.

1532 omnämns en bonde, Lasse Jönsson, i Ö som nämndeman på Färingö ting (RAp 25/5).

1566 har vardera gården utsäde till 3 pund 6 spann och äng till 40 lass hö (UH 1566:4A).

Skå socken

1200—talets början(?) *in parrochia Schawm* (VåKlJb f 59v, avskr).
1303 *Deinde Ska* (DS 2218, avskr).
1310 *parochia Ska* (DS 1650).
1322 *parochia Skaa* (DS 2336).
1453 *i Ska sookn* (RAp 9/11).

Omfattning: Socknen hade samma omfattning som den nuvarande socknen (1950). Under medeltiden synes dock den försvunna byn *Birkeby ha räknats till Skå socken. Byns ägor utgör åtminstone sedan Gustav I:s tid den södra delen av Svartsjö kungsgårds ägor i Sånga socken.

Kyrkan: Skå kyrka, som är uppförd i gråsten, dateras till slutet av 1100-talet. Den ursprungliga kyrkan bestod av långhus och smalare kor, som sannolikt haft absid. Enligt en avritning från 1600-talet har kyrkan haft ett runt västtorn. På 1300-talet förlängdes koret åt öster, samtidigt som sakristian byggdes; denna har ursprungligt tegelvalv. Möjligen har långhus och kor välvts under samma tid, men av dessa valv återstår endast långhusets mellersta travé. Vapenhus tillbyggdes under 1400-talets senare del. Efter en stor eldsvåda 1695 förändrades kyrkan kraftigt: vapenhuset revs, det gamla koret revs och ett nytt, med tresidig avslutning, byggdes, en korsarm i söder byggdes till och skadade valv togs bort. 1858 byggdes ett helt nytt västtorn. Förutom efter branden och i samband med tornbygget restaurerades kyrkan 1909. Invändiga mått (långhuset) cirka 11 x 6 m.

Kyrkans storklocka är från tiden omkring 1400, triumfkrucifixet (corpus), som är skadat, från 1400-talets senare del och nattvardskalkens fot från tiden omkring 1500. Från Skå kyrka finns bevarat flera medeltida textilier: två antependier (nu i SHM) sammansatta av olika textilier från 1300-talet, bl a korkåpor; på det ena finns ett fint exempel på engelskt broderi från ca 1325—50 (ursprungligen bräm till korkåpa). I kyrkan finns en mässhake från 1400-talets senare del med broderier från 1500-talets början, möjligen utförda i Albert pärlstickares verkstad i Stockholm. (SvK U VI:3)

Kyrkby: Tuna.

1331 har Skå kyrka 0:15 kyrkojord (DS 2819).

Klockskatten 1531 inbringar 8 lödiga mark, 8 lod och 1 kvintin silver till kronan; indragna föremål är en förgylld monstrans, en oförgylld kalk och en krona (Källström s 245).

1545 indras följande kyrksilver till kronan: en förgylld monstrans (18

Skå kyrka, avritad av Johan Hadorph 1676–80 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1541 (1569)

	sk	skuj	kr	ky	se	aoe	fr
Berga	1 (1)	– –	0 (1)	– –	– –	– –	– –
Edeby	2 (2)	– –	– –	2 (1)	– –	– –	– –
Ekeby	– –	1 (1)	1 (0)	– –	– –	0 (1)	– –
Eneby	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Kumla	– –	– –	4 (4)	– –	– –	– –	– –
Mörby	1 (1)	– –	1 (0)	1 (1)	– –	– –	– –
Skogby	– –	2 (1)	– –	– –	– –	0 (1)	1 (0)
Säby	1 (1)	– –	2 (0)	– –	1 (1)	0 (3)	1 (0)
Söderberga	– –	2 (0)	1 (1)	1 (1)	– –	– –	– –
Troxhammar	– –	1 (1)	6 (6)	2 (2)	– –	– –	– –
Tuna	1 (0)	3 (3)	0 (1)	2 (1)	– –	– –	– –
Törnby	1 (1)	– –	– –	– –	– –	0 (2)	2 (0)
Väsby	1 (1)	– –	1 (1)	1 (1)	– –	0 (1)	1 (0)
Summa	8 (7)	9 (6)	17 (15)	9 (7)	1 (1)	0 (8)	5 (0)

Dessutom redovisar längderna: *st:* Tuna 0 (1) – *kruj:* Edeby 1 (0), Väsby 1 (0) – *aoeuj:* Eneby 0 (1), Söderberga 0 (2), Troxhammar 0 (1).

Skå socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

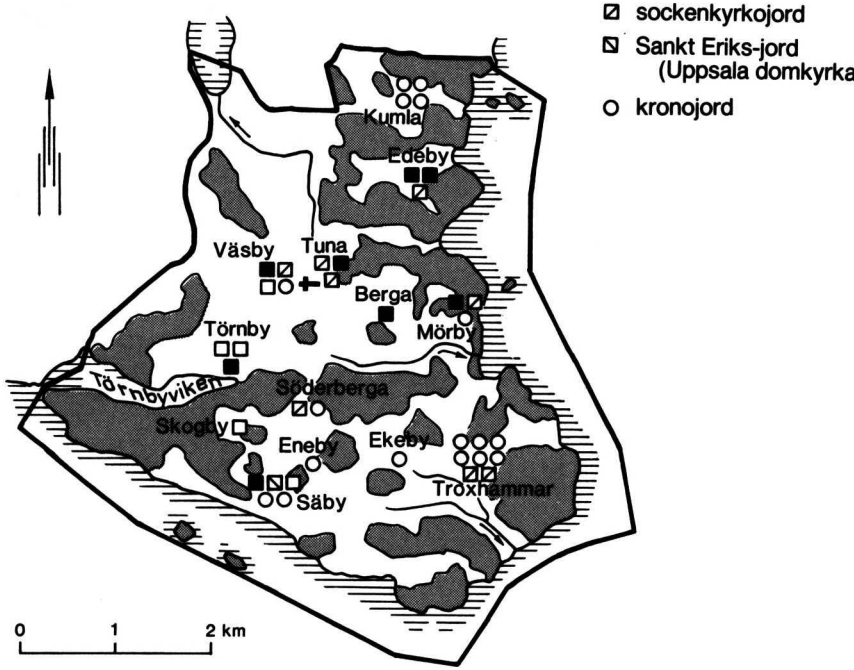

lödiga mark, 4 lod), två förgyllda monstranser (tillsammans 4 lödiga mark), två förgyllda kronor (4 lödiga mark, $6\frac{1}{2}$ lod), två kalkar med paténer (3 lödiga mark, 3 lod), ett förgyllt kors (1 lödig mark, $10\frac{1}{2}$ lod) och ett oförgyllt krismakar (7 lod) (Källström s 245).

Runstenar: U 40 Eneby, egentligen Söderberga (fragment), U 41 Kumla, 42 Troxhammar och U 43, 44 och 45 (skadad) Törnby.

Berga 1342 *in Berghum* (DS 3638), 1452–54(?) *Bergha, Østerberga* (C 11 f 1, odat) – 10 I, 6 c.
UH **1 sk**, 1:2 med skuj i Tuna.
1567 **1 kr**, 0:6:0:4 (troligen överförd från Mörby).
1543–58 **1 kruj**, 0:0:0:4 till sk i Mörby 1543–44

Jordetal för olika jordnaturer 1541

	sk	kr	ky[1]	se	fr	summa jt
Berga	1:2	–	–	–	–	1:2
Edeby	2:3:1	–	0:6:2	–	–	3:2
Ekeby	0:2	2:0	–	–	–	2:2
Eneby	–	1:0:1	–	–	–	1:0:1
Kumla	–	3:4	–	–	–	3:4
Mörby	1:6:1:4	0:4	0:3:0:4	–	–	2:5:2
Skogby	0:3:2	–	–	–	1:0:2	1:4:1
Säby	1:2	1:1	–	0:5:1	0:6	3:6:1
Söderberga	0:2:1	1:1:1	0:6	–	–	2:1:2
Troxhammar	0:2:1	6:0:2	1:2:2	–	–	7:5:2
Tuna	2:6:1	–	1:5:2:4	–	–	4:4:0:4
Törnby	1:0:1	–	–	–	1:6	2:6:1
Väsby	1:4	1:1:1:4	0:4:1:4	–	0:7:1:2	4:1:1:2
Summa	13:2:2:4	16:4:2:4	5:4:2:4	0:5:1	4:4:0:2	40:5:2:6

[1] jt från 1538

och 1555–58, till Troxhammar 1551 (jt 1543–44); utjorden ingår från 1567 i kr ovan.
Summa jt 1:2 (2:0:0:4).

1342 byter Eskil Petersson och hans hustru bort 0:0:2 till Vårfruberga kloster (se Ekeby); Nils i B (*de Berghby*) omnämns som faste (DS 3638).

1358 omnämns Peter i B som vittne vid överenskommelse om skifte av jord i Viggeby, Sånga sn (DS 6022a).

1452–54(?) har kronan en ödesåker om 0:0:13, som räntar 3 pund 2 spann korn och 0:7 pn, och 0:0:$\frac{1}{2}$ i *Østerberga*, i hustru Kättilögs åker, som räntar 1 spann korn (C 11 f 1; notisen om ödesåkern är överkorsad). I B har följande skattebönder jord, som de brukar under sina egna bol och betalar skatt för: hustru Kättilög i B har 0:5:2$\frac{1}{2}$ – Erik i B har 0:5:2$\frac{1}{2}$ – Sten i Ekeby har 0:6 – Olof Bengtsson i Säby har 0:5:2; dessutom har Erik i B en 'småjord' om 0:0:2, som skulle ge halv avrad till kronan men som inte ger något pga att kyrkan haft jorden 'i våld'; skattebonden Sivid i Kumla har 0:0:1 'småjord', som ger halv avrad, 1 spann korn, till kronan (C 11 f 14, 14v, 15). Landbon Jöns

Kruses hustru har 0:1 'småjord' i B, som räntar 2 spann korn till kronan (C 11 f 16v).

1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken; skattebonden Johan i Mörby betalar 6 öre stadgepn och $3\frac{1}{2}$ öre nötepn för 0:0:$3\frac{1}{2}$(?) i B (*i Östirbärga*) (Fb 6 s 265, 268, avskr).

***Birkeby** 1345 *in Birkeby* (DS 3975), 1476 *i Berkieby* (StTb s 65), 1552 *Byrckeby gärde, Biörckebygerdet* (UH 1552:21) — B:s åkergärden utgör Svartsjö kungsgårds södra gärde, ca 1200—1500 m sydöst om Svartsjö slott (LmV A 100—13:3); bytomtens läge ca 1100 m sydöst om slottet, i gärdets norra kant (RAÄ nr 88).

1345 byter kung Magnus på kronans vägnar till sig 4:0:16 av hertiginnan Ingeborg (se Svartsjö, Sånga sn) (DS 3975).

1476 omnämns Johan Olofsson i B (i Sånga sn) (StTb s 65).

1505–16 (omkr) upptas i kyrkoherdens i Skå likstolsförteckning vid två tillfällen 5(?) resp 4 personer (?bönder) i B (UFT 46:3 s 187 f, 191, odat).

1552 se Svartsjö, Sånga sn.

Edeby (nu Skå-Edeby) 1342 *de Skarpæ Edhby* (DS 3638), 1452—54(?) *i Skarpaedby, i Edhby* (C 11 f 9, 14) — 10 I, 6 c.

UH **2 sk**, 1:4:1, 1566 1:4:0:1, med skuj i Tuna och kruj i Skogby 1546—55 + 0:7; den andra gården brukas 1555—58 tillsammans med den första, och 1555 redovisas gårdarna som 1 sk om 2:3:1.
1540 (endast) **1 kruj**, 0:0:1 till sk nr 1 ovan.
1 ky, 0:3:1, 1566 0:4:1 (jt 1538 och från 1566).
1538 (endast) **1 ky**, 0:3:1; 1567 se Tuna.
Summa jt 3:2 (2:7:1:1).

1325 har Färentuna kyrka 0:0:2 i S ("Skarparaby"), som dock avyttrats före 1337 (FäKyA LI:1, avskr).

1342 omnämns Lars i E som faste (DS 3638).

1452–54(?) har skattebonden Sven i E 0:15:1, som han brukar under sitt eget bol och betalar skatt för; landbon Kristin i Väsby har 0:0:0:6 'småjord', som räntar 1 fjärding korn till kronan (C 11 f 14, 16v).

1511 upptas två skattebönder i skattegilleboken (Fb 6 s 265).

1538 har Skå kyrka dels 0:0:10, som räntar 12 spann korn 'kyrkan enskilt', 0:5½ avradspn, ½:0 gengärdspn, 6 lass ved, 2 förslor till kvarn, 6 dagsverken och 4 hästar, dels 0:0:10, som tillsammans med jord i Tuna ligger under prästbordet (se Tuna) (UH 1538:2).

1566 har kyrkohemmanet utsäde till 9 spann och äng till 12 lass hö (UH 1566:4A).

Ekeby

1342 *in Ækeby, de Ekeby* (DS 3638) — 10 I, 5 c.

UH **1 skuj**, 0:2 till Eneby 1540—59, därefter med egen brukare.
1 kr, 1546 **1 aoe**, 2:0 (jt 1540—44 och från 1559) med aoeuj i Troxhammar 1546. (1550 Tofta rd)
1545 (endast) **1 kruj**.
Summa jt 2:2.

1342 byter Eskil Petersson och hans hustru Cecilia bort 0:0:13:5½ (0:0:14 minus 0:0:0:2½) i E och jord i Berga och Troxhammar till Vårfruberga kloster mot jord i Mälby, Vansö sn; i brevet omnämns Ragvald och Jöns i E som fastar (DS 3638).

1358 omnämns Nils och Jakob i E som vittnen vid överenskommelse om skifte av jord i Viggeby, Sånga sn (DS 6022a).

1452–54(?) har kronan 0:4½, som länge legat öde men nu är sått till hälften med 6 spann korn av kungens utsäde; när landbon får säd skall han ge 3 pund 3 spann korn i avrad, men han är för året fri för avradspenningar, 0:7:0:6 pn 'om det skulle utgöras' (C 11 f 1v). Skattebonden Sten i E har 0:11:1, som han brukar till sitt eget bol och betalar skatt för; landbon Peder Klemensson i Eneby har 0:0:6½ 'småjord', som inte ger någon avrad till kronan (C 11 f 14v, 16v).

1511 betalar änkan i Eneby 2 öre vitepn för 0:2 i E (Fb 6 s 266).

1524 se Säby, Sånga sn.

1545 uppges kronoutjorden ha legat öde sedan Gustav I förvärvat den tillsammans med tre hemman i socknen av Alf Alfsson i E (UH 1545:4).

1559 har arv och eget-hemmanet utsäde till $5\frac{1}{2}$ pund, äng till 40 lass hö samt 'någon svedjeskog'; jorden har Gustav I köpt 1553 tillsammans med jord i Säby av Alf Alfsson i E (AoE 29 A).

Eneby

1489 *i Eneby* (RAp 15/12) – 10 I, 5 c.

UH **1 kr**, 1:0:1 med skuj i Ekeby 1540–52.
1544 **1 aoeuj**, 0:1 (jt från 1559), till Säby från 1558. (1550 Tofta rd)
Summa jt 1:0:1 (1:1:1).

1489 omnämns Peder Klemensson i E som nämndeman vid ting på Svartsjö (RAp 15/12).

1544 säljer Karin Axelsdotter (Tott) en utjord, som räntar $4\frac{1}{2}$ spann korn och 0:0:5 pn, till Gustav I (se Väsby) (RAp 18/5).

1566 har kronohemmanet utsäde till 2 pund 6 spann och äng till 20 lass hö (UH 1566:4A).

***Fröbergha**

1559 uppges att Gustav I köpt en utjord i *Fröbergha* (se Säby), vilken i årliga räntan annars upptas under Söderberga (AoE 29 A). Möjligen är det samma ort som omkr 1480 kallas *Frösberga* (se Eneby, Färentuna sn).

Kumla

1310 *in villa Kumblum* (DS 1650) – 10 I, 6 c.

UH **4 kr**, 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7; en av gårdarna, som tidigare legat öde, är från 1568 förlänt till myntsvennen Olof Hindersson.
Summa jt 3:4.

1310 anvisar ärkebiskop Nils (Kettilsson) m fl 0:0:2 minus 0:0:0:1 som säkerhet för Rangvald Ingessons testamentsgåvor (DS 1650).

1342 omnämns Jöns och Olof i K som fastar (DS 3638).

1452–54(?) har skattebonden Sivid i K $0:15\frac{1}{2}$, som han brukar under sitt eget bol och betalar skatt för (C 11 f 14).

1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken (Fb 6 s 265).

1566 har vardera gården utsäde till 20 spann och äng till 15 lass hö (UH 1566:4A).

Mörby 1450 *i Myraby* (SkSp 31/10), 1452–54(?) *Mørby* (C 11 f 1v) – 10 I, 6 c.

UH **1 sk**, 1:6:1:4, 1567 1:6, med skuj i Söderberga 1541–58, kruj i Berga 1543–44 och 1555–58, och skuj i Troxhammar från 1567.
1540–58 **1 kr**, 0:4 (jfr Berga).
1 ky, 0:3:0:4.
Summa jt 2:5:2 (2:1:0:4).

1450 omnämns Nils i M som nämndeman på Färingö ting (SkSp 31/10).

1452–54(?) har kronan $\frac{1}{2}$:0, som till hälften sått med 6 spann korn av kungen; jorden skall ge 0:6$\frac{1}{2}$ avradspn 'för ängen' och 3 pund korn när den kommer till avrad (C 11 f 1v). Skattebonden Jordan i M har 0:4:2$\frac{1}{2}$, som ligger öde men som under året skall besättas och gå under skatt; i M äger följande skattebönder 'småjord', som ligger öde och inte ger någon avrad till kronan: Peder Knutsson i Stockby, Sånga sn, har 0:0:1 – Peder Svenske i ?Törnby har 0:0:2$\frac{1}{2}$ – Ragvald i Väsby har 0:0:2 (C 11 f 12v, 14, 15v). Landbon Jöns i Tisslinge, ?Roslags-Bro sn, har 0:0:2$\frac{1}{2}$ 'småjord', som också är öde och inte ger någon avrad till kronan (C 11 f 16v).

1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken (Fb 6 s 265).

1538 har Skå kyrka en gård om 0:3:0:4, som räntar 12 spann korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 6 lass ved, 2 förslor till kvarn, 6 dagsverken, 4 hästar både kyrkan och prästen (UH 1538:2).

1566 har kyrkohemmanet utsäde till 1 pund och äng till 9 lass hö (UH 1566:4A).

Prästgården 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2), 1555 *Prestegård i Tuna* (UH 1555:19) – se Tuna.

Skogby 1281 *Skochaby* (DS 712), 1310 *in villa Skøgby* (DS 1650), 1452–54(?) *i Skoby* (C 11 f 14v, 15) – 10 I, 5 b.

UH **2 skuj**, 1566 **1 skuj**, 0:3 till Säby, 1566 0:3:2 till Törnby + 1541–58 0:0:2 till Törnby.
1546–55 **1 kruj** till Edeby.

1 fr (Ivar Månsson /Liljeörn/), 1545 **1 aoe**, 1:0:2 (jt från 1559) med aoeuj i Söderberga från 1559. (1550 Tofta rd)
Summa jt 1:4:1.

1281 säljer kung Magnus bl a 0:2 till biskopen i Strängnäs och hans kyrka (DS 712).

1310 anvisar ärkebiskopen m fl 0:0:5 som säkerhet för begravningskostnader och 0:1 som säkerhet för Rangvald Ingessons testamentsgåvor (se Kvarsta, Hillershögs sn) (DS 1650).

1452–54(?) äger följande skattebönder 'småjord' i S, som de brukar till sina egna bol och betalar skatt för: Sten i Ekeby har 0:0:1 — Olof Bengtsson i Säby har 0:3 — Simon i Säby har 0:1 — Peder Svenske i ?Törnby har 0:0:2; dessutom har Sten i Ekeby 0:0:$\frac{1}{2}$ i ?S, som ger halv avrad, $\frac{1}{2}$ spann korn, till kronan (C 11 f 14v, 15, 15v).

1544 säljer Karin Axelsdotter (Tott) en gård, som räntar 3 pund korn, till Gustav I (se Väsby) (RAp 18/5).

1559 har arv och eget-hemmanet utsäde till 20 spann, äng till 8 lass hö, något utrymme, mulbete och fiskevatten (AoE 29 A, SöH 1559:1, 1559:18). 1566 anges ängen till 18 lass (SöH 1566:10).

Säby

1342 *de Sæby* (DS 3638), 1541 *i Kallesieby* (UDb III s 101) — 10 I, 5 c.

UH **1 sk**, 1:2, 1567 0:5, med skuj i Skogby 1541—58.
2 kr, 1546 **2 aoe**, 0:4:1:4, 1542 0:4:2, 1559 0:1, 1566 0:3, med aoeuj i Söderberga från 1558 + 0:4:1:4, 1542 0:4:2, 1559 0:0:1, med skuj i Troxhammar 1540—58 och aoeuj i Troxhammar från 1558. (1550 Tofta rd)
1 se, 0:5:1 (öde 1567). (Sanda rd)
1 fr (Ivar Månsson /Liljeörn/), 1545 **1 aoe**, 0:6 (jt från 1559) med aoeuj i Eneby från 1558. (1550 Tofta rd)
Summa jt 3:6:1 (2:3:2).

1342 omnämns Jöns och Ingevald i S som fastar (DS 3638).

1452–54(?) har följande skattebönder jord i S, som de brukar under sina egna bol och betalar skatt för:

Olof Bengtsson i S har 0:4:2 — Simon i S har $\frac{1}{2}$:0 (C 11 f 15). Herr Anders i Lovö har 0:5:$2\frac{1}{2}$ 'småjord', som räntar $17\frac{1}{2}$ spann korn till kronan (C 11 f 16v).

1489 byter Margit Matsdotter i Sanda, Ekerö sn, änka efter Anders Jonsson, bort allt sitt jordegods, som är hennes 'gamla fasta frälse och fria möderne', till Uppsala domkyrka mot ett stenhus på Korntorget och två trädgårdar på Skomakargatan i Stockholm. Domkyrkan får hennes sätesgård Sanda och jord i Kalvvik och Menhammar, Ekerö sn, i Berga, Lovö sn, samt 0:0:16 i S, som ligger 'österst i landslotten' och räntar 4 pund korn och 0:6 pn. Bytet sker med mågen Anders Svenssons, rådman i Stockholm, och dottern Birgittas samtycke. (RAp 27/5)

1497–1536 har Uppsala domkyrka (Sanda rd) en landbo, som räntar 4 pund korn och 0:12 pn (UpDkyR).

1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken (Fb 6 s 266).

1541 har Lasse Jöransson i S (skattebonden) blivit ihjälslagen av Olof Larssons i S (frälsebonde) dräng (UDb III s 101).

1544 säljer Karin Axelsdotter (Tott) en gård, som räntar 3 pund korn och 1:0 pn, till Gustav I (se Väsby) (RAp 18/5).

1539, 1544 och 1566 anges utsäde och äng för S:t Erikshemmanet, som har gott mulbete och fiskevatten, enl följande (UH 1539:6, 1544:4, 1566:4A):

	1539	1544	1566
utsäde	$3\frac{1}{2}$ pd/4 pd	20 sp	15 sp
äng	20 lass	40 lass	18 lass

1559 har det första arv och eget-hemmanet (0:1) utsäde till $13\frac{1}{2}$ spann och äng till 30 lass hö, det tredje hemmanet utsäde till 2 pund, äng till 26 lass och gott fiskevatten; det första hemmanet med utjord i *Fröbergha har Gustav I köpt 1553 av Alf Alfsson i Ekeby (AoE 29 A).

Söderberga 1310 *in Sydra Berghum.* (DS 1700), 1322 *in Sudrabierghum* (DS 2336) — 10 I, 5 c.

UH 1541–58 **2 skuj**, 0:2 till Mörby + 0:0:1 till Törnby.
1 kr, 1:1:1, 1542 1:1, 1544 1:1:1, som 1566 delas på 0:7:1:4 och 0:1:2:4; den senare delen brukas av ky nedan.
1 ky, 0:6.
1553 **1 aoeuj**, 0:0:1, 1566 0:0:2, till Säby från 1558; utjorden kallas 1559 *Fröbergha*.
1559 **1 aoeuj**, 0:0:1, 1566 0:1, till Skogby.
Summa jt 2:1:2 (2:1).

1310 ger fogden Kristierns från Öland söner och svärson 0:0:1 till Gudmund (se Skillinge, Sånga sn) (DS 1700).

1322 testamenterar Gudmund Siggesson 0:0:1 till Vårfruberga kloster (se Stockby, Sånga sn) (DS 2336).

1452–54(?) har skattebonden Lars Johansson i Väsby två 'småjordar' i S, dels 0:1, som ger halv avrad, 2 spann korn, till kronan, dels 0:$\frac{1}{2}$, som ligger öde och inte ger någon avrad (C 11 f 16).

1511 betalar skattebonden Johan i Mörby 0:0:0:15 vitepn för 0:1 i S (Fb 6 s 265).

1538 har Skå kyrka en gård om 0:6, som räntar 20 spann korn, 0:9$\frac{1}{2}$:0:6 avradspn både kyrkan och prästen, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 6 lass ved, 2 förslor till kvarn, 6 dagsverken och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 har den större delen av kronohemmanet (0:7:1:4) utsäde till 20 spann och äng till 22 lass hö, kyrkohemmanet utsäde till 10 spann och äng till 14 lass hö (UH 1566:4A).

Troxhammar 1200-talets början(?) *Trucsamar* (VåKlJb f 59v, avskr), 1310 *villa Throxhamar* (DS 1681), 1342 *in Throxhambre* (DS 3638) – 10 I, 5 c – DoAM s 278.

UH **1 skuj**, 0:2:1, 1567 0:2:2, till Säby 1540–58, till Mörby från 1567.
6 kr, 1:0:1 + 1:0:1 + 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0; en av gårdarna har 1551 kruj i Berga, kallas 1556 för 'ödehemman'; de fyra första hemmanen är öde 1566–68.
2 ky, 0:6 + 0:4:2 (öde 1567–68).

1546 **1 aoeuj**, 0:1:2 (jt från 1559), till Ekeby endast 1546, från 1558 till Säby. (1550 Tofta rd)
Summa jt 7:5:2 (7:7:2).

1310 överlåter Peter Magnusson (Folkungaättens oäkta gren) bl a 0:0:2 till Sko kloster för den orätt han begått mot klostret (DS 1681).

1337 har Färentuna kyrka 0:0:0:6½ (FäKyA LI:1).

1342 byter Eskil Petersson och hans hustru bort 0:0:0:5½ till Vårfruberga kloster (se Ekeby) (DS 3638).

1346 testamenterar kaniken Henrik Ludvigsson 0:½ till Trefaldighetskyrkan i Uppsala (DS 4074 s 572; se DMS 1:2 s 62).

1452–54(?) har kronan 5:3:2, som brukas av sju landbor. Den östersta landbogården i byn är nybesatt och sådd med kungens korn till hälften; landbon skall utgöra avradspenningar 'av ängen' och avradskorn 'när han får säd' (för jordetal och avrad se gård nr 1 nedan). I jordeboken redovisas gårdarna med jordetal och avrad enl följande (C 11 f 1 – 1v):

	jt	korn	pn
1.	0:6	3 pd 3 sp	0:9:0:18
2.	0:7	3 pd 7½ sp	0:11
3.	0:7	3 pd 7½ sp	0:11
4.	0:5	2 pd 6½ sp	1:0
5.	0:6	3 pd 3 sp	0:9:2:2
6.	0:6:2	3 pd 6 sp	0:10½
7.	0:6	3 pd 3 sp	0:9:2:2

I T har följande skattebönder 'småjord', som skall ge halv avrad till kronan: Karl i Stockby, Sånga sn, har 0:0:1, som räntar 3 fjärdingar korn – Sten i Ekeby har 0:0:4, som skulle ränta 3 spann korn men som legat öde i många år – Simon i Säby har 0:0:7, som räntar 4 spann korn – Lars Johansson i Väsby har 0:0:2, som länge legat öde och inte ger någon avrad (C 11 f 13, 14v, 15, 16).

1480 (omkr) omnämns ½:0(?), som tidigare ägts av Färentuna kyrka (se Ölsta, Färentuna sn) (FäKyA LI:1, avskr).

1487 får Klas Staffansson 0:0:1 i byte med Erik Jönsson (se Lunda, Lovö sn) (RAp u d, makulerat).

1491 byter Olof Jönsson (Strömsta-ätten) bort 0:0:1, som räntar 1 spann korn och 0:0:1 pn, till Klas Staffansson (se Barkarby, Lovö sn) (RAp 2/7).

1511 betalar Olof i Törnby 7 ört vitepn för 0:0:7 i T (Fb 6 s 265).

1538 har Skå kyrka två gårdar om 0:6 resp 0:0:14; den första räntar 20 spann korn, 0:9½:0:6 avradspn till både kyrkan och prästen, ½:0 gengärdspn, 6 lass ved, 2 förslor till kvarn, 6 dagsverken och 4 hästar; den andra räntar 2 pund korn, 0:7 avradspn till både kyrkan och prästen, i övrigt samma som den första (UH 1538:2).

1566 anges utsäde och äng för byns gårdar enl följande (UH 1566:4A):

		utsäde	äng
1.	kr (1:0:1)	2½ pd	12 lass
2.	kr (1:0:1)	2 pd 5 sp	12 lass
3.	kr (1:0)	2 pd 5 sp	12 lass
4.	kr (1:0)	2½ pd	10 lass
5.	kr (1:0)	?	?
6.	kr (1:0)	2½ pd	10 lass
7.	ky (0:6)	2 pd	10 lass
8.	ky (0:4:2)	?	8 lass

Tuna

1333 *in villa Tunum* (DS 2958), 1335 *Tunæ in Færingiæø* (DS 3137) – kyrkby – 10 I, 6 c – HoTu s 100 f.

UH **1 sk**, 1566 **1 st**, 1:2:1; upptas i jb 1556–58 felaktigt under Hilleshögs sn.

3 skuj, 0:7, 1542 0:7:0:4 (kallas vissa år 'hemman'), till Berga + 0:3, 1568 0:3:1, till Väsby + 0:2 till Edeby.

1538 (endast) **1 ky** (Prästgården), 1:3:0:4, 1544 **1 kr**, 1:3 (jt 1538 och från 1567) med **krfjäll** 1566–67.

1 ky, 0:2:2 (endast 1538), 1567 0:6 (inkl 0:3:1 i Edeby).

Summa jt 4:4:0:4 (5:6:2:4).

1333 pantsätter Magnus Bengtsson (Bengt Bossons ätt)

1:0, som räntar 1 läst korn och 4:0 pn, till Klara kloster för en skuld med anledning av att hans dotter Ingeborg inträder i klostret (DS 2958).

1335 testamenterar Magnus Bengtsson och hans hustru Birgitta Knutsdotter (Lejonbjälke) sin egendom T, som ger 30 marks årlig avrad, till Riseberga kloster; jorden är dock pantsatt (DS 3137). 1336 överlåter Birgitta, nu änka, den testamenterade egendomen, som hon återlöst för 630 mark pn, till klostret (DS 3236).

1355 byter kung Magnus till sig 0:12:1 i T och jord i Stockby, Sånga sn, av Riseberga kloster mot jord i Harsta och Skäcklinge, Torshälla sn (DS 5112).

1450 omnämns två bönder i T, Anders Tordsson och Lars Johansson, som nämndemän på Färingö ting (SkSp 31/10).

1452–54(?) har kronan två gårdar ('gods') i T: den ena om 0:12½ är sådd till hälften med kungens korn och skall när den är besatt ge 4 pund 3 spann korn och 2:0 pn i avrad; den andra om 0:5 räntar 3 pund 6 spann korn och 1:0:0:3 pn (C 11 f 1). I T äger följande skattebönder 'småjord', som de brukar under sina egna bol och betalar skatt för: Ragvald i Väsby har 0:0:10 — Lars Johansson i Väsby har 0:0:5; Sven i Edeby har 0:0:1, som ger halv avrad, 1 spann korn, till kronan (C 11 f 14, 15v, 16).

1470 byter kung Karl och kronan bort 0:12½ kronojord till skattebonden Erik Nilsson i Berga mot jord i Bög, Sollentuna sn; tolv bönder från Färingö tingslag har rannsakat och svarat att bytet inte är kronan till skada eller förfång (ULsA, Landskontoret vol 13/9).

1511 betalar änkan i Vällinge, Salems sn, 5:7 stadgepn för det stadgehemman hon har i T; detta har mjölnaren i Vällinge i sin värjo. Skattebonden Johan i Mörby betalar 9 öre stadgepn för 0:2 i T:s södergärde. (Fb 6 s 265, 268).

1531 byter Gustav I bort 0:7:0:4 kronojord, som räntar 4 pund korn, 0:11½ pn och 8 dagsverken, till Jöns Olsson i Berga mot jord i Norrby, Lovö sn (GR 7 s 431).

1533 ger Gustav I en gård (skattehemmanet) i förläning till herr Rolf i Vällinge, Salems sn; Rolf skall årligen betala 7:0 pn i stadga och i övrigt njuta den frihet han tidigare haft (GR 8 s 313 f).

1538 uppges prästbordet vara 0:11:0:4 samt 'därtill en fjäll i vart gärde'; Skå kyrka har 0:0:8 i T, som med alla utgifter och tillsammans med 0:0:10 i Edeby ligger under prästbordet (UH 1538:2).

1544 läggs prästgården under kronan och förlänas till myntmästaren (UH 1544:9 rkskp).

1566 har kyrkojorden utsäde till 2 pund och äng till 14 lass hö (UH 1566:4A).

Törnby

1342 *de Thørneby* (DS 3638) – 10 I, 5 b.

UH **1 sk**, 1:0:1 med skuj i Skogby och 1541–58 i Söderberga.
2 fr (Ivar Månsson /Liljeörn/), 1545 **2 aoe**, 0:7 + 0:7; jt från 1559. (1550 Tofta rd)
Summa jt 2:6:1.

1342 omnämns Jöns och Botolf i T som fastar (DS 3638).

1452–54(?) har skattebonden Peder Svenske 0:6:1:3 (ortnamn saknas), som han brukar under sitt eget bol och betalar skatt för (?C 11 f 15v). Skattebonden Peder Knutsson i Stockby, Sånga sn, har 0:0:$\frac{1}{2}$ i T, som ger halv avrad, $\frac{1}{2}$ spann korn, till kronan; landbon Jöns Nilsson i Tisslinge, ?Roslags-Bro sn, har 0:2 'småjord', som räntar 6 spann korn till kronan (C 11 f 12v, 16v).

1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken (Fb 6 s 266).

1544 säljer Karin Axelsdotter (Tott) två gårdar, varav den ena räntar 4 pund 3 spann korn och 2:0 pn och den andra 4$\frac{1}{2}$ pund och 2:0 pn, till Gustav I (se Väsby) (RAp 18/5).

1559 har arv och eget-hemmanen vartdera utsäde till 4 pund, äng till 28 lass hö, gott utrymme och fiskevatten (SöH 1559:1, 1559:18).

Väsby

1200–talets början(?) *Wesby* (VåKlJb f 59v, avskr), 1331 *in Westby* (DS 2842), 1342 *de Væsby* (DS 3638) – 10 I, 6 c.

UH **1 sk**, 1:4, 1568 1:3:2, med skuj i Tuna och i Skillinge, Sånga sn.
1 kr, 1:0:1:4 med kruj (se nedan).
1541 **1 kruj**, 1544–58 **1 aoeuj**, 0:1, till kr ovan 1541–43, till aoe nedan 1544–46. (Tofta rd)
1 ky, 0:4:1:4, 1566 0:4, till Sånga kyrka 1538.
1 fr (Ivar Månsson /Liljeörn/), 1544 **1 aoe**, 0:7:1:2 (jt från 1559) med aoeuj ovan 1544–46. (1550 Tofta rd)
Summa jt 4:1:1:2 (3:7:1:6).

1200– talets början(?) har Fogdö kloster 1 örtug, som omkr 1200-talets mitt (efter 1233) byts bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 59v, 60).

1331 ger Peter Vikare och hans hustru Kristina 0:1 minus ett fjärdedels örtugland till Stockholms helgeandshus mot att de får bo på klostrets jord i *Liderne (Östra) till döddagar (DS 2842).

1342 omnämns Nils Henningsson i V som faste (DS 3638).

1452–54(?) äger följande skattebönder jord i V, som de brukar under sina egna bol och betalar skatt för: Ragvald i V har 0:11½:0:2½ – Lars Johansson har 1:0 (C 11 f 15v, 16).

1511 upptas två skattebönder i skattegilleboken (Fb 6 s 266).

1538 har Sånga kyrka 0:4½, som räntar 20 spann korn, 0:6:0:6 avradspn till prästen enskilt, 6 dagsverken, 6 lass ved, 2 förslor till kvarn och 4 hästar (UH 1538:2).

1544 säljer Karin Axelsdotter (Tott), änka efter Ivar Månsson (Liljeörn), till Gustav I en gård i V, som räntar 4 pund korn och 0:12 pn, och en utjord i V, som räntar 2 spann korn och 0:½ pn, jämte jord i Törnby, Skogby, Säby och Eneby, i Sockarby och Stockby, Sånga sn, och i Kalvvik, Ekerö sn; varje besutten landbo är årligen pliktig att hålla 4 hästar för årlig fodring och 2 'fogdehästar' och dessutom göra 6 dagsverken. Jorden är Karins morgongåva av Ivar. (RAp 18/5)

1559 har arv och eget-hemmanet utsäde till 3 pund, äng till 36 lass hö, fiskevatten och något utrymme (SöH 1559:1, 1559:18).

1566 har arv och eget-hemmanet utsäde till 3 pund 1 spann och äng till 34 lass; kyrkohemmanet har utsäde till 14 spann och äng till 14 lass (UH 1566:4A).

Sånga socken

1303 *Deinde Sunga* (DS 2218, avskr).
1310 *in parochia. Sunga.* (DS 1700).
1370 *i Sunga sokn* (RAp 2/3, SRP 922).

Omfattning: Socknen omfattade under medeltiden och 1500-talet förutom den nuvarande socknen (1950) även Kärsö, som sedan åtminstone 1682 hör till Ekerö socken (AF 1 s 696), och åtminstone från 1400-talets mitt Lövsta, nu i Järfälla socken, Sollentuna härad, dit Lövsta synes ha hört tidigare under medeltiden. Under 1500-talet hör Lövsta i kyrkligt avseende till Järfälla, i kameralt avseende till Sånga; byn överfördes i senare avseende till Järfälla 1864 (Kbr 29/3).

Kyrkan: Sånga kyrka, som är uppförd i gråsten, dateras till slutet av 1100-talet. Den ursprungliga kyrkan bestod av långhus (cirka 8 x 6 m), torn i väster och smalare kor, som troligen hade absid. Kyrkan hade hörnkedjor av sandsten. Vid tiden omkring 1300 revs koret och kyrkan förlängdes cirka 5 m åt öster, varvid koret gjordes lika brett och högt som långhuset. Samtidigt nybyggdes hela kyrkans sydvägg, och sakristian med ursprungligt kryssvalv byggdes. Koret täcktes av ett treklöverformat trätunnvalv. I kyrkans gotiska sydportal satt den järnbeslagna dörr som nu finns i vapenhusportalen. Under 1430-talet slogs tegelvalv i hela kyrkan. Vapenhus tillbyggdes vid 1400-talets mitt. Kyrkans valv och väggar samt vapenhuset försågs omkring 1470 med kalkmålningar av den s k Tierpsgruppen. Södra stigluckan, från 1400-talets senare del, är byggd av gråsten och tegel och har blinderingar. Kyrkan restaurerades på 1680-talet, 1900—02 och 1949. Invändiga mått cirka 18 x 6 m.

De medeltida inventarierna innefattar en dopfunt av sandsten från 1100-talet, ett triumfkrucifix från 1200-talets senare del och flera träskulpturer från ett altarskåp, som tillverkats på 1470-talet i Jordan målares verkstad i Stockholm. Broderierna på antependiet har hört till en senmedeltida korkåpa. I ett avlatsbrev från 1455 omnämns en Mariabild i vapenhuset. (SvK U VI:2, Bonnier)

Kyrkby saknas.

1331 har Sånga kyrka 3:3 kyrkojord (DS 2819).

Klockskatten 1531 inbringar 7 lödiga mark, 14 lod och 1 kvintin silver till kronan; indragna föremål är tre kalkar, en patén, en paxtavla, två kronor, sked, ring och ospecificerat silver (Källström s 265).

1545 indras följande kyrksilver till kronan: två förgyllda monstranser (12 lödiga mark, 1 lod resp 3 lödiga mark, 11 lod), en förgylld kalk med patén (1 lödig mark, 13 lod), en liten förgylld krona (1 lödig mark) och tre oförgyllda krismakar (7 lod, 1 kvintin) (Källström s 265).

Gille: 1479 stadfäster ärkebiskopen Helga tre konungars och S:t Sylvesters gille 'på Färingön och Sånga socken' och ger 40 dagars avlat för de klerker som där läser mässan och andra som ger allmosor till Helga tre konungars och S:t Sylvesters ära (Fb 6 s 239 f).

Runstenar: U 32 och 33 (fragment, försvunnet) Stockby, U 34 Sundby, 35 Svartsjö, 36 Svartsjö djurgård, ursprungligen ca 40 m öster om U 34, U 37 och 38 (skadad) Galgbacken, 500 m nordväst om Tingsstaden och på Säbys mark intill ägogränsen mot Degerby och Lisselby, Hilleshögs sn, och U 39 Torslunda (försvunnen).

Sånga kyrka, avritad av Johan Hadorph 1676–80 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1540 (1569)

	sk	skuj	kr	krt	ky	klakl	aoe	fr
Alby	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Bromma	– –	– –	– –	0 (1)	– –	– –	– –	– –
Eknäs	2 (2)	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Holklöt	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Kärsö	– –	– –	0 (5)	– –	– –	5 (0)	– –	– –
Lövsta	– –	– –	4 (4)	– –	– –	– –	– –	– –
Nibbla	– –	– –	6 (6)	– –	– –	– –	– –	– –
Prästgården	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –
Skillinge	– –	1 (3)	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –
Sockarby	– –	– –	5 (5)	– –	– –	– –	0 (1)	1 (0)
Stockby	2 (3)	– –	– –	1 (1)	– –	– –	0 (1)	1 (0)
Sundby	2 (2)	1 (1)	2 (2)	– –	1 (1)	– –	– –	– –
Svartsjö	– –	– –	6 (6)	– –	– –	– –	– –	– –
Säby	– –	3 (2)	2 (2)	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Torslunda	1 (1)	0 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Valla	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Viggeby	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –
Summa	9 (10)	6 (7)	25 (30)	2 (3)	3 (2)	5 (0)	0 (2)	3 (1)

Dessutom redovisar längderna: *aoeuj*: Säby 1 (0).

Jordetal för olika jordnaturer 1540

	sk	kr	ky[1]	klakl[1]	fr[2]	summa jt
Alby	1:4	–	–	–	–	1:4
Eknäs	2:3:0:4	–	–	–	–	2:3:0:4
Kärsö	–	–	–	4:0	–	4:0
Lövsta	–	4:0	–	–	–	4:0
Nibbla	–	4:0	–	–	–	4:0
Skillinge	0:3	–	1:3	–	–	1:6
Sockarby	–	5:0	–	–	1:0(?)	6:0(?)
Stockby	2:2:2	0:3	–	–	0:6(?)	3:3:2(?)
Sundby	2:1:1	1:0:1	0:2:2	–	–	3:4:1
Svartsjö	–	5:2	–	–	–	5:2
Säby	0:4:1	1:7:1:4	–	–	1:3	3:6:2:4
Torslunda	1:3:1:4	–	–	–	–	1:3:1:4
Valla	1:0	–	–	–	–	1:0
Viggeby	–	0:5	–	–	–	0:5
Summa	11:6	22:1:2:4	1:5:2	4:0	*3:1*(?)	*42:6:1:4*(?)

[1] jt från 1538. [2] inkl arv och eget; jt för Sockarby och Stockby uppskattat med ledning av diplommaterialet.

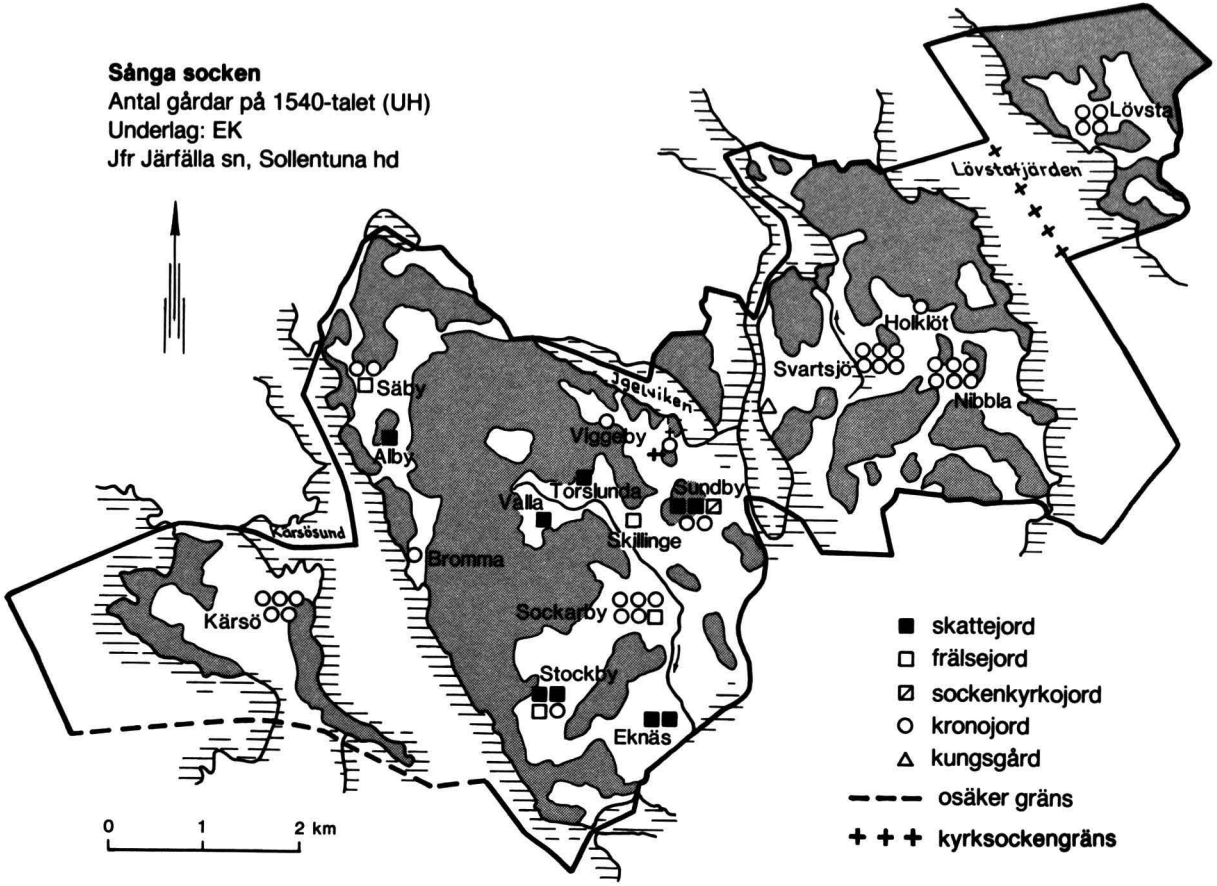
Sånga socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK
Jfr Järfälla sn, Sollentuna hd
Lövsta
Lövstasjön
Holkliot
Svartsjö
Nibbla
Säby
Igelviken
Viggeby
Alby
Törslunda
Sundby
Valla
Skillinge
Kärsösund
Bromma
Kärsö
Sockarby
Stockby
Eknäs
skattejord
frälsejord
sockenkyrkojord
kronojord
kungsgård
osäker gräns
kyrksockengräns
0
1
2 km

Alby

1452–54(?) *Alby* (C 11 f 2, odat) – 10 I, 6 b.
UH **1 sk**, 1:4.
1452–54(?) har kronan två landbor på 0:12, som vardera har 0:6 och räntar $4\frac{1}{2}$ pund korn och 0:$9\frac{1}{2}$ pn (C 11 f 2).
1511 upptas en skattebonde i skattegilleboken (Fb 6 s 266).
1566 har hemmanet utsäde till 5 pund och äng till 30 lass hö (UH 1566:4A).

***Birkeby**

Se Skå sn.

Bromma

1495 *Brwnmare, Brunmare* (B 19 nr 72, avskr), 1541 *Brømmare torp* (UH 1541:6), 1542 *Bromare torp* (UH 1542:3) – 10 I, 6 b.
UH 1541 **1 krt** (jt saknas).
1495 byter Påvel Kyle bort B till Järle i Valla mot jord i Säby; Påvel hade fått B, som tillhörde kronan, av riksföreståndaren i utbyte mot jord i Husby, Sättra och Stav, Färentuna sn (B 19 nr 72).
1511 betalar Pelle i Valla 0:0:0:18(?) vitepn för halva B torp (Fb 6 s 266).

Eknäs

1329 *in Eeknes* (DS 2752), 1450 *i Eekenæs* (SkSp 31/10) – 10 I, 6 b.
UH **2 sk**, 1:1:1:4, 1541 1:1:2 + 1:1:1:4; före 1566 har jorden taxerats om (jt från 1567): 0:6:1:2 + 0:6:1:2; jfr Stockby.
1540 (endast) **1 skuj** (jt saknas) till en av gårdarna i E. Summa jt 2:3:0:4 (1:4:2:4).
1329 ger Klemens och hans hustru Katarina 0:0:2 minus 0:0:0:5 i E och jord i Närlunda, Ekerö sn, till Stockholms helgeandshus mot att de får uppehälle i helgeandshuset för sin livstid (DS 2752).
1450 omnämns två bönder i E, Anund och Bengt, som nämdemän på Färingö ting (SkSp 31/10).
1452–54(?) har kronan 0:0:1, som räntar 2 spann korn och 0:0:0:13 pn (C 11 f 5). Följande skattebönder har jord i E, som de brukar som sina egna bol och betalar

skatt för: Peder i E har 0:7:½ och Peder Olsson 0:4½ (C 11 f 13). Skattebonden Peder Knutsson i Stockby har 0:0:½ 'småjord', som skulle ränta ½ spann korn till kronan men som legat öde i många år (C 11 f 12v).

1511 upptas två skattebönder i skattegilleboken (Fb 6 s 266).

Holklöt 1537 *Höölkelöd* (UH 1537:1), 1541 *Hilkelött* (UH 1541:6) – 10 I, 7 c; gårdsplats enl EK 700 m nordväst om Nibbla.

UH **1 krt** (jt saknas; öde 1540 och 1544); 1542–43 förlänt till Per smed, 1545–46 till Märta mjölkedeja.

***Kununxnes** 1355 *manerio nostro Kununxnes, alias dicto Swartasio* (DS 5112), 1357 *garþen Kunungznæs* (DS 5820), 1360 *datum Konungsnæs* (DS 6331) – jfr Svartsjö.

1355 utfärdar kung Magnus ett bytesbrev med Riseberga kloster från sin gård K, 'som även kallas Svartsjö' (DS 5112).

1357 överlåter kung Magnus till sin son Erik Stockholms slott med alla 'upplanden' ovanskogs utom Närke för två år framåt men undantar för sitt eget uppehälle 'gården K' med alla landbor, jord och köpegods jämte tre hundaren som har legat till gården (DS 5820). De tre hundarena är Trögd, Håbo och Bro med Färingö och Lovö (DS 5822).

1360 och 1361 utfärdar kung Magnus brev från K (DS 6331, 6493).

1367 utfärdar kung Albrekt av Mecklenburg flera brev från K (DS 7534–37).

Kärsö 1287 *curiam nostram in Kyærsø* (DS 941), 1452–54(?) *i Kersø* (C 11 f 17) – 10 I, 6 a – nu i Ekerö sn.

UH **5 klakl**, 1541 **5 kr**, 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6; 1567 0:6:1 + 0:6:1 + 0:6:1 + 0:6:1 + 0:6:1. Summa jt 3:6 (3:7:2).

1287 testamenterar hertig Bengt, biskop i Linköping, sin huvudgård på K med tillhörande torp och all fast och lös egendom på ön till Klara kloster (DS 941).

1288 utfärdar Bengt gåvobrev till Klara kloster på huvudgården K med tillhörande torp på ön etc och dessutom på jord i *Runhamer på Ekerö (DS 976).

1380 utfärdar kung Albrekt ett frälsebrev från Kärsösund (*in Kærsesund*) (SRP 1502).

1455 omnämns Olof i K som äldre man och vittne vid Färingö ting (RAp 29/1).

1495 omnämns tre bönder i K, Lars Didriksson, Lasse Matsson och Erik Erlandsson, som fastar vid Färingö ting (B 19 nr 72).

1538 hör de fem klosterlandborna till Stockholms hospital; de har tillsammans jordetalet 4:0 och en ränta av 1 läst 11 pund 6 spann korn, 10:0 avradspn, $2\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 5 pund smör, 10 höns, 75 ägg och 20 hästar; varje landbo ger dessutom 6 lass ved (UH 1538:2).

1566 har vardera gården utsäde till 3 pund och äng till 30 lass hö (UH 1566:4A).

Lövsta

1370 *i Løsta* (RAp 2/3, SRP 922) – 10 I, 7 c – nu i Järfälla sn.

UH **4 kr**, 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0. Summa jt 4:0.

1370 byter kung Albrekt till sig 4:0 i L 'i Järfälla socken i Sollentuna härad' av Nils Kettilsson (Vasa) (RAp 2/3, VFT II:8–9 s 151; se DMS 1:5 s 92).

1409 vidimeras 1370 års brev (SD 1167) och bekräftas genom att drottning Margareta förnyar bytet, nu med Kristiern Nilsson (Vasa) och Tord Bonde (VFT II:8–9 s 151, GiOV s 173 f).

1452–54(?) har kronan fyra landbor, som tillsammans har 4:0, '2 markland hava de i åker och äng, och 1 markland i skogarna och ett i fiskevattnen'; vardera landbon ger 3 pund korn och 1:0 pn i avrad (C 11 f 6v).

1566 är bönderna i L befriade från dagsverken för att de sköter färjetrafiken över till Svartsjö (UH 1566:4A).

Nibbla

1534 *Aff Nybele* (GR 9 s 79), 1537 *Nöbella, Nööbela* (UH 1537:1) – 10 I, 6 c.

UH **6 kr** (jt 1540–44), 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 + 0:5:1 +

0:5:1 + 0:5:1; 1542 0:5 + 0:5 + 0:5 + 0:5 + 0:5 + 0:5; två gårdar är öde 1566–68.
Summa jt 4:0 (3:6).

1566 har vardera gården utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund och äng till 10 lass hö (UH 1566:4A).

Prästgården 1358 *til prestaboleno i Sungæ* (DS 6022a), 1450 *Sunga prestaboole* (SkSp 31/10), 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2) – 10 I, 6 b; ursprungligt läge sannolikt strax nordost om kyrkan.

UH 1538 (endast) **1 ky** (jt saknas).

1358 och 1450 se Viggeby.

1538 sägs prästbordet ligga 'varken för öre eller örtug, det vet ingen göra reda på' (UH 1538:2).

***Sanby** 1310 ger fogden Kristierns från Öland söner och svärson 0:0:1 *in Sanby* till Gudmund (se Skillinge) (DS 1700; jfr Stockby 1322).

Skillinge 1200–talets mitt(?) *in Skaldungj* (VåKlJb f 60, avskr), 1310 *in Skiollunge* (DS 1700), 1452–54(?) *i Skællinge* (C 11 f 12, odat) – 10 I, 6 b – StO s 269 f.

UH **1 skuj**, 1541 **3 skuj**, 0:3 till Stockby + 1541 0:1:1 till Sundby + 1541 0:0:1 till Väsby, Skå sn; utjordarna är i årl t o m 1566 inräknade i resp hemmans jt.
1538 (endast) **1 ky**, 1:3, som brukas under prästbordet.
Summa jt 1:6 (1:7:2).

1200–talets mitt(?) har Fogdö kloster bytt bort 4 penningar i S till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 60).

1310 ger Kristiern, Erik och Likvid Kristiernssöner (Kristierns från Öland ätt) och deras svåger Nils Jonsson (Rickeby-ätten) 0:0:0:5 i S och jord i *Sanby och i Söderberga, Skå sn, till Gudmund för dennes mångåriga trogna tjänst hos deras far (DS 1700).

1325 och 1337 har Färentuna kyrka 0:0:1 (FäKyA LI:1).

1452–54(?) har följande skattebönder 'småjord' i S, vilka alla legat öde i många år och inte ger någon avrad: Lars Jordansson i Barsbro, Järfälla sn, har $0:0:2\frac{1}{2}$ –

Vernika i Sundby har 0:0:1 – Karl i Stockby har 0:0:1 1/2; landbon Hemming i Alby har 0:0:1 på Lasse galnes barns vägnar, men även denna 'småjord' har länge legat öde och ger ingen avrad till kronan (C 11 f 12, 12v, 13v).

Sockarby

1302 *in Syøkarlaby, curia Syokarlaby* (DS 1354), 1452–54(?) *i Siokarlaby* (C 11 f 9, odat) – 10 I, 6 b.

UH **5 kr** (jt 1540–44), 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0.
1 fr (Ivar Månsson /Liljeörn/), 1545 **1 aoe** (jt saknas). (1550 Tofta rd)
Summa jt 5:0.

1302 byter Guttorm Anundsson till sig 2:0 av Sko kloster mot lika mycket jord i Säby, Sko sn; han får klostrets tillstånd att för sin livstid bruka ytterligare 1:0 i S, varefter denna jord skall återgå till klostret (DS 1354). I klostrets jordebok samma år, där bytet refereras, kallas S 'huvudgård' (in curia nostra S) om 3:0 (SkoKlJb s 24, där S felaktigt identifierats med Sjökarby, Österåkers sn).

1307 byter Filip Ulfsson (Ulv) bort sin huvudgård S till Peter Jungfru mot dennes gård på Dävensö, Låssa sn (?DS 1542).

1325 har Färentuna kyrka 0:1, som dock avyttrats före 1337 (FäKyA LI:1).

1364 återdömer drotsen Nils Turesson (Bielke) till Filip Petersson (?i Bredsjö, Järlåsa sn) dennes gods i S, vilket kung Magnus fått i byte av Filip mot Husby, Husby-Långhundra sn; Filips innehav av ?Husby har hindrats i tre år, och han tilldöms dessa tre års avrad av S från dem som uppburit den; kung Albrekt stadfäster domen (?DS 7054–55, jfr DS 6868).

1452–54(?) har skattebonden Erik i S 0:5:2, som han brukar till sitt eget bol och betalar skatt för (C 11 f 12v).

1544 säljer Karin Axelsdotter (Tott) en gård, som räntar 5 pund korn och 2:0 pn, till Gustav I (se Väsby, Skå sn) (RAp 18/5).

1566 har vartdera kronohemmanet utsäde till 2 pund 6 spann och äng till 25 lass hö (UH 1566:4A).

Stockby

1200–talets början(?) *Stuckaby* (VåKlJb f 59v, avskr), 1322 *in Stokkaby* (DS 2336) – 10 I, 6 b.

UH **2 sk**, 1:2 + 1:0:2 med skuj i Skillinge.
1566 **1 sk**, 0:5 (jfr Eknäs).
$\frac{1}{2}$ **kr**, 0:3.
1 fr (Ivar Månsson /Liljeörn/), 1545 **1 aoe** (jt saknas). (1550 Tofta rd)
Summa jt 2:5:2 (3:2:2).

1200–talets början(?) har Fogdö kloster 2 örtugar (VåKlJb f 59v).

1322 testamenterar Gudmund Siggesson 0:0:1 i S och jord i Söderberga, Skå sn, till Vårfruberga kloster med villkor att han skall åtnjuta inkomsten av jorden under sin livstid (DS 2336).

1342 omnämns Anund i S som faste (DS 3638).

1355 byter kung Magnus till sig 0:0:10 minus 0:0:0:5 av Riseberga kloster (se Tuna, Skå sn) (DS 5112).

1452–54(?) har följande skattebönder jord i S: Peder Knutsson i S har 0:7$\frac{1}{2}$, som han brukar till sitt eget bol och betalar skatt för – Karl i S har 0:6:2$\frac{1}{2}$, som han sår under sitt eget bol och betalar skatt för – hustru Sigrid har dels 0:10, som skulle ge halv avrad, 3 pund och 6 spann korn, till kronan om jorden vore sådd, dels 0:1, som ger halv avrad, 3 spann korn, vilket kungen inte fått 'förrän nu' (C 11 f 12v, 13). Skattebonden Ragvald i Väsby, Skå sn, har 0:0:4 i S, som inte ger någon avrad till kronan (C 11 f 15v).

1511 upptas två skattebönder i skattegilleboken (Fb 6 s 266).

1544 säljer Karin Axelsdotter (Tott) en gård, som räntar 4 pund korn och 0:12 pn, till Gustav I (se Väsby, Skå sn) (RAp 18/5).

1566 anges utsäde och äng för byns gårdar enl följande (UH 1566:4A):

	utsäde	äng
sk (1:2)	4 pd 2 sp	35 lass
sk (1:0:2)	3 pd 3 sp	30 lass
kr (0:3)	12 sp	10 lass

Sundby

1200–talets början(?) *in Feringaeu. Sundby* (VåKlJb f 59v, avskr), 1342 *de Synby* (DS 3638), 1358 *i Sundby* (DS 6022a) – 10 I, 6 b.

UH **2 sk**, 1:0:2 med skuj i Skillinge från 1541 + 0:6.
1 skuj, 0:2:2, 1567 0:2:1, till kr nedan.
2 kr, 0:4, 1541 0:4:1:4 + 0:4:1 med skuj i S och från 1566 i Torslunda; jt 1540–44.
1 ky, 0:2:2, 1566 0:3:2:4.
Summa jt 3:4:1 (3:5:2).

1200–talets början(?) har Fogdö kloster $\frac{1}{2}$ öre (VåKlJb f 59v).

1342 omnämns Stenbjörn i S som faste (DS 3638).

1358 omnämns Jöns, Jöns och Nils i S som vittnen vid överenskommelse om skifte av jord i Viggeby (DS 6022a).

1451 säljer Nils i Sundby 0:6:0:4 till Pelle Pedersson (RAp 5/10).

1452–54(?) har följande skattebönder jord i S, som de brukar som sina egna bol och betalar skatt för: Vernika har 0:7:1 och Pelle Pedersson 0:6:$\frac{1}{2}$ (jfr ovan 1451); dessutom har Vernika 0:0:4, som ger halv avrad, $\frac{1}{2}$ pund korn, till kronan (C 11 f 12, 12v). Följande landbor har 'småjord' i S, för vilka de betalar avrad till kronan: Peder i Ekeby, Färentuna sn, har 0:0:4, som räntar $\frac{1}{2}$ pund korn – Ingevald i Husby, Färentuna sn, har 0:0:1, som räntar 1 spann korn – Jöns Nilsson i Munsö har 0:0:1, som räntar 1 spann korn (C 11 f 13v).

1511 upptas två (möjligen tre) skattebönder i skattegilleboken (Fb 6 s 266).

1538 har Sånga kyrka 0:0:8, som räntar 2 pund korn, 0:6 avradspn till både kyrkan och prästen, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn, 6 lass ved, 8 dagsverken, 2 förslor till kvarn och 4 hästar (UH 1538:2).

1566 anges utsäde och äng för byns gårdar enl följande (UH 1566:4A):

		utsäde	äng
sk	(1:0:2)	4 pd 2 sp	35 lass
sk	(0:6)	20 sp	25 lass
skuj	(0:2:1)	10 sp	10 lass
kr	(0:4:1:4)	2 pd	20 lass
kr	(0:4:1)	14 sp	18 lass

Svartsjö 1310 *Suartasio* (DS 1677), *apud curiam Swartasio* (DS 1678, avskr), 1488 *på Swartasyøø konungxgardh* (RAp 16/5), 1532 *i Bondhasuartesiö* (RAp 25/5) – 10 I, 6 b-c.

UH **6 kr** (jt 1540–44), 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7 + 0:7. Summa jt 5:2.

Från Svartsjö kungsgård daterar följande regenter brev: hertigarna Erik och Valdemar 1310 (DS 1677–78) – hertig Valdemar 1315 (DS 2027) – kung Magnus 1350 och 1355 (DS 4598, 5101–02; jfr *Kununxnes) – kung Albrekt av Mecklenburg 1366 och 1370 (DS 7351–52, SkSp 16/8); 1370 (22/8) även kungens ämbetsman Bo Jonsson (Grip) (SRP 950) – kung Erik av Pommern och drottning Margareta 1403 (SD 348) – marsken och riksföreståndaren Karl Knutsson (Bonde) 1440 och 1441 (SMR 1241, 1243, 1383), 1440 tillsammans med rikets råd (SMR 1239–40) – riksföreståndaren Sten Sture d ä 1488, 1500 och 1503 (RAp 16/5, BSH 4:172, 226); Sten vistas på S också 1492 (RAp 1/5) – Sten Sture d y 1513 och 1516 (SA nr 200, HSH 24 s 67, jfr SA nr 1306).

Riksföreståndaren Svante Nilsson vistas tillfälligt på S 1506, 1507 och 1508 (SA nr 766, 849, BSH 5:242), och hans hustru Metta Ivarsdotter (Dyre) bor där 1504–07 och 1511–12 (SA nr 218, 222 och 466 /odat/, 630, 634, 817, 954, 1189, 1220, BSH 5:393).

Gustav I vistas regelbundet på S from 1523 (GR 1 s 61 f).

1318 anvisar hertigarna Erik och Valdemar i sitt testamente inkomsterna under två år från sina huvudgårdar S, Algö, Hilleshögs sn, och Hammarö, Hammarö sn i Värmland, för att täcka testamentsgåvor (DS 2132).

1344 grundar hertiginnan Ingeborg, änka efter hertig Valdemar, ett kanonikat vid Uppsala domkyrka och ger bl a sin egendom i S, som hon ärvt efter sina barn (DS 3758, se DMS 1:2 s 221). 1345 ger Ingeborg ärkebiskopen fullmakt att byta bort godset S till kungen mot likvärdigt gods (DS 3881).

1345 byter kung Magnus på kronans vägnar till sig 5:0:8 i S och jord i *Birkeby, Skå sn, och i Degerby, Hillershögs sn, av ärkebiskopen, domprosten och en kanik, vilka är ombud för hertiginnan Ingeborg av Öland. I utbyte mot denna jord, som läggs till Uppsala öd, ger kungen tre husabyar i Uppland (se DMS 1:5 s 50). (DS 3975)

1441 ger kung Kristoffer S gård och all kronans egendom på Färingö och Lovö till drotsen Karl Knutsson (Bonde) och dennes hustru Katarina Karlsdotter (Gumsehuvud) i livstidsförläning utan krav på räkenskap eller avgift; efter deras död skall förläningen återgå till kungen (KrappSp 21/9, SMR 1472).

1446 håller Karl Knutsson bröllop i S (29/9) för sin dotter Kristina och Erik Eriksson (Gyllenstierna) (Karlskrönikan s 249 f).

1457 ger riksrådet i livstidsförläning till Karl Knutssons döttrar, jungfrurna Margareta och Magdalena, S med allt underliggande och Häradshammars socken i Östergötland med all kunglig ränta och rättighet; alla skattskyldiga bönder och kronolandbor i Svartsjö län och i socknen uppmanas utgöra sina årliga utskylder etc till jungfrurna och deras ämbetsmän (RAp 15/3).

1479 stadfäster riksföreståndaren Sten Sture och riksrådet sitt tidigare brev till Magdalena Karlsdotter (Bonde) och hennes make Ivar Axelsson (Tott) på förläning av kronans gård S och 'alla de skattebönder och kronogods där underligga' och 'med all kunglig ränta, rättighet och kronans årliga skatt och utskylder'; förläningen ges för Magdalenas livstid utan krav på räkenskap och avgift, och efter hennes död skall den återgå till kronan (RAp 24/6).

1480–81 ges uppgifter om S i den uppbörds- och utgiftsbok för Färingön m m som för Ivar Axelsson och Magda-

lena upprättats av deras fogde på S, Holmger (C 10; fogdens namn framgår av notis f 7v; jfr Lisselby, Hilleshögs sn): 1480 betalas lön i pengar till Peter fiskare och Hans fiskare samt till Olof murmästare för en ugn han murat i 'borgarstugan' (f 3v); 1481 betalas lön i spannmål till Olof smed i Stockholm för smide till murankare och diverse smide som behövdes på gården (f 4v), lön i pengar till en timmerman som reparerade kvarnen på S och till två timmermän som tälgde bjälkar och bräder 'här uppå gården' (f 7, 7v). 1481 har fogden köpt bl a två armborst 'till gårdens behov' (f 8). Detta år uppges att i åkrarna sått 19 pund 3 spann och att gårdens avel (= skörd) givit 4 läster 3 pund 6 spann råg och korn och 12 spann vete (f 5, 5v).

1481 får Ivar Axelsson och Magdalena kronans län Åkerbo härad i Östergötland i livstidsförläning för de stora utgifter Ivar haft i rikets tjänst, bl a med att 'kosteliga' bygga, mura och förbättra kronans slott Stegeborg och kronans gård S (BSH 4:52).

1487 svarar Ingeborg Åkesdotter (Tott), Sten Stures hustru, på förfrågan från Magdalena Karlsdotter att hon talat med sin herre om de förläningsbrev som Magdalena har angående S och Åkerbo härad; Sten har meddelat Magdalenas skrivare Erik att han inte ensam kan besluta i ärendet utan att saken skall tas upp på ett möte i Arboga i februari, då Magdalena skall vara närvarande (KrappSpp 28/12).

1497 ger kung Hans med riksrådets samtycke bl a Färingö med kungens och kronans gård S till Sten Sture i livstidsförläning; efter Stens död skall förläningen återgå till kronan (FMU 4768).

1505 ger riksrådet i livstidsförläning till riksföreståndaren Svante Nilsson S gård 'med all Färingön, som därtill ligger' och Raseborg med tillhörande län i Finland. Förläningen ges utan något krav på avgift eller räkenskap och som ersättning för den skadegäld Svante fått i kronans tjänst under ryska fälttåget 10 år tidigare. Efter Svantes död skall hans hustru och barn (den som lever längst) behålla förläningen i 20 år. (FMU 5150)

1527 meddelar Gustav I sin fodermarsk Nils Boye att det inte är lämpligt att hålla borgläger på S och Gripsholm, eftersom där pågår byggnadsarbeten (GR 11 s 277).

1532 omnämns en bonde, Anders Persson, i Svartsjö by ('Bondesvartsjö') som nämndeman på Färingö ting (RAp 25/5).

1540 uppmanar Gustav I kronans bergsmän i Vånga, Tjällmo, Godegårds och Hällestads snr i Östergötland att vara Axel Eriksson (Bielke) behjälpliga att vid dessa stålberg utvälja så mycket gott utsmitt stål som där kan finnas till myntets behov. Tre eller fyra av bergsmännen skall föra stålet till Svartsjö gård, 'där vi nu hava vårt mynt ståndandes' och där de skall få betalning. Den bästa stålsmed som Axel kan uppbringa skall ofördröjligen bege sig till S. (GR 13 s 174 f).

1542 befaller kungen Erik Fleming, Jon Olofsson (Gyllenhorn) och Ture Pedersson (Bielke), vilka har ansvaret för Stockholms slott, att de p g a det inrikespolitiskt oroliga läget skall låta flytta myntet från S, som är 'ett öppet näste', till Stockholms slott. Kungen litar inte på myntsvennerna vid S utan misstänker att de kan rymma till Dalarna eller någon annanstans med kronans silver och pengar. (GR 14 s 240).

1543 befaller kungen kamreraren Eskil Mickelsson att skicka silvermalm till S, där den skall smältas och 'tillpyntas' (GR 15 s 251).

1544 uppmanar kungen ståthållaren Botvid Larsson i Stockholm att ta emot prover från myntet på S och förvara dem noga (GR 16 s 371).

1555 redovisas åkrar, ängar och fisken i räkenskaperna för Svartsjö gård — **åkrar**: *Kornbodgerdet*, 'Björkebygärdet' (jfr *Birkeby, Skå sn) samt *Trägårdtz och Ryie vreter* (för utsäde och skörd se nedan) — **ängar**: *Stoor engen, Hesleengen, Stoch enghenn, Höghammars engh* (jfr Väntholmen, Hilleshögs sn, 1555) och *Tegellhaghann* — **fisken**: katsestånd i Svartsjöviken (*Suartziö vikenn* 10 I, 6 b) 'om fiskleken och sommaren', 'braxnenätestånd' i Svartsjöviken 'om våren uti braxneleken', svepnot i Lövstafjärden (*Löstada fierdhen*) 'och

annorstädes uti viken om sommaren', vinternot som dras på Lövstafjärden, Törnbyviken (*Törneby och...vikar* 10 I, 5 b) och gårdens vikar och 'uti insjön på Munsön, nämligen Snorran (*Snörronn* 10 I, 7a)', sikfisket med nät på Björkfjärden (*Börckiofjerd.../?/*) 'om allhelgonatid', lakekatsar utanför *Biörnnäss*(?) (Björnäset, ca 500 m norr om Svartsjö slott) 'uti viken', rudsjön vid 'Bonde-Svartsjö som dras med not allenast till KMt:s behov' samt "Longetöge nothen" 'om våren uti fiskleken på fjärdarna, och om sommaren både uti viken och fjärdarna' (UH 1555:19).

"Kornbodgerdet", utsäde och skörd (1555):

	utsäde		skörd		
vete		6½ sp		6 pd 2½ sp	
råg	11 pd	4 sp	9 läster	7 sp	
korn	3 pd		1 läst	10 pd 2 sp	1 fj
summa	1 läst 3 pd	2½ sp	11 läster	5 pd 3½ sp	1 fj

1566 har vardera gården i S by utsäde till 18 spann och äng till 20 lass hö (UH 1566:4A).

Kronoegendomen Svartsjö omfattar all den mark som ingick i de två stora egendomar (Svartsjö och *Birkeby, tillsammans 10:0) som kung Magnus 1345 bytte till sig och kronan från hertig Valdemars änka. *Kununxnes* är uppenbarligen namnet på den omkr 1350 nybyggda kungsgården, som sannolikt uppförts nära sjön, på den udde där nuv Svartsjö slott ligger, och på mark som bör ha tillhört det ursprungliga Svartsjö. Stamfastighetens namn, som har gammal hävd, blir efter några års konkurrens med det nya namnet "Kununxnes" fr o m 1360-talets slut kungsgårdens namn.

Under senmedeltiden (och även senare) består egendomen av två skilda delar: dels kronans landboby Svartsjö (= nuv Svartsjö kungsgård), som ofta kallas 'Bonde-Svartsjö' och som redovisas i jordeböckerna, dels den egentliga kungsgården Svartsjö, som inte redovisas i jordeböckerna. Kungsgårdens (avelsgårdens) jord består huvudsakligen av byn *Birkebys jord.

Säby (nu Sånga-Säby) 1450 *i Sæby* (SkSp 31/10), 1514 *Øffresæby* (RAp 16/8) – 10 I, 6 b.

UH **2 skuj**, 0:2:1:4 till Valla + 0:0:2 till Högby, Färentuna sn; utjordarna är tom 1566 inräknade i resp hemmans jt.
1540 (endast) **1 skuj**, 0:1:0:4 med okänd ägare.
2 kr, 1:1 (Övre S, öde 1555–56) + 0:6:1:4, 1567 0:6 (öde 1540).
1 fr, 1543 **1 kr**, 1:1, 1562 **1 fr**, 1:1:2:4 (1562 Hans Kyle).
1540–59 **1 aoeuj**, 0:2 (Övre S, jt 1543). (1543–45 Asknäs rd, 1550 Tofta rd)
Summa jt 3:6:2:4 (3:4).

Säby kan beläggas som sätesgård för Lars Matsson (stjärna) 1450 (SkSp 31/10) – Mats Larsson (stjärna) 1472 (se nedan) och 1487 (RAp u d) – Erik Matsson (stjärna) 1514 (RAp 16/8) men säkert redan 1509, då han skriver sig 'på Färingö' (RAp 8/6).

1452–54(?) har kronan 0:12, som är delade på tre lika stora delar: på $\frac{1}{2}$:0 sitter en landbo som räntar 3 pund korn och 0:6$\frac{1}{2}$ pn, $\frac{1}{2}$:0 brukas av Bengt länsman och ger samma avrad, $\frac{1}{2}$:0 brukas av Lars Matsson (se ovan) och ger samma avrad. Dessutom har kronan en gård i S om 0:5, som räntar 3 pund 6 spann korn och 1:0:0:3 pn. (C 11 f 2)

Följande skattebönder har jord i S, som de brukar till sina egna bol och betalar skatt för: Simon i Högby, Färentuna sn, har 0:1 och Bengt länsman har 0:5; Ragvald i Degerby, Hilleshögs sn, har 0:0:1 'småjord' i S, som räntar 1 spann korn till kronan (C 11 f 10, 10v, 12).

1472 ger Mats Larsson sin gård S i morgongåva till sin hustru Gertrud Pedersdotter (RAp 20/1).

1495 byter Järle i Valla bort jord i S till Påvel Kyle (se Bromma): dels 0:0:3$\frac{1}{2}$ 'i den östra åkern vid den västra fåran(?)', dels 0:0:3$\frac{1}{2}$ 'i knapers åker vid den västra fåran(?)'; jordstyckena räntar vardera 7 spann korn och 0:0:5:7 pn resp 0:0:5:6 pn (B 19 nr 72).

1514 säljer Erik Matsson (stjärna) med sin hustru Kristinas samtycke 2 punds årlig kornränta i sin sätesgård Övre S till Mariefreds kloster med rätt till återlösen (RAp 16/8).

1524 säljer Cecilia Stensdotter i Ekeby, Skå sn, änka efter Erik Matsson, sitt gods Övre S om 0:13:2, som är hennes morgongåva av Erik och som räntar 10 pund 2 spann korn och 2:7 pn, till Erik Kyle, som är rätt bördeman därtill (UUBp 10/3).

1531 har Gustav I en gård i Övre S, som räntar 2 pund korn och som han köpt av Gripsholms kloster (Kättsta rd) (K 1, 1531 f 14v, AoE 29 A).

1532 byter Erik Jönsson i Söderby, Munsö sn, till sig 0:0:1 i Övre S (se Lindö, Lovö sn) (RAp 25/5).

1551 intygar fem personer från Skå och Sånga socknar att Erik Matsson i Övre S, vilken dog på Ekeby i Skå sn, inte hade någon närmare arvinge än sin morbror Bengt Persson i Torsätra, Västra Ryds sn (Rött nr 254).

1559 upptas i Gustav I:s jordebok en utjord i Övre S (se ovan 1531) med marg-ant att Hans Kyle har den (AoE 29 A).

1560 (omkr) upptas bland kungens arv och eget en gård i Övre S, som räntar 4 pund korn och 2:0 pn mm; enl marg-ant har den vederkänts från Erik Kyle men återgått till Hans Kyle 1562 (AoE 13, odat).

1562 har frälsehemmanet utsäde till $3\frac{1}{2}$ pund och äng till 25 lass hö (FoR 2).

1566 har det andra kronohemmanet (0:6:1:4) utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund och äng till 13 lass hö (UH 1566:4A).

Torslunda 1200–talets början(?) *Thorslundum* (VåKlJb f 59v, avskr), 1452–54(?) *i Torslundom* (C 11 f 12, odat) – 10 I, 6 b.

UH **1 sk**, 1:3:1:4.
1566 **1 skuj**, 0:0:1:4 till Sundby.
Summa jt 1:3:1:4 (1:4).

1200–talets början(?) har Fogdö kloster 2 örtugar, som omkr 1200-talets mitt (efter 1233) byts bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 59v, 60).

1452–54(?) har följande skattebönder 'småjord' i T som legat öde i många år: Lars Jordansson i Barsbro, Järfälla sn, har 0:½ och Vernika i Sundby 0:1; landbon Hemming i Alby har 0:0:1 på Lasse galnes barns vägnar, men även denna 'småjord' har länge legat öde och ger ingen avrad till kronan (C 11 f 12, 13v).

1566 har hemmanet utsäde till 5 pund och äng till 40 lass hö (UH 1566:4A).

Valla

1340–talet(?) *de Valrim* (FäKyA LI:1, avskr), 1358 *i Wallom* (DS 6022a) – 10 I, 6 b; gårdsplats ca 600 m sydväst om Torslunda (GeomJb A 1 s 65 f).

UH **1 sk**, 1:0 med skuj i Säby och 1542–44 i Ilända, Färentuna sn.

1340–talet(?) är Barkvid i V närvarande vid gränsläggning (se Nora, Färentuna sn) (FäKyA LI:1, odat).

1358 omnämns Hvit i V som vittne vid överenskommelse om skifte av jord i Viggeby (DS 6022a).

1452–54(?) har skattebonden Lars Jordansson i Barsbro, Järfälla sn, 0:5½, som ger halv avrad, 20 spann korn, till kronan (C 11 f 12).

1532 byter Erik Jönsson i Söderby, Munsö sn, till sig 0:0:8 (se Lindö, Lovö sn) (RAp 25/5).

1566 har hemmanet utsäde till 3½ pund och äng till 30 lass hö (UH 1566:4A).

Viggeby

1358 *i Vikby* (DS 6022a), 1370 *i Viby* (RAp 2/3), 1450 *i Wigbi* (SkSp 31/10) – 10 I, 6 b.

UH **1 kr**, 0:5 (jt 1540–44; öde från 1567).

1358 ger Ingeborg Jonsdotter (Rickeby-ätten) sitt tillstånd för kyrkoherde Lars i Sånga att lägga 0:0:4½, som tillhör Sånga kyrka, och 0:5, som tillhör Sånga prästbol, tillsammans i en åker; jorden låg förut 'omkring hela byn'. Ingeborg, som kallar V 'min by', skall behålla 'ett vretaland jord', som är hennes enskilda. Skog och fiskevatten skall ligga i de lägen som de tidigare haft, men ängen skall läggas i ett stycke, såsom åkern nu är lagd. Ingeborgs arvingar eller efterkommande skall inte ha rätt att göra något nytt skifte i V, varken med kyrkan eller kyrkoherden. (DS

6022a) Brevet tyder på att V:s jord tidigare låg i tegskifte.

1370 byter kung Albrekt till sig 0:9½ av Nils Kettilsson (Vasa) (RAp 2/3, VFT II:8–9 s 151; se DMS 1:5 s 92).

1409 förnyas 1370 års byte (se Lövsta).

1450 tilldöms Sånga prästbol vid Färingö ting ett 'fjälleland' i V, sedan kyrkoherden kärat till kung Karl Knutsson, vilken rannsakat kyrkoherdens brev och bevisning och befallt sin fogde på Svartsjö, Magnus Djäkn, att återge det som med rätt tillhörde kyrkoherden. Häradshövdingen i Bro har utsett en tolvmannanämnd från Färingön, vilken rannsakat gränsmärkena ('bolstada märke'). (SkSp 31/10)

Adelsö socken

1314 *De Alsnø* (DS 1946, avskr).
1324 *parochia Alsnø* (DS 2474).
1376 *i Alsnø sokn* (RAp 27/10, SRP 1227).

Omfattning: Socknen hade samma omfattning som den nuvarande socknen (1950).

Kyrkan: En gråstenskyrka bestående av rektangulärt långhus och smalare kor med absid byggdes vid 1100-talets slut, sannolikt som gårdskyrka vid Adelsö (Alsnö) kungsgård. Sakristian, av gråsten, med ursprungligt tegelvalv byggdes troligen på 1300-talet. Under 1400-talets förra hälft tillkom västtornet och senare under detta sekel byggdes ett vapenhus av timmer framför kyrkans sydportal. Vid 1400-talets mitt slogs tegelvalv i vapenhuset och troligen också i tornrummet. I slutet av 1400-talet revs det gamla koret och ersattes av ett nytt, rakslutet kor, vars sydmur är i liv med

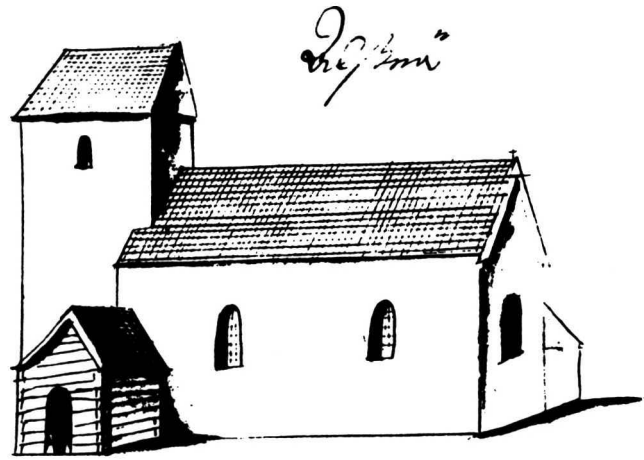

Adelsö kyrka, avritad av Johan Hadorph 1676–80 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1540 (1569)

	sk		kr		krt		ky		se		(kla)kl		(kla)klt		aoe		aoet		fr		frt	
Bergby	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	–	–	–	–	–	–
Björkö	1	(1)	1	(1)	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Bollnäs	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)
Dalby	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(2)	–	–	–	–	–	–
Gredby	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Grindby	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Hallsta	–	–	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Hanmora	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–
Hovgården	–	–	3	(3)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kunsta	–	–	2	(0)	–	–	–	–	–	–	0	(2)	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–
Kurön	–	–	–	–	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Lindby	–	–	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Lundkulla	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Mälby	–	–	4	(4)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Prästgården	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Stenby	1	(0)	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	2	(3)	–	–
Stenkulla	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–
Sättra	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	0	(1)	1	(1)	–	–	–	–	–	–
Tofta	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	–	–	–	–	–	–
Summa	4	(7)	17	(15)	1	(1)	2	(2)	1	(1)	0	(2)	0	(1)	10	(11)	2	(2)	5	(5)	0	(1)

Dessutom redovisar längderna: *kyuj:* Stenby 1 (0).

Jordetal för olika jordnaturer 1540

	sk	kr	ky[1]	se	fr[2]	summa jt
Bergby	–	0:2:2	–	–	1:6:1	2:1
Björkö	1:4:0:4	0:3:1	–	1:4	1:0	4:3:1:4
Bollnäs	–	–	–	–	0:1	0:1
Dalby	0:2:2	–	–	–	1:1	1:3:2
Gredby	1:0:1	–	–	–	0:5	1:5:1
Grindby	–	0:6:2	–	–	–	0:6:2
Hallsta	–	0:6:2	–	–	–	0:6:2
Hovgården	–	3:0	–	–	–	3:0
Kunsta	–	2:0[3]	–	–	0:4	2:4
Lindby	–	0:6:2	–	–	–	0:6:2
Lundkulla	–	0:4	–	–	–	0:4
Mälby	–	1:5:1	–	–	–	1:5:1
Prästgården	–	–	0:4	–	–	0:4
Stenby	1:1	–	1:0:0:4	–	1:4	3:5:0:4
Sättra	–	0:1[3]	–	–	0:3[4]	0:4
Tofta	–	–	–	–	3:0	3:0
Summa	4:0:0:4	10:4:1	1:4:0:4	1:4	10:0:1	27:5

[1] jt från 1538, [2] inkl aoe; dessutom torpen Hanmora och Stenkulla, som inte åsatts jordetal, [3] redovisas 1538 som klakl, [4] jt från 1543

långhusmuren. Samtidigt breddades triumfbågen. Det nya koret har ursprungligt tegelvalv och östfönster – i fönstrets glasmålningar fanns ännu på 1600-talet ärkebiskop Jakob Ulfssons, Sten Sture d ä:s och Gustav Karlssons (Gumsehuvud) vapenbilder. 1823 gjordes en omfattande renovering av kyrkan, varvid vapenhuset revs, sydportalen sattes igen och ny ingång i väster togs upp. Kyrkan restaurerades 1953. Av kyrkans medeltida inventarier har endast bevarats en dopfuntscuppa av sandsten från 1200-talets mitt eller senare del, ett processionskrucifix från 1300-talets förra del och ett krucifix som tillhört ett altarskåp från 1400-talets slut, troligen tillverkat i Bernt Notkes verkstad i Stockholm. Invändiga mått cirka 17,5 x 6–7 m (långhuset cirka 9,5 x 7 m). (SvK U VI:1, Bonnier)

Kyrkby: Hovgården (Adelsö).

Klockskatten 1531 inbringar 3 lödiga mark och 3 lod silver till kronan (Källström s 148). 1545 indras följande kyrksilver till kronan: en förgylld monstrans (10 lödiga mark, 7 lod) och tre oförgyllda krismakar ($10\frac{1}{2}$ lod) (Källström s 148).

Runstenar: U 1 (skadad) och 2 (försvunnen) Adelsö kyrka, U 3 Alsnöhus (fragment), U 4 Björkö (nu i SHM), funnen vid Borg, U 5–9 Björkö

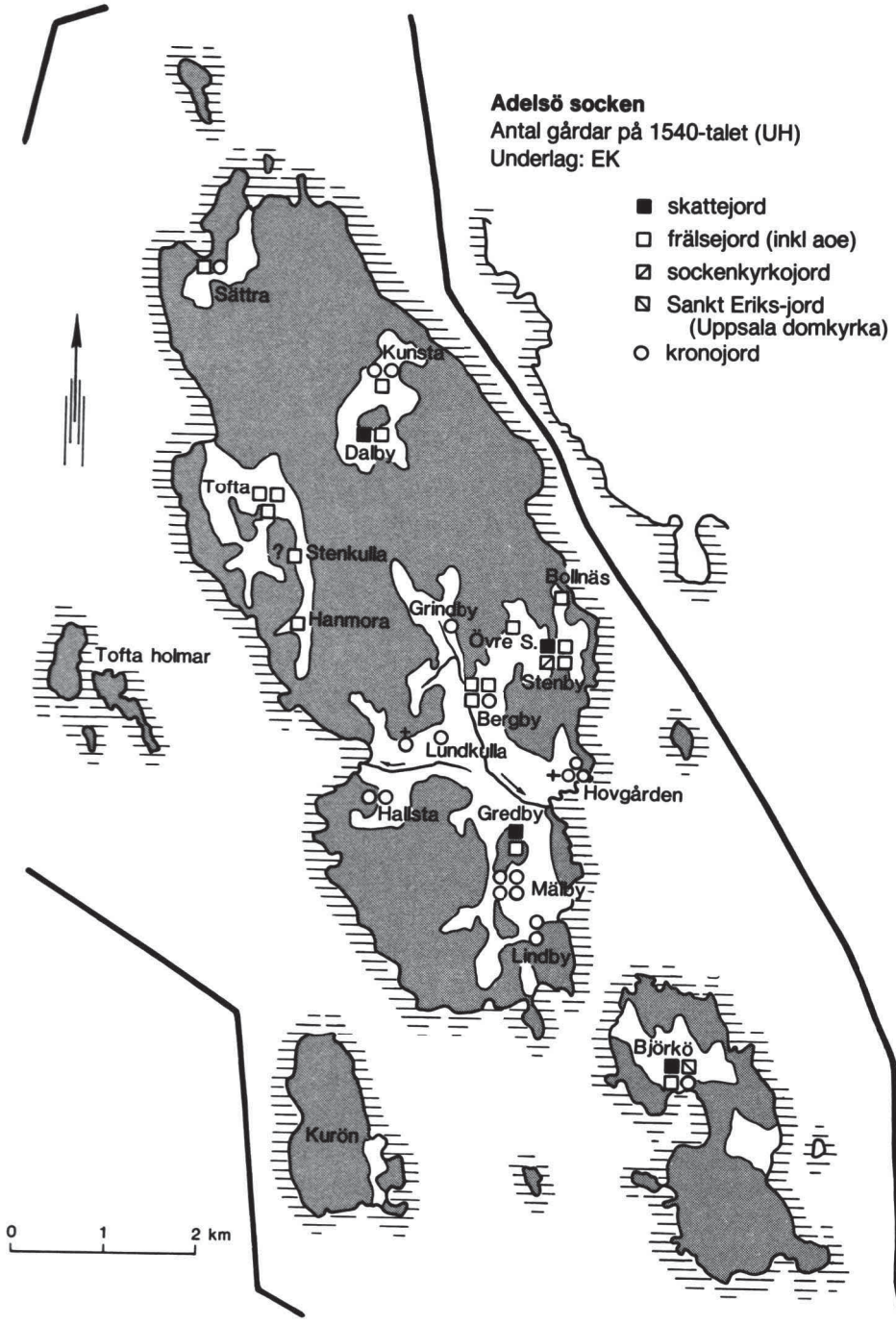
Adelsö socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK
skattejord
frälsejord (inkl aoe)
sockenkyrkojord
Sankt Eriks-jord (Uppsala domkyrka)
kronojord
Sättra
Kunsta
Dalby
Tofta
Stenkulla
Hanmora
Grindby
Bolinäs
Övre S.
Stenby
Bergby
Lundkulla
Hovgården
Hallsta
Gredby
Mälby
Lindby
Björkö
Kurön
Tofta holmar
0
1
2 km

(samtliga fragment, U 7–9 nu i SHM), U 10 Dalby och 11 Hovgården (skadad). Stenarna U 1, 4, 5 och 10 är av sandsten.

Administrativ indelning, judiciella och **kyrkliga förhållanden** samt **jordetal** se inledningen.

Jfr AF 1:1 s 128, AL 1 s 167 f, SU s 352 f.

Alsnö Se Hovgården.

Bergby 1344 *Bergby* (DS 3837), *in Biærghby* (DS 3838), 1449 *i Bergby* (RAp 26/3) – 10 H, 6 j.

UH **1 kr**, 0:2:2, 1566 0:2:0:6 (öde 1543–44 och 1566–68).
1544–51 **1 kyuj** (jt saknas) till Stenby.
3 aoe, 0:5:2, 1543 0:5, 1550 0:5:2 + 0:4:2, 1550 0:6 + 0:4, 1553 0:7. (Tofta rd)
Summa jt 2:1 (2:4:2:6).

1344 har ärkebiskopsbordet under Munsö huvudgård 0:0:1:1, som räntar 2 spann korn (efter stockholmsspannen) och 0:0:2 pn (se Munsö, Munsö sn) (DS 3837). Uppsala domkyrkas fabrica har 0:0:2:9 (DS 3838).

1449 återköper Karl Knutsson 0:14:1 (se Tofta) (RAp 26/3).

1457 upptas i Karl Knutssons jordebok tre gårdar om tillsammans 0:14:1(?), som tillsammans räntar okänd mängd korn, 0:14:1 pn, 6 höns, 30 ägg och 3 mälarsikar (C 7 f 4).

1473 ärver Magdalena Karlsdotter (Bonde) tre gårdar, varav den ena räntar $3\frac{1}{2}$ pund korn och 0:0:17 pn, den andra 3 pund och 0:0:14 pn och den tredje $2\frac{1}{2}$ pund och $\frac{1}{2}$:0 pn; varje gård räntar dessutom 1 får, 2 höns, 10 ägg och 1 mälarsik (se Tofta) (C 8 f 15v).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson 0:14:1 (se Tofta) (RAp 23/4).

1495 (?) har Sten Sture d ä tre gårdar, varav en om 0:5:2 räntar 3 pund 3 spann korn och 0:5:2 pn, de övriga två om tillsammans 1:0:2 räntar $4\frac{1}{2}$ pund 3 spann korn och 1:0:2 pn; vardera gården räntar dessutom 0:3 dagsverkspn, 1 får, 2 höns, 10 ägg och 1 sik (SSJb 1515 f 14).

1526 se Tofta.

1531 upptas i Gustav I:s jordebok tre gårdar (Tofta rd) med jordetal och ränta enl följande (K 1, 1531):

jt	avrad korn	avrad pn
½:0	18 sp	½:0
0:5:2	3 pd 2 sp	0:5:2
0:0:14	21 sp	0:0:14

Varje gård räntar i övrigt som 1495(?).

1559 anges utsäde och äng för arv och eget-hemmanen enl följande (AoE 29 A):

	utsäde	äng
1. (0:5:2)	14 sp	14 lass
2. (0:6)	2 pd	16 lass
3. (0:7)	19 sp	24 lass

De har gott mulbete, utrymme och 'torveskog'. Enl jordeboken 1550 har hemmanen även litet fiskevatten, och utsädet för de två första anges till 2 pund 1 spann resp $2\frac{1}{2}$ pund – för det tredje saknas uppgifter (SöH 1550:5).

1566 har kronohemmanet utsäde till 13 spann och äng till 15 lass hö (UH 1566:4A).

Björkö 1324 *in Bierkø* (DS 2474), 1344 *in Biærkø* (DS 3838), 1326 *i Biörkö* (DS 6605, avskr), 1498 *uppa Birkøø* (RAp 1/7) – 10 H, 6 j.

UH **1 sk**, 1:2:2:4, som brukas av två bönder 1540–44 och från 1551.
1540–46 **1 skuj**, 0:1:1 till Stenby.
1 kr, 0:3:1, 1542 0:3:2, 1567 0:3:1, med kruj nedan från 1548.
1548 **1 kruj**, 0:0:1 (jt från 1566).
1 se, 1:4, 1567 0:4:1. (Sanda rd)
1 fr, 1:0; i en marg-ant 1551 sägs jorden vara lagd under arv och eget.
Summa jt 4:3:1:4 (3:2:2:4).

1324 byter Olof Brun bort 0:5 till ärkebiskop Olof (se DMS 1:2 s 48) (DS 2474).

1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:5 (DS 3838).

1362 byter Anders Naglason bort 0:0:10:12½ ('0:0:11 minus 0:0:0:2½' – 15 pnl/örtl) i B och jord i Häringe och Östnora, Västerhaninge sn, till Nils Turesson (Bielke) mot jord i Hammersta, Ösmo sn (DS 6605, avskr).

1376 har domkyrkans fabrica en landbo med 0:5, som räntar 5 pund korn och 5:0 pn (D 1 s 9).

1415 erhåller Peter Ulfsson (Roos af Ervalla) tre gårdar vid arvskifte efter sin far Ulf Jonsson (SD 2123).

1417 har domkyrkans fabrica uppburit 4½ pund korn och 0:13:1 pn (UpDkyR).

1497–1536 har domkyrkan en landbo, som räntar 3½ pund korn (från 1535 3 pund 2 spann) och 0:12 pn (Trögds rd) (UpDkyR).

1498 säljer Jöns Ulfsson (Roos af Ervalla) två gårdar, som tillsammans räntar ½ läst korn och 0:12 pn, till Sten Turesson (Bielke) med rätt till återköp (RAp 1/7).

1544 har St Erikshemmanet utsäde till 20 spann, äng till 20 lass hö, vedskog, mulbete och fiskevatten (UH 1544:4).

1566 anges utsäde och äng för tre av byns gårdar enl följande (UH 1566:4A):

	utsäde	äng
sk	44 sp	40 + 40 lass
kr	?	11 lass
se	2 pd 6 sp	15 lass

1569 upptas i Brita Jönsdotters (Roos af Ervalla) jordebok en gård, som räntar 6 pund korn, 2:0 pn och 1 pund sik (Vrå rd, se DMS 1:6 s 154) (TidöA 499).

På Björköns nordvästra del finns lämningarna efter handelsplatsen/staden *Birka*, som ägde bestånd under 800- och 900-talen (se ovan s 24). Den omnämns dels i Rimberts biografi över missionären Ansgar: *ad portum ..., qui Byrca dicitur* (SRS II:1 s 192), dels i Adams av Bremen berättelse

om Ansgars mission i Sverige (första boken): *Bircæ opidi* (SRS III:1 s 156). Namnformen Birka är en latinisering av ett fornsvenskt "Birkø" (Björkö), dvs öns namn. Rimberts biografi (Vita Ansgarii) är författad på 860-talet och Adams historia (Gesta Hammaburgensis Ecclesiæ Pontificum) på 1070-talet, men de äldsta bevarade handskrifterna är av yngre datum (900-talet resp omkr 1200).

I ett tillägg (skolion nr 138) till kapitel 29 av fjärde boken i Adams historia berättas att biskop Adalward på väg från Sigtuna besökte Birka (omkr 1060), som då var helt öde; knappt några spår av samhället syntes (SRS III:1 s 173).

Bollnäs

1541 *Bolleness* (UH 1541:6) – 10 H, 7 j.

UH **1 fr**, 1552 **1 frt**, 0:1, (1562 ?Gabriel Kristersson /Oxenstierna/); jfr Stenby, på vars mark B är upptaget.

Dalby

1449 *i Taalby* (RAp 26/3), 1457 *i Talby* (C 7 f 4) – 10 H, 7 j.

UH **1 sk**, 1543–51 **1 skuj**, 0:2:2 till Stenby 1543–50; jorden ingår från 1552 i aoe nr 2 nedan.
1 aoe, 1543 **2 aoe**, 1:1, 1550 1:0 + 1543 0:4, 1559 1:0. (Tofta rd)
Summa jt 1:3:2 (2:0).

1449 återköper Karl Knutsson 0:9:1 (se Tofta) (RAp 26/3).

1457 upptas i Karl Knutssons jordebok en gård (med okänt jordetal), som räntar 4 pund korn, 1:0(?) pn, 1 får, 2 höns och 10 ägg (C 7 f 4).

1473 ärver Magdalena Karlsdotter (Bonde) en gård, som räntar 4 pund korn, 1:0 pn, 1 får, 10 ägg, 2 höns och 1 mälarsik (se Tofta) (C 8 f 15v).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson 0:9:1 (se Tofta) (RAp 23/4).

1495 (?) har Sten Sture d ä en gård om 0:9:1, som räntar 4 pund korn, 1:0 pn, 0:3 dagsverkspn, 1 får, 2 höns, 10 ägg och 1 sik (SSJb 1515 f 14).

1526 se Tofta.

1531 upptas i Gustav I:s jordebok en gård om 0:9 (ränta = 1495; Tofta rd) (K 1, 1531).

1559 har arv och eget-hemmanen vartdera utsäde till 3 pund, äng till 20 lass hö, gott mulbetsutrymme och något fiskevatten (AoE 29 A, SöH 1559:1, 1559:18).

Gredby 1300 *Grytby* (?DS 1319), 1452–54(?) *i Gredby* (C 11 f 17), 1540 *Gridby* (UH 1540:11) – 10 H, 6 j.

UH **1 sk**, 1:0:1.
1 fr, 0:5.
Summa jt 1:5:1.

1300 stadfäster Filip Björnsson och Sigmund Keldorsson (tre klöverblad) sin far resp svärfar Björn sångares gåva av 0:5 i byarna G och ?Hallsta till hans tjänarinna Kristina eller hennes son Ingevald (?DS 1319).

1452–54(?) omnämns landbon Henrik i G (se Stav, Färentuna sn) (C 11 f 17).

1469 skänker Jöns i Horn, Överenhörna sn, och hans hustru Birgitta ett 'lantgods' G, som räntar $\frac{1}{2}$ läst 2 spann korn och 1:0:1 pn, till Stockholms bykyrka med förbehåll att de skall behålla jorden under sin livstid; efter bägge deras död skall jorden övergå till kyrkan (StJb s 353).

1562 har frälsehemmanet utsäde till 2 pund och äng till 30 lass hö (FoR 2).

1566 har skattehemmanet utsäde till 3 pund och äng till 50 lass hö (UH 1566:4A).

Grindby 1540 *Gryndby* (UH 1540:11) – 10 H, 6-7 j.

UH **1 kr**, 0:6:2, 1567 0:5:1 (öde 1567–68).

Hallsta 1300 *Olafstæ* (?DS 1319), 1540 *Hallesta* (UH 1540:11) – 10 H, 6 j.

UH **2 kr**, 0:3:1 + 0:3:1. Summa jt 0:6:2.

1300 se Gredby.

1566 har vardera gården utsäde till 10 spann och äng till 16 lass hö (UH 1566:4A).

Hanmora 1515 *Hanemoræ* (SSJb 1515 f 14v), 1531 *Hanamora* (K 1, 1531) – 10 H, 6 j.

UH **1 aoet**. (Tofta rd)

1495 (?) har Sten Sture d ä ett torp, som räntar 1:0 pn (SSJb 1515 f 14v).
1526 se Tofta.
1531 upptas i Gustav I:s jordebok ett torp (ränta = 1495; Tofta rd) (K 1, 1531).
1550 sägs torpet ha god skog och utrymme men intet fiskevatten (SöH 1550:5). Utsädet anges 1559 till 6 spann och ängen till 6 lass hö (AoE 29 A).

Hovgården 1200 *ad mansionem regiam Alsnu* (DS 115), 1279 *datum apud Alsnu* (DS 669), *datum Alsnø* (DS 670), 1540 *Hogorden* (UH 1540:11) – 10 H, 6 j; bytomt omedelbart öster om kyrkan (LmV A 1–11:1, Thordeman s 10).
UH **3 kr**, 1:0 + 1:0 + 1:0; 1567 0:6:2 + 0:6:2 + 0:6:2. Summa jt 3:0 (2:4). Till H hör Kurön (1544).
1200 omnämns Alsnö kungsgård (se Sundby, Munsö sn) (DS 115).
1413 omnämns kungsgården på Adelsö, under vilken hör en skattebonde och 11 landbor (ESb s 60).
1452–54(?) omnämns landbon Ragvald i 'Alsnö' (se Ekeby, Färentuna sn) (C 11 f 17).
1566 har vardera gården utsäde till $3\frac{1}{2}$ pund och äng till 20 lass (UH 1566:4A).

Från Alsnö kungsgård utfärdas brev av kung Magnus 1279–81, 1284 och 1288 (DS 669–71, 707, 724, 789, 978) – kung Birger 1297 och 1304 (DS 1208, 1436) – kung Birgers marsk Tyrgils Knutsson 1297 och 1303 (DS 1205, 1403); det senare brevet är beseglat av hertigarna Erik och Valdemar.

Den s k Alsnöstadgan, som bl a reglerar det världsliga frälsets frihet från gästningsbesvär och ordinarie skatter, har utfärdats av kung Magnus på kungsgården sannolikt 1279 (DS 799, feldat; Liedgren 1985 s 107 ff, jfr KL 4 Frälse sp 687 ff).

På en höjd ca 200 m nordöst om kyrkan finns ruinen av ett rektangulärt stenhus ("Alsnöhus") med yttermåtten ca 30 x 13,5 m. Huset har varit byggt av tegel med rik utsmyckning; fönstren har varit spetsbågiga och en våning har varit välvd

med kryssvalv av tegel. Huset har karakteriserats som en palatsbyggnad. Med ledning av fynden, bl a mynt, har byggnaden daterats till 1270-talet; sannolikt har den börjat byggas under kung Valdemars regeringstid. Det råder ingen tvekan om att det är i denna byggnad kung Magnus vistats och haft stormännen församlade till möten, varav ett resulterat i Alsnöstadgan (se ovan). Alsnöhus har förstörts under inbördesstriderna vid slutet av kung Albrekts av Mecklenburg regeringstid.

Stenhuset omges av grunder efter flera träbyggnader, varav den största (väster om huset) varit byggd ovanpå två källare av sten – detta hus är troligen samtida med stenhuset. På en platå 20–30 m söder om stenhuset finns en stor murad husgrund till en träbyggnad (parstuga), som bl a med ledning av fynd daterats till tiden omkring år 1200. (Thordeman s 25–53, 62–68)

Ca 90 meter sydväst om stenhusruinen finns ett runristat stenblock (U 11), enligt vars text ristningen gjorts av Tole och hans maka Gylla 'åt konungen' och på uppmaning av Håkan. Tole kallar sig "bryte i rod", vilket antagits betyda att han var kungens förvaltare eller fogde i Roden, dvs den östligaste delen av Upplands kustområde (se DMS 1:1 s 19–32). Det är emellertid inte säkert att "rod" här syftar på det avgränsade territorium som under medeltiden kallas Roden. Ordet kan också syfta på 'rodd, ledungståg' (jfr SGL 3 s 94, 393), såsom på en runsten (försvunnen) vid Nibbla på Ekerö (U 16), där en person sägs vara 'bästa bonde i Håkans rod' (se E Hjärne, NoB 1947 s 60). Tolkningen av uttrycket 'i rod' på U 11 som syftande på ett område innebär *inte* att Adelsö, eller fördenskull Färingö tingslag, skulle ha räknats till området Roden.

Den Håkan som omnämns på U 11 och U 16 (sannolikt samme person) torde inte vara identisk med den 'Håkan jarl' som omnämns på en runsten vid Bro kyrka (U 617), vars inskrift bedömts vara betydligt äldre än U 11 och U 16.

Kunsta 1376 *i Conzsta* (RAp 27/10, SRP 1227), 1457 *i Kunnestom* (C 7 f 4) – 10 H, 7 j.

UH **2 klakl**, 1540 **2 kr**, 1550 **2 aoe**, 1566 **2 klakl**, 1:0 +

1:0; det ena hemmanet är öde 1540–44. (1550 Tofta rd)
1 aoe, 0:4 (öde 1556–57). (Tofta rd)
Summa jt 2:4.

1376 erhåller ärkebiskop Birger Gregersson (Malsta-ätten) 0:17:1 vid arvskifte efter sina föräldrar och sin faster och farbror (se DMS 1:5 s 94) (SRP 1227).

1392 ger Katarina Magnusdotter (Aspenäs-ätten), änka efter Finvid Finvidsson d ä (Frössviks-ätten), till Klara kloster dels 1:0 som ingift för jungfru Birgitta Magnusdotter, dels 0:9, som hennes avlidna dotter Kristina Finvidsdotter, änka efter Kettil Johansson (Malsta-ätten), givit klostret för sin gravplats (ClM s 88 f).

1449 återköper Karl Knutsson ½:0 (se Tofta) (RAp 26/3).

1457 upptas i Karl Knutssons jordebok en gård (med okänt jordetal), som räntar 1½ pund korn, okänd summa pengar, 1 lamm, 2 höns och 10 ägg (C 7 f 4).

1473 ärver Magdalena Karlsdotter (Bonde) en gård, som räntar 1½ pund korn, ½:0 pn, 1 lamm, 10 ägg, 1 höns och 1 mälarsik (se Tofta) (C 8 f 15v).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson ½:0 (se Tofta) (RAp 23/4).

1495 (?) har Sten Sture d ä en gård om ½:0, som räntar 12 spann korn, ½:0 pn, 0:3 dagsverkspn, 1 lamm, 1 höns, 10 ägg och 1 sik (SSJb 1515 f 14v).

1526 se Tofta.

1531 upptas i Gustav I:s jordebok en gård om ½:0 (ränta = 1495, dock inget höns; Tofta rd) (K 1, 1531).

1538 räntar de två klosterhemmanen, som hör till Stockholms hospital, vartdera 4 pund korn, 1:0 avradspn, ½:0 gengärdspn och 4 hästar (UH 1538:2).

1559 har den mindre gården utsäde till 14 spann och äng till 10 lass hö, de båda större gårdarna vardera utsäde till 17 spann och äng till 20 lass; gårdarna har gott mulbete, timmerskog, utrymme och fiskevatten (SöH 1559:1, 1559:18).

Kurön

1544 *Kwröö* (UH 1544:9) – 10 H, 5 j.

UH 1556 **1 aoet**, 1566 **1 krt** (jt saknas).

1544 får landborna i Hovgården sin avrad höjd med 1:0

pn för K, som de har tillsammans (UH 1544:9, margant).
1562 (omkr) se Tofta.

***Leegsboda** 1449 *Leegsboda* (RAp 26/3), 1457 *Ligxsbod...* (C 7 f 4) – beläget på Toftas mark, möjligen i närheten av Lissbovik (10 H, 7 i).
1449 återköper Karl Knutsson torpet L (se Tofta) (RAp 26/3).
1457 upptas L, utan ränta, under Tofta i Karl Knutssons jordebok (C 7 f 4).
1473 ärver Magdalena Karlsdotter (Bonde) torpet L, för vilket ingen ränta anges (se Tofta) (C 8 f 15v).
1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson torpet L (se Tofta) (RAp 23/4).

Lindby 1540 *Lindby* (UH 1540:11) – 10 H, 6 j.
UH **2 kr**, 0:3:1 + 0:3:1; ett hemman är öde 1540–42. Summa jt 0:6:2.
1566 har vardera gården utsäde till 13 spann och äng till 13 lass hö (UH 1566:4A).

Lundkulla 1540 *Lundakulla* (UH 1540:11) – 10 H, 6 j.
UH **1 kr**, 0:4.
1566 har gården utsäde till 18 spann och äng till 15 lass hö (UH 1566:4A).

Mälby 1540 *Medell by* (UH 1540:11) – 10 H, 6 j.
UH **4 kr**, 0:3:1 + 0:3:1 + 0:3:1 + 0:3:1; en gård är öde 1566–68. Summa jt 1:5:1.
1566 har vardera gården utsäde till 13 spann och äng till 13 lass hö (UH 1566:4A).

Prästgården 1538 *Prestebordeth* (UH 1538:2), 1559 *Prästegården* (SöH 1559:18) – 10 H, 6 j.
UH 1538 (endast) **1 ky**, 1559 (endast) **1 aoe**, 0:4.
1559 har hemmanet utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund och äng till 40 lass hö (AoE 29 A).

Stenby 1433 *Stenby* (UUBp 5/10), 1457 *i Øffrestenby* (C 7 f 4) – 10

H, 6 j; läget för Övre S 600 m västnordväst om S (GeomJb A 20, opag).

UH **1 sk**, 1567 **1 fr**, 1:1, med skuj i Björkö 1540–46 och i Dalby 1543–50.
1 ky, 1550/51 **1 aoe**, 1566 **1 ky**, 0:5:0:4 (1559 0:5), med kyuj i Bergby 1544–51. (Tofta rd)
1538 (endast) **1 kyuj**, 0:3.
1 aoe, 0:4, 1559 0:2:2:4. (Tofta rd)
2 fr, 0:4 + 0:4, (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).
Summa jt 3:5:0:4 (3:1).

1433 intygar tre frälsemän vid Trögds ting att de varit närvarande vid räfstetinget i Enköping (1409), då Magnus Trottesson (Eka-ätten) och Ture Bengtsson (Bielke) tilldömt Magnus Ragvaldsson i Närlinge, Björklinge sn, ett 'gods' i S som var Magnus Ragvaldssons hustrus rätta möderne och hans svärmors fäderne (UUBp 5/10).

1449 återköper Karl Knutsson 0:0:8½ (se Tofta) (RAp 26/3).

1457 upptas i Karl Knutssons jordebok en gård i Övre S (med okänt jordetal), som räntar 14 spann korn, okänd summa pengar, 1 lamm, 1 höns, 10 ägg och 1 mälarsik (C 7 f 4).

1473 ärver Magdalena Karlsdotter (Bonde) en gård i Övre S, som räntar 14 spann korn, 0:0:8½ pn, 1 lamm, 10 ägg, 1 höns och 1 mälarsik (se Tofta) (C 8 f 15v).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson 0:0:8½ (se Tofta) (RAp 23/4).

1495 tilldöms Bengt Kristiernsson (Oxenstierna) 1:0 av Sten Sture och riksrådet. Jorden, som Bengt hävdar är hans hustrus, Märta Johansdotters (Slaweka), bördsjord, innehas som pant av biskop Kort i Strängnäs för 40 marks böter, som Kort betalat på Kristiern Karlssons i Närlinge, Björklinge sn, vägnar till bonden Johan Dubbin, vilkens gård skadats av Kristiern. Bengt Kristiernsson skall betala summan till biskopen och inneha jorden tills Kristiern Karlsson löser in den. (UUBpp 22/10)

1495 (?) har Sten Sture d ä en gård om ½:0, som räntar 12

spann korn, 0:0:8½ pn, 0:3 dagsverkspn och 1 lamm (SSJb 1515 f 14).

1526 se Tofta.

1531 upptas i Gustav I:s jordebok en gård om ½:0 (ränta = 1495; Tofta rd) (K 1, 1531).

1538 har Adelsö kyrka dels en gård om 0:5:0:4, som räntar 3 pund korn, 0:5:2 pn både kyrkan och prästen, ½:0 gengärdspn, 6 dagsverken och 4 hästar, dels en utjord om 0:3, som räntar 13 spann korn och 0:3 pn (UH 1538:2).

1559 har det större arv och eget-hemmanet utsäde till 14 spann och äng till 15 lass hö, det mindre utsäde till 9 spann och äng till 8 lass; båda har god skog och utrymme (AoE 29 A).

1566 har skattehemmanet utsäde till 3½ pund och äng till 40 lass hö, kyrkohemmanet utsäde till 14 spann och äng till 15 lass (UH 1566:4A).

Stenkulla

1515 *Skenekullæ* (SSJb 1515 f 14v), 1531 *Skenekulla* (K 1, 1531) – 10 H, 7 j, ca 700 m norr om Hanmora.

UH **1 aoet** (öde t o m 1545). (Tofta rd)

1495 (?) har Sten Sture d ä ett torp, som räntar ½:0 pn (SSJb 1515 f 14v).

1526 se Tofta.

1531 upptas i Gustav I:s jordebok ett torp (ränta = 1495; Tofta rd) (K 1, 1531).

1550 uppges att torpet 'är nu nyss upptaget och haver i många år legat öde' (SöH 1550:5).

1559 har torpet utsäde till 6 spann och äng till 6 lass hö (AoE 29 A).

Sättra

1449 *Sætra* (RAp 26/3), 1457 *i Sættre* (C 7 f 4) – 10 H, 7 i.

UH **1 klaklt**, 1540 **1 krt** (1543 **1/4 kr**), 1550 **1 aoe**, 1567 **1 klt**, 0:1. (1550 Tofta rd)
1 aoe (1540 **1 aoet**), 0:3, 1559 0:2 (jt från 1543). (Tofta rd)
Summa jt 0:4 (0:3).

1449 återköper Karl Knutsson torpet S (se Tofta) (RAp 26/3).

1457 upptas i Karl Knutssons jordebok en gård, som

räntar 1:0 pn, 1 lamm, 1 höns, 10 ägg och 1 mälarsik (C 7 f 4).

1473 ärver Magdalena Karlsdotter (Bonde) ett torp, som räntar 1:0 pn, 1 lamm, 10 ägg, 2 höns och 1 mälarsik (se Tofta) (C 8 f 15v).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson torpet S (se Tofta) (RAp 23/4).

1495 (?) har Sten Sture d ä ett torp, som räntar 1:0 pn, 0:3 dagsverkspn, 1 lamm, 1 höns, 10 ägg och 1 sik (SSJb 1515 f 14v).

1526 se Tofta.

1531 upptas i Gustav I:s jordebok ett torp, som räntar 1:0 pn, 0:3 dagsverkspn, 1 lamm, 2 höns och 10 ägg (Tofta rd) (K 1, 1531).

1538 upptas ett klostertorp (utan ortnamn), som hör till Stockholms hospital och som 'ligger varken för öre eller örtug'; det räntar 0:12 avradspn (UH 1538:2).

1559 har den större gården utsäde till 12 spann och äng till 30 lass hö, den mindre utsäde till 6 spann och äng till 20 lass; båda har god timmerskog, utrymme, fiskevatten och en icke namngiven holme (AoE 29 A, SöH 1559:1, 1559:18). Holmens namn framgår av SöH 1568:5: *Tiuffuaholman* och uppges vara två holmar. Redan från 1553 upptas holmen (*Tiuffweholm*) som arv och eget i socknen och sägs vara vederkänd detta år (SöH 1553:6).

Tofta

1297 *de curia in Thiufta* (DS 1199), 1317 *apud Thypta* (DS 2154, feldat), 1352 *in curia Thyptum* (DS 4812), 1358 *de Thoftom* (DS 5904), 1366 *de Thøptom* (DS 7435), 1449 *i Toffta* (RAp 26/3) – 10 H, 7 i.

UH **3 aoe**, 1:0 + 1:0 + 1:0. (Tofta rd)
Summa jt 3:0.
Tofta rd (aoe) se nedan.

Tofta kan beläggas som sätesgård för Karl Ulfsson (Sparre av Tofta), som skriver sig till gården 1358–1405 (DS 5904, SD 609, ÄSF s 87; jfr nedan 1352), även sedan han flyttat till Ekholmen, Veckholms sn (senast 1371, DS X 95) – Karl Knutsson (Bonde) 1441 (SMR 1472) – Dorotea Knutsdot-

ter (Banér) 1518 (RAp 1/2). Egendomen var Karl Ulfssons möderne, eftersom hans morfar Sigmund Keldorsson (ÄSF s 86 f) tidigare innehade den (se nedan 1297).

1297 intygar kung Birger att junker Erik Valdemarsson (Folkungaättens Valdemarsgren) bekräftat sin far kung Valdemars gåva av huvudgården T till Sigmund Keldorsson (tre klöverblad) (DS 1199). Brevet har 1350 vidimerats av ärkebiskop Hemming (DS 4516).

1317 dateras brevet angående Magnus Nilssons (Ivar Nilssons ätt) försäljning av Finsta, Skederids sn, till Birger Petersson (Finsta-ätten) på T; brevet beseglas av riddarna Mats Kettilmundsson, Arvid Gustavsson (Sparre av Vik), Gisle Elinesson (Sparre av Aspnäs) och Ingevald Estridsson (Hammersta-ätten) (DS 2154, feldat, se DS III s 392).

1352 skriver Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) sitt morgongåvobrev till Ingrid Eriksdotter (Boberg) på gården T (DS 4812).

1428 säljer Sten Turesson (Bielke) med samtycke av sin hustru Margareta Karlsdotter (Sparre av Tofta) och hennes son Karl Knutsson (Bonde) T på Adelsö 'och flera gods där' till Kristiern Nilsson (Vasa) (RApp 1480 12/4, regest av 1428 29/3; GiOV s 248).

1449 överenskommer arvingarna efter Kristiern Nilsson (Vasa) med kung Karl Knutsson (Bonde) om de gods som Kristiern köpt av Karl Knutsson och dennes styvfar Sten Turesson, Margareta Karlsdotter och Karl Bonde: de som sålt godsen eller deras bröstarvingar skall få återköpa dem för samma penningsummor. Karl Knutsson återköper en stor mängd gods, däribland 3:0 i T och jord i Bergby, Dalby, Kunsta, *Leegsboda, Stenby och Sättra. (RAp 26/3)

1457 upptas i Karl Knutssons jordebok tre gårdar om tillsammans 3:0 och okänt antal örtugland, som räntar 1 läst korn, 3:0 pn, 3 får, 6 höns, 30 ägg och 3 mälarsikar (C 7 f 4).

1473 ärver Magdalena Karlsdotter (Bonde) efter Karl Knutsson tre gårdar i T, som vardera räntar 4 pund korn, 1:0 pn, 1 får, 10 ägg, 2 höns och 1 mälarsik,

jämte jord i Bergby, Dalby, Kunsta, *Leegsboda, Stenby och Sättra (C 8 f 15v).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson (Sparre av Ellinge) från kung Karls döttrar all den jord som Karl löst in från Kristiern Nilssons (Vasa) arvingar (se ovan 1449), däribland 3:0 i T och jord i Bergby, Dalby, Kunsta, *Leegsboda, Stenby och Sättra (RAp 23/4).

1495 (?) har Sten Sture d ä huvudgården T om 3:0 'som ligger för tre gårdar', vilka tillsammans räntar 12 pund korn, 3:0 pn, 0:9 dagsverkspn, 3 gamla får, 6 höns, 30 ägg och 3 sikar. Till T hör följande holmar (= Tofta holmar 10 H, 6 i): *Vrangasø* (?= Granholmen), *Kopers holm*, *Ælesker*, *Saleholm* och *Hølæ sætræ*. (SSJb 1515 f 14)

1526 upplåter Gustav I till Birgitta Kristiernsdotter (Vasa) Örby gård och gods, Vendels sn, 'till de andra gods som hon redan haver på Adelsö' (= Tofta och tillhörande gods) för hennes mor Dorotea Knutsdotters livstid; efter Doroteas död skall 'Alsnö gods' återgå till kungen. Landborna uppmanas erlägga sin avrad till Birgitta. (GR 3 s 131)

1531 upptas i jordeboken över Gustav I:s arv och eget Tofta rättardöme, som förutom T omfattar torpen Hanmora, Stenkulla och Sättra och jord i Bergby, Dalby, Kunsta och Stenby. Jordetal och ränta för T, som består av tre gårdar, är densamma som 1495(?); de till T hörande holmarna har följande namnformer: *Wrångzöö*, *Koppersholm*, *Salesholm*, *Åleskär* och *Hölesätra*. (K 1, 1531)

1559 har gårdarna utsäde till 3 pund och äng till 30 lass hö vardera; till T hör god timmerskog, mulbete, utrymme och fiskevatten (AoE 29 A, SöH 1559:1, 1559:18).

1562 (omkr) uppges i en förteckning över Sten Sture d ä:s arvegods att Gustav I fick T av sin kusin Birgitta Kristiernsdotter (Vasa), vidare att T tidigare varit ett 'häradssäte' (troligen fel för 'herresäte') samt att förutom Tofta holmar (se ovan) även Kurön ligger under T (FoR 11, 1:81 f 5v-6, marg-ant /Rasmus Ludvigsson/).

Enl en anteckning från samma tid, sannolikt härrörande från Birgitta Kristiernsdotter, skulle T ha ingått i hennes far Kristiern Johanssons (Vasa) arvedel efter Johan Kristiernsson (K 3, häfte Banér f 97v, GiOV s 680). Uppgiften stämmer dåligt med Sten Sture d ä:s ovan dokumenterade innehav av T men överensstämmer med uppgiften ovan att Birgitta Kristiernsdotters mor Dorotea Knutsdotter bodde på T 1518 (jfr 1526 ovan). Möjligen har T tillfallit Kristiern Johanssons barn i ett förnyat arvskifte på 1490-talet, efter Kristierns död, av arvet efter Johan Kristiernsson, efter vilken arv skiftades 1478 (se DMS 1:4 s 174).

Tofta rättardöme (aoe) har 1540 samma omfattning som 1531 (se ovan). Fr o m 1543 ingår även Söderby, Munsö sn, och jord i Ekeby och Stav (endast 1543–45), Färentuna sn. 1550 ingår även gårdar i Kunsta, Stenby och Sättra som tidigare tillhört Klara kloster och sockenkyrkan samt dessutom jord i Ekeby, Eneby, Skogby, Säby, Troxhammar, Törnby och Väsby, Skå sn, och i Sockarby, Stockby och Säby, Sånga sn.

Sollentuna härad

1200 (omkr) *in Soland* (VåKlJb f 59v, avskr).
1298 *de...Solendahundære* (DS 1240, avskr).
1316 *in Solandahunderi* (DS 2063).
1370 *i Solenda hærath* (RAp 2/3).
1440 *i Solentwna hæredhe* (RAp 1/10).

Omfattning: Sollentuna härad omfattar under medeltiden och 1500-talet Bromma, Eds, Järfälla, Sollentuna och Spånga socknar.

Kameral indelning: Sollentuna härads skattejord (ej stadgejord) är enligt UH 1538:2:3, 1539:3, 1540:8 och 1541:17 indelad i 4 åttingar, vilka upptas i följande ordning: Bromma, Örbo, Bagare och Vidbo. 1538 och 1540 omtalas inte åttingarna, men jorden redovisas i åttingsordning. Från 1541 står skattejorden under respektive socken.

Bromma åtting omfattar jord i Bromma och Spånga socknar, Örbo åtting jord i Järfälla, Sollentuna och Spånga socknar, Bagare åtting jord i Järfälla och Sollentuna socknar och Vidbo åtting jord i Eds, Järfälla och Sollentuna socknar. Den exakta fördelningen av skattejorden på de olika åttingarna framgår av nedanstående sammanställning. För jordetal per åtting se sid 43.

Bromma åtting (*Broma ottingh* UH 1541:17) — Bromma sn: Beckomberga och Nockeby — Spånga sn: Flysta, Grimsta, Hässelby och Vällingby. **Örbo åtting** (*Örbo otting* UH 1539:3) — Sollentuna sn: Kista (del) — Spånga sn: Akalla, Hästa, Kymlinge, Kälvesta, Rinkeby och Råsta — Järfälla sn: Barsbro, Kalvshälla, Skälby och Yttersten (del). **Bagare åtting** (*Bagare otting* UH 1539:3) — Järfälla sn: Veddesta — Sollentuna sn: *Bagare, Hersby (del), Kummelby och Skälby (1538 står Hersby placerad i listan över skattejorden som om den låg i Vidbo åtting och namnet Veddesta är överstruket på sin plats i Bagare åtting och återfinns detta år som stadgejord. I stället står Väsby införd i skattelistan som om det hörde till Bagare åtting; 1539—41 är det stadgejord). **Vidbo åtting** (*Vidbo otting* UH 1541:17) — Eds sn: Bisslinge — Järfälla sn: Yttersten (del) — Sollentuna

sn: Gillberga, Hersby (del), Kista (del), Knista, Rotsunda, Skillinge, Över-Sten, Viby och Vällsta.

Administrativ indelning, judiciella och **kyrkliga förhållanden** samt **hemman-** och **jordetal**, se inledningen ovan.

Jfr AF 1:1 s 11 ff, 161–5, AL 1 s 160, 162, DoSk s 206 ff, SU s 367 f, UpTerr s 66, 115, 125, 162.

Bromma socken

1314 *De Brumum* (DS 1946, APS 160, avskr).
1339 *parochia Brumum* (DS 3424).
1343 *parochia Brummæ* (DS 3688).
1361 *i Bromma sochn* (DS 6504, avskr).
1389 *innan Brwma sokn* (RAp 6/6).

Omfattning: Sundbyberg växer under 1800-talet upp som förstad på Sundbys och Råstens ägor i Bromma respektive Solna socknar. Råsten överförs i kameralt och kyrkligt avseende till Bromma sn 1884, då Sundbyberg blir egen kommun. Sundbyberg blir eget pastorat 1913 och stad 1926. Återstoden av Bromma socken inkorporeras i Stockholms stad 1915 och införlivas kyrkligt 1917 (Lagerstedt s 8).

Kyrkan: Mot slutet av 1100-talet uppfördes en fästningskyrka i gråsten. Den bestod av rundhus och halvrunt kor i förband med varandra, båda i samma höjd och med tre våningar. Från bottenvåningen till de övre våningarna i rundhuset ledde en trappa, alltjämt bevarad, i rundhusets sydöstra mur. Trapploppet kunde stängas med bom. Rundhusets diameter ca 9 meter.

Sannolikt under 1400-talet byggdes i anslutning till rundhuset och koret sakristia i norr och i väster ett långhus med vapenhus åt söder; det senare försett med sadeltak. Vid samma tid slogs valv i långhus och rundhus. Väggar och valv i långhus försågs med målningar, utförda av Albertus Pictors verkstad. Långhusets invändiga mått ca 10 × 7 meter.

På 1680- och 1690-talet genomgick kyrkan stora förändringar. Rundhusets murkrön avlägsnades och försågs med barockhuv med lanternin och spira, vapenhuset revs och gav plats åt ett gravkor, som revs 1818; ny ingång togs upp i väster. I anslutning till sakristian byggdes 1703 ett

gravkor och i slutet av 1720-talet revs det medeltida koret, som ersattes med ett gravkor. Kyrkan restaurerades på 1850-talet och 1905–06, då de medeltida målningarna restaurerades och koret försågs med målningar i medeltida stil.

Kyrkan har medeltida inventarier: en dopfunt i sandsten från 1200-talets förra del, ett triumfkrucifix från 1400-talets mitt, en sanctusklocka, ett fragment av en medeltida träskulptur, två fragment av medeltida gravhällar.

I samband med reformationen fråntogs kyrkan 1530 två st förgyllda kalkar med patener och en förgylld pyxis, tillsammans vägande 7,5 mark silver, 1531 ett 'helgedomkar' och ett förgyllt kors, tillsammans vägande 7,5 mark silver och slutligen 1549 förgyllt silver, vägande 2 lod silver, 3 kvintin och oförgyllt silver, vägande 1 lod. (SvK St VIII:1)

Kyrkby saknas.

1331 har Bromma kyrka 3:0 'gammal jord' och 0:5 'ny' (DS 2819).

Bromma kyrka, avritad av Johan Hadorph 1682 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1568)

	sk	ky	kyt	klakl	skokl	heh	dasp	pb	aoe	aoet	fr	frt
Beckomberga	2 (2)	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Bällsta	1 (1)	– –	– –	– –	– –	3 (0)	0 (3)	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Ekeby	– –	– –	– –	– –	– –	1 (0)	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –
Eneby	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Glia	– –	2 (2)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Karsvik	– –	2 (1)	0 (1)	– –	– –	1 (0)	0 (1)	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Kratsboda	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	0 (1)	– –	– –
*Linta	– –	– –	– –	2 (0)	– –	– –	0 (3)	– –	– –	– –	– –	– –
Nockeby	2 (2)	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Nora	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Ranhammar	– –	1 (1)	– –	1 (0)	– –	1 (0)	0 (2)	– –	– –	– –	– –	– –
Riksby	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	2 (2)	1 (1)
Sundby	– –	1 (2)	– –	– –	1 (0)	– –	– –	1 (0)	0 (1)	– –	– –	– –
Ålsten	– –	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –	0 (1)	– –	– –	– –
Ängby	– –	– –	– –	1 (0)	– –	3 (0)	0 (4)	– –	– –	– –	– –	– –
Summa	5 (5)	7 (7)	1 (2)	5 (0)	1 (0)	9 (0)	0 (14)	1 (0)	0 (2)	0 (1)	6 (6)	1 (1)

Dessutom redovisar längderna: *daspuj:* Ekeby 1 (1). St upptas under sk.

Jordetal för olika jordnaturer 1540

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk	ky	heh/dasp	pb	kl	fr[3]	summa jt
Beckomberga	3:4:1	1:5:2:4	–	–	–	–	5:2:0:4
Bällsta	1:0[1]	–	2:4	–	–	0:4(?)	4:0(?)
Ekeby	–	–	1:6	–	–	–	1:6
Eneby	–	–	–	–	–	1:2(?)	1:2(?)
Glia	–	2:1	–	–	–	–	2:1
Karsvik	–	1:2:2	0:4:2	–	–	0:5:2(?)	2:5(?)
*Linta	–	–	–	–	4:0	–	4:0
Nockeby	2:3:1:4	0:4	–	–	0:0:1:4[2]	–	3:0
Nora	–	–	–	–	–	2:0(?)	2:0(?)
Ranhammar	–	0:5:1	0:7:1	–	1:0:2	–	2:5:1
Riksby	–	–	–	–	–	1:7(?)[3]	1:7(?)
Sundby	–	0:6	–	0:6:2	0:5	–	2:1:2
Ulvsunda	–	–	–	–	–	3:0	3:0
Ålsten	–	–	–	–	–	1:2(?)	1:2(?)
Ängby	–	0:2:1	2:5:1	–	0:5:1	–	3:5
Summa	6:7:2:4	7:3:0:4	8:3:1	0:6:2	6:3:1:4	*10:4:2(?)*	*40:5:0:4(?)*

[1] Stadgejord.
[2] 1541 (endast).
[3] 2 fr + 1 frt.

Runstenar: U 55 Ekeby, 56 Glia, nu vid den avhysta byn *Linta, 57 (fragment) och 58–59 Riksby, 60 Ängby.

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enligt UH 1538–41 i Bromma åtting (se häradsinledningen).

Beckomberga 1319 *Bäknaberga* (StJb I:1 s 442, avskr), 1347 *in Bækæneberghæ* (DS 4162), 1409 *i Beknabergha* (SD 1138) – 10 I, 6 d.

UH **2 sk**, 1:6:2 + 1:5:2, 1541 1:7:0:4.
1 ky, 1:5:2:4.
Summa jt 5:2:0:4 (5:3:2:0).

1319 ger Håkan Galle 0:0:4 till Klara kloster (StJb I:1 s 442; se Ängby).

1347 har S:t Martins altare, grundat av Johan Geysmar, i Stockholms Storkyrka 0:2 (DS 4162).

1409 döms 0:0:13, som Klas Lörenberg hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

Bromma socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

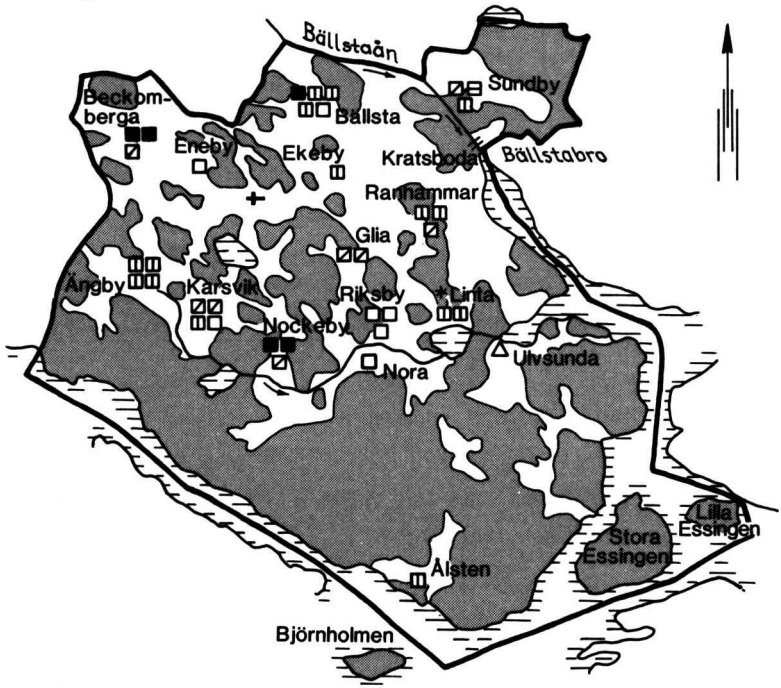

- ■ skatte
- ▨ sockenkyrko
- ⊟ prebende (Storkyrkan)
- ▥ kloster, hospitals, helgeandshus
- □ frälse
- △ sätesgård

1414 säljer rådmannen Klas Lörenberg i Stockholm 0:0:13, vilka ligger i norra ändan närmast efter en jordlott på 0:2, och jord i Nockeby till Sko kloster, som han en gång köpt jorden av (SD 1909).

1424 kärar Sigge Bondesson på kronans vägnar vid lagmansting i Sollentuna rörande 0:0:13 i B (Spånga sn), som var dömda till skatt i samband med räfsten (1409). Sko kloster har haft jorden i många år och klostrets syssloman hävdar att det är gammal frälsejord. Nämnden konstaterar att det så vitt den visste var gammal frälsejord, och att den pantsatts av klostret till Klas Lörenberg i Stockholm och att denne skulle därav rätt göra, dvs betala skatt, så länge han hade jorden i sin värjo. I nämnden sitter bl a Peter och Inge i B. (RAp 2/3, WeAK s 7)

1436 omtalas Inge, skattebonde i B, som vidervaruman (Liedgren 1970 s 84).

1436 ger Jöns Björnsson (Pukehorn) 0:0:2 i morgongåva till sin hustru Märta Johansdotter (Liedgren 1970 s 83 f; se Nälsta, Spånga sn).

1440 och 1445 är Peter och Olof fastar vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 1/10 resp 8/5). Peter omtalas även 1446 (se Nockeby).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) en jord, som räntar $\frac{1}{2}$ pund korn och 0:0:2 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda).

1541 har Spånga kyrka en gård på 0:13:2:4, som räntar 6 pund korn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1543 upptas i Johan Pederssons (Bååt) jordebok en utjord, som räntar $\frac{1}{2}$ pd korn (JPJb f 3v).

Björnholmen 1580 (omkr) uppges *Biörnholmen* (10 I, 5 e) ligga under Ulvsunda gård (Liedgren 1963 s 62–65).

Bällsta 1315 *Bälsta* (StJb I:1 s 441, avskr), 1343 *in Bælzstæ* (DS 3688), 1409 *i Belsta* (SD 1138) – 10 I, 6 e.

UH **1 st**, 1542 **1 sk**, 1:0.
3 heh, 1545 **3 dasp**, 0:6:2 + 0:6:2 + 0:6:2. (Bällsta rd)

1 fr (1562 Anna Bengtsdotter/Sparre av Hjulsta och Ängsö/).
Summa jt 3:4.

Bällsta är 1343–57 sätesgård för Bo Höviske (styckad sköld med karvskuror) (DS 3688, 5681).

1315 ger borgaren Nils Kazabuks 0:1 till Klara kloster (StJb I:1 s 441).

1343 byter Bo Höviske i B till sig 0:1 av Klara kloster mot jord i Ålsten (DS 3688).

1347 är Moses i B faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4143).

1409 döms 0:5 och 0:0:4½, som helgeandshuset i Stockholm hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1446 se Nockeby.

1477 omtalas Jakob Jönsson och Nils i B (StTb II:1 s 111).

1477 döms kronans gods i B, som helgeandshuset köpt, åter till skatt. Säljaren skall ersätta kronan för de förluster kronan lidit och helgeandshuset skall återfå köpeskillingen. (StTb II:1 s 125)

1506 säljer väpnaren Håkan Månsson en gård, som räntar 3½ pd korn och 0:10 pn, till sin frände väpnaren Nils Bese. Samma år byter Nils Bese bort gården till Sten Turesson (Bielke) mot jord i Västmanland och i Östergötland. (Liedgren 1957)

1541 har Stockholms helgeandshus tre landbor, som vardera har 0:6:2 och räntar 4 pund korn, 0:6:2 avradspn, 20 ägg, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1550 ärver Anna Bengtsdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) en gård, som räntar 3½ pd korn och 0:6 pn, efter sin make Sten Turesson (Bielke, död ca 1520) (BiS, Adliga ätten, vol 22).

1571 ärver Beata Arvidsdotter (Trolle) en gård, som räntar 20 spann korn och 0:5 pn, efter Anna Bengtsdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö, död 1561) (SKBAp 28/5, RA fot).

Bällsta rättardöme omfattar 1549–51 Danvikens hospitals (tidigare helgeandshusets) jord i Bällsta, Ekeby, Karsvik, Ranhammar, Ängby, Bromma sn, i Granby, Kymlinge, Lunda, Råcksta, Skesta och Ärvinge, Spånga sn.

Ekeby

1310 *Ekeby* (?StJb I:1 s 441, avskr), 1409 *i Ekeby* (SD 1138) – BEK; bytomt 800 m öster om Bromma kyrka (GeomJb A 19 f 51; jfr Hansson 1937 fig 8).

UH **1 heh**, 1545 **1 dasp**, 1:4. (Bällsta rd)
1 daspuj, 0:2. (Bällsta rd)
Summa jt 1:6.

1310 köper Johan Holvastsson 1:0 av kronan, som tillägnat sig jorden av Harald Nilsson på grund av dennes brott (?StJb I:1 s 441).

1409 döms 0:0:2½, som Bromma kyrka hade, och 1:0, 0:0:½ och 0:1, som helgeandshuset i Stockholm hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1541 har Stockholms helgeandshus 0:14, som räntar 5 pund korn, 0:14 avradspn, 20 ägg, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Eneby

1347 *in Eneby* (DS 4136) – 10 I, 6 d-e.

UH **1 fr** (1562 Anna Bengtsdotter/Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1347 är Ingemar i E faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

1446 se Nockeby.

1506 säljer väpnaren Håkan Månsson en gård, som räntar ½ läst korn och 2:0 pn, till sin frände väpnaren Nils Bese. Samma år byter Nils Bese bort gården till Sten Turesson (Bielke) mot jord i Västmanland och Östergötland. (Liedgren 1957)

1550 ärver Erik Turessons (Bielke, död 1511) barn en gård, som räntar ½ läst korn och 0:10 pn, vid arvskifte efter sin farbror Sten Turesson (Bielke, död ca 1520) (BiS, Adliga ätten, vol 22).

Essingen

1559 *ved Essingen* (GR 29 s 285), 1580 (omkr) *Store och Lille Äsingen* (Liedgren 1963 s 62) – 10 I, 5 e-6 f.

1559 bestäms att i samband med Gustav I:s intåg i Stockholm skall de tre galejor som ligger vid Stockholm möta kungen vid E. Galejorna skall vara 'utstofferade' med 'balsaner' och 'ståndare' och överdragna med rött kläde. Jöran Heydes spelmän skall följa med för att sedan gå över till kungens galeja. Blasius med de stora instrumenten skall vara på Tre kronor och spela, när kungen rider upp till slottet. Några trumpetare och kitteltrummare skall vara på Helgeandsholmen vid bron och undfägna kungen, efter det han kommit 'inom bommen'. Lösen skall skjutas först från kungens galeja. Den skall besvaras från Tre kronor, varpå övriga galejor, var för sig, skjuter sin lösen. (GR 29 s 285 f)

1580 (omkr) uppges att Stora och Lilla E ligger under Ulvsunda gård (Liedgren 1963 s 62–65).

Glia 1433 *Glia* (StJb I:1 s 449, avskr), 1539 *Gliia* (UH 1539:3) – BEK; bytomt 1,3 km sydväst Bromma kyrka (GeomJb A 14 s 130; jfr Hansson 1937 fig 8).

UH **2 ky**, 1:0:1:4 + 1:0:1:4.
Summa jt 2:1.

1357 testamenterar Bo (Höviske) i Bällsta 0:0:1 till Bromma kyrka och en gård i Stockholm till Stockholms franciskankonvent (DS 5681).

1433 köper helgeandshuset i Stockholm 'godset' G av Erik Tans änka Bengta Eriksdotter (StJb I:1 s 449).

1436 ger Jöns Björnsson (Pukehorn) 0:0:1 i morgongåva till sin hustru Märta Johansdotter (Liedgren 1970 s 83 f; se Nälsta, Spånga sn).

1541 har Bromma kyrka två gårdar på vardera $0{:}8\frac{1}{2}$, som vardera räntar 4 pund korn, $0{:}8\frac{1}{2}$ avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 4 kungshästar (UH 1538:2).

***Grydbytorp** Se Riksby.

Karsvik 1348 *in Kaskarswik* (ClM s 33, avskr), 1409 *i Kaswik* (SD 1138) – 10 I, 6 d (Karsvikshage).

UH **1 ky**, 0:7.

1 ky, 1542 **1 kyt**, 0:3:2, med kyuj i Ängby 1541–52.
1 heh, 1545 **1 dasp**, 0:4:2. (Bällsta rd)
1 fr (1545, 1562 Björn Pedersson/Bååt/).
Summa jt 1:7:1.

1348 ger Ingerun, änka efter Jöns smed i K, 0:0:$\frac{1}{2}$ till Klara kloster (ClM s 33).

1409 döms till skatt 0:1 och 0:0:8, som helgeandshuset i Stockolm hade, 0:1 som Bromma kyrka hade, 0:0:14$\frac{1}{2}$, som Peder Häst hade, och 0:0:1, som Spånga kyrka hade, vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1480 är Jöns, landbo i K, nämndeman vid häradsting med Sollentuna hd (StTb II:1 s 259).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) ett köpegods, som räntar 17 spann korn och 0:0:17 pn, efter fadern Björn Jönsson (Liedgren 1959; se Ulvsunda).

1541 har Bromma kyrka två gårdar: den ena är på 0:7 och räntar 21 spann korn, 0:7 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar; den andra är på $\frac{1}{2}$:0 och räntar 10 spann korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn och 4 hästar. Stockholms helgeandshus har 0:0:14, som räntar 14 spann korn, 0:0:14 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass (?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

Kratsboda 1566 *Kraffzeboda* (UH 1566:17A) – ca 200 m sydväst om Bällstabro (EK).

UH 1566 **1 aoet**.

***Linta** 1361 *i Linitom* (DS 6504, avskr), 1541 *i Lintha* (UH 1538:2) – beläget norr om Lillsjön (Hansson 1937 fig 8).

UH 1539–45 **2 klakl/dasp,** 2:0 + 2:0; 1566 **3 dasp,** 1:2:2 + 1:2:2 + 1:2:2. (Ottersta rd)
Summa jt 4:0.
Byn uppges (omkr 1540) ha bestått av fyra gårdar. Åren 1545–57 är L Danvikens ladugård.

1361 byter Kristina Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren), bort 4:0:4 till sin dotter Birgitta Finvidsdotter (Frössviksätten) mot jord i Hammarby, Hammarby sn (DS 6505). Därpå ger Birgitta Finvidsdotter av sitt fädernegods 4:0:4 till Klara kloster som ingift för sig och fyra jungfrur (DS 6504, 7321).

1541 har Klara kloster två landbor, som vardera har 2:0 och räntar $\frac{1}{2}$ läst korn, 2:0 avradspn, 1 får, 20 ägg, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1551 omnämns L som 'avelsgård' under Danvikens hospital (UH 1551:17).

1559 förlänar Gustav I L till svarvaren Måns Jönsson (GR 29 s 462 f).

***Munckhammar** Se Ranhammar.

Nockeby (nu Åkeshov) 1400 *i Nokkaby* (RAp 5/9) – 10 I, 6 e.
UH **2 sk**, 1:3:1:4 + 1:0.
1 kyt, 0:4.
1541 (endast) **1 skokluj**, 0:0:1:4.
Summa jt 3:0 (2:7:1:4).

1400 ger Peter Ålänning och hans hustru Kristina Persdotter 1:0 till den prebenda de stiftat i S:t Henriks kor i Uppsala domkyrka (RAp 5/9, SRP 3120). När ärkebiskop Henrik tillkännager donationen 1401 uppges den omfatta $\frac{1}{2}$:0 (SD 108; Dahlbäck s 144 f).

1409 döms $\frac{1}{2}$:0, som S:t Martins altare i Storkyrkan hade, och 0:$\frac{1}{2}$, som Klas Lörenberg hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1414 säljer Klas Lörenberg 0:$\frac{1}{2}$ till Sko kloster (SD 1909; se Beckomberga).

1436 omtalas Erik, skattebonde i N, som vidervaruman (Liedgren 1970 s 84).

1444 uppges att $\frac{1}{2}$:0 undanhålls Peter Ålännings prebenda i S:t Henriks kor i Uppsala domkyrka av fogden på Stockholms slott (UpDkyPb f 3v).

1446 intygar Peter i Beckomberga, Lars Johansson i Bällsta och Erik i Eneby att Peter Ålännings prebenda har $1\frac{1}{2}$:0 (trol fel för $\frac{1}{2}$:0) och att jorden alltid varit frälse (RApp 30/4). Samma år kärar Salve Nilsson, prebendat i Uppsala, inför kung Kristoffer om $\frac{1}{2}$:0, som med orätt blivit fråntaget Peter Ålännings prebenda. Efter rannsakan döms jorden åter till prebendan. (RAp 27/6) Ett år senare intygar hövitsmannen på Stock-

holms slott att han sett dombrevet (UUBpp 1447 12/8).

1489–1503 har Sko kloster en enhet, som räntar 0:2 pn (Eds rd) (SkoKlJb s 51).

1541 har Bromma kyrka $\frac{1}{2}$:0, som räntar 0:12 avradspn och 4 biskopshästar, och Sko kloster 0:$\frac{1}{2}$, som räntar 0:2 avradspn (UH 1538:2).

Nora

1347 *in Norum* (DS 4136) – BEK; gårdsplatsen låg strax öster om nuv Brommaplans trafikplats (BrÅ 1930 s 16 f).

UH **1 fr** (1562 Lars Matsson/Kafle/); gården uppges vara 2:0 (AoE 4, lös lapp).

1347 är Holmsten i N faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

Ranhammar

1319 *Ragnhammar* (StJb I:1 s 442, avskr), 1409 *i Ragnhammar* (SD 1138), 1488 *widh Randzhammars eng* (RAp 22/11) – EK; bytomt ca 2 km öster om Bromma kyrka (Hansson 1937 fig 8).

UH **1 ky**, 0:5:1.
1 klakl, 1545 **1 dasp**, 1:0:2 (1549, 1551 1:0:1); jt endast vissa år. (Ottersta rd)
1 heh, 1545 **1 dasp**, 0:7:1 (1549, 1551 0:7); jt endast vissa år. (Bällsta rd)
1541 **1 aoevret**, 1542–47 till Sundby, 1550 till 'Erik Kraffs i Solna socken', 1551–57 till Sundby. (Skällnora rd)
Summa jt 2:5:1.

1319 ger Håkan Galle 0:0:4 till Klara kloster (StJb I:1 s 442; se Ängby).

1409 döms 0:0:14 och 0:0:7, som helgeandshuset i Stockholm hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1465 överlåter Margit, dotter till Lars Paling och änka efter Magnus Birgersson, en 'utfjäll' (hälften genom försäljning, hälften genom gåva) som ligger 'nordan' bredvid R äng till franciskanklostret i Stockholm. Fjällen är arv efter hennes förre make Jöns Dään,

fordom borgmästare i Stockholm. (RAp 22/2 el 29/6 el 1/8)

1488 säljer franciskanklostret i Stockholm 'en utfjäll', som ligger 'uppsides vid R äng' till ärkebiskop Jakob Ulfsson (Örnfot) och dennes arvingar (RAp 22/11).

1541 har Bromma kyrka en gård på 0:0:16, som räntar 3 pund korn, 0:0:16 avradspn och 4 biskopshästar. Klara kloster har en gård på 0:8:2, som räntar 2 pund korn, 0:8:2 avradspn, 1 får, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. Stockholms helgeandshus har en gård på 0:7:1, som räntar $3\frac{1}{2}$ pund korn, 0:7:1 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2) 1542 har arv och egetvreten ("widh Munckhammar" UH 1543:18) utsäde till $\frac{1}{2}$ pund (1543 1 pund), äng till 6 lass (1547 13 lass), 'ingen skog, mulbete eller fiskevatten' (UH 1542:6, 1543:18, 1547:15).

Riksby

1409 *i Rodhgersby* (SD 1138) — 10 I, 6 e.

UH **2 fr** (1562 Sigrid Klasdotter/Kyle/).
1 frt (1545 *Grydbytorp* UH 1545:5, 1552 *Ryckelsby torp* UH 1552:15) (1562 Sigrid Klasdotter/Kyle/).

1409 döms 0:0:7 och 0:0:2, som helgeandshuset i Stockholm hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1436 ger Jöns Björnsson (Pukehorn) 0:0:2 i morgongåva till sin hustru Märta Johansdotter (Liedgren 1970 s 83 f; se Nälsta, Spånga sn).

1447 säljer Lars Jönsson i Rörby, Lovö sn, 0:6:0:5 till Lars Hjort (?hjorthorn). Jorden uppges ligga 'vid nordesta landslotten' med tillägget: '0:3 närmare landena' och 'så dessa 0:6:0:5'. (RAp 21/5)

1451 byter Lars Hjort (?hjorthorn) till sig 0:6 av helgeandshuset i Stockholm mot jord i Gällsta, Vallentuna sn, och mellangift i pengar (RAp 5/6).

Sundby (nu Sundbyberg)

1347 *in Sundhby* (DS 4162), 1436 *i Yttra Sundby* (Liedgren 1970 s 84) — 10 I, 6 e.

UH **1 ky**, 0:6.

1 skokl, 1556 **1 ky**, 0:5, 1556 0:5:1; 1567 förlänad mäster Hans, sadelmakare.
1 pb, 1542 **1 aoe**, 0:6:2 (1541 0:7:0:4) med aoevret i Ranhammar 1542–57, aoeuj i *Ottersta, Solna sn, från 1545. (1541 S:t Martins altare, Storkyrkan; 1541 Skällnora rd)
Summa jt 2:1:2 (2:2).

1347 har S:t Martins altare, grundat av Johan Geysmar, i Stockholms Storkyrka 0:5:½:4 (DS 4162).

1436 omtalas Mats, skattebonde i Ytter-Sundby, som faste (Liedgren 1970 s 84).

1489–1503 har Sko kloster en gård, som räntar 20 spann korn och 0:6 pn (Eds rd). Senare uppges att Gunnar Olsson köpt gården. (SkoKlJb s 50, 70)

1541 har Spånga kyrka 0:6, som räntar 3 pund korn, 0:5 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. Sko kloster har 0:5, som räntar 20 spann korn, 0:5 avradspn, 4 biskops- och 2 kungshästar. S:t Martins prebenda i Storkyrkan har 0:7:0:4 (i jt är sannolikt utjord/vret i Ranhammar inräknad), som räntar 3½ pund korn, 0:7 avradspn, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1542 har arv och eget-gården utsäde till 19 spann, äng till 20 lass hö, ingen skog (1547 klen skog), klent mulbete och fiskevatten (UH 1542:6, 1547:15).

Ulvsunda 1000–talet *Ulsunti* (U 57), 1347 *i Ulphsunde* (DS 4136), 1508 *sätegården i Vlsunda* (Liedgren 1959, avskr) – 10 I, 6 e.

UH 1545 (endast) **1 fr** (Björn Pedersson/Bååt/).

Till Ulvsunda skriver sig Björn Olofsson 1347 och 1355 (DS 4136, 4143, 5147), 1424 Jöns (RAp 2/3, eget sigill), Björn Jönsson (Pukehorn) 1423–32 (UUBp 1423 17/12, 1429 14/4, RAp 1432 17/12) och 1436/37 dennes son Jöns Björnsson, som 1436 i U utfärdar morgongåvobrev till sin hustru Märta, dotter till Johan von der Horst (Liedgren 1970 s 83, RAp 1437 7/7). U övertas av Björn Jönsson (Pukehorn), som skriver sig till gården 1456–87 (RAp 1456 8/11, 1462 7/2, 1475 9/9, 1480 22/6, 1487 ud).

Björn omtalas som häradshövding i Sollentuna i början av 1470-talet och var gift med först Katarina Ragvaldsdotter och sedan Birgitta Magnusdotter (Tre rosor av Horshaga).

År 1508 skiftas arvet efter Björn Jönsson, varvid hans tre döttrar Magdalena, Märta och Birgitta får 1/3 var av U. Birgitta är då änka efter Bengt Karlsson (sparre över blad), som 1493–1506 skriver sig till U (RAp 1493 1/8, 1496 2/6, 1506 u d, UUBp 1497 u d). Deras dotter Lucia (död 1516) gifter sig med Olof Björnsson (halvmåne), som har U som sätesgård från 1515 till 1520 (StTb II:5 s 54, 58, 275), då han halshuggs vid Stockholms blodbad. U övertas av Märta Björnsdotter och hennes make Peder Erlandsson (Bååt), som skriver sig till gården 1527 (SoH 1976 s 63) och ärvs av deras söner Björn, Erland och Johan. Efter det Erland avstår sin arvsrätt, tillfaller gården Björn, som vid olika tillfällen åren omkring 1560 uppehåller sig på U (se nedan 1557, 1563, AH s 60) (Liedgren 1959). Av handlingar från omkr 1580 framgår att under U gård ligger de båda Essingeöarna och Björnholmen (Liedgren 1963 s 62–65).

1000–talet omtalas att Senar, Torkel och Vifast låtit resa (run)stenen efter deras fader Björn, som var en 'god bonde' och 'bodde i U' (U 57).

1347 omtalas Björn Olofsson i U som faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

1389 pantsätter Timme Gutow och hans hustru Kristina Jönsdotter 0:6 och 0:0:1 till borgaren Hannus Zewal (RAp 6/6, SRP 2400).

1421 säljer Kristina Jönsdotter (sigill), hennes son Timme Gutow och dotter Cecilia 0:6 och 0:0:1 till S:t Johannes prebenda i Strängnäs domkyrka, där Timme är kanik (RAp 10/7).

1508 skiftas arv efter Björn Jönsson (Pukehorn), varvid U delas lika mellan de tre döttrarna Magdalena, Birgitta och Märta. De får en tredjedel var, vilket motsvarar 1:0 med räntan 4 pd korn och 1:0 pn enligt bevarade arvskiftesbrev för Birgitta och Märta. Birgitta ärver dessutom inom häradet jord i Beckomberga, Karsvik, denna sn, i Herrestad och Tomta, Järfälla sn, Vällsta, Sollentuna sn, i Nälsta, Råsta, Sundby,

Ursvik och Vällingby, Spånga sn. Märta ärver inom häradet jord i *Nibble och Vibbla, Järfälla sn, och Vällingby, Spånga sn. (Liedgren 1959, 1970)

1557 skriver Björn Pedersson (Bååt) till sin bror Johan Pedersson att han satt en bonde på U, där han nu har 'en liten vacker avel', men att förhållandena ändå är så påvra att han där inte är annat än 'ladugårdsfogde' till Stockholms borgare (FaPaBå, brev 17/7, 13/11).

1563 beklagar sig Björn Pedersson ånyo om villkoren vid U. Gården är som en stockholmsborgares ladugård och han själv får vara 'allmän färjekarl' (FaPaBå, brev 13/12).

Åkeshov Se Nockeby.

Ålsten 1339 *in Asunde* (DS 3424), 1497 *invidher Alesten* (HSH 18 s 129) – 10 I, 5 e.

UH 1538–45 **1 klakl** (1545 1 dasp), 1557 **1 aoe**.

1339 överlåter Nils i Kimsta, Skånela sn, för sin döda hustru 0:0:5:3 – delvis genom gåva, delvis genom försäljning – till Klara kloster (DS 3424).

1343 byter Bo Höviske (styckad sköld med karvskuror) bort 0:0:4:3½ till Klara kloster mot jord i Bällsta (DS 3688).

1415 säljer borgaren Torkel Klemetsson i Stockholm och hans hustru Katarina Hemmingsdotter ½:0 till borgmästaren Jöns Dään i Stockholm (SD 2097).

1418 överlåter Torkel Klemetsson ½:0, Östen klockare och Jakob Nilsson 0:2 till Magnus Birgersson, borgare i Stockholm (SD 2471; på brevets baksida står att brevet gäller *Alasten* eller *Aswunda*).

1419 utfärdas fastebrev på 0:1 som Påvel i Smista, Huddinge sn, och Ragvald i Fittja, Botkyrka sn, överlåtit till Magnus Birgersson (SD 2623).

1424 säljer Nils Jönsson (Oxenstierna) 0:0:2 till rådmannen Magnus Birgersson i Stockholm (RAp 22/2).

1459 byter domprosten Birger Magnusson i Uppsala och hans mor Margit Palingsdotter bort 0:9 till Klara kloster mot jord i Ekeby, Vänge sn (RAp 17/5).

1460 testamenterar sysslomannen Abjörn Dään vid Klara

kloster och hans hustru Karin Stensdotter 0:2 i Å och en ängsfjäll i Bromma sn till Klara kloster (RAp u d).

1545 köper Gustav I Å av borgaren Karl Andersson i Stockholm (AoE 29 A).

1551 skriver Gustav I att Å även i fortsättningen skall brukas av kronan så att det kan utnyttjas till nattläger, 'när det behov görs och vi där framdraga' (GR 22 s 17).

1554 redovisas Å (*Åsunda*) tillsammans med arv och egetjorden i Färingö tingslag. Jordeboken uppger att gården tidigare legat till Stockholms slotts ladugård och nu är vederkänd till arv och eget. (SöH 1554:2)

1559 har arv och eget-gården utsäde till 5 pund, äng till 40 lass, skog, mulbete och gott fiskevatten; jordetalet uppges vara 0:10 (AoE 29 A). Vid Å fiskar sigtunaborgare (se *Torvesund, Lovö sn).

***Åsunda** Se Ålsten.

Ängby 1315 *Ängiaby* (StJb I:1 s 441, avskr), 1381 *i Ængiaby* (ClM s 97, avskr), 1409 *i Engiaby* (SD 1138) — 10 I, 6 d.

UH 1541 (endast) **1 kyt**, 0:2.
1541—1556 **1 kyuj**, 0:0:1 till Karsvik 1541—52.
1 klakl, 1545 **1 dasp**, 0:5:1, 1549 0:6:2. (Ottersta rd)
3 heh, 1545 **3 dasp**, 1:0 + 1:0 + 0:5:1, 1549 0:6; 1566 0:6:2 + 0:6:2 + 0:6:2 (öde 1566). (Bällsta rd)
Summa jt 3:5 (3:2:2).

1315 ger Håkan Galle 0:1 till Klara kloster (StJb I:1 s 441; se Vällingby, Spånga sn).

1319 ger Håkan Galle 0:1:0:10 i Ä och jord i bl a Beckomberga och Ranhammar till Klara kloster (StJb I:1 s 442).

1330 byter Elof Håkansson bort 0:1 i Ä till Klara kloster mot jord i bl a Valla och Västberga, Brännkyrka sn (StJb I:1 s 442).

1341 ger borgaren Bernhard Münster och hans hustru Lucia 0:17:0:10 till helgeandshuset i Stockholm (StJb I:1 s 442).

1348 byter Klara kloster bort sin jord i Ä till Johan och

Tomas mot jord i Sanda, Hargs sn (se DMS 1:1 s 117) (StJb I:1 s 442).

1351 ger Ingeborg Tomasdotter 0:0:0:10 till Klara kloster (StJb I:1 s 443; se Råcksta, Spånga sn).

1381 tilldöms vid kungligt räfsteting med Sollentuna hd Klara kloster 0:0:3½:10 i Ä och jord i Råcksta och Vällingby, Spånga sn, efter det klostrets syssloman visat att klostret fått jorden på lagligt sätt och att kronan därför inte har någon rätt till jorden (StJb I:1 s 444).

1409 döms 0:5, som Bromma kyrka hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1541 har Bromma kyrka ett torp på 0:2, som räntar 0:2 avradspn och 1 biskopshäst. Klara kloster har en gård på 0:5:1, som räntar 3 pund korn, 0:5:1 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 4 kungshästar. Stockholms helgeandshus har två gårdar på vardera 1:0 och en gård på 0:5:1. De två större gårdarna räntar vardera 4 pund korn, 0:7 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar; den mindre räntar 20 spann korn och i övrigt som de två större. (UH 1538:2)

Eds socken

1297–1305 *in parrochia Edhi* (DS 1745, odat).
1299 *parochia Ethi* (DS 1300).
1313 *parochie Eed* (DS 1932).
1371 *i Eedzz sookn* (RAp 2/12).

Omfattning: Antuna och Älvsunda hör kameralt till Eds socken, Vallentuna härad, kyrkligt till Eds socken, Sollentuna härad. De överförs i kameralt avseende till Sollentuna härad omkring 1720. Vällsta, Sollentuna socken, överförs kyrkligt och kameralt till Eds socken 1872. (Lagerstedt s 5, 7) Klomsten köps 1967 av Järfälla kommun (JäB s 190, 204).

Kyrkan: Vid mitten av 1100-talet eller något senare uppfördes en romansk gråstenskyrka, varvid opus spicatum delvis användes, bestående av lågt västtorn, rektangulärt långhus och bred absid i direkt anslutning till långhuset utan mellanliggande kor. Små, högt sittande, rundbågiga fönster fanns på både nord- och sydsidan. Ingången låg på sydsidans västligaste del. Långhusets invändiga mått ca 11 × 6 meter

Vid 1300-talets början revs absiden och ersattes med ett kor av samma bredd som långhuset men lägre, sakristia uppfördes, långhus, kor och sakristia försågs med valv, fönstren på nordsidan sattes igen och sydfönstren fick gotisk form. Under 1400-talet byggdes vapenhus och koret fick kalkmålningar, signerade av Albertus Pictor 1487. 1541 eldhärjades kyrkan.

Vid restauration åren 1768–69 höjdes koret till långhusets nivå, nytt valv i koret tillkom och fönstren vidgades och blev fler, som nu. Tornet byggdes på och fick ny tornhuv, södra dörren igenmurades och ny ingång i väster togs upp. Troligen revs även det medeltida vapenhuset vid detta tillfälle. Interiören vitkalkades. Vid stor inre restaurering 1917–18 togs de medeltida målningarna fram och kompletterades. 1955 uppfördes en brudkammare på det gamla vapenhusets plats.

Kyrkans medeltida inventarier är en dopfuntsfot från 1100-talets senare hälft, en Sankt Olofsbild från 1300-talets förra hälft, tillverkad i Sverige, ett triumfkrucifix av lübeckmästare från 1460-talet, ett altarbrun från Albertus Pictors verkstad (i SHM), en Anna själv tredje (ett uppländskt arbete från ca 1500) och en korkåpa från Nederländerna från ca 1500. På västdörren sitter gångjärn av 1300-talstyp, på 1760-talet troligen överförda från den gamla dörren på sydsidan av kyrkan. (SvK U VI:5)

Vid reformationen fråntogs kyrkan en förgylld kalk med patén, ett ciborium eller en monstrans med förgyllning, ett litet förgyllt kors och en

stor, förgylld paxtavla, tillsammans vägande 10 lödiga mark, samt en liten krona, gammal och förgylld (Källström s 165).

Kyrkby: Edsby.

1331 uppges Eds kyrkas jordinnehav vara 0:19:½ (DS 2819).

1348 testamenterar kyrkoherde Jöns Ragvaldsson i Skepptuna en kalk om en mark rent silver (DS 4374).

Runstenar: U 104 Eds kyrka, nu i Oxford, 105 Eds kyrka (försvunnen), 106 Prästgården, 108–10 Bisslinge (109 försvunnen), 111–13 Ed, Hjältarängen, Kyrkstigen resp Stenbron (försvunnen), 114–15 Runby. Efter publiceringen av Upplands runinskrifter (U) har flera runfynd gjorts – ett tiotal fragment vid kyrkan och i dess bogårdsmur (nu i Upplands-Väsby hembygdsarkiv) och fyra fragment vid Runby (delvis behandlade i Fv 1954 s 12 ff, 1967 s 262).

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1538–41 i Vidbo åtting (se häradsinledningen).

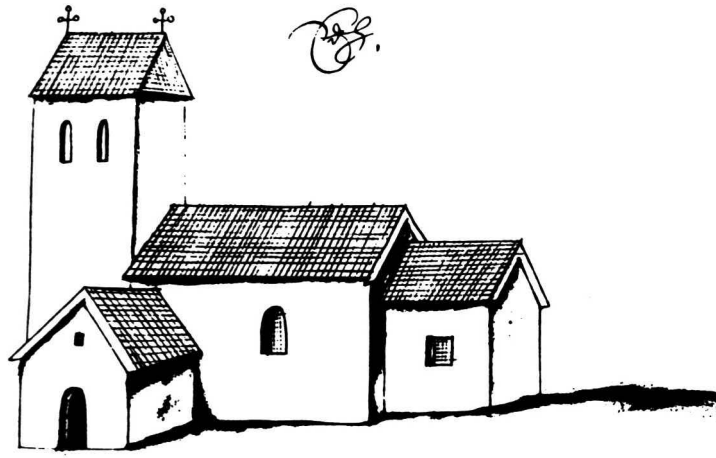

Eds kyrka, avritad av Johan Hadorph 1682 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1570)

	sk	ky	skokl	skoklt	klakl	våkl	dasp	se	aoe	aoet	fr	frt
Bisslinge	1 (1)	– –	– –	– –	1 (0)	– –	0 (1)	– –	– –	– –	– –	– –
Bromsboda	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Edsby	– –	– –	4 (4)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Harva	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Lövsta	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	1 (1)
Njursta	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	0 (1)	– –
Oxunda	– –	– –	2 (2)	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Runby	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	2 (2)	– –	3 (3)	– –
Runsa	– –	– –	– –	– –	– –	2 (0)	– –	6 (6)	– –	– –	– –	– –
Sättra	– –	– –	– –	– –	1 (0)	– –	– –	1 (1)	0 (1)	– –	– –	– –
Törnby	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Törndal	– –	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Vaxmyra	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Summa	1 (1)	1 (0)	8 (7)	2 (1)	2 (0)	2 (0)	0 (1)	7 (7)	2 (3)	1 (1)	3 (4)	3 (3)

Dessutom redovisar längderna: *kr:* Runsa 0 (2) – *krt:* Harva 0 (1), Törndal 0 (1) – *kyuj:* Edsby 0 (1) – *seäng:* Horsgärdet 1 (0) – *aoeäng:* Horsgärdet 0 (1), Klomsten 1 (0).

Jordetal för olika jordnaturer 1540

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk	ky	se/pb	kl	aoe/fr[1]	summa jt
Bisslinge	1:5:1	–	–	0:4	–	2:1:1
Edsby	–	–	–	2:1:1	–	2:1:1
Njursta	–	1:0[1]	–	–	–	1:0
Oxunda	–	–	–	1:4	–	1:4
Runby	–	–	–	–	4:0	4:0
Runsa	–	–	3:3	1:1	–	4:4
Sättra	–	–	0:2	0:2	–	0:4
Summa	1:5:1	1:0	3:5	5:4:1[2]	4:0[3]	15:6:2

[1] Jt från 1553.
[2] I summan saknas jordetal för Harva, Oxunda (skoklt), Törnby och Törndal.
[3] I summan saknas jordetal för torpen Bromsboda, Lövsta och Vaxmyra.

Antuna Se Eds sn, Vallentuna hd.

Bisslinge 1371 *i Byklinge* (DS X 95, avskr), 1445 *i Biislinge* (RAp 8/5), 1449 *Bætlinge* (RAp 26/3), 1480 *i Bedlinghe* (RAp 23/4) – 10 I, 9 d.

UH **1 sk**, 1:5:1, 1543 1:6:1.
1 klakl, 1545 **1 dasp**, 1551 **1 aoe**, 1570 **1 dasp**, 0:4. (Härnevi rd)
Summa jt 2:1:1 (2:2:1).

1371 ger Sten Bengtsson (Bielke) $\frac{1}{2}$:0 i morgongåva till Katarina Holmgersdotter (Ulv) (DS X 95; se Runby).

1445 är Lars i B faste vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 8/5).

1449 köper Karl Knutsson (Bonde) en gård på $\frac{1}{2}$:0 (RAp 26/3; se Runby).

1457 har Karl Knutsson (Bonde) en gård på $\frac{1}{2}$:0, som räntar 3 pund korn och $\frac{1}{2}$:0 pn (C 7 f 9).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson (Sparre av Ellinge) tre torp i B på tillsammans $\frac{1}{2}$:0 under Runby från Karl Knutssons (Bonde) arvingar (RAp 23/4; se Runby).

Eds socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK

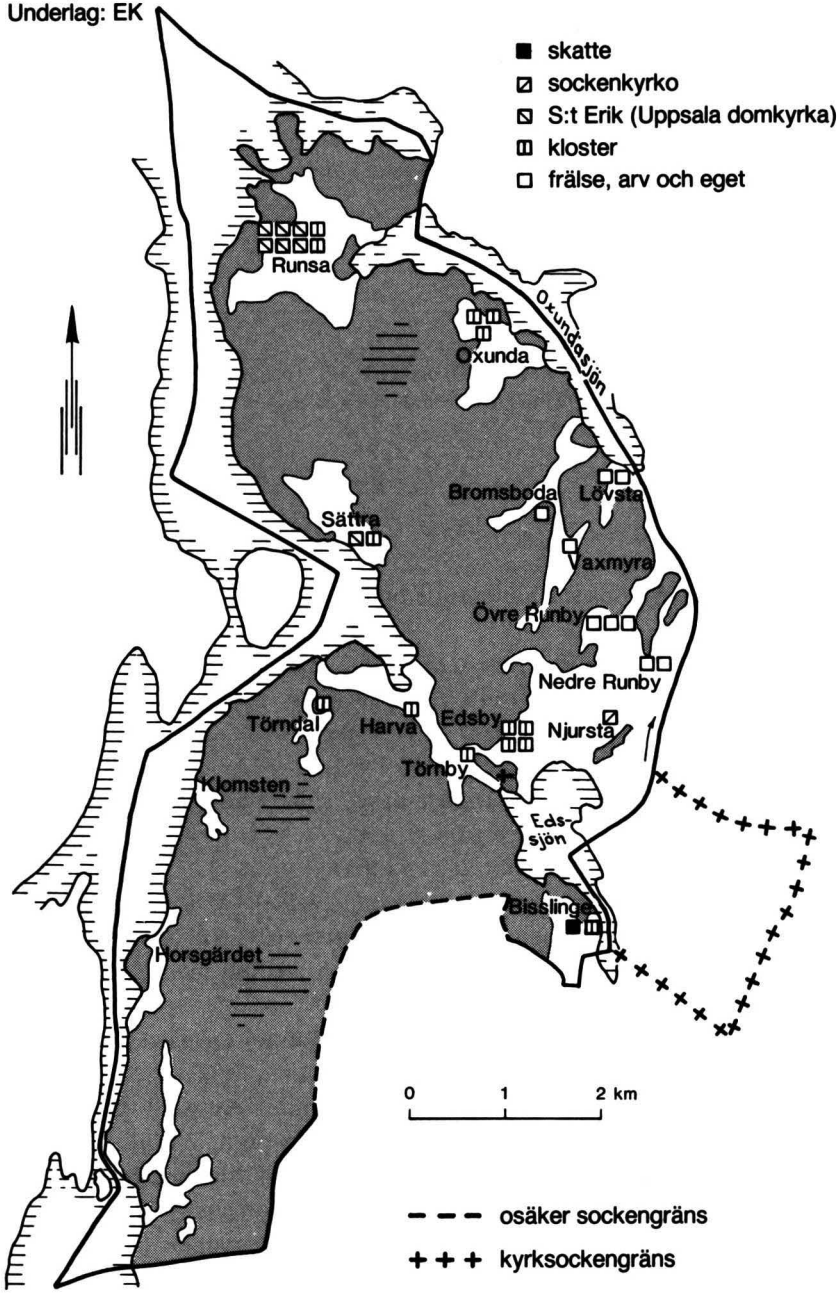

1495 (?) upptas i Sten Stures jordebok en gård på $\frac{1}{2}$:0, som räntar 2 pund korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn och 0:3 dagsverkspn (SSJb 1515 f 10v).
1501 se Runby.
1541 har Klara kloster $\frac{1}{2}$:0, som räntar 3 pund korn, 0:6 avradspn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).
1552 har arv och eget-gården utsäde till 14 spann, andra året 11 spann samt äng till 14 lass hö, 1559 18 lass, skog, mulbete och litet fiskevatten (UH 1552:17, AoE 29 A).

***Bodom** Se Oxunda.

Bromsboda 1515 *Bramtzbode* (SSJb 1515 f 10v) – 11 I, 0 d.
UH **1 frt** (1545 Pernilla Nilsdotter/Sparre av Ellinge/, 1562 Ture Pedersson/Bielke/).
1495 (?) upptas i Sten Stures jordebok ett torp (SSJb 1515 f 10v).
1501 och 1559 se Runby.

Edsby 1000–talet *i Aiþi* (U 112), 1302 *in Hedthi* (SkoKlJb s 16) – 11 I, 0 d.
UH 1553–56, 1570 **1 kyuj**, 0:1:2 (till klockaren).
4 skokl, 0:4:1 + 0:4:1 + 0:4:1 + 0:4:1; 1570 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4; jt endast 1541, 1570.
Summa jt 2:1:1 (2:1:2).
1000–talet uppger Ragnvald att han låtit resa runor efter sin mor Fastvi, som var Onäms dotter och som dog i E (U 112).
1302 har Sko kloster 0:18:1, som ligger för gårdsdrift ("sub curiis") och som klostret hade redan 1277 (SkoKlJb s 16, 6 f).
1489–1503 har Sko kloster fyra landbor, som var och en räntar 20 spann korn och 0:12 pn (Eds rd) (SkoKlJb s 49).
1541 har Sko kloster 4 gårdar på vardera $\frac{1}{2}$:0:1, som vardera räntar 20 spann korn, 0:12 avradspn, 0:2 sysslomanspn, 0:2 dagsverkspn, 1 pund smör, 1 lamm, 2 höns, 10 ägg, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Eds rättardöme omfattar 1489–1503 Sko klosters jord i Ed, Harva, Oxunda, Törnby, Törndal, denna sn, Nockeby, Bromma sn, Rotsunda, Skillinge, Överby, Sollentuna sn, och Sundby, Spånga sn.

Harva

1489 *Heruada* (SkoKlJb s 49) – 11 I, 0 d.
UH **1 skokl**, 1570 **1 krt** (1570 förlänt Pontus De la Gardie).
1489–1503 har Skokloster en landbo, som räntar 0:18 pn (Eds rd) (SkoKlJb s 49).
1541 har Sko kloster en gård, som räntar 0:18 avradspn, 0:1 sysslomanspn, 0:1 dagsverkspn, $\frac{1}{2}$ pund smör, 1 lamm, 1 höns, 5 ägg, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2). Gården uppges i UH de följande åren bestå av två torpställen.
1559 är Sko klosters gård förd under arv och eget och har utsäde till 2 pund, äng till 30 lass, skog, mulbete och gott fiskevatten (AoE 29 A).

Horsgärdet

1447 *Horssagierdhe* (RAp 26/12), 1539 *uppa Hoorsagerdes ängh* (UH 1539:6) – 10 I, 9 c.
UH 1539 (endast) **1 seäng**, 1555 (endast) **1 aoehage**, 1567 **1 aoeäng**.
1447 byter ärkebiskop Nils Ragvaldsson på ärkebiskopsbordets vägnar till sig H 'vid Almare-Stäket' av Knut Stensson (Bielke) mot domkyrkans jord i Säby, Veckholms sn; domkyrkan kompenseras med andel i biskopstiondet (RAp 26/12).
1539 uppges att sju S:t Erikslandbor från Runsa rd gör 14 dagsverken vardera på ängen (se Runsa och Sättra), som tidigare legat under ärkebiskopsbordet (UH 1539:6, AL 3 s 153).
1559 är jordetalet för ängen $\frac{1}{2}$:0 och räntan 25 lass sommarhö (1567 42 lass, 1568 30 lass) (UH 1567:2 A, 1568:7 A, AoE 29 B).

Klomsten (nu Lugnhamn)

1447 *Cloffsten* (VaKlJb s 43) – 11 I, 0 c – nu i Järfälla sn.
UH 1540–47 **1 aoeäng** till Runby 1543–47. (Skällnora rd)
1447–1502 har Vadstena kloster en enhet, som räntar

1447–66 $\frac{1}{2}$:0 pn, 1480–1502 0:6 pn. Enheten uppges vara öde 1466 och kallas 1502 ödetorp. 1466 sägs den ligga till ärkebiskopens borg Stäket; 1502 brukas den av Peter Eriksson (Örnflycht) i Granhammar, V Ryds sn, som ängsmark. (VaKlJb)

1456 erkänner ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) att han under sin livstid skall utnyttja ödetorpet K mot att erlägga 0:6 pn till Vadstena kloster, torpets ägare (RApp 24/8).

1541 räntar ängen 0:6 ängspn, 1543 7 lass hö och 0:6 ängspn (UH 1541:2, 1543:18).

***Lauresbodom**

1457 *Lauresbodom* (C 7 f 9), 1515 *Laurenstorp* (SSJb 1515 f 10v).

1449 se Runby.

1457 har Karl Knutsson (Bonde) L, som räntar 0:2 pn (C 7 f 9).

1495 (?) upptas i Sten Stures jordebok ett torpställe (SSJb 1515 f 10v).

1501 se Runby.

Lugnhamn Se Klomsten.

Lövsta

1447 *Løstha* (VaKlJb s 43), 1515 *i Løffstaa* (SSJb 1515 f 10v) – 11 I, 0 d.

UH **1 aoet**; uppges ligga på Runbys ägor. (Skällnora rd) **1 frt** (1545 Pernilla Nilsdotter/Sparre av Ellinge/, 1562 Ture Pedersson/Bielke/).

1447–1502 har Vadstena kloster ett torp med en landbo, som räntar 1:0 pn. 1447 och 1480 upptas ytterligare ett torp, som vid båda tillfällena uppges ha legat öde länge. I 1480 års jordebok är senare inskrivet en ränta om $\frac{1}{2}$:0 pn. (VaKlJb)

1449 se Runby.

1457 har Karl Knutsson (Bonde) ett torp, som räntar 1:0 pn (C 7 f 9).

1495 (?) upptas i Sten Stures jordebok en gård, som räntar 1:0 avradspn och 0:0:4$\frac{1}{2}$ dagsverkspn (SSJb 1515 f 10v).

1501 se Runby.

1531 upptas i Gustav I:s jordebok ett torp, som räntar 1:0 pn, och uppges vara återbördat från Vadstena kloster efter Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (Skällnora rd) (K 1).

1543 har arv och eget-torpet utsäde till 9 spann, äng till 14 lass hö (1547 16 lass), skog, gott mulbete och gott fiskevatten (UH 1543:18, 1547:15).

1559 se Runby.

Njursta 1302 *in Nysta* (DS 1364), 1317 *in Niuzstæ* (DS 2096) – 11 I, 0 d.

UH **1 ky**, 1553 **1 aoe**, 1:0, 1562 **1 fr** (Lars Matsson /Kafle/); jt endast 1553, 1555–56.

1302 ger Israel Petersson (Finsta-ätten) 0:10 till sin kusin magister Andreas Andreæ (And) och efter hans död till sin bror Birger Petersson (Finsta-ätten). Runby gård (curia) skall ha fri utväg till vatten, betesmark och skog. (DS 1364)

1315 erkänner domprosten Andreas Andreæ (And) att han har 0:10 från Israel Petersson och att jorden efter Andreas död skall tillfalla Birger Petersson (DS 2029). Detta intygas 1317 av Arvid Gustavsson (Sparre av Vik) (DS 2096).

1328 uppger sig Magnus Gudmarsson (Ulvåsa-ätten), gift med Katarina Birgersdotter (Finsta-ätten), ha 0:2 efter svärfadern Birger Petersson (Finsta-ätten) (DS 2658).

1553 har arv och eget-gården utsäde till 5 pund, äng till 70 lass hö (1556 60 lass), skog, mulbete och gott fiskevatten. 1556 uppges den ligga under prästbordet och 1559 ha varit *Eds prästgård*. (UH 1553:21, 1556:32, AoE 29 A)

1562 har Lars Matsson (Kafle) en gård, som räntar 6 pund korn, 3:0 avradspn och 4 hästar (FoR 2).

Oxunda 1302 *in Vxundi* (SkoKlJb s 16) – 11 I, 1 d.

UH **2 skokl**, 0:6 + 0:6.
1 skoklt.
Summa jt 1:4.

1302 har Sko kloster 0:12, som ligger för klostrets gårds-

drift ("sub curiis") och som klostret hade redan 1277 (SkoKlJb s 16, 6).

1489–1503 har Sko kloster två landbor, som var och en räntar 3 pund korn – tidigare troligen 4 pund – och 1:0 pn, och en landbo *(Vngxsundaboda)*, som räntar 0:12 pn (Eds rd) (SkoKlJb s 50).

1541 har Sko kloster två gårdar som vardera har 0:6 och räntar 3 pund korn, 1:0 avradspn, 0:2 sysslomanspn, 0:2 dagsverkspn, 1 lamm, 2 höns, 10 ägg, 4 biskops- och 2 kungshästar. Klostret har vidare ett torp (*i Bodom*) som räntar 0:12 avradspn, 1 höns, 5 ägg, 2 biskops- och 1 kungshäst. (UH 1538:2)

1573 får Ture Pedersson (Bielke) en Sko kloster-gård som ersättning för sitt arvegods i Hammarby, Brännkyrka sn, vilket blivit svårt skadat, då kronan 1540 byggde Danvikens kvarn. Samma år uppges att Per Eriksson i kansliet har en gård och ett torp i förläning och att han driver dem som avelsgård. (UH 1573:18)

Prästgården Se Njursta 1553.

Runby 1000–talet *i Rynby* (U 114), 1269 *in Runby* (DS 539), 1276 *de Romby* (DS 618), 1283 *de Rumby* (DS 774), 1515 *i nedra Romby ... i øffræ Romby* (SSJb 1515 f 10v) – 11 I, 0 d.

Övre R UH **2 aoe**, 0:6 + 0:6; båda med äng i Klomsten. (Skällnora rd)
1 fr (1545 Pernilla Nilsdotter/Sparre av Ellinge/, 1562 Ture Pedersson/Bielke/).

Nedre R **2 fr** (1545 Pernilla Nilsdotter/Sparre av Ellinge/, 1562 Hogenskild Bielke).
Summa jt 1:4.

Runby är sätesgård för Filip Finvidsson (Rumby-ätten), oftast kallad Filip av Rumby, en gång även Filip röde. Han skriver sig till R ett flertal gånger under perioden 1276–1303 (DS 618, 1397).

1000–talet omtalas att Ingrid låtit göra en stenfylld vägbank ('ladbron') och hugga en (run)sten efter sin man

Ingemar och sina söner Dan och Banke, vilka bodde i R, där de ägde gård ('bo') (U 114).

1269 byter hertig Magnus (Birgersson) bort $2\frac{1}{2}$:0 i R och $\frac{1}{2}$:0 i omkringliggande egendomar till Peter Israelsson (Finsta-ätten) mot jord i Väsby, ?Munsö sn (DS 539).

1302 se Njursta.

1308 träffar Birger Petersson (Finsta-ätten) en överenskommelse om godsbyten med Simon i Sundby, Ö Ryds sn. Överenskommelsen är daterad på R. Som vittne omtalas bryten Peter i R. (DS 1584)

1311 ger Birger Petersson (Finsta-ätten) predikarbröderna i Sigtuna rätt att årligen erhålla två prämlaster dödved, 'det är eldbrand', från Runby skog (DS 1806).

1334 pantsätter Märta Haraldsdotter, änka efter Erik Turesson, $\frac{1}{2}$:0 till Klara kloster (StJb I:1 s 442).

1347 är Ragnar i R faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4143).

1371 ger Sten Bengtsson (Bielke) 0:20 i R och jord i bl a Bisslinge och Sättra, denna sn, i morgongåva till Katarina Holmgersdotter (Ulv) (DS X 95).

1386 ger Birger Ulfsson (Ulvåsa-ätten) och hans syster Cecilia Ulfsdotter och brorson Karl Karlsson R till Vadstena kloster (RAp 6/10, SRP 2270).

1444 är Lars i R faste (RAp 10/10).

1447–1502 har Vadstena kloster 0:12, uppdelade på två gårdar med var sin landbo. Räntan är för de två tillsammans 8 pund korn hela perioden, varvid 2 pund löses (1 för var och en) 1466. Penningräntan är 3:0 pn för dem tillsammans 1447–57, 2:0 pn 1466–80 och 2:2 pn 1502. (VaKlJb)

1449 erlägger Karl Knutsson (Bonde) köpeskilling till Kristiern Nilssons (Vasa) arvingar för de gods han köpt av Kristiern och som Kristiern tidigare (1425) köpt av Sten Turesson (Bielke) och Margareta Karlsdotter (Sparre av Tofta). Bland dessa gods ingår tre gårdar i R på tillsammans $2\frac{1}{2}$:0 och tre torp under R (sannolikt *Lauresbodom, Lövsta och Vaxmyra), vidare jord i Bisslinge och Sättra. (RAp 26/3)

1457 har Karl Knutsson (Bonde) tre gårdar på tillsammans 0:20, som räntar 15 pund korn och $2\frac{1}{2}$:0 pn (C 7 f 9).

1480 återlöser Sten Sture och Nils Klasson (Sparre av Ellinge) från Karl Knutssons (Bonde) arvingar — Magdalena och Kristina Karlsdöttrar — de gods som Sten Turesson (Bielke, död 1431) och hans hustru Margareta Karlsdotter (Sparre av Tofta, begravd 1429) 1425 sålt till Kristiern Nilsson (Vasa, död 1442) och som Kristiern sedan sålt till Karl Knutsson. I de försålda godsen ingår bl a tre gårdar i R på tillsammans $2\frac{1}{2}$:0 och jord under R i Bisslinge och jord i Sättra. (RAp 12/4, 23/4)

1495 (?) upptas i Sten Stures jordebok två gårdar i 'Nedre R' på tillsammans 2:0, vilkas sammanlagda ränta är 12 pund korn, 2:0 avradspn, 0:6 dagsverkspn, och en gård i 'Övre R' på $\frac{1}{2}$:0, som räntar 3 pund korn, $\frac{1}{2}$:0 avradspn och 0:3 dagsverkspn (SSJb 1515 f 10v).

1501 skiftar Sten Sture och Nils Klasson (Sparre av Ellinge) de gods de igenlöst från Karl Knutsson (Bonde), varvid tre gårdar i R tillfaller Nils Klasson (B 19 nr 285). I Sten Stures jordebok från 1495(?) uppges i senare marginalanteckning att förutom gårdarna i R har Nils Klasson även Bisslinge, Bromsboda, *Lauresbodom, Lövsta, Sättra och Vaxmyra och ett torp mellan *Lauresbodom och Vaxmyra (SSJb 1515 f 10v).

1531 upptas i Gustav I:s jordebok två gårdar på tillsammans 0:12 med den sammanlagda räntan 8 pund korn och 2:0 pn; gårdarna uppges vara återbördade från Vadstena kloster efter Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (Skällnora rd) (K 1).

1543 har de två arv och eget-gårdarna vardera utsäde till $2\frac{1}{2}$ pund 2 spann, äng till 30 lass, skog, mulbete och gott fiskevatten; tillsammans delar de på skörden från Klomstens äng (UH 1543:18).

1559 skiftas arvet efter Pernilla Nilsdotter (Sparre av Ellinge, död omkr 1556), varvid två gårdar, som räntar vardera 5 pund korn, 1:0 avradspn och 0:3 dagsverkspn, tillfaller Nils Pederssons (Bielke, död 1550) barn och ärvs av Hogenskild Bielke, och en gård, som

räntar 20 spann korn, 0:4 avradspn och 0:3 dagsverkspn, tillfaller Ture Pedersson (ShSp 12/3). Troligen ingår även Bromsboda, Lövsta och Vaxmyra i skiftet, trots att de inte är upptagna i arvskiftesbrevet. De tillskrivs 1562 Ture Pedersson (Bielke) (AF).

Runsa 1313 *in Runusum* (DS 1932), 1323 *in Rugtnusæ* (DS 2434), 1324 *in Runnusum* (DS 2451) – 11 I, 1 c.

UH **6 se** (1541 6 bi) 0:4:2:2 + 0:4:2:2 + 0:4:2:2 + 0:4:2:2 + 0:4, 1570 0:4:2:2 + 0:4, 1570 0:4:2:2 (öde 1570). (Runsa rd)
2 våkl, 1543 **2 aoe**, 1570 **2 kr**, 0:4:1:4 + 0:4:1:4. (Söderby rd)
Summa jt 4:4 (4:5:1:4).

1313 säljer Sigmund Keldorsson (tre klöverblad) 0:3 till ärkebiskop Nils Kettilsson (DS 1932).

1323 ger Lars Ulfsson (Ama) och hans hustru Ingrid Anundsdotter 0:9 till Vårfruberga kloster, där hans dotter vunnit inträde (DS 2434, 2451).

1331 och 1344 uppges ärkebiskopsbordet ha 3:3. 1344 ligger jorden under Bärmö gård (curia), S:t Pers sn. (DS 2819, 3837)

1533 räntar Runsa rd, som ligger under Uppsala gård och kronan och tidigare legat under ärkebiskopsbordet, $6\frac{1}{2}$:0 pn och $22\frac{1}{2}$ pund korn (HH 11 s 126 f). Räntesumman visar att rättardömet har samma omfattning som från 1539 (se nedan).

1539 har de fyra större av S:t Eriks-gårdarna (ärkebiskopsgårdar tidigare) vardera utsäde till 14 spann det ena året, 20 spann det andra, de två mindre gårdarna har vardera utsäde till 12 spann det ena året, 14 spann det andra (1544 2 pund det ena året, 12 spann det andra). För alla 6 gårdarna gäller att de vardera har äng till 30 lass hö, skog (1542 'torr furuskog') till vedbrand, gärdslen och grantimmer, armt mulbete och gott fiskevatten och gör 14 dagsverken på Horsgärdet. Det uppges vidare att det rinner en å nedanför bolbyn, och att ån skattas för 1 markland, vilket anges som förklaring till den höga avraden ('ty är avraden så högt satt'). (Runsa rd) (UH 1539:6)

1541 har det forna ärkebiskopsbordet sex gårdar, varav 4 vardera är på 0:4:2:2 och räntar 3½ pund korn, 1:0 avradspn, 18 dagsverken, 1 lamm, 4 höns, 20 ägg, 4 biskops- och 2 kungshästar (1 lb står för bara 3 biskopshästar). De andra två gårdarna är på ½:0 var och räntar vardera 3 pund korn och i övrigt som de större.

Vårfruberga kloster har två gårdar, som vardera är på 0:4½ och räntar 3 pund korn, 1:0 avradspn, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1543 har de två arv och eget-gårdarna vardera utsäde till 1½ pund, äng till 24 lass, skog och gott fiskevatten; om åkern sägs att den är liten (UH 1543:18).

Runsa rd omfattar 1533, 1539–48 Uppsala domkyrkas (S:t Erik), tidigare ärkebiskopsbordets, jord i Runsa och Sättra.

Sättra

1100–talets slut(?) *Setrum* (VåKlJb f 58, avskr), 1297–1305 *in Sætrum* (DS 1745, odat) – 11 I, 0 d.

UH **1 se** (1541 1 bi), 0:2 (1554 0:7). (Runsa rd)
1 klakl, 1549 **1 dasp**, 1551 **1 aoe**, 0:2. (Härnevi rd)
Summa jt 0:4.

1160–talet(?) får Fogdö kloster som fundationsgods ½ öre i S av Sigvard jarl och hans dotter Ingeborg. Jorden byts bort vid 1200-talets mitt (efter 1233) till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten). (VåKlJb f 58, 60)

1297–1305 byter Filip Finvidsson (Rumby-ätten) bort bl a 0:2 i S till ärkebiskop Nils Allesson och Uppsala domkyrka (DS 1745; se DMS 1:2 s 160).

1331 och 1344 uppges ärkebiskopsbordet ha 0:2. 1344 uppges jorden ligga under Bärmö gård (curia), S:t Pers sn. (DS 2819, 3837)

1371 ger Sten Bengtsson (Bielke) 0:2 i morgongåva till Katarina Holmgersdotter (Ulv) (DS X 95; se Runby).

1449 köper Karl Knutsson (Bonde) en gård på 0:2 (RAp 26/3; se Runby).

1457 har Karl Knutsson (Bonde) en gård på 0:2, som räntar 10 spann korn och 0:2 pn (C 7 f 9).

1480 återlöser Sten Sture en gård på 0:2 från Karl Knutssons (Bonde) arvingar (RAp 23/4; se Runby).

1495 (?) upptas i Sten Stures jordebok en gård på 0:2, som räntar 0:2 avradspn och 0:0:4½ dagsverkspn (SSJb 1515 f 10v).

1501 se Runby.

1533 se Runsa.

1539 har S:t Eriks-gården (tidigare ärkebiskopens) utsäde till 8 spann, andra året 10 spann, äng till 15 eller 20 lass, skog 'så det hjälper sig', armt mulbete och fiskevatten. Räntan är 12 spann korn, 0:4 avradspn, 1 får, 2 höns, 10 ägg samt 14 dagsverken på Horsgärdet. (Runsa rd) (UH 1539:6, 1544:4)

1541 har det forna ärkebiskopsbordet en gård på 0:2, som räntar 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar och i övrigt som 1539. Klara kloster har en gård på 0:2, som räntar 10 spann korn, 0:2 avradspn, 0:2 dagsverkspn, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1552 har arv och eget-gården utsäde till 14 spann, äng till 30 lass hö. Räntan är 12 spann korn, 0:2 avradspn, 0:4 gengärdspn, 0:4 dagsverkspn, 1 får, 2 höns, 10 ägg, 4 biskops-, 2 kungs- och 2 fogdehästar. (UH 1552:17)

Tegelhagen 1566 omtalas *Tegell hagann* bland hagarna under Stäkets ladugård, Stockholms-Näs sn (UH 1566:12).

Törnby 1484 *i Törneby* (StTb II:2 s 69), 1489 *Tornaby* (SkoKlJb s 49) – 11 I, 0 d.

UH **1 skokl**.

1489–1503 har Sko kloster en landbo, som räntar 0:14 pn (Eds rd) (SkoKlJb s 49).

1541 har Sko kloster ett 'torpställe', som räntar 0:14 avradspn, 0:1 sysslomanspn, 0:1 dagsverkspn, ½ pund smör, 1 lamm, 1 höns, 5 ägg, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Törndal 1489 *Trymmedal* (SkoKlJb s 50) – 11 I, 0 c.

UH **1 skoklt**, 1566 **1 aoet**, 1570 **1 krt**.

1489–1503 har Sko kloster en landbo, som räntar 1:0 pn (Eds rd) (SkoKlJb s 50).

1541 har Sko kloster ett torp med räntan 1:0 avradspn, 0:1 sysslomanspn, 0:1 dagsverkspn, 1 lamm, 1 höns, 5 ägg, 2 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).
1559 är torpet fört till arv och eget med utsäde till 10 spann, äng till 20 lass, skog, mulbete och gott fiskevatten (AoE 29 A).

Vaxmyra 1457 *Vagxsmyrom* (C 7 f 9) – 11 I, 0 d.
UH **1 frt** (1545 Pernilla Nilsdotter/Sparre av Ellinge/, 1562 Ture Pedersson/Bielke/).
1449 se Runby.
1457 upptas i Karl Knutssons (Bonde) jordebok en enhet, som räntar 0:2 pn (C 7 f 9; notisen överstruken).
1495 (?) upptas ett torp i Sten Stures jordebok (SSJb 1515 f 10v).
1501 och 1559 se Runby.

Vällsta Se Sollentuna sn.

Älvsunda Se Eds sn, Vallentuna hd.

Järfälla socken

1310 *Ecclesie et presbitero in Gerfelli* (DS 1650).
1331 *in parochia Gerfelle* (DS 2887).
1370 *i Gerfelle sokn* (RAp 2/3).

Omfattning: Lövsta uppges på 1300-talet ligga i Järfälla socken och på 1400-talet i Sånga socken. På 1500-talet hör Lövsta kameralt till Sånga socken, kyrkligt till Järfälla socken. Lövsta läggs även kameralt till Järfälla socken 1864 (Kbr 29/3).

Kyrkan: I slutet av 1100-talet uppfördes en gråstenskyrka, omfattande långhus och smalare och lägre kor med absid (nuv korets västra del och långhusets två östliga travéer). Kyrkan var troligen planerad med östtorn, men tornbygget genomfördes sannolikt inte. Ingången låg i nuvarande sydportalen. Långhusets invändiga mått ca 11 × 6 meter.

I början av 1200-talet höjdes vindsvåningen i kor och långhus och försågs med tak av samma nockhöjd. Korets övervåning hade ljusglugg åt söder. Omkring 1300 förlängdes långhuset med en travé åt väster, sakristia byggdes i norr och koret välvdes. Något senare förlängdes koret åt öster med ett lägre parti, som välvdes. Vid mitten av 1400-talet försågs långhuset med tegelvalv och vapenhus byggdes på långhusets sydsida; även vapenhuset fick tegelvalv. Dess dörr försågs med järnbeslag och sitter ännu på plats. Senare under 1400-talet förlängdes långhuset med en travé, som fick tegelvalv och en ingång i väster. Från 1400-talets senare del är också den järnbeslagna järndörren i sydportalen.

Under nyare tid har kyrkan genomgått bara smärre förändringar. 1825 vidgades fönstren åt söder och nya fönster bröts upp i norr. Vid en restaurering 1927 försågs koret med kalkmålningar.

Kyrkan har en rikt ornerad dopfunt från 1100-talet, utförd vid en mälarverkstad. Där finns en träskulptur föreställande Anna själv tredje med jungfru Maria och Jesusbarnet från ca 1500; den kan härröra från det medeltida altarskåp, som ännu 1825 var kvar i kyrkan. Vidare är bevarat ett gravstensfragment av sandsten troligen från kyrkans äldsta tid. Ett par senmedeltida ljusstavskrön skänktes på 1700-talet. En sanctusklocka omtalas 1735 men är sedan försvunnen. (SvK U VI:4)

Vid reformationen fråntogs kyrkan två oförgyllda kalkar med paténer, en liten, förgylld pyxis och ett oförgyllt kors, tillsammans vägande 8 lödiga mark (Källström s 195).

Kyrkby: Kyrkbyn (Järfälla).

1331 har Järfälla kyrka 0:14:2 (DS 2819).
1527 döms och avrättas kyrkoherde Lars bakare i Värmdö för stöld av bl a ett silverkors om 1 lödig mark och ett par förgyllda spännen från Järfälla kyrka och en krans från Spånga kyrka (StTb s 182 f).

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1538–41 i Bagare, Vidbo och Örbo åttingar (se häradsinledningen).

Järfälla kyrka, avritad av Johan Hadorph 1682 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1572)

	sk	ky	kyt	se	set	aoe	aoet	fr	frt
Barsbro	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Björkeby	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Bredgården	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Brännboda	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Dikartorp	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Fastbol	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Görväln	– –	– –	– –	2 (2)	– –	– –	– –	– –	– –
Henrikstorp	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Herrestad	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Håga	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	4 (4)	– –
Högby	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
*Kallebrunde	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Kallhäll	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Kalvshälla	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Kyrkbyn	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Lädersättra	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Molnsättra	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
*Nibble	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –
Rocksta	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	0 (1)	– –	– –
Skälby	2 (2)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Slammertorp	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Säby	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	2 (0)	– –
Tomta	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	1 (1)
Ulvsättra	– –	– –	– –	– –	1 (1)	– –	– –	– –	– –
Vam	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	0 (1)
Veddesta	1 (1)	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –	– –
Vibbla	– –	– –	1 (0)	– –	– –	– –	– –	4 (4)	– –

Viksjö	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Vålberga	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)
Yttersten	2	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–	–	–	–	–
Ålsta	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	–	–
Äggelunda	0	(1)	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa	7	(7)	4	(3)	2	(0)	2	(2)	7	(7)	0	(1)	0	(1)	17	(15)	7	(8)

Dessutom redovisar längderna: *skuj:* Barkarby 1 (1), Björkeby 1 (1), Kyrkbyn 2 (0), Veddesta 1 (1), Ålsta 2 (2) – *aoeuj:* Ålsta 0 (1).

Jordetal för olika jordnaturer 1540

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk	ky	se	fr	summa jt
Barkarby	0:6:1	–	–	–	0:6:1
Barsbro	1:2:2	–	–	–	1:2:2
Björkeby	0:3:0:4	0:6	–	–	1:1:0:4
Görväln	–	–	3:0	–	3:0
Herrestad	–	–	–	1:4	1:4
Håga	–	–	–	3:0(?)	3:0(?)
Kalvshälla	1:6:1	–	–	–	1:6:1
Kyrkbyn	0:1:2	1:3	–	–	1:4:2
*Nibble	–	–	–	2:0	2:0
Rocksta	–	0:5[1]	–	–	0:5
Skälby	4:3	–	–	–	4:3
Säby	–	–	–	1:0(?)	1:0(?)
Veddesta	3:3	–	–	–	3:3
Vibbla	–	0:3:2	–	2:6:2(?)	3:2:1(?)
Viksjö	–	–	–	:4(?)	1:4(?)
Yttersten	2:5:1	–	–	–	2:5:1
Ålsta	0:2:2	0:7	–	3:0(?)[2]	4:1:2(?)
Äggelunda	–	1:3	–	–	1:3
Summa	15:2:0:4	5:3:2	3:0[3]	*14:6:2(?)*[4]	*38:4:1:4(?)*

[1] Jt från 1566.

[2] 3 fr.

[3] I summan saknas jordetal för torpen Brännboda, Dikartorp, Henrikstorp, Kallhäll, Lädersättra, Slammertorp och Ulvsättra.

[4] I summan saknas jordetal för torpen Bredgården, Fastbol, Högby, *Kallebrunde, Molnsättra, Tomta, Vam och Vålberga.

Barkarby 1538 *i Barkarabi* (UH 1538:2) – 10 I, 7 d.
UH **1 skuj**, 0:6:1, 1543 0:6, till Skälby.
1553–56 **1 kyuj**, 0:0:1, 1554 0:0:2.

Barsbro 1418 *i Basbro* (SD 2471), 1440 i *Balsbro* (WeAK s 11), 1453 *i Barsbro* (RAp 9/11) – 10 I, 7 d.
UH **1 sk**, 1:2:2, med skuj i Björkeby, Veddesta och Ålsta samt 1538–56 i Kyrkbyn.
1418 är Ingel i B nämndeman vid häradsting med Sollentuna hd (SD 2471).

Järfälla socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK
Jfr Sånga sn, Färingö tingslag

■ skatte
▨ sockenkyrko
▧ S:t Eriks (Uppsala domkyrka)
□ frälse
+ + + kyrksockengräns

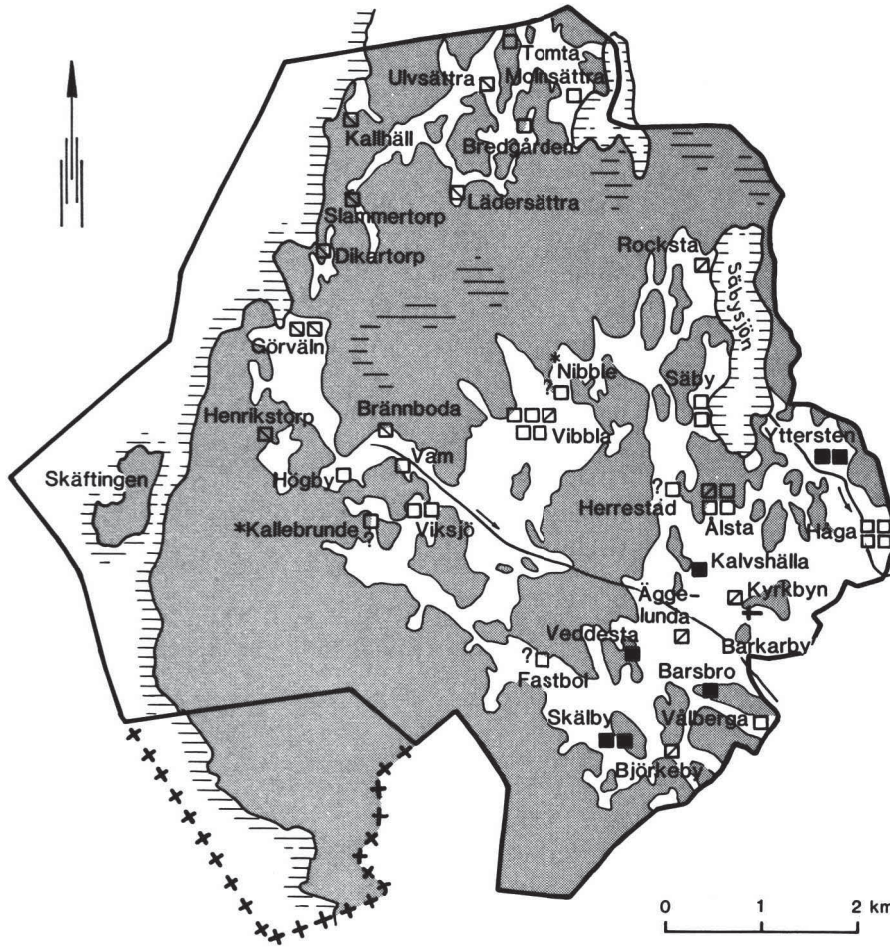

1440 och 1444 är Johan (Jon) i B faste och nämndeman vid ting med Sollentuna hd (WeAK s 11, RAp 1444 10/10).

1558 byter skattebonden Olof Jakobsson i Kalvshälla bort bl a 0:1:2, som räntar 5 spann korn, till Gustav I mot jord i Äggelunda (RAp 9/3).

***Birgharaby** 1444 överlåter Lars Ingelsson 0:0:4 *i Birgharaby* till sin morfars bror Jeppe Haraldsson (RAp 10/10; se Säby 1443).

Björkeby 1331 *in Birkeby* (DS 2887) – 10 I, 7 d.

UH **1 skuj**, 0:3:0:4 till Barsbro.
1 ky, 0:6, 1553 0:7.
Summa jt 1:1:0:4 (1:2:0:4).

1331 byter borgaren Ingolf i Stockholm bort 0:0:2:3 till Klara kloster mot jord i Åby, Brännkyrka sn (DS 2887).

1541 har Järfälla kyrka 0:6, som räntar 3 pund korn, 0:6 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1571 upplåter Johan III en gård till Antonius de Palma (UUBp 4/2; se Görväln).

Bredgården 1539 *Bredegordt* (UH 1539:3) – 10 I, 8 c.

UH **1 frt** (1545 Nils Ryning, 1562 Karl Bengtsson/Månesköld/).

Brännboda 1539 *Brendebole* (UH 1539:3) – 10 I, 8 c.

UH **1 set** (1541 1 bit). (Görvälns rd)

1469 och 1533 se Görväln.

1539 har S:t Eriks-gården (tidigare under ärkebiskopsbordet) utsäde till 10 spann, äng till 12 lass hö (1545 14 lass), gott mulbete, god skog och fiskevatten i Mälaren (Görvälns rd) (UH 1539:6, 1545:2).

1541 har det forna ärkebiskopsbordet ett torp, som räntar 1:0 avradspn, 2 höns, 10 ägg, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst (UH 1538:2).

1544 uppges torpet vara 15 spannland stort (UH 1544:4).

Dikartorp 1539 *Dicaratorp* (UH 1539:3) – 10 I, 8 c.
UH **1 set** (1541 1 bit). (Görvälns rd)
1469 och 1533 se Görväln.
1539 har S:t Eriks-gården (tidigare under ärkebiskopsbordet) utsäde till 12 spann, det andra året 11 spann, äng till 8 eller 10 lass hö (1545 6 lass), god skog, gott mulbete och gott fiskevatten i Mälaren (Görvälns rd) (UH 1539:6, 1545:2).
1541 har det forna ärkebiskopsbordet ett torp, som räntar 1:0 avradspn, 2 höns, 10 ägg, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst (UH 1538:2).
1544 uppges S:t Eriks-torpet vara 20 spannland stort (UH 1544:4).

Fastbol 1494 *Fastebode* (NRKb, avskr), 1514 *Fastaboll* (NRKb, avskr), 1539 *Fasteboel* (UH 1539:3) – BEK; gårdsplatsen väster om Veddesta (GeomJb A 19 s 59).
UH **1 frt** (1545 Nils Ryning).
1494 ärver Bengt Gregersson (Lillie) F, som räntar 1:0 pn (NRKb; se Viksjö).
1514 ärver Anna Bengtsdotter (Lillie) F, som räntar 1:0 pn (NRKb; se Viksjö).

Görväln 1469 *i Girwala* (RAp 24/7), 1478 *Gørwalen, Gerffwel* (RAp 16/4) – 10 I, 8 c.
UH **2 se** (1541 2 bi), 1:4 + 1:4; 1572 1:2 + 1:2. (Görvälns rd)
Summa jt 3:0 (2:4).
1469 sätter den postulerade ärkebiskopen Tord räntan från bl a ärkebiskopsbordets åtta landbor i Görvälns rättardöme som säkerhet för vad han lånat av kung Karl då han skall söka konfirmation hos påven avseende ärkebiskopsstolen i Uppsala (RAp 24/7; se Almare-Stäket, Stockholms-Näs sn).
1478 stadfäster Nils Fadersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) ett tidigare byte (trol före 1464), varigenom hans hustru Kristina Nilsdotter (Oxenstierna) och hennes syskon Erik Nilsson och Birgitta Nilsdotter till ärkebiskopsbordet i Uppsala upplåtit godset G med de torp som ligger därunder (troligen de torp

som 1539–48 upptas i Görvälns rd), och i utbyte fått (Norr-)Tälje, Frötuna sn, och nu även får Hov, Svinnegarns sn (RAp 16/4, Dahlbäck kas nr 517).

1533 räntar Görvälns rd, som ligger under Uppsala gård och kronan och som tidigare låg under ärkebiskopsbordet, 10:0 pn och $7\frac{1}{2}$ pund korn (HH 11 s 127). Räntesumman visar att rättardömet har samma omfattning som från 1539 (se nedan).

1539 har de två S:t Eriks-gårdarna (tidigare under ärkebiskopsbordet) utsäde till 5 pund respektive $3\frac{1}{2}$ pund (1544 5 pund, andra året $4\frac{1}{2}$ pund respektive 3 pund andra året 18 spann), äng om 30 lass tillsammans (1545 20 lass vardera), god skog, gott mulbete och fiskevatten i Mälaren.

Det uppges att då ärkebiskop Gustav (Trolle) innehade Stäket, erlade de två gårdarna dessutom 2 får, 4 höns och 40 ägg tillsammans och torpen i rättardömet vardera 2 höns och 10 ägg i avrad. Men då rättardömet drabbades av så mycket gästning, att landborna själva blev utan mat, klagade de hos ärkebiskopen som efterskänkte dem får-, höns- och äggavraden, vilka de alltsedan dess sluppit att betala. (Görvälns rd) (UH 1539:6, 1544:4, 1545:2)

1541 har det forna ärkebiskopsbordet två gårdar: den ena räntar 4 pund 6 spann korn, 0:12 avradspn, 4 höns, 20 ägg, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar, den andra räntar 3 pund 2 spann korn och i övrigt lika (UH 1538:2).

1571 upplåter Johan III två gårdar i G och jord i Björkeby och Kyrkbyn till Antonius de Palma och dennes arvingar (UUBp 4/2).

Görvälns rd, omnämnt redan 1469, då det omfattar åtta landbor, omfattar 1533 och 1539–48 Uppsala domkyrkas (S:t Erik), tidigare ärkebiskopsbordets, jord i Brännboda, Dikartorp, Görväln, Henrikstorp, Kallhäll, Lädersättra, Slammertorp och Ulvsättra.

Henrikstorp 1539 *Hendestorp* (UH 1539:3) – 10 I, 8 c.
UH **1 set** (1541 1 bit). (Görvälns rd)

1469 och 1533 se Görväln.
1539 har S:t Eriks-torpet utsäde till 10 spann, andra året 1 pund, äng till 10 lass hö, god skog, gott mulbete och fiskevatten i Mälaren (Görvälns rd) (UH 1539:6).
1541 har ärkebiskopsbordet ett torp, som räntar 1:0 avradspn, 2 höns, 10 ägg, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst (UH 1538:2).
1544 uppges S:t Eriks-torpet vara 14 spannland stort (UH 1544:4).

Herrestad 1508 *Hårfiststa* (Liedgren 1959, avskr), 1539 *Horssesta* (UH 1539:3) – BEK; byterritoriet låg väster om Ålsta (GeomJb A 19 f 71).
UH **1 fr** (1545 Verner Eriksson/Slatte/).
1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) 0:12, som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn och 0:12 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda, Bromma sn).

Håga 1000–talet *i Hu-um* (?Gustavson 1987 s 134), 1539 *Hoffua* (UH 1539:3) – 10 I, 8 d.
UH **4 fr** (1545 Mats Kagg 1, Karl Bengtsson/Månesköld/ 1, Verner Eriksson/Slatte/ 2).
1000–talet låter Ingelög hugga en häll efter sin son Sigfast med bistånd av en annan son. Denne bor med Ingelög i H. (?Gustavson 1987 s 134)

Högby 1494 *Högby* (NRKb, avskr), 1551 *udi Högby* (GR 22 s 163) – BEK; gårdstomt ca 600 m sydväst om Brännboda (GeomJb A 19 s 67).
UH **1 frt** (1545 Nils Ryning).
1494 ärver Bengt Gregersson (Lillie) H, som räntar 0:12 pn (NRKb; se Viksjö).
1514 ärver Anna Bengtsdotter (Lillie) H, som räntar 0:12 pn (NRKb; se Viksjö).
1551 tillåter Gustav I att Tomas Andersson bygger och besitter H, om det inte blir till 'men och förfång' för någon 'bolby' (GR 22 s 163).

Jakobsberg Se Vibbla.

***Kallebrunde** 1494 *Kalleb...* (NRKb, avskr), 1538 *Kallebrunde* (UH 1538:2:3) – torpet låg trol nära Högby (JäB s 120, 248 f).

UH **1 frt** (1545 Nils Ryning).

1494 ärver Bengt Gregersson (Lillie) K, som räntar 0:6 pn (NRKb; se Viksjö).

1514 ärver Anna Bengtsdotter (Lillie) K, som räntar 0:6 pn (NRKb; se Viksjö).

Kallhäll 1539 *i Kalhelle* (UH 1539:6) – 10 I, 8 c.

UH **1 set** (1541 1 bit). (Görvälns rd)

1469 och 1533 se Görväln.

1539 har S:t Eriks-torpet (tidigare under ärkebiskopsbordet) utsäde till 10 spann, 1 pund andra året, äng till 14 eller 16 lass hö (1545 20 lass) god skog, gott mulbete och fiskevatten i Mälaren (Görvälns rd) (UH 1539:6, 1545:2).

1541 har det forna ärkebiskopsbordet ett torp, som räntar 1:0 avradspn, 2 höns, 10 ägg, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst (UH 1538:2).

1544 uppges S:t Eriks-torpet vara 17 spannland stort (UH 1544:4).

Kalvshälla 1347 *in Kalphsældum* (DS 4143), 1409 *i Kalfhellæ* (SD 1138), 1440 *i Kaalshæl* (WeAK s 11), 1440 *i Kaalshellom* (RAp 1/10), 1527 *i Kalffzhel* (StTb s 183) – 10 I, 7 d.

UH **1 sk**, 1:6:1 med **skäng** 1553–56.

1347 är Knut i K faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4143).

1409 döms 0:0:7½ och ½:0, som Henneke Thurons arvingar hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1440 är Jöns i K nämndeman och vidervaruman vid ting med Sollentuna hd (WeAK s 11, RAp 1/10). 1444 omtalas han som faste vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 8/2).

1485 omtalas Nils i K (StTb s 98).

1527 omtalas Jakob i K (StTb s 183).

1535 förlänar Gustav I K till fogden Peder Mickelsson (GR 10 s 229).

1547 tillåter Gustav I att Olof Jeppesson i K återtar ett 'stycke' äng mitt i hans 'bolstadsäng'. Ängen drar 5–6 lass hö om året och gavs av Olofs förfäder till prästbolet i Järfälla. (GR 18 s 486)

Kyrkbyn 1538 *i Gerfelle* (UH 1538;2), 1571 *i Görfelle kyrkeby* (UUBp 4/2) – 10 I, 7 d.

UH **1 skuj**, 0:1, till Hersby, Sollentuna sn, från 1556 till Vällsta, Sollentuna sn.
1538–56 **1 skuj**, 0:0:2 till Barsbro.
1 ky, 1:3, 1553 1:1, 1572 1:1:2; jt 1541 och från 1553.
Summa jt 1:4:2 (1:2:2).

1541 har Järfälla kyrka 0:11, som räntar 5 pund korn, 0:11 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar; enl marg-ant är detta prästbordet i Järfälla sn (UH 1538:2).

1571 upplåter Johan III en gård till Antonius de Palma (UUBp 4/2; se Görväln).

Lugnhamn Se Klomsten, Eds sn.

Lädersättra 1527 *i Ledersetre* (StTb s 183), 1539 *Ledresettre* (UH 1539:3) – 10 I, 8 c.

UH **1 set** (1541 1 bit). (Görvälns rd)

1469 och 1533 se Görväln.

1527 omtalas kyrkvärden Peter i L (StTb s 183).

1539 har S:t Eriks-torpet (tidigare under ärkebiskopsbordet) utsäde till 10 spann, andra året 1 pund, äng till 20 lass, gott mulbete, god skog och fiskevatten i Mälaren (Görvälns rd) (UH 1539:6).

1541 har det forna ärkebiskopsbordet ett torp, som räntar 1:0 avradspn, 2 höns, 10 ägg, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst (UH 1538:2).

1544 uppges torpet vara 2 pundland stort (UH 1544:4).

Lövsta Se Sånga sn, Färingö tingslag.

Molnsättra 1539 *Mwlssettre* (UH 1539:3) – 10 I, 8 d.
UH **1 frt** (1545 Björn Pedersson/Bååt/).

***Nibble** 1508 *i Nybille* (Liedgren 1970, avskr), 1539 *Nybille* (UH 1539:3) – läge nordöst om gamla Jakobsbergs huvudbyggnad (JäB s 129).
UH **1 fr** (1545 Johan Pedersson/Bååt/).
1545–53 **1 fr** (1545 Nils Larsson/Bölja från Uppland/).
1508 ärver Märta Björnsdotter (Pukehorn) ett gods, som räntar 4 pund korn och 1:0 pn, och ett köpgods, som räntar 2 pund korn och ½:0 pn (Liedgren 1970; se Ulvsunda, Bromma sn).
1543 upptas i Johan Pederssons (Bååt) jordebok en gård på 0:16, som har ett utsäde på ½ läst och äng till 30 lass hö och räntar 2:0 pn, ½ läst korn, 1:4 pn i gästning och 6 dagsverken (JPJb f 3v).

Prästgården Se Kyrkbyn.

Rocksta 1541 *Råchilsta torp* (UH 1538:2) – 10 I, 8 d.
UH **1 kyt**, 1553 **1 frt**, 1566 **1 aoet**, 0:5; jt från 1566.
1541 uppges ett kyrkotorp ränta 2:0 avradspn. Notisen är överstruken. I två odaterade arv och eget-längder uppges torpet vara 'köpegods ifrån Järfälla kyrka' resp 'igenbördat ifrån Järfälla kyrka' till arv och eget; jordetalet anges till 0:0:5. (UH 1538:2, AoE 3,4)

Skäftingen 1508 skriver ärkebiskop Jakob Ulfsson till riksföreståndaren Svante Nilsson och påminner om det möte de haft på S (*på Skefftings holmen* – 10 I, 8 c) (BSH 5 s 324).
1555 se Väntholmen, Hilleshögs sn.

Skälby 1347 *in Skælby* (?DS 4136), 1539 *Skelleby* (UH 1539:3) – 10 I, 7 d.
UH **1 sk**, 2:4:1:4 (*Vester Skälby* UH 1539:3).
1 sk, 1:6:1:4 med skuj i Barkarby.
Summa jt 4:3.

1347 är Ragnar i S faste vid häradsting med Sollentuna hd (?DS 4136).
1409 är Lars i S nämndeman vid räfsteting med Sollentuna hd (?SD 1138).
1419 är Ragnar i S faste vid häradsting i Sollentuna hd (?SD 2623).
1424 är Jakob i S nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (?WeAK s 7).
1444 är Nils och Hans i S fastar (?RAp 10/10).
1527 omtalas kyrkvärdarna Mats och Olof i S (StTb s 182 f).

Beläggen 1347, 1409, 1419, 1424 och 1444 kan avse Skälby, Sollentuna sn.

Slammertorp 1539 *Slamarstorp* (UH 1539:3) – 10 I, 8 c.
UH **1 set** (1541 1 bit). (Görvälns rd)
1469 och 1533 se Görväln.
1539 har S:t Eriks-torpet (tidigare under ärkebiskopsbordet) utsäde till 6 eller 7 spann, äng till 8 lass (1545 3 lass), god skog, gott mulbete och fiskevatten i Mälaren (Görvälns rd) (UH 1539:6, 1545:2).
1541 har det forna ärkebiskopsbordet ett torp, som räntar 1:0 avradspn, 2 höns, 10 ägg, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst (UH 1538:2).
1544 uppges torpet vara 14 spannland stort (UH 1544:4).

Sten Se Yttersten.

Säby 1408 *i Sæby* (SD 939) – 10 I, 8 d.
UH 1538–62 **1 fr**; öde 1570 (1545 Kettil Nilsson/Bölja från Uppland/, 1562 Jöran Johansson/Rosenhane/). 1538–62 **1 fr** (1562 Jöran Johansson/Rosenhane/).
1408 återlöser kaniken Verner Svarte 0:4½, som Peter Torstensson pantsatt till Lars van Essen (nu död), vars rättigheter i S övertagits av Kristina Bulla och Hans tullskrivare i Stockholm (SD 939).
1443 säljer Jeppe Haraldsson i Ursvik ½:0 till Bengt Laurensson (Björnlår) (RAp 29/9). Formellt får Jeppe Haraldsson tillgång till den aktuella jorden och jord i

*Birgharaby först följande år genom överlåtelse från sin brors dotterson Lars Ingelsson (RAp 10/10).

1474 ger Tomas Nilsson (Bölja) 0:2 i morgongåva till sin hustru Elseby Johansdotter (Bukhorn) (ShSp u d; jfr Ålsta).

1518 kärar Jöns och Erik Olssöner till Nils Tomasson (Bölja) om ? öresland i Järfälla sn som hans far Tomas Nilsson köpt men som tillhört deras (?) ätt. Nils har brev och goda skäl och tilldöms därför jorden. (?UUBpp 19/5, skadat).

1562 tilldöms Jöran Johansson (Rosenhane) på sin hustru Märta Nilsdotters (Bölja från Uppland) vägnar en gård, som Nils Larsson (Bölja från Uppland, död 1553) givit sin hustru Karin Larsdotter i morgongåva, men sedan sålt till Nils Larssons närmaste arvingar: Märta Nilsdotter och hennes syster Elsa, gift med Måns Persson (Silfversparre) (HH 13 s 21).

Tomta 1508 *Tomta* (Liedgren 1959, avskr), 1539 *Tompte* (UH 1539:3), 1562 *Tomptatorp* (FoR 2) — 10 I, 9 d (= Tomteberga).

UH **1 frt** (1545 Björn Pedersson/Bååt/).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) ett torp, som räntar 0:10 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda, Bromma sn).

Ulvsättra 1539 *Wlluffzettre* (UH 1539:3) — 10 I, 8 c.

UH **1 set** (1541 1 bit). (Görvälns rd)

1469 och 1533 se Görväln.

1539 har S:t Eriks-torpet (tidigare under ärkebiskopsbordet) utsäde till 12 spann, andra året 10 spann, äng till 20 lass hö, gott mulbete, god skog och fiskevatten i Mälaren (Görvälns rd) (UH 1539:6).

1541 har det forna ärkebiskopsbordet ett torp, som räntar 1:0 avradspn, 2 höns, 10 ägg, 3 dagsverken, 2 biskops- och 1 kungshäst (UH 1538:2).

1544 uppges torpet vara 2 pundland stort (UH 1544:4).

Vam 1494 *Wamb* (NRKb, avskr), 1542 *Vam* (UH 1542:6), 1545

Vamb (UH 1545:5) – BEK; gårdsplats 400 m nordnordväst om Viksjö (GeomJb A 19 s 69).

UH 1542 **1 frt** (1545 Nils Ryning).

1494 ärver Bengt Gregersson (Lillie) V, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn (NRKb; se Viksjö).

1514 ärver Anna Bengtsdotter (Lillie) V, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn (NRKb; se Viksjö).

Veddesta 1486 *i Widista* (StTb s 147), 1539 *Wedesta* (UH 1539:3) – 10 I, 7 d.

UH 1538 **1 st**, 1539 **1 sk**, 2:6.
1 skuj, 0:5 till Barsbro.
Summa jt 3:3.

1485 se Vällsta, Sollentuna sn.

1486 omtalas Sven i V (StTb s 147).

Vibbla (nu Jakobsberg) 1347 *in Vibelde* (DS 4136), 1409 *i Wikbellæ* (DS 1138) – BEK; 10 I, 8 c-d (Jakobsberg).

UH **1 kyt**, 1542–45 **1 kyuj**, 0:2:2; jt endast 1541.
1541 (endast) **1 kyuj**, 0:1 (*Södher Wilbele* UH 1538:2).
4 fr (1545 Björn Pedersson/Bååt/ 3, Karl Bengtsson /Månesköld/ 1).

1347 är Lars i V faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136).

1409 döms 0:0:8$\frac{1}{2}$, som Fickes arvingar hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1508 ärver Märta Björnsdotter (Pukehorn) tre gårdar, som tillsammans är 2:0:20 och räntar 11 pund korn och 2:6:2 pn (Liedgren 1970; se Ulvsunda, Bromma sn).

1541 har Järfälla kyrka 0:0:8, som räntar 0:18 avradspn, 2 biskops- och 1 kungshäst, och 0:1, som räntar 2 spann korn (UH 1538:2).

Viksjö 1000–talet *i Uik.husum* (U 92), 1360 *in Wikuswm* (DS 6375) – 10 I, 8 c.

UH **2 fr** (1562 Nils Ryning).

1000–talet omtalas Knut i V som runstensresare och brobyggare (U 92).

1360 testamenterar Ingeborg Eskilsdotter (Lejonlilja) 0:12

till Filip Karlsson (Folkungaättens oäkta gren) (DS 6375).

1493 omtalas Peter Jönsson i V och hans hustru Katarina Isaksdotter (StTb s 79).

1494 skiftas arvet efter Gregers Matsson (Lillie), varvid V, som räntar 9 pund korn och 2:0 pn, och jord i Fastbol, *Kallebrunde, Högby och Vam tillfaller sonen Bengt Gregersson (NRKb).

1514 skiftas arvet efter Bengt Gregersson (Lillie, död ca 1501), varvid dottern Anna, gift med Erik Ryning, ärver U (ränta som 1494) och jord i Fastbol, Högby, *Kallebrunde och Vam (NRKb).

Vålberga

1486 *Wordbergh* (C 39 f 2v) – 10 I, 7 d.

UH **1 frt** (1545 Nils Ryning).

1486 upptas i jordebok över Gustav Karlssons (Gumsehuvud) efterlämnade gods ett torp, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn (C 39 f 2v).

1500 ärver Abraham Eriksson (Gyllenstierna) V, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn (se Hjulsta, Spånga sn) (SjS, Autografsamlingen, Leijonhufvud).

1546 byter Elsa Laxmand bort ett torp, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn, till Birger Nilsson (Grip) m fl (VikS E 2741, RLHDAd vol 2; se Hjulsta, Spånga sn).

Yttersten (Sten)

1347 *in Stene* (?DS 4143), 1538 *i Ittersten* (UH 1538:2), 1539 *i Steen* (UH 1539:3) – 10 I, 8 d; bytomt ca 800 m västnordväst om Hägerstalund (GeomJb A10 s 26 f).

UH **1 sk**, 1566 **1 aoe**, 1:2:0:4, 1566 0:5:2.
1 sk, 1:3:0:4, 1572 1:7:2.
Summa jt 2:5:1.

1347 omtalas Nils i Sten som faste vid häradsting med Sollentuna hd (?DS 4143).

1409 döms $\frac{1}{2}$:0 och 0:0:0:10, som Gregers Magnusson (Eka-ätten) hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (?SD 1138).

1419 är Lars och Nils i Sten fastar vid häradsting med Sollentuna hd (?SD 2623).

1559 har arv och eget-gården utsäde till 2 pund, äng till 20 lass, skog, mulbete och gott fiskevatten (AoE 29 A). Enl en marg-ant var gården skattejord 1558 och skänktes sedan till arv och eget av stadgebonde Rasmus Bengtsson i Fiskeby, V Ryds sn, och Mickel Bengtsson i Stockholm (AoE 3, 14).

Beläggen 1347, 1409 och 1419 kan också avse Över-Sten, Sollentuna sn.

Ålsta

1347 *in Olastum* (DS 4136), 1409 *i Alesta* (SD 1138) – 10 I, 8 d.

UH **2 skuj**, 0:1:2 till Barsbro + 0:1 till Hersby, Sollentuna sn, 1556 till Vällsta, Sollentuna sn.
1545 **1 st**, 1566 **1 aoeuj**, 0:3, 1553 0:3:2 (jt 1545 och från 1553).
1 ky, 0:7, 1553 1:0 (jt 1541 och från 1553).
3 fr (1545 Kettil Nilsson/Bölja från Uppland/, Mats Kagg, Jöns Olofsson/Gyllenhorn/, 1562 Jöran Johansson/Rosenhane/, Mats Kagg, Sigrid Klasdotter /Kyle/).
Summa jt 1:1:2 (1:6:1).

1347 är Eskil i Å faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136).

1409 döms 0:0:1, som Sollentuna kyrka hade, 0:0:2, som Järfälla kyrka hade, och 0:0:1, som Per Nilsson hade, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1410 byter Ragna (Brynjolfsdotter) i Viggeby till sig 0:10 av Lars Nilsson (Bölja från Uppland) mot jord i Viggeby, Danmarks sn, och mellangift i pengar (SD 1301).

1474 ger Tomas Nilsson (Bölja från Uppland) 0:14 och jord i Säby i morgongåva till sin hustru Elseby Johansdotter (Bukhorn) (ShSp u d).

1541 har Järfälla kyrka 0:7, som räntar 3 pund korn, 0:7 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1559 har arv och eget-utjorden utsäde till 6 spann och äng till 6 lass (AoE 29 A). Enl en marg-ant var det en skatteutjord 1558 och skänktes sedan till arv och eget

av stadgebonde Rasmus Bengtsson i Fiskeby, V Ryds sn och Mickel Bengtsson i Stockholm. (AoE 3, 14)

Äggelunda 1539 *i Eglwnde* (UH 1539:3) – 10 I, 7 d.
UH **1 ky**, 1572 **1 sk**, 1:3, 1553 1:4 (jt 1541 och från 1553).
1541 har Järfälla kyrka 0:11, som räntar 4 pund korn, 0:11 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Sollentuna socken

1287 *de Solendatunum* (DS 949).
1305 *in parochia Solendætunum* (DS 1465).
1323 *in parochia Solandatunum* (DS 2377).
1330 *parochia Solentuna* (DS 2777).
1371 *i Solentunæ sokn* (DS X 45).

Omfattning: Bergshamra och Järva hör till Sollentuna socken och härad under medeltiden. De överförs 1530 i kyrkligt avseende till Solna socken (GR 7 s 173). Under 1540- och 1550-talen redovisas (UH) Järva kameralt under Sollentuna sn, medan Bergshamra då även kameralt förs till Solna sn. Vällsta överförs i alla avseenden till Eds socken 1872 (Kbr 30/8).

Kyrkan: Mot 1100-talets slut uppfördes en gråstenskyrka med västtorn, långhus och smalare kor, av okänd utformning men lägre än långhuset. Tornet, som var något smalare än långhuset, nådde ett stycke nedanför de nuv ljudgluggarna. Det var uppdelat i två avdelningar, skilda åt genom ett klostervalv i gråsten. Den övre avdelningen var tillflyktsrum till vilket ingång fanns högt upp på tornets östra mur. Den nedre avdelningen var uppdelad på två våningar med ett bjälklag emellan. Bottenvåningen nåddes via västportalen, till den övre kom man via dörr i tornets västra mur. Förutom ingången i väster hade kyrkan en ingång i söder, den som nu är i vapenhuset. Långhusets invändiga mått ca 12×8 meter.

Mot slutet av 1200-talet byggdes till ett stort korparti i öster, lägre än långhuset. Den ursprungliga, ovanligt trånga triumfbågen bibehölls. I anslutning till förlängningen uppfördes i norr en sakristia i gråsten, som kan ha fått tegelvalv redan vid sakristians uppförande. I början av 1300-

talet slogs tegelvalv i kyrkorummet, varvid koret fick lägre valv än långhuset. Möjligen byggdes även vapenhus under denna tid.

Under 1400-talets andra hälft genomfördes flera förändringar. Det nedre tornrummet försågs med tegelvalv och förenades med kyrkorummet genom en hög rundbågig öppning. Tornmurarna byggdes på med tegel. Sydportalen fick ny trädörr med vackra järnbeslag, av vilka några kan vara romanska och återanvända. Kyrkorum och vapenhus dekorerades med målningar, utförda av Albertus Pictors skola. Från samma tid är stigluckan i tegel.

Sollentuna kyrka, avritad av Johan Hadorph 1682 (Foto KB).

Under perioden 1625–50 reparerades och byggdes kyrkan delvis om. Koret byggdes om för att kunna tjäna som gravkor. Det höjdes, förenades med långhuset genom en ny, vid båge, fick nya valv och försågs med en tresidig avslutning. Över taket i öster uppfördes en takryttare. Medeltidsmålningarna överkalkades. I slutet av 1700-talet reparerades kyrkan och fönsteröppningarna byggdes om. Den nuvarande tornspiran uppfördes 1841. Restaureringar utfördes 1902 och 1938–39. Vid det senare tillfället togs dekorationsmålningar, liksom övermålningar och tillsatser, från 1902 bort.

Medeltida inventarier: dopfunt av gotländsk kalksten från 1200-talets andra hälft, gravhäll av kalksten och rökelsekar från ca 1300, altarskåp från ca 1475 av stockholmsmästaren Jordan målare, samt en silverkalk från senmedeltiden. (SvK U VI:4, Bonnier)

Vid reformationen fråntogs kyrkan en förgylld kalk med patén, en monstrans, delvis förgylld, ett förgyllt relikvarium, en stor, förgylld krona, tillsammans vägande 10,5 lödiga mark, samt en förgylld kopparfot med vikten 1,5 lödig mark, 1 lod och 1 kvintin (Källström s 251).

Kyrkby: Sollentuna by.

1331 har Sollentuna kyrka 6:0:7½ (DS 2819).

Runstenar: U 94–95 Sollentuna kyrka, 96 Edsberg (fragment), 97 Rotebro (försvunnen), 98 Rotsunda (försvunnen), 99 Skillinge, 100 Skälby, 101 Sätra, 102 Viby, 103 Ytterby, nu Sollentunaholm, 122 Järva krog (fragment, försvunnet), 126 Över-Järva (skadad, försvunnen).
Efter publiceringen av Upplands runinskrifter (U) har flera runfynd gjorts – en runsten i kyrkan och en vid Kummelby samt fragment utanför kyrkogården (Fv 1953 s 262 f, 1959 s 250, 1967 s 279 f, 1972 s 19).

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enl UH 1538–41 i Bagare, Vidbo och Örbo åttingar (se häradsinledningen).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1570)

	sk		½ sk		kr		ky		skokl		skoklt		våkl		pb		aoe		aoet		fr		frt	
*Bagare	3	(3)	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Boda	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–	1	(0)
Bög	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Gillberga	1	(1)	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Hersby	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Järva, Neder-	–	–	–	–	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Järva, Över-	–	–	–	–	4	(4)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kista	2	(2)	–	–	–	–	0	(1)	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Knista	2	(2)	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kummelby	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Rotsunda	1	(1)	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Skillinge	1	(1)	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–	1	(0)	–	–
Skälby	3	(3)	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Sollentuna	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Svartinge	–	–	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Viby	1	(1)	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	0	(1)	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Vällsta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Väsby	1	(1)	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ytterby	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Överby	1	(1)	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Över–Sten	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa	21	(21)	2	(2)	6	(6)	7	(7)	3	(3)	0	(1)	1	(0)	2	(2)	0	(1)	0	(1)	9	(8)	1	(0)

Dessutom redovisar längderna: *skuj:* *Bagare 1 (0), Skillinge 1 (1) – *kyt:* Fjällen 0 (1) – *aoeuj:* Viby 0 (1). St upptas under sk.

Jordetal för olika jordnaturer 1540

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk/st	kr	ky	pb	kl	fr	summa jt
*Bagare	8:0:1	–	–	–	–	–	8:0:1
Bög	–	–	–	1:4	–	–	1:4
Gillberga	1:4:2	–	–	–	–	2:4:2(?)[1]	4:1:1(?)
Hersby	4:0	–	–	–	–	–	4:0
Järva	–	8:0	–	–	–	–	8:0
Kista	3:2:1:4	–	–	1:0	–	1:5:1:4(?)	6:0(?)
Knista	4:5:1	–	1:0	–	–	–	5:5:1
Kummelby	3:0:1:4	–	–	–	–	–	3:0:1:4
Rotsunda	1:1:1	–	–	–	2:0	–	3:1:1
Skillinge	1:3:1:4	–	0:6:2	–	–	0:3:1(?)[2]	2:5:1:4(?)
Skälby	6:3:1:4	–	0:7:1:4	–	–	–	7:3
Sollentuna by	–	–	4:0	–	–	–	4:0
Svartinge	–	–	–	–	1:0	2:0(?)	3:0(?)
Viby	2:2:1:4	–	1:6	–	–	0:7:1:4(?)	5:0(?)
Vällsta	2:2:1	–	–	–	–	–	2:2:1
Väsby	1:2:2	–	1:2:1	–	–	–	2:5
Ytterby	–	–	–	–	–	1:5	1:5
Överby	1:0:1:4	–	–	–	0:6	0:4:1:4(?)	2:3(?)
Över-Sten	1:4	–	–	–	–	–	1:4
Summa	42:1:2	8:0	9:6:1:4	2:4	3:6	*9:6:1:4(?)*[3]	*76:0:2(?)*

[1] 2 fr.

[2] Jt från 1553.

[3] I summan saknas jordetal för Boda.

***Bagare** (nu Tureberg)

1323 *in Bakarum* (DS 2377), 1330 *in villa Bakarnum* (DS 2777), 1418 *i Bagharwm* (SD 2471) – 10 I, 8 e; jfr Bagartorp (BEK).

UH **3 sk**, 3:0 + 1:4 + 2:2:1, 1541 2:2:2, 1543 2:4:1.
$\frac{1}{2}$ **st**, 1542 $\frac{1}{2}$ **sk**, 0:6, 1543 1:0.
1538–41 **1 stuj**, 0:4 till Smedby, Hammarby sn; lagd under två av gårdarna ovan från 1542.
Summa jt 8:0:1.

1323 testamenterar Nils Markusson 0:0:2 till Uppsala domkyrka (DS 2377; se Akalla, Spånga sn).

1330 byter Styrbjörn Torstensson (Sandbro-ätten) bort 0:$\frac{1}{2}$ till Nils, kyrkoherde i Spånga (DS 2777; se Knista).

1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:5 (DS 3838).

1347 är Erik och Johan i B fastar vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).
1376 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:4:2 i 'byn B'. Landbon räntar 12 spann korn och 0:6 pn. (D 1 s 7)
1409 döms 0:0:1, som Eds kyrka haft, och 0:0:1, som Sollentuna kyrka haft, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).
1417 har Uppsala domkyrka en enhet, som räntar 15 spann korn (UpDkyR).
1418 är Peter Matsson och Olof i B fastar vid häradsting med Sollentuna hd (SD 2471).
1440 byter Jöns i *Glia, Lovö sn, och Lars i Ensta, Grödinge sn, till sig 0:5 i B och jord i Rinkeby, Lovö sn, av ärkebiskop Nils Ragvaldsson mot jord i Almare-Stäket, Stockholms-Näs sn. I samband med bytet omtalas Jöns Holmgersson och Mats i B som fastar. (RAp 1/10, SMR 1222) 1444 omtalas de på nytt som fastar tillsammans med Lars Peterson i B (RAp 8/2).
1444 byter ärkebiskop Nils Ragvaldsson och domkapitlet jord med varandra, varvid ärkebiskopsbordet först får bl a $\frac{1}{2}$:0 i B och jord i *Glia, Lovö sn, som sedan överlåts till domkapitlet mot jord i Almare-Stäket (RAp 26/6).
1545 tilldöms Olof Jönsson i Skälby 0:0:1, som han köpt av Jöns hustru i Viby och Ragvalds hustru i Mösa, Lillkyrka sn (EdAp 22/4; se Skälby).
1579 byter Bengt Jonsson i Kummelby till sig 0:4 av Anders Torstensson i Krogsta, Norrsunda sn, mot jord i Krogsta (UDb II s 30 f).
1579 säljer Olof Fransson i Eggeby, Hammarby sn, och Gregers Henriksson i Kista, denna sn, med sina hustrurs samtycke 0:12 till Bengt Jonsson (UDb VIII s 118 f).

Bergshamra Se Solna sn, Danderyds skpl.

Boda 1528 *Bodhe* (GR 5 s 116) – 10 I, 9 d.
UH **1 frt**, 1553 **1 aoeuj**, 1557 **1 aoet** (1545 Johan Turesson/Tre rosor/).
1452 se Skillinge.

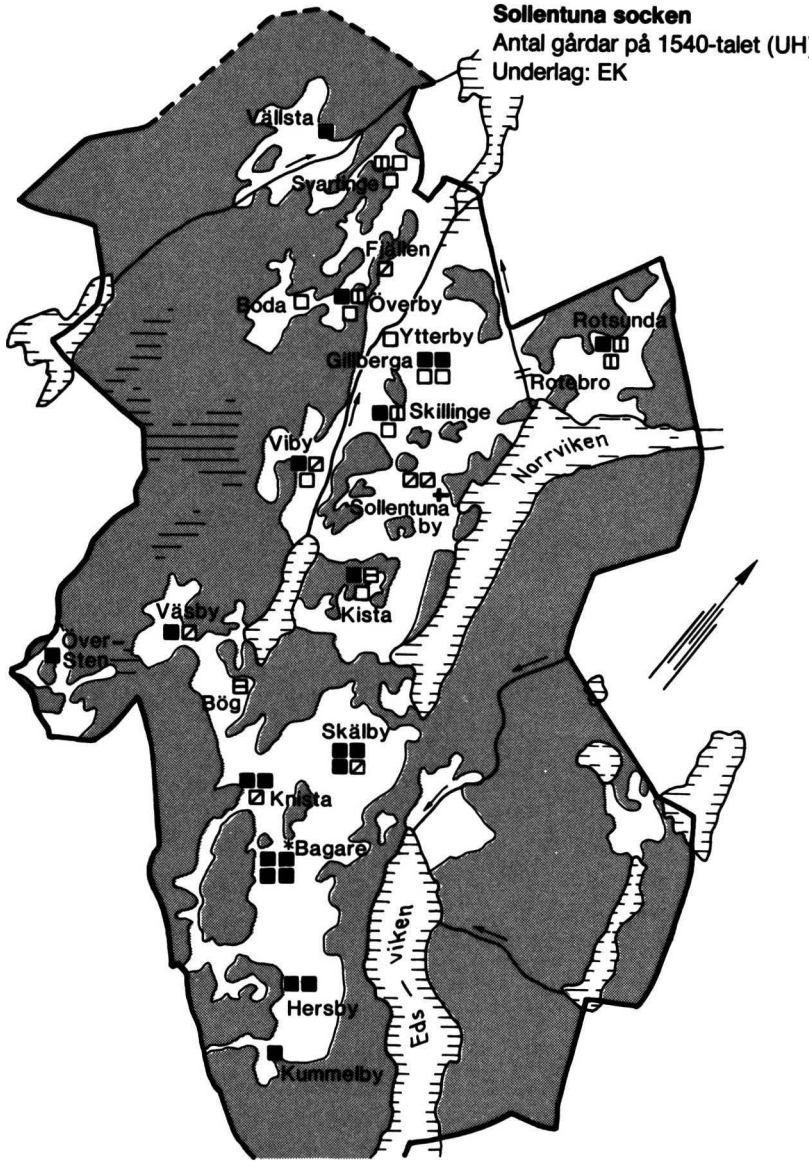
Sollentuna socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK
Vällsta
Svartinge
Fjällen
Boda
Överby
Ytterby
Rotsunda
Gillberga
Rotebro
Skillinge
Viby
Norrviken
Sollentuna by
Kista
Väsby
Över-Sten
Bög
Skälby
Knista
*Bagare
Hersby
Kummelby
Edsviken

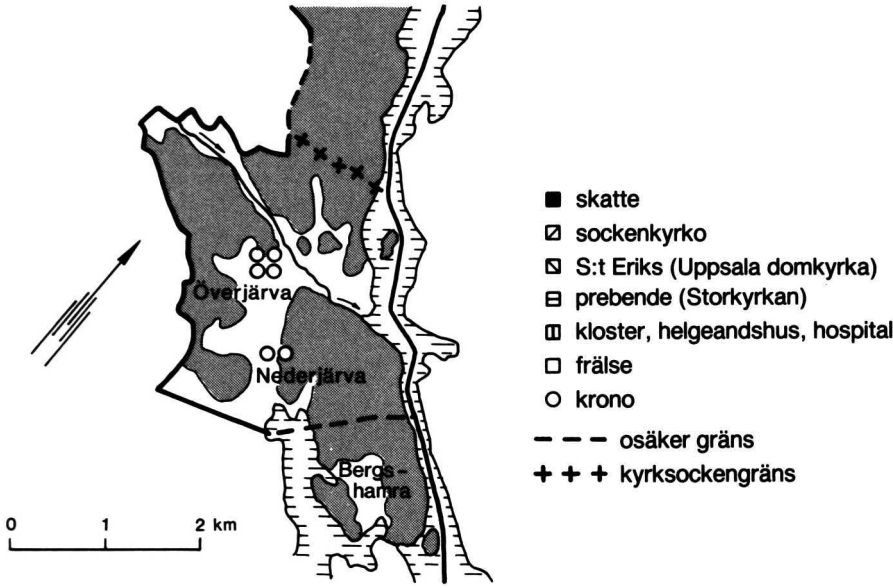

1528 får Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) vid arvskifte med Gustav I och hans syster Margareta Eriksdotter (Vasa) efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) B, som räntar 1:2 pn. B upptas samma år i Kristinas jordebok bland godset under Venngarn. (GR 5 s 116, E 2739 f 36)

1553 ärver Gustav I vid förnyat arvskifte efter Sigrid Eskildotter B, som räntar 1:0 pn och som 'är avgärdatorp' av Skillinge (HH 1 s 35).

1559 har arv och eget-torpet utsäde till 6 spann, äng till 10 lass, skog, mulbete och litet fiskevatten (AoE 29 A).

Bög

1350 *in villa Bøgh* (DS 4631–32) – 10 I, 8 d.

UH **1 pb**, 1:4; jt från 1553 (S:t Martins prebenda, Storkyrkan).

1350 överlåter Folkvin Arxö och Simon Schelhorn, borgare i Stockholm, till ärkebiskop Hemming Nilsson 0:0:13 i B och jord i Hammarby och Vik, Hammarby sn, att ansvara för att jorden tillfaller den prebenda i Storkyrkan till vars upprättande Konrad Arxö givit jorden (DS 4631–32).

1358 intygas att Engelbert Tasky testamenterat 0:2 till den prebenda Konrad Arxö instiftat i Storkyrkan (DS 5895).

1470 byter kung Karl (Knutsson, Bonde) på kronans vägnar till sig 0:12:2 i B av skattebonden Erik Nilsson i Berga, Skå sn, mot jord i Tuna, Skå sn (ULsA, Landskontoret vol 13/9).

1500–talets början(?) uppges Olof i B ränta 5 pund korn ena året, $5\frac{1}{2}$ pund det andra, och 0:12 pn till S:t Olofs prebenda i Storkyrkan (HHLG 1 s 89).

1541 har S:t Martins prebenda, Storkyrkan, en gård, som räntar 4 pund korn, 0:12 avradspn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Edsbacka

1488 *på Eedzbackan* (StTb II:2 s 281) – 10 I, 8 e.

1488 beslutar riksrådet att alla 'olaga hamnar och marknader, som nu nyligen upptagna är' och som brukar hållas på E och annorstädes i Uppland och dit allmogen samlas till högtider, skall nedläggas (StTb II:2 s 281).

1573 uppbär kronan 1 tunna krampesill i tull 'av några finnar som pläga köpslå vid E (UH 1573:18).

Edsviken

1371 sluter i Edsviken (*i Edz wiik*) anhängare till kung Albrekt stilleståndsavtal för sig och Stockholms stad med anhängare till kungarna Magnus och Håkan (DS X 45).

Fjällen

1545 *Fiellen* (UH 1545:5) – BEK; gårdsplats ca 400 m norr om Överby (GeomJb A 14 s 75).

UH 1545 **1 kyt**.

Gillberga

1347 *de Gilbierghæ, in Gilbierghæ, in Gylberghum ... in Gilbærghum* (DS 4136, 4143) – 10 I, 9 d.

UH **1 sk**, 1:0:2.
$\frac{1}{2}$ **st**, 1542 $\frac{1}{2}$ **sk**, 0:4.
1 fr (1545 Axel Andersson/Lillie af Ökna/, 1562 Hans Kyle).
1 fr, 1544 **1 kr**, 1562 **1 fr** (1562 Hans Kyle).
Summa jt 1:4:2.

1347 omtalas Olof Petersson, Anders och Nils i G som fastar vid ting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).
1409 är Björn i G nämndeman vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).
1483 uppges att Johan Kyle köpt två gårdar på tillsammans 0:8:2 av frälsekvinnan Elin Larsdotter. Riksrådet medger att jorden behåller sin frälsestatus. (B 19 nr 55; se Nora, Färentuna sn)
1552 säljer Margareta Mickelsdotter (växt) till sin frände Kjell Nilsson (Bölja) en gård om 0:12 (RAp 20/8; försäljningen upphävs sannolikt, se SoH 1971 s 331 f, DMS 1:3 s 265).
1559 säljer Margareta Mickelsdotter (växt) en gård, som räntar 4 pund korn, till Gustav I (UUBp 16/3).
1580 byter Gregers Henriksson i Kista till sig 0:4 i G mot jord i Söderby, Lunda sn (UDb VIII s 120 f).

Hersby 1347 *in Hærsaby* (DS 4143) – 10 I, 8 e.
UH **2 sk**, 2:0 (1570 gästgiveri) + 2:0 med skuj i Skillinge, 1538–54 i Kyrkbyn och Ålsta, båda Järfälla sn. Summa jt 4:0.
1347 är Klemens i H faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4143).
1440 är Finvid i H faste vid häradsting i Sollentuna (SMR 1222).
1506 byter Klara kloster till sig 2:0 av Karin Filipsdotter mot jord i Värsta och Ursvik, Spånga sn (ClM s 65; se Värsta, Spånga sn).

Järva (Neder- och Över-) 1291 *in Hyrwa* (DS 1032), 1347 *de Øruæ, in Yruæ* (DS 4136 or, 4143), 1371 *in villa Yfro Yrwo* (DS X 72), 1409 *i Litla Yrwe ... i Stora Yrwe* (SD 1138), 1545 *Nedhre Irffua, Öffre Irffua* (UH 1545:15), 1550 *Jerffa* (GR 21 s 338) – 10 H, 7 e – nu i Solna sn.

Nedre UH **2 kr**, 2:0 + 2:0.
Övre **4 kr**, 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0.
Summa jt 8:0.

1291 är änkan i J och hennes granne skyldiga domkyrkan spannmål från föregående år till ett värde av 0:12 resp 1:0 pn (DS 1032).

1347 omtalas Ingevald i J som faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

1371 testamenterar Bengta Magnusdotter, hustru till Magnus Gregersson (Sandbro-ätten) $\frac{1}{2}$:0 i Övre J till sin tjänare Johan Garp (DS X 72).

1409 döms 0:3 i Lilla J åter till Klara kloster vid räfsteting. Fogden Anders Ingvarsson hade tagit jorden från klostret och lagt den till en avelsgård under Stockholms slott. (SD 1135)

Samma år döms 0:0:8 i Lilla J, som Heyneman har, 1:6:1:4 (troligen i Lilla J) och 2:5 i Stora J, som Sollentuna kyrka hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1415 ger Lars Ingemarsson (stjärna med tre kulkors) bl a 0:0:$7\frac{1}{2}$ i Stora J till sin dotter Agnes, gift med Nils Gjurdsson. Kyrkoherde Nils Botvidsson i Vada sn avstår samtidigt sin rätt i jorden till sin brorsdotter Agnes. (SD 2128)

1453 säljer Amund Svensson 1:0, som länge med orätt varit under kronan men som nu återgått i Amunds ägo, till kung Karl (RAp 18/10).

1471 slår Sten Sture läger vid J, dit han kommer från Rotaberg inför slaget på Brunkeberg (Sturekrönikan s 74).

1477 ger Sten Sture med sin hustru Ingeborg Åkesdotters samtycke bl a 0:0:$7\frac{1}{2}$ i Stora J till S:t Eriks altare i Uppsala domkyrka (RAp 6/10).

1522 slår Gustav I läger vid J i samband med inringningen av Stockholm, men lägret intas av kung Kristians folk (Sjödin s 355, 362 f; jfr Rotebro).

1530 lägger Gustav I tre byar, nämligen Övre och Nedre J samt Bergshamra under Solna kyrka. Tidigare låg de under Sollentuna kyrka. (GR 7 s 173)

1543 uppges att de sex kronobönderna i J inte ger någon fodring, eftersom de utför skjutsfärder, dagsverken och annat för Stockholms slotts räkning, när så begärs (UH 1543:8).

1550 se Tensta, Spånga sn.

1553 uppges att bonden i Rinkeby, Spånga socken, har en fjäll i 'kungshagen'. Året därpå anges att han mist sin

ängsfjäll i 'södra kungshagen'. 1572 får bonden ersättning för den äng han mist och som lagts till 'kungsängen' vid J, som de första åren av 1570-talet räntar 50, 55 och 60 lass hö. (UH 1553:15, 1554:20, 1572:10, 1573:18).

Kista

1323 *in Kyistum* (DS 2377) – 10 I, 8 d.

UH **2 sk**, 2:2:1:4 + 1:0, 1570 1:1:2:4, med skuj i Ärvinge, Spånga sn.
1 pb, 1545 **1 fr**, 1553 **1 ky**, 1:0; jt 1541 och från 1553 (1541 S:t Martins prebenda i Storkyrkan, 1545 förlänad Lars Gregersson, kamrerare).
1 fr (1545 Johan Turesson/Tre rosor/, 1562 Svante Sture).
Summa jt 4:2:1:4 (4:4:1).

1323 testamenterar Nils Markusson 0:0:2 till Uppsala domkyrka (DS 2377; se Akalla, Spånga sn).

1335 ger Ivan (tre örnhuvuden) och hans hustru Elin 0:3 i K och jord i Lindsunda, Norrsunda sn, med sina döttrar Elin och Alheid till Sko kloster (DS 3102).

1419 och 1424 är Lars i K faste vid häradsting resp lagmansting med Sollentuna hd (SD 2623, RAp 2/3).

1440 är Ingemund i K faste vid lagmansting med Sollentuna hd. 1444 är Ingemund i K vidervaruman och Lars i K faste vid häradsting med Sollentuna hd (WeAK s 10, RAp 1444 8/2).

1480 är skattebönderna Peter Olofsson och Håkan i K nämndemän vid häradsting med Sollentuna hd (StTb II:1 s 259).

1541 har S:t Martins prebenda i Storkyrkan 1:0, som räntar 4 pund korn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1561/65 har Svante Sture en gård (1565 två gårdar) med räntan (1565 för de två tillsammans) 8 pund korn (1565 malt), 2:4 avradspn, 2:2 (1565 3:0) gästningspn, 1 får (1565 2 får), 2 höns (1565 4 höns), 10 ägg (1565 20 ägg), 1 gås, 6 lass ved (1565 12 lass) och 8 dagsverken (ShS I 158 a,b).

Knista

1316 (?) *in Knekistum* (SFSS 122 s XVI), 1330 *in villa Knekesta* (DS 2777), 1419 *i Kneghista* (SD 2623), 1444 *i Kneistom* (RAp 8/2) – 10 I, 8 e.

UH **2 sk**, 2:4:2 + 2:0:2.
1 ky, 1:0.
Summa jt 5:5:1.

1316 (?) upptas i förteckning över Nils Jonssons (Rickeby-ätten, död 1316) gods 0:0:2 (SFSS 122 s XVI).

1325 har Färentuna kyrka 0:0:1, som avyttras före 1337 (FäKyA LI:1).

1330 byter Styrbjörn Torstensson (Sandbro-ätten) bort 0:0:2½ i K och jord i *Bagare till Nils, kyrkoherde i Spånga, mot jord i Lundby, Husby-Långhundra sn (DS 2777).

1347 är Botolf i K faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

1409 döms 0:0:9½, som Sven Törnesson (tvågrenig växt) haft, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1419 är Håkan i K faste vid häradsting med Sollentuna hd (SD 2623).

1480 är skattebonden Lars Persson i K och landbon Lars Olsson i K nämndemän vid häradsting med Sollentuna hd (StTb II:1 s 259).

1541 har Sollentuna kyrka 1:0, som räntar 3 pund korn, 1:0 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Kummelby

1347 *in Kumblaby* (DS 4136, 4143), 1418 *i Kwmblaby* (SD 2471), 1468 *i Komelby ... Komleby, Commelby* (StJb I:1 s 346, III:2 s 323), 1495 *i Kwmmelby* (StTb II:3 s 245) – 10 I, 8 e.

UH **1 sk**, 3:0:1:4.

1347 är Olof i K faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

1357 omtalas Lars i K som arvinge till den dräpte Bengt i Berga, Vassunda sn (?DS 5816).

1418 och 1424 omtalas Lars i K som faste vid härads- respektive lagmansting med Sollentuna hd (SD 2471, WeAK s 7). Även 1440 omtalas en Lars i K, nämnde-

man vid lagmansting med Sollentuna hd (WeAK s 10 f).

1462 kallar lagmannen Gustav Karlsson (Gumsehuvud) Bengt i K att ingå i synenämnd angående tvist om jord i Lindö, Vallentuna sn (RApp 13/1).

1468 köper Bengt i K en gård på Skomakargatan i Stockholm (StJb I:1 s 346 f). Bengt har gården ännu 1477 och kallas även då Bengt i K (StJb I:2 s 27).

1492 är Olof, son till ovannämnde Bengt, nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (ULdb s 61).

Prästgården Se Sollentuna by.

Rotebro 1464 *Rodebro* (BSH 3 s 152) – 10 I, 9 d.

1464 drar sig en del av den svenska upprorshären mot kung Kristian bort från belägringen av Stockholm och slår läger vid R. Smärre stridigheter äger rum "uppa Rotaskog" mot kung Kristians trupper. Från R och Rotaberg (*Rodebergh*) skriver Kristiern och David Bengtssöner (Oxenstierna) och Ivar Gren, ledare för den svenska hären, till domkapitlet i Uppsala. (BSH 3 s 151 f, HH 8 s 20 f, SRS III:1 s 33)

1497 kommer en dalahär till Sten Stures undsättning i Stockholm. Den råkar i strid med dansk trupp vid R, varvid många bönder dödas, men blir kvar i trakten en kort tid. (Sturekrönikan s 176, DDal 1 s 218 f, BSH 4 s CCXXVIII ff)

1521 slår den svenska upprorshären läger vid R. Kung Kristians folk drar under ledning av Staffan Henriksson ut från Stockholm. Efter en skärmytsling vid R, där svenskarna har skansar, drar sig Staffan Henriksson tillbaka till slätten vid Sollentuna kyrka, där den förföljande svenska hären tillfogas så svåra förluster att den måste uppge sitt läger för en tid. I början av 1522 flyttas lägret till Järva, som intas av kung Kristians folk, varpå läger ånyo slås vid R. (Swart s 35 f, 44, 48, Sjödin s 317, 349–55, 362 f, 415 f)

Rotsunda 1302 *Rotasund* (SkoKlJb s 17), 1409 *i Rodesundæ* (SD 1138) – 10 I, 9 d-e.

UH **1 sk**, 1:1:1.
2 skokl, 1:0 + 1:0; 1570 0:7:1:4 + 0:7:1:4; jt 1541, 1570.
Summa jt 3:1:1 (3:0:1).

1302 har Sko kloster 0:15, som ligger för landbodrift och som klostret hade redan 1277 (SkoKlJb s 17, 6).

1316 (?) upptas i förteckning över Nils Jonssons (död 1316, Rickeby-ätten) gods 0:0:5 (SFSS 122 s XVI).

1409 döms 0:0:4, som Sollentuna kyrka haft, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1418–19 är Olof i R faste vid häradsting med Sollentuna hd (SD 2471, 2623).

1471 beger sig Sten Sture till R och far sedan från Rotaberg (*Rootaberg*) via Järva mot Stockholm och slaget på Brunkeberg (Sturekrönikan s 73 f).

1489–1503 har Sko kloster två landbor, som vardera räntar 4 pund korn och 1:0 pn (Eds rd) (SkoKlJb s 50).

1541 har Sko kloster två gårdar på vardera 1:0, som vardera räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, 0:2 sysslomanspn, 0:2 dagsverkspn, 4 pund smör, 1 lamm, 2 höns, 10 ägg, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Skillinge

1347 *in Skædlinge, in Skeglinge* (DS 4136), 1409 *i Skællinge* (SD 1138), 1489 *Skillinge* (SkoKlJb s 50) – 10 I, 9 d – StO s 283 ff.

UH **1 sk**, 1:3:1.
1 skuj, 0:0:0:4 till Hersby.
1 ky, 0:6:2.
1 fr, 1553 **1 aoe**, 0:3:1; jt från 1553 (1545 Johan Turesson/Tre rosor/).
Summa jt 2:2:0:4 (2:5:1:4).

1347 är Nils Kristinasson och Sigbjörn i S fastar vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136).

1409 är Hans i S nämndeman vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1418 är Ragvast i S vidervaruman vid häradsting med Sollentuna hd (SD 2471).

1440 och 1444 är Peter i S faste vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 1440 1/10, 1444 10/10). Troligen är

det samma person som 1444 omtalas som fasten Peter Ragvastsson vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 8/2).

1452 skiftas arvet efter Märta Lydekadotter (Stralendorp), varvid Venngarn med underlydande gods tillfaller Eskil Isaksson (Banér). Till Venngarngodset hör S, som räntar 20 spann korn och 1:0 pn. Troligen är Boda inräknat i S. (RAp u d)

1541 har Sollentuna kyrka 0:6:2, som räntar 3 pund korn, 0:5:2 avradspn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1553 ärver Gustav I vid förnyat arvskifte efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) en gård, som räntar 0:3:1 pn och 10 spann korn; under S ligger avgärdatorpet Boda (se Boda) (HH 1 s 35).

Samma år uppges gården ha utsäde till $1\frac{1}{2}$ pund, äng till 16 lass – 1559 utsäde till 9 spann, äng till 12 lass – skog och gott mulbete (UH 1553:21, AoE 29 A).

Skälby

1323 *in Skelby* (DS 2377) – 10 I, 8 e; bytomt 1000 m söder om nuv Väderholmen (GeomJb A 10 s 38 f).

UH **3 sk**, 3:0 + 2:2 (1539 2:2:1) + 1:1:1:4.
1 ky, 0:7:1:4.
Summa jt 7:3.

1290 instiftar ärkedjäknen Johan Odulfsson den andra vicarian i Uppsala domkyrka med bl a 0:0:0:10 (DS 3836; Dahlbäck s 130).

1323 testamenterar Nils Markusson 0:0:$2\frac{1}{2}$ och 0:0:1 till Uppsala domkyrka (DS 2377; se Akalla, Spånga sn).

1344 har andra vicarian vid Uppsala domkyrka 0:0:0:10 i 'byn S' (DS 3836).

1347 är Ragnar i S faste vid häradsting med Sollentuna hd (?DS 4136).

1409 är Lars i S nämndeman vid räfsteting med Sollentuna hd (?SD 1138).

1419 är Ragnar i S faste vid häradsting med Sollentuna hd (?SD 2623).

1424 är Jakob i S nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (?WeAK s 7).

1444 är Nils och Hans i S fastar (?RAp 10/10).

1492 gör Erik i Ormgården, Östra Ryds sn, vid lagmansting anspråk på 0:2 i S, som hans mor skall ha fått i morgongåva. Lars i S, som nu innehar jorden, uppmanas att med vittnen bevisa sin rätt till jorden vid kommande ting. (ULdb s 62)

1541 har Sollentuna kyrka 0:7½, som räntar 2 pund korn, 0:7 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1545 tilldöms Olof Jönsson i S vid kungligt räfsteting 1:4:2 i S och jord i *Bagare, som han köpt av följande personer: Hans skräddare i Stockholm (0:0:11), Jöns hustru i Viby och Ragvalds hustru i Mösa, Lillkyrka sn (0:3 i S och 0:0:1 i *Bagare), 0:3 av Henrik Jönsson i Överby och 0:3 av Per Eriksson i Lunda, Närtuna sn (EdAp 22/4).

Beläggen 1347, 1409, 1419, 1424 och 1444 kan avse Skälby, Järfälla sn.

Sollentuna by 1518 *i Solnetwne kirkebyn* (StTb II:5 s 201), 1584 *till Soltuna byn* (StTb II:7 s 82) – 10 I, 9 d.

UH **2 ky**, 2:0 + 2:0; (*Prestboledh* UH 1538:2, *Prästgården* UH 1549:10).
Summa jt 4:0.

1521 se Rotebro.

1541 har Sollentuna kyrka två gårdar på vardera 2:0; den ena räntar 3 pund korn, 8 biskops- och 4 kungshästar, den andra har fodring som den första men är i övrigt befriad från ränta. Enl en marg-ant utgör dessa hemman prästbolet i Sollentuna sn. (UH 1538:2)

1551 befriar Gustav I herr Nils Mattei i Sollentuna från att betala avrad av prästbordet. Vidare får Nils 6 pund spannmål av kyrkdelen (i tiondet) i Sollentuna (socken). (GR 22 s 382)

Svartinge 1305 *in Sverthingi* (DS 1465), 1319 *in Swertunghe* (DS 2203) – 10 I, 9 d.

UH **1 våkl**, 1543 **1 aoe**, 1570 **1 skokl**, 1:0. (Söderby rd)

2 fr (1545 Lyder Slatte, 1562 Per Halstensson/Bagge av Berga/).

1305 byter Kristiern från Öland, fogde på Stockholms slott, bort 0:11:1 till Sko kloster (DS 1465).

1319 byter Kristina Kristiernsdotter (Kristierns från Öland ätt), änka efter Nils Jonsson (Rickeby-ätten), bort 1:0 till Vårfruberga kloster mot en attung jord i Fröslunda, Stenåsa sn, Möckleby hd på Öland (DS 2203).

1541 har Vårfruberga kloster 1:0, som räntar 4 pund korn, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1543 har arv och eget-gården utsäde till $3\frac{1}{2}$ pund, äng till 30 lass — 1559 utsäde till 3 pund, äng till 40 lass — god skog och litet fiskevatten; avraden är 4 pund korn, 1:4 avradspn, 0:4 gengärdspn, 2 hushästar, 2 kungshästar och 4 fogdehästar (UH 1543:20, AoE 29 A).

Viby

1409 *i Widhaby* (SD 1138), 1492 *i Wideby* (ULdb s 61) — 10 I, 9 d.

UH **1 sk**, 2:2:1:4 (1539 2:3:1:4).
1 ky, 1570 **1 pb**, 1:6.
1553 **1 aoeuj**, 0:2; jt från 1566.
1 fr (1545 Axel Andersson/Lillie af Ökna/, 1562 Knut Knutsson/Lillie af Ökna/).
Summa jt 4:0:1:4 (4:2:1:4).

1409 döms tre jordlotter på 0:2, 0:0:1 och 0:0:1, som Sollentuna kyrka haft, till skatt under kronan vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1440 och 1444 är Erik i V faste vid häradsting i Sollentuna (SMR 1222, RAp 1444 10/10).

1480 är skattebonden Erik i V nämndeman vid häradsting med Sollentuna hd (StTb II:1 s 259).

1492 är Peter i V nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (ULdb s 61).

1541 har Sollentuna kyrka 0:14, som räntar 5 pund korn, 0:14 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1553 ärver Gustav I vid förnyat arvskifte efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) en utjord, som räntar 0:2 pn (HH 1 s 35, GR 25 s 307).

1559 har arv och eget-utjorden utsäde till 4 spann och äng till 10 lass (AoE 29 A).

Vällsta

1409 *i Widherløsta* (SD 1138), 1477 *i Wedheløstæ* (RAp 13/7), 1485 *i Vædhlistom* (RAp 30/9), 1508 *Vrlösta* (Liedgr-n 1959, avskr) – 10 I, 9 d – nu i Eds sn.

UH **1 sk**, 2:2:1 (1541 2:2:1:4), med skuj i Kyrkbyn och Ålsta, båda i Järfälla sn, från 1556.
1556 (endast) **1 skkvarn**.

1409 döms 0:0:0:20, som Sture Algotsson (Sture, sjöbladsätten) haft, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1419 och 1424 är Arvid i V vidervaruman respektive nämndeman vid häradsting resp lagmansting med Sollentuna hd (SD 2623, RAp 2/3, WeAK s 7).

1466 byter ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) till sig under ärkebiskopsbordet 0:18 av Sigrid (1444 änka efter Arvid i V – RAp 1/5) mot jord på Färingön och mellangift i pengar (UpDkyRL f 78).

1477 erkänner Nils Jönsson i Åloppe, Nysätra sn, att han fått ersättning för de 100 mark han lade ut, då ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) (död 1467) förvärvade 0:18 av hustru Sigrid i V (RAp 13/7).

1485 säljer Margareta Mickelsdotter 'av vapen' (sigill) 0:0:4, som räntar 1 pd korn och 0:0:4 pn, till ärkebiskop Jakob Ulfsson och hans arvingar (RAp 30/9). Jorden uppges ligga i *Vædhlistom*, Järfälla sn. Namnformen tyder närmast på att det är V i Sollentuna sn.

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) V, som räntar 1 pund korn och 0:0:5 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda, Bromma sn).

1558 har kvarnen i V ett par stenar (AL 3 s 217).

Väsby

1444 *i Wesbj* (RAp 10/10) – 10 I, 8 d.

UH **1 st**, 1542 **1 sk**, 1:2:2.
1 ky, 1:2:1.
Summa jt 2:5.

1444 är Lars i V faste vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 10/10).

1541 har Sollentuna kyrka 0:10:1, som räntar $3\frac{1}{2}$ pund korn, 0:10 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Ytterby 1371 *i Yterby* (DS X 95, avskr), 1480 *i Ytreby* (UUBp 31/10) – 10 I, 9 d.

UH **1 fr** (1545 Axel Andersson/Lillie af Ökna/).
1542 (endast) **1 fruj**.

1371 ger Sten Bengtsson (Bielke) bl a 0:0:1 och 'två tredjedels' örtugland i morgongåva till Katarina Holmgersdotter (Ulv) (DS X 95; se Runby, Eds sn).

1480 säljer Olof Karlsson (trana) och hans hustru Elin Larsdotter 0:13, som räntar 8 pund korn, 0:13 pn och 8 dagsverken med gengärd, till Sven Pedersson, kyrkoherde i Stockholm (UUBp 31/10).

Överby 1489 *Offuerby* (SkoKlJb s 51) – 10 I, 9 d.

UH **1 st**, 1546 **1 sk**, 1:0:1:4, 1553 1:0:1.
1 skokl, 1570 **1 skoklt**, 0:6; jt endast 1538.
1 fr (1562 Knut Knutsson/Lillie af Ökna/).
Summa jt 1:6:1:4 (1:6:1).

1489–1503 har Sko kloster en landbo, som räntar 20 spann korn (Eds rd) (SkoKlJb s 51).

1541 har Sko kloster 0:6, som räntar 20 spann korn, 0:2 sysslomanspn, 2 höns, 10 ägg, 2 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Över-Sten 1539 *i Sten ... Öffuersten* (UH 1539:3) – 10 I, 8 d.

UH **1 sk**, 1:4.

Se Yttersten, Järfälla sn.

Spånga socken

1300 *apud ecclesiam Spangar* (DS 1331).
1310 *ecclesie et presbitero in Spangum* (DS 1650).
1323 *in parochia Spangum* (DS 2377).
1414 *i Spangha sokn* (SD 1909).

Omfattning: Socknen hade samma omfattning som den nuvarande (1950). Den införlivades 1948 med Stockholms stad (Kbr 30/3).

Kyrkan: En romansk gråstenskyrka med ovanligt tunna murar uppfördes mot 1100-talets slut. Den bestod av västtorn, jämnbrett långhus och ett smalare kor av okänd utformning. Tornet, som var av samma höjd som nu, hade tunnvalv av gråsten i bottenvåningen. Till de övre våningarna ledde en trappa i nordvästra muren. Långhuset (det nuv långhusets tre västliga travéer) hade två sandstensomfattade fönster i norr och två i söder. Ingången, som ännu används, låg i söder i det nuvarande vapenhuset. Långhusets invändiga mått ca 13×8 meter.

I början av 1300-talet byggdes sakristia av tegel i norr. Tegelvalv slogs i långhuset och nya fönster togs upp. Långhusets valv försågs med kalkmålningar längs ribborna.

På 1440-talet byggdes vapenhus i söder; det fick tegelvalv, spetsbågig ingång med järnbeslagen dörr samt blinderingar på gavelröstet. Kalkmålningar utfördes i valvkapporna i vapenhus och långhus. Något senare förlängdes långhuset med en ny koravdelning i två travéer, täckta med tegelvalv. Samtidigt flyttades sakristians profilerade portal till en nyuppförd vägg mellan koret och sakristian. Under 1400-talets senare del fick tornets bottenvåning tegelvalv och förbands med långhuset genom en bred spetsbågig öppning. En hög gotisk spira uppfördes på tornets krön. I den nya koravdelningen försågs valv och väggar, liksom triumfbågen, med kalkmålningar.

Omkring 1670 byggdes ett gravkor öster om koret. Ny tornhuv ersatte den medeltida. På 1700-talet tillkom ny tornhuv och de medeltida kalkmålningarna överkalkades. 1825 restaurerades kyrkan, ny tornhuv uppfördes och fönster vidgades. De gamla kalkmålningarna knackades fram, bemålades och kompletterades vid restaurering 1905. Vid ny restaurering 1953–55 återställdes, så långt möjligt, de medeltida kalkmålningarna och västportalen igenmurades. Kyrkan eldhärjades 1666 och 1723.

Flera medeltida inventarier är bevarade: ett relikskrin, bestående av emaljerade kopparplattor på en ekstomme – ett rhenländskt arbete från 1100-talets andra hälft (nu i SHM) – ett dopfuntsfragment från folkunga-

tid eller något senare, tre gravhällar från 1100-talets slut, en nådastolsframställning från 1400-talets slut och patén av förgyllt silver från omkring 1500. (SvK St VIII:2, Bonnier)

Vid reformationen fråntogs kyrkan två kalkar med paténer, en liten, förgylld pyxis och troligen ett relikskrin, tillsammans vägande drygt 10 lödiga mark (Källström s 252).

Kyrkby: Spånga by.

1331 har Spånga kyrka 8:0 'gammal jord' och $0{:}0{:}8\frac{1}{2}$ 'ny jord' (DS 2819).

Runstenar: U 61–67 Spånga kyrka (63, 65–67 fragment), 68 Spånga prästgård (fragment), 69 Eggeby, 70 Flysta (försvunnen), 71 Granby (fragment), 72–73 Hansta (72 nu på Skansen), 74 Husby, 75–76 Kista (76

Spånga kyrka, avritad av Johan Hadorph 1682 (Foto KB).

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1572)

	sk		ky		kyt		se		set		heh		dasp		daspt		pb		aoe		fr		frt	
Akalla	3	(3)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Breda	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)
Bromsten	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(2)	–	–
Duvbo	–	–	–	–	–	–	0	(1)	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Eggeby	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Flysta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Granby	–	–	1	(1)	–		–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Gribby	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Grimsta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Hansta	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Hjulsta	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	(2)	–	–
Hässelby	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)
Hästa	1	(1)	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kolkärr	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)
*Krakabool	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kymlinge	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kälvesta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Lunda	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(0)	0	(3)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Långlöt	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Nälsta	–	–	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Rinkeby	1	(1)	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Rissne	–	–	–	–	–	–	3	(3)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Råcksta	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–
Råsta	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
*Saltskaff	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Skesta	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Solvalla	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Spånga by	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Sundby	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	1	(1)	–	–
Tensta	–	–	2	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ursvik	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	1	(0)	–	–	3	(3)	–	–
Vinsta	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	(3)	–	–
Vällingby	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Värsta	0	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(0)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ärvinge	1	(1)	2	(2)	–	–	–	–	–	–	1	(0)	0	(1)	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–
Ör	–	–	–	–	–	–	–	–	1	(1)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa	15	(17)	11	(11)	1	(1)	3	(4)	6	(4)	8	(0)	2	(8)	0	(1)	2	(0)	1	(1)	20	(18)	2	(3)

Dessutom redovisar längderna: *skuj:* Värsta 1 (1), Ärvinge 1 (1) – *kyuj:* Ursvik 0 (1) – *pbuj:* Kymlinge 1 (0) – *sevret:* Rissne 1 (0) – *aoeuj:* Råcksta 0 (1), Ursvik 0 (1). St upptas under sk.

Jordetal för olika jordnaturer 1540

Frälsejorden uppskattad med ledning av medeltida uppgifter, där sådana finns.

	sk/st	ky	se/pb	heh/dasp	fr/aoe	summa jt
Akalla	5:3:2	–	–	–	–	5:3:2
Bromsten	–	–	–	–	3:0(?)[1]	3:0
Eggeby	–	0:6	–	–	–	0:6
Flysta	2:0	–	–	–	–	2:0
Granby	–	0:5	–	0:3	–	1:0
Gribby	–	0:3	–	–	–	0:3
Grimsta	2:2:1:4	–	–	–	–	2:2:1:4
Hansta	–	–	–	–	1:0(?)[2]	1:0(?)
Hjulsta	–	–	–	–	2:0(?)[2]	2:0(?)
Hässelby	2:2:2	–	–	–	0:5:1(?)	3:0(?)
Hästa	2:0	0:4:1	–	–	–	2:4:1
Kymlinge	3:0	–	0:0:2	0:7	–	3:7:2
Kälvesta	2:0	–	–	–	–	2:0
Lunda	–	–	–	3:0	–	3:0
Nälsta	–	1:5:1	–	–	0:5:1	2:2:2
Rinkeby	2:7	1:2:1:4	–	–	–	4:1:1:4
Rissne	–	–	3:0:0	–	–	3:0
Råcksta	–	–	0:3:1	1:2	–	1:5:1
Råsta	2:0:2	–	–	–	1:0	3:0:2
Skesta	–	–	–	1:0	–	1:0
Spånga	–	0:7:1	–	–	1:0:2(?)	2:0(?)
Sundby	1:6:1	–	–	–	1:1:2	3:0
Tensta	–	2:0	–	–	–	2:0
Ursvik	–	–	0:3	0:4	1:4(?)[1]	2:3(?)
Vinsta	–	–	–	–	3:0[1]	3:0
Vällingby	2:4:2	–	–	–	1:3:1(?)	4:0(?)
Värsta	0:3:2	–	–	1:4:1	–	2:0
Ärvinge	1:5:0:4	1:6	–	0:5	0:5:2:4(?)	4:6(?)
Summa	30:4:1	9:7:1:4	3:7[3]	9:1:1	*17:2:0:4(?)*[4]	*70:6:1:(?)*

[1] 3 fr.

[2] 2 fr.

[3] I summan saknas jordetal för S:t Eriks-torpen Duvbo, *Krakabool, Långlöt, *Saltskaff, Solvalla och Ör.

[4] I summan saknas jordetal för torpen Breda och Kolkärr.

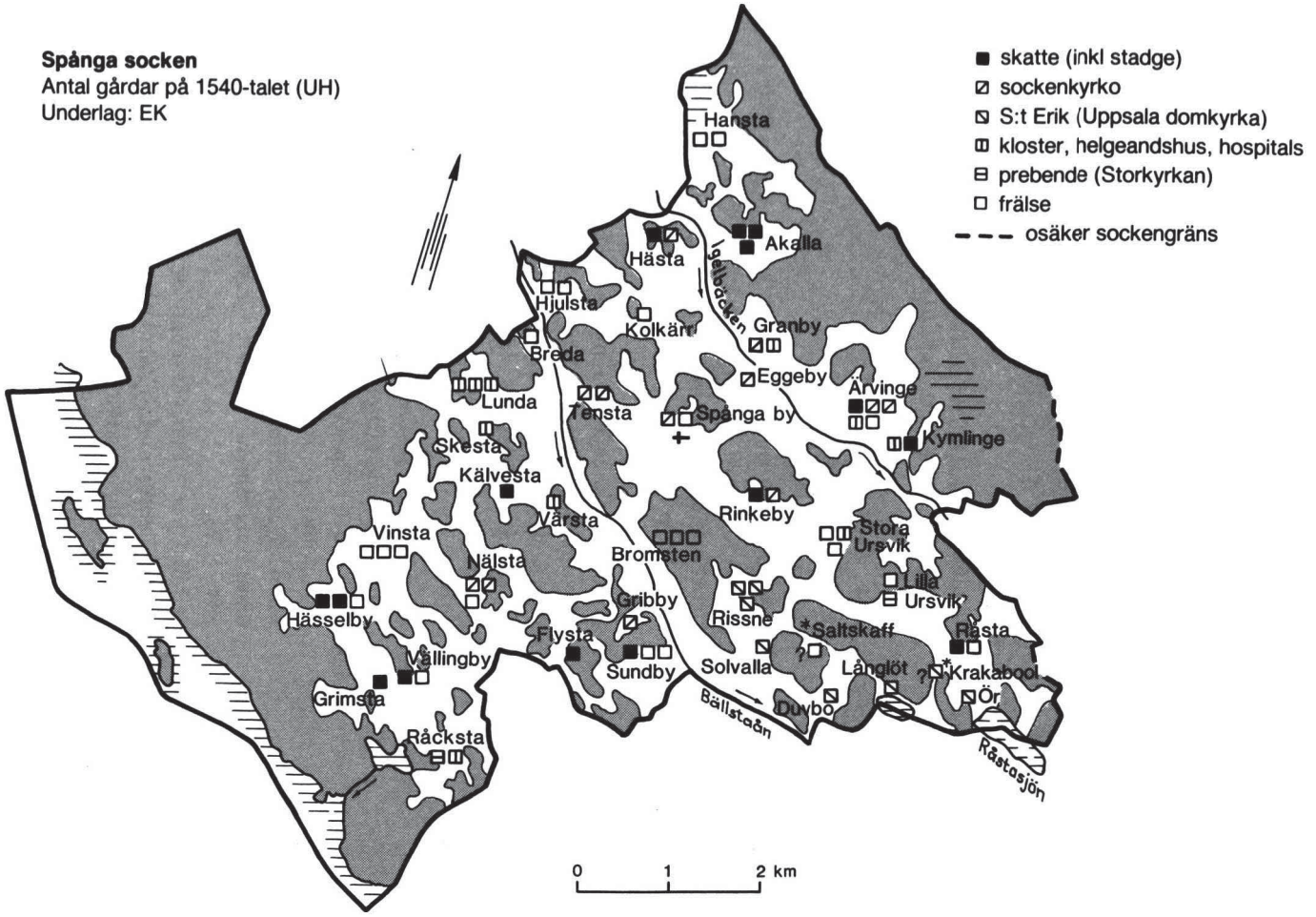
Spånga socken
Antal gårdar på 1540-talet (UH)
Underlag: EK
skatte (inkl stadge)
sockenkyrko
S:t Erik (Uppsala domkyrka)
kloster, helgeandshus, hospitals
prebende (Storkyrkan)
frälse
osäker sockengräns
Hansta
Akalla
Hästa
Igelbäcken
Hjulsta
Kolkärr
Granby
Breda
Eggeby
Lunda
Tensta
Spånga by
Årvinge
Kymlinge
Skesta
Kälvesta
Rinkeby
Vårsta
Stora Ursvik
Vinsta
Bromsten
Nälsta
Lilla Ursvik
Gribby
Hässelby
Rissne
Saltskaff
Flysta
Råsta
Vällingby
Sundby
Solvalla
Långlöt
Krakabool
Grimsta
Ör
Duvbo
Bällstaån
Råcksta
Råstasjön
0
1
2 km

fragment i SHM), 77–78 Råsta (78 fragment i Spånga kyrka), 79 Skesta, nu vid Hässelby gård, 80–81 Sundby. Efter publiceringen av Upplands runinskrifter (U) har flera nyfynd gjorts – två runstenar, en vid Husby och en vid Spånga kyrka, en runhäll vid Granby och två fragment i kyrkan (delvis beskrivna i Fv 1953 s 266, 268 f, Gustavson 1987 s 132–8).

Kameral indelning: Socknens skattejord ingår enligt UH 1538–41 i Bromma och Örbo åttingar (se häradsinledningen).

Akalla

1323 *in villa Akarli* (DS 2377), 1347 *in Akarla ... in Akarle* (DS 4136), 1375 *in Digraacarlø* (RAp 14/10) – 10 I, 7 d.

UH **2 sk**, 2:4:1 + 1:6:2:4.
1 st, 1542 **1 sk**, 1:0:1:4.
Summa jt 5:3:2.

1323 testamenterar kaniken Nils Markusson i Uppsala 0:4 i 'byn A' och jord i Ärvinge, denna sn, i *Bagare, Kista och Skälby, Sollentuna sn, till Uppsala domkyrkas fabrica för firande av hans årsmot i domkyrkan (DS 2377).

1347 är vid ett tillfälle Mats Finvidsson och Martin i A, vid ett annat Anders och Martin i A fastar vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

1375 är Johan i A, Martin och Lars i Stora A fastar i samband med godsöverlåtelse (RAp 14/10, SRP 1181).

1440 hålls i A lagmansting med Sollentuna hd; Olof i A ingår i nämnden (WeAK s 10 f).

1444 är Lars och Filip i A fastar och Olof i A vidervaruman vid häradsting med Sollentuna hd. Lars och Filip är fastar vid häradsting även 1445. 1444 är vid ett annat häradsting Botvid i A faste. (RAp 1444 8/2, 10/10, 1445 8/5)

1492 är Mikael och Mats i A nämndemän vid lagmansting med Sollentuna hd (ULdb s 61).

1545 hålls kungligt räfsteting i A avseende jordöverlåtelse i Sollentuna sn (EdAp 22/4; se Skälby, Sollentuna sn).

Breda 1562 *Bredåå* (FoR 2) – 10 I, 7 d.
UH **1 frt** (1562 Nils Ryning).

Bromsten 1291 *de Brumastenj* (Bolin 1933 s 481, avskr), 1299 *de Brumasteni* (DS 1294), 1361 *in villa Brumasten* (DS 6521) – 10 I, 7 d-e.
UH **2 fr** (1562 Nils Ryning, Klas Jöransson/Stiernsköld/). **1 fr**, 1572 **1 sk**, 1:0; jt 1572.

Till B skriver sig 1291 riddaren Johan Ingevaldsson, troligen son till riddaren Ingevald i B, vars änka Sigrid omtalas 1299 (Bolin 1933 s 481, DS 1294).

1361 pantsätter domprost Johan Karlsson (Färla) i Linköping 1:0 till Uppsala domkyrka. Jorden gäller som säkerhet för pengar han lånat av Uppsala domkyrka. (DS 6521) Enligt inskrift på Johans (död 1378) gravsten skall han ha skänkt 2:0 i B till ett anniversarium i domkyrkan (Gardell nr 219).

1486 upptas i jordebok över Gustav Karlssons (Gumsehuvud) efterlämnade gods en gård, som räntar 5 pund korn och 0:12 pn (C 39 f 2v).

1486 byter Ingeborg Filipsdotter (Tott), änka efter Gustav Karlsson (Gumsehuvud), till sig 1 punds kornränta i B (se Toresta, Låssa sn) (SkSp 15/11).

1500 ärver Abraham Eriksson (Gyllenstierna) en gård, som räntar 5 pund korn och 0:10 pn (se Hjulsta) (SjS, Autografsamlingen, Leijonhufvud).

1526 upptas i jordebok över godskomplexet under Rydboholm, Östra Ryds sn, en gård på 2:0, som räntar 5 pund korn och 2:0 avradspn (Hägernäs rd) (AdG Joakim Brahe).

1530 upptas i jordebok över Margareta Eriksdotters (Vasa) gods en gård på 1:0, som räntar 5 pund korn och 2:0 avradspn (FoR 11).

1546 byter Elsa Laxmand bort en gård på 1:0, som räntar 5 pund korn och 0:12 pn, till Birger Nilsson (Grip) m fl (VikS E 2741, RLHDAd vol 2; se Hjulsta).

Duvbo

1497 *Dwffuabool* (UpDkyR 2 s 18) – 10 I, 7 e.
UH **1 set**, 1572 **1 se**; förlänt Severin Jute 1548–56. (Rissne rd)
1376, 1417 se Rissne.
1497–1536 har Uppsala domkyrkas fabrica en landbo, som räntar 0:12 pn (Rissne rd) (UpDkyR).
1539 har S:t Eriks-torpet utsäde till 2 pund, äng till 20 eller 30 lass hö (1545 12 lass), skog till vedbrand och gärdslen, armt fiskevatten men gott mulbete (UH 1539:6, 1545:2).
1544 uppges torpet vara 20 spannland stort (UH 1544:4).
1559 uppges torpet tillhöra arv och eget och vara igenbördat från Uppsala domkyrka efter donation av Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (AoE 29 A; se Rissne).

Eggeby

1453 *i Jkkeby* (?RAp 18/10), 1475 *i Ækby* (?StTb II:1 s 36), 1541 *i Ägbij* (UH 1538:2) – 10 I, 7 e.
UH **1 ky**, 0:6.
1453 omtalas Amund Svensson i E (?RAp 18/10).
1475 uppträder Erik i E som vittne (?StTb 2:1 s 36).
1541 har Spånga kyrka 0:6, som räntar $4\frac{1}{2}$ pund korn, 0:6 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Flysta

1375 *in Flyastum* (RAp 14/10), 1418 *i Fliistom* (SD 2471), 1492 *i Flistade* (ULdb s 61) – 10 I, 6 d.
UH **1 sk**, 2:0.
1375 är Gunnar i F faste i samband med en godsstransaktion (RAp 14/10, SRP 1181).
1418 är Jöns i F faste vid häradsting med Sollentuna hd (SD 2471).
1492 är Erik i F nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (ULdb s 61).

Granby

1200 (omkr) *Grenby* (VåKlJb f 59v, avskr), 1200-talets mitt (?) *in villa Granbyu* (VåKlJb f 60, avskr), 1347 *in ... Grænbythyngstad* (DS 4136) – 10 I, 7 e.
UH **1 ky**, 0:5.
1 heh, 1545 **1 dasp**, 0:3, 1549 0:4. (Bällsta rd)
Summa jt 1:0 (1:1).

1200 (omkr) har Fogdö kloster 1 örtug, som omkr 1200-talets mitt (efter 1233) byts bort till Filip Birgersson (?Aspenäs-ätten) (VåKlJb f 59v, 60, Ståhle 1948 s 88).
1347 hålls häradsting 'på Granby tingstad', den allmänna tingsplatsen i Sollentuna härad (DS 4136, 4143).
1541 har Spånga kyrka 0:5, som räntar 18 spann korn, 0:5 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. Stockholms helgeandshus har 0:0:9, som räntar 18 spann korn, 0:0:9 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

Gribby 1539 *Grödby* (UH 1539:3), 1541 *i Grydby* (UH 1538:2) — BEK; beläget 500 m nordväst Sundby (SpåHist s 156; jfr Riksby, Bromma sn).
UH **1 kyt**, 0:3.
1541 har Spånga kyrka 0:3 som räntar 12 spann (?), 0:3 avradspn(?), 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Grimsta 1409 *i Grimsta* (SD 1138) — 10 I, 6 d.
UH **1 sk**, 2:2:1:4 med skuj i G.
1541—45 **1 skuj** till sk ovan.
1409 döms 0:0:7½, som Hinze Matsson har, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).
1419 är Olof i G faste vid häradsting med Sollentuna hd (SD 2623).

Hansta (nu Hägerstalund) 1506 *i Hanesta* (ClM s 65, avskr), 1539 *Hanasta* (UH 1539:3) — 10 I, 8 d.
UH **2 fr** (1562 Mats Kagg, Klas Jöransson/Stiernsköld/).
1506 omtalas Nils i H (se Värsta) (ClM s 65).

Hjulsta 1486 *i Hiwlistha* (C 39 f 2v) — 10 I, 7 d.
UH **2 fr** (1562 Nils Ryning, Birger Nilsson/Grip/).
1486 upptas i jordebok över Gustav Karlssons (Gumsehuvud) efterlämnade gods 'den östra gården' i H med räntan 5 pund korn och 2:0 pn (C 39 f 2v).
1500 ärver Abraham Eriksson (Gyllenstierna) efter Magdalena Karlsdotter (Bonde) en gård, som räntar 5 pund

korn och 2:0 pn, och jord i bl a Kolkärr och Bromsten samt i Vålberga, Järfälla sn (SjS, Autografsamlingen, Leijonhufvud).

1546 byter Elsa Laxmand, änka efter Abraham Eriksson (Gyllenstierna, död 1514), bort en gård i H och jord i Bromsten och Kolkärr, denna sn, och i Vålberga, Järfälla sn, till Birger Nilsson (Grip), Jöran Eriksson (Gyllenstierna), änkling efter Kerstin Nilsdotter (Grip, död 1538) och Björn Pedersson (Bååt), gift med Brita Nilsdotter (Grip) och deras medarvingar mot Knabstrups gods på Själland. Gården i H är på 0:12 och räntar 5 pund korn och 0:12 pn. (VikS E 2741, RLHDAd vol 2, Görvel Abrahamsdotter)

1548/49 upptas en gård i H i räkenskap över Birger Nilssons (Grip) och hans hustru Brita Joakimsdotters (Brahe) gods. Gården räntar 1:4 avradspn, 1:4 gästningspn och 4 pund korn, som 1548 löses med 20:0 pn (Ralms rd). (AcRiAd XVI)

1562 upptas gården i Birger Nilssons (Grip) jordebok med räntan 1:4 avradspn, 4 pund korn, 4 hästars fodring och 0:4 fogdepn (FoR 32).

***Holm** 1352 skiftas arv efter Nils Jakobsson mellan domprosten Mats Halstensson (Likvidssönernas ätt) och hans syster Margareta, varvid Mats får bl a 0:0:10 i *Holm*, Spånga sn (DS 4851).

Hägerstalund Se Hansta.

Hässelby 1344 *in Esliby* (?DS 3836), 1347 *in Hæsleby, in Heslæby* (DS 4136, 4143) – 10 I, 6 d.

UH **1 st**, 1542 **1 sk** 1:1:2.
1 st, 1540 **1 sk** 1:1.
1 fr, 1572 **1 frt** (1562 Ivar Ivarsson d ä /Liljeörn/).
Summa jt 2:2:2.

1290–talet har andra vicarian vid Uppsala domkyrka 0:0:$\frac{1}{2}$. Jorden är förvärvad efter 1290 då vicarian inrättas, och avyttrad före 1301, då den inte längre ingår i vicarians jord (?DS 3836).

1347 omtalas Anund domare i H som faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136, 4143).

1409 döms 0:0:½, som Hinze Matsson har, till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1470 säljer Brynolf i H med sin hustru Birgitta Anundsdotters samtycke 0:3 till S:t Örjans hospital norr om Stockholm (RAp 15/4).

Hästa

1347 *in Hæsistum* (DS 4143), 1492 *i Hestade* (ULdb s 61) – 10 I, 7 d.

UH **1 sk**, 2:0.
1 ky, 0:4:1.
Summa jt 2:4:1.

1347 är Torsten i H faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4143).

1440 är Erik i H faste vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 1/10).

1492 är Olof i H nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (ULdb s 61).

1541 har Spånga kyrka ½:0:1, som räntar 3 pund korn, ½:0:1 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Kolkärr

1486 *Kolthaka* (C 39 f 2v), 1539 *Kwldeker* (UH 1539:3) – 10 I, 7 d.

UH **1 frt** (1562 Birger Nilsson/Grip/).

1486 upptas i jordebok över Gustav Karlssons (Gumsehuvud) efterlämnade gods ett torp, som räntar 1:0 pn (C 39 f 2v).

1500 ärver Abraham Eriksson (Gyllenstierna) K, som räntar 1:0 pn (se Hjulsta) (SjS, Autografsamlingen, Leijonhufvud).

1546 byter Elsa Laxmand bort ett torp, som räntar 1:0 pn, till Birger Nilsson (Grip) m fl (VikS E 2741, RLHDAd vol 2; se Hjulsta).

1548/49 upptas ett torp K i räkenskap över Birger Nilssons (Grip) och hans hustru Brita Joakimsdotters (Brahe) gods. Torpet räntar 1:0 avradspn och 0:6 i gästningspn (Ralms rd). (AcRiAd XVI)

1562 upptas torpet i Birger Nilssons (Grip) jordebok med räntan 1:0 avradspn, 2 hästars fodring och 0:2 fogdepn (FoR 32).

***Krakabool** 1497 *Krakabool* (UpDkyR 2 s 18) – på 1700-talet införlivat med Ör (SpåHist s 168).

UH **1 set**. (Rissne rd)

1376, 1417 se Rissne.

1497–1536 har Uppsala domkyrkas fabrica ett torp, som räntar 1:0 pn (Rissne rd) (UpDkyR).

1544 uppges S:t Eriks-torpet vara 2 pundland stort. 1545 har torpet en äng, som ger 12 lass hö. (UH 1544:4, 1545:2)

1559 uppges torpet tillhöra arv och eget och vara igenbördat från Uppsala domkyrka efter en donation av Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (se Rissne) (AoE 29 A).

Kymlinge 1347 *in villa Kymmelinghe* (DS 4136), 1409 *i Kimblinge* (SD 1138) – 10 I, 7 e (Övre K).

UH **1 sk**, 3:0.
1 pbuj (S:t Martins altare, Storkyrkan), 1541–69 **1 aoeuj**, 0:0:2. (Skällnora rd)
1 heh, 1545 **1 dasp**, 0:7. (Bällsta rd)
Summa jt 3:7:2 (3:7).

1347 säljer kyrkoherde Nils i Spånga 0:0:2 till rådmannen i Lübeck Tideman van Güstrow. Nils har tidigare förvärvat jorden i avsikt att anslå den till det S:t Martins prebendealtare som Tidemans släkting Johan Geysmar, nu död, 1337 grundat i Stockholms Storkyrka. (DS 4136) Samma år säljer kyrkoherde Ingevald i Vidbo sn 0:0:1 till Tideman van Güstrow att anslås till samma stiftelse, varpå stiftelsens jord i K är 0:1 (DS 4143, jfr DS 4162; SvK St I:1 s 24 f).

1409 döms 0:1, som helgeandshuset i Stockholm hade, och 0:0:2, som Spånga kyrka hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1418/19 och 1424 är Karl i K faste och nämndeman vid häradsting resp lagmansting med Sollentuna hd (SD 2471, 2623, RAp 1424 2/3, WeAK s 7).

1440/45 är Jöns (1440 Karlsson) i K faste vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 1/10, 1445 8/5).

1480 är skattebonden Peter i K nämndeman vid häradsting med Sollentuna hd (StTb II:1 s 259).

1541 har S:t Martins prebenda, Storkyrkan, 0:0:2, som räntar 2 spann korn. Stockholms helgeandshus har 0:7, som räntar 3 pund korn, 0:7 avradspn, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar; räntan uppbärs(?) av en 'Nils i Porten i Stockholm'. (UH 1538:2)

1542 har arv och eget-utjorden utsäde till 1 spann (1543 1 pund), äng till $1\frac{1}{2}$ lass (1547 utsäde $\frac{1}{2}$ pund, äng till 6 lass), god skog, klent mulbete och inget fiskevatten (UH 1542:6, 1543:18, 1547:15).

Kälvesta 1409 *i Thieluista* (SD 1138, or), 1440 *i Tielfwistom* (WeAK s 11) – 10 I, 7 d; gårdstomt ca 1 km väster om Spånga station (GeomJb A 10 s 15).

UH **1 sk**, 2:0 med skuj i Värsta.

1409 döms 0:0:7, som Peter Nilsson hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1440 och 1444 omtalas Karl i K som faste vid lagmansting resp häradsting med Sollentuna hd (WeAK s 10 f, RAp 1444 8/2).

Lunda 1441 *i Lundha* (SMR 1365, avskr), 1539 *Lunde* (UH 1539:3) – 10 I, 7 d.

UH **3 heh**, 1545 **3 dasp**, 1:0 + 1:0 + 1:0. (Bällsta rd) Summa jt 3:0.

1441 säljer Gotskalk Bengtsson (Ulv) 4:0 i L och i Skesta (trol 3:0 i L och 1:0 i Skesta) till helgeandshuset i Stockholm (SMR 1365).

1541 har Stockholms helgeandshus tre gårdar, som vardera har 1:0 och som vardera räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Långlöt 1497 *Longaløt* (UpDkyR 2 s 18) – 10 I, 7 e.

UH **1 set**. (Rissne rd)

1376, 1417 se Rissne.

1497–1536 har Uppsala domkyrkas fabrica en landbo, som räntar 0:12 pn (Rissne rd) (UpDkyR).

1539 har S:t Eriks-torpet utsäde till 2 pund, äng till 15 eller 20 lass hö, skog till vedbrand och gärdslen, fiskevatten 'så det hjälper sig' och gott mulbete (UH 1539:6).

1544 uppges torpet vara 2 pundland stort (UH 1544:4).

1559 sägs torpet tillhöra arv och eget och vara igenbördat från Uppsala domkyrka efter en donation av Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (se Rissne) (AoE 29 A).

Nälsta

1354 *in Nærthastaff* (DS 5012), 1527 *i Nærdeste* (StTb s 183) – 10 I, 7 d; bytomt Nälsta gård (GeomJb A 14 s 83).

UH **2 ky**, 1:0 + 0:5:1.
1 fr (1562 Johan Pedersson/Bååt/).
Summa jt 1:5:1.

1354 ger kung Magnus frälse åt herr Nils, kyrkoherde i Spånga, på 0:2 i N (se DMS 1:2 s 242). Privilegiet bekräftas 1357. (DS 5012, 5707a)

1409 döms 0:2, som Spånga kyrka hade, och 0:0:10, som Klas Lörenberg hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1429 ger Bengt Laurensson (Björnlår) 0:0:5 i morgongåva till sin hustru Märta, Olof Kroks dotter (UUBp 14/4).

1436 ger Jöns Björnsson (Pukehorn) 0:0:16 i N och jord i Beckomberga, Glia och Riksby, Bromma sn, i Krogsta, Norrsunda sn, i Ladvik, Salems sn, och Hässelby, Börje sn, i morgongåva till sin hustru Märta, dotter till Johan von der Horst (Liedgren 1970 s 83 f).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) 0:0:16, som räntar 4 pund korn och 0:5:1 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda, Bromma sn).

1527 omtalas kyrkvärden Anders Persson i N (StTb s 183).

1541 har Spånga kyrka två gårdar på 1:0 resp 0:0:16; den större räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar, den mindre räntar 3 pund korn, 0:0:16 avradspn, i övrigt som den större (UH 1538:2).

1543 upptas i Johan Pederssons (Bååt) jordebok en gård på 0:5:1, som har utsäde till 3 pund, äng till 20 lass hö och räntar 0:5:1 pn, 3 pund korn, 1:4 pn i gästning och 6 dagsverken (JPJb f 2v).

Rinkeby 1347 *in Rynkaby* (DS 4136) – 10 I, 7 e.

UH **1 sk**, 2:7, 1572 2:6:1:4.
1 ky, 1:2:1:4, 1572 1:3.
Summa jt 4:1:1:4.

1347 är Olof i R faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136).

1375 omtalas Mikael, Olof och Gisle som fastar i samband med en godstransaktion (RAp 14/10, SRP 1181).

1409 döms 0:0:2, som Solna kyrka hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd. Som nämndeman omtalas Lars i R. (SD 1138)

1424 hålls i R lagmansting med Sollentuna hd (RAp, RApp 2/3, WeAK s 7).

1440 är Lars i R nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (WeAK s 10 f).

1541 har Spånga kyrka 0:10½, som räntar 4½ pund korn, 0:10½ avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1553 uppges skattehemmanet ha ett "fiellelæge liggiandes i kongxhagen", 1554 att skattebonden mist sin ängsfjäll i "Södra kongshagan" och 1556 att han mist både en ängsfjäll och en åkerfjäll. De två fjällarna ligger i Järva, Sollentuna sn. (UH 1553:15, 1554:20, 1556:12)

Rissne 1000–talet *Risny* (U 382), 1363 *in Risenø* (DS 6876), 1375 *in villa Risnø* (RAp 14/10) – 10 I, 7 e.

UH **3 se**, 1:0 + 1:0 + 1:0; 1 förlänad, 2 öde 1570. (Rissne rd)
1539–42, 1553–56 **1 sevret**. (Rissne rd)
Summa jt 3:0.

1000–talet omtalas på en runsten 'Gunnars son i R' (U 382).

1363 försäkrar Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) att de gods som Johan Karlsson (Färla), domprost i Linköping, överlåtit till honom skall återgå till Johan, om han

eller hans hustru dör barnlös. Enligt anteckning på baksidan av brevet gäller det förutom godset i R, ett torp i Ör och en äng i Råsta. (DS 6876)

1375 överlåter domprosten i Linköping Johan Karlsson (Färla), tillika kanik i Uppsala, 3:0 med torp till Uppsala domkyrka för ett stort penninglån. Hans arvingar har rätt att lösa egendomen. (RAp 14/10, SRP 1181)

1376 har Uppsala domkyrkas fabrica 3:0, som 'redan brukas och bebos' av fyra landbor. Under R ligger tre torp, som är 'till dels i bruk och skall brukas'. Ingen ränta anges. (D 1 s 7) De tre torpen torde motsvara några av de torp som senare upptas i Rissne rd: Duvbo, *Krakabool, Långlöt, *Saltskaff, Solvalla och Ör.

1417 har Uppsala domkyrka R, som räntar 1 läst korn och $4\frac{1}{2}$:0 pn. Penningräntan från de icke namngivna torpen (se ovan 1376) uppgår till 4:0 pn. (UpDkyR)

1480 är landbon Bengt i R nämndeman vid häradsting med Sollentuna hd (StTb II:1 s 259).

1497–1536 har Uppsala domkyrkas fabrica tre landbor, som vardera räntar 4 pund korn och 0:10:2 pn (Rissne rd) (UpDkyR).

1530 och 1533 omtalas Rissne rd, som räntar 1 läst korn och 12:4 pn och som är S:t Eriks gods under kronan (HH 11 s 124).

1539 har de tre S:t Eriks-gårdarna vardera utsäde till 5 pund (1544 4 pund ena året, $3\frac{1}{2}$ pund det andra), äng till 60 lass (1545 30 lass), skog till vedbrand och gärdslen, armt fiskevatten men gott mulbete (UH 1539:6, 1544:4, 1545:2).

1559 uppges R tillhöra arv och eget och vara igenbördat från Uppsala domkyrka efter en donation av Karl Ulfsson (Sparre av Tofta). Gårdarna har var och en utsäde till 4 pund, äng till 50 lass, skog, mulbete och litet fiskevatten. (AoE 29 A)

Rissne rd omfattar 1497–1548 Uppsala domkyrkas jord i Duvbo, *Krakabool, Långlöt, Rissne, *Saltskaff, Solvalla och Ör.

Råcksta

1347 *in Rughsta* (DS 4143), 1351 *Ruxta* (StJb I:1 s 443, avskr), 1409 *i Roghsta* (SD 1138) — 10 I, 6 d.

UH **1 pb** (S:t Martins altare, Storkyrkan), 1541 **1 aoeuj**, 0:3:1. (Skällnora rd)
1 heh, 1545 **1 dasp**, 1:2. (Bällsta rd)
Summa jt 1:5:1.

1347 omtalas Kettilbjörn i R som faste vid Sollentuna häradsting (DS 4143).

1347 har S:t Martins altare, grundat av Johan Geysmar, i Stockholms storkyrka 0:0:11(?) minus 0:0:0:1½ i R (*in Rwcksthæ/?/*) (DS 4162 or).

1351 ger Ingeborg Tomasdotter 0:0:2:2 i R och jord i ?Vällingby, denna sn, och Ängby, Bromma sn, till Klara kloster för sitt uppehälle i klostret (StJb I:1 s 443).

1381 tilldöms Klara kloster 0:0:2:2 (ClM s 97; se Ängby, Bromma sn).

1409 döms 0:0:16 och 0:3:0:4, som helgeandshuset i Stockholm hade, och 0:0:0:10, som Hinze Matsson har, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1541 har S:t Martins prebenda, Storkyrkan, 0:0:10, som räntar 10 spann korn, 0:0:10 avradspn, 4 biskops- och 2 kungshästar. Stockholms helgeandshus har 0:10, som räntar 4 pund korn, 0:10 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

1542 uppges arv och eget-utjorden ha utsäde till 1 pund, äng till 9 lass, skog, mulbete men inget fiskevatten (1545 god skog, klent mulbete och litet fiskevatten) (UH 1542:6, 1545:15).

Råsta

1375 *in Røsta* (RAp 14/10), 1409 *i Rødzsta* (SD 1138), 1440 *i Røsta* (WeAK s 10), 1492 *i Rasthade* (ULdb s 61) — 10 I, 7 e; bytomt vid Råsta gård (GeomJb A 19 f 79).

UH **1 sk**, 2:0:2.
1 fr; öde 1570 (1562 Johan Pedersson/Bååt/).

1363 se Rissne.

1375 omtalas Mikael i R som faste i samband med en godstransaktion (RAp 14/10, SRP 1181).

1409 döms 0:2, som Hinze Matsson har, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1419 är Lars i R (*Ryfsta*) faste vid häradsting med Sollentuna hd (?SD 2623).

1424 är Lars Nilsson i R nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (RAp 2/3, WeAK s 7).

1440 är Lars i R nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (WeAK s 10).

1492 hålls i R lagmansting med Sollentuna hd, varvid Lars i R ingår i nämnden (ULdb s 61).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) 0:6, som räntar 3 pund korn och 0:6 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda, Bromma sn).

1543 upptas i Johan Pederssons (Bååt) jordebok en gård på 1:0, som har utsäde till 3 pund och äng till 20 lass hö och som räntar 1:0 pn, 3 pund korn, 1:4 pn i gästning och 6 dagsverken (JPJb f 3).

***Saltskaff** 1497 *Saltskaff* (UpDkyR 2 s 18) – troligen beläget nära Duvbo (SpåHist s 188).

UH 1538–56 **1 set**; förlänat Severin Jute 1548–56. (Rissne rd)

1376, 1417 se Rissne.

1497–1536 har Uppsala domkyrkas fabrica en landbo, som räntar 0:12 pn (Rissne rd) (UpDkyR).

1539 har S:t Eriks-torpet utsäde till 12 spann, äng till 20 eller 30 lass hö (1545 10 lass), skog till vedbrand och gärdslen, armt fiskevatten men gott mulbete (UH 1539:6, 1545:2).

1544 uppges torpet vara 2 pundland stort (UH 1544:4).

Skesta 1441 *i Skersta* (SMR 1365, avskr), 1539 *Skeffnesta* (UH 1539:3) – BEK; bytomt ca 700 m sydöst om Lunda (SpåHist s 173).

UH **1 heh**, 1545 **1 dasp**, 1:0; jt endast vissa år. (Bällsta rd)

1441 säljer Gotskalk Bengtsson (Ulv) 1:0 till helgeandshuset i Stockholm (SMR 1365; se Lunda).

1541 har Stockholms helgeandshus 1:0, som räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

Solvalla

1497 *Solaualla* (UpDkyR 2 s 18) – 10 I, 7 e.
UH **1 set**. (Rissne rd)
1376, 1417 se Rissne.
1497–1536 har Uppsala domkyrkas fabrica en landbo, som räntar 0:12 pn (Rissne rd) (UpDkyR).
1539 har torpet utsäde till 12 spann, äng till 20 lass hö (1545 10 lass), skog till vedbrand och gärdslen, armt fiskevatten men gott mulbete (UH 1539:6, 1545:2).
1544 uppges S:t Eriks-torpet vara 2 pundland stort (UH 1544:4).
1559 uppges torpet tillhöra arv och eget och vara igenbördat från Uppsala domkyrka efter en donation av Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (AoE 29 A; se Rissne).

Spånga by

1409 *i Sponga* (SD 1138) – 10 I, 7 d.
UH **1 ky**, 0:7:1.
1 fr (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/).
1409 döms $\frac{1}{2}$:0 och 0:0:7, som Sven Törnesson (tvågrenig växt) hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).
1429 upplåter Kristina Öjarsdotter 0:0:1 i S och jord i Ursvik till sin syster Ingeborg Öjarsdotter och hennes make Hans van dem Berghen, kallad Fant. När de senare avlider skall Kristina få tillbaka 0:0:2 i S för den överlåtna jorden. (RAp 25/11)
1430 byter Ingeborg Öjarsdotter bort 0:2 till systern Kristina Öjarsdotter mot 0:0:1 och jord i Ursvik (UUBp 18/5).
1444/45 är Jöns i S faste vid häradsting med Sollentuna hd (RAp 10/10, 1445 8/5).
1541 har Spånga kyrka 0:7:1 (UH 1538:2).

Sundby

1312 *in Sunby* (DS 1897), 1347 *in Sundby, in Sundhby* (DS 4136, 4143), 1436 *i Öffra Sundby* (Liedgren 1970 s 84) – 10 I, 7 d.
UH **1 st**, 1542 **1 sk**, 1:6:1.
1 aoe, 0:5. (Skällnora rd)
1 fr (1562 Johan Pedersson/Bååt/); öde 1570.
Summa jt 2:3:1.

1312 byter Johan Gasebog bort 0:0:1 i S mot jord i Svalnäs, Danderyds sn (DS 1897).

1347 är Lars i S faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4136).

1424 är Lars i S nämndeman vid lagmansting med Sollentuna hd (WeAK s 7).

1436 omtalas skattebonden Lars Mickelsson i Övre S som faste (Liedgren 1970 s 83 f).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) 0:5, som räntar 22 spann korn och 0:5 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda, Bromma sn).

1509 säljer Erik Matsson (stjärna) med sin hustrus samtycke en gård, som räntar 20 spann korn och 0:12 pn, till Knut Karlsson (sparre över blad) med rätt till återköp (?RAp 8/6; sägs ligga i Bromma sn).

1531 upptas i Gustav I:s jordebok en gård, som räntar 20 spann korn och 0:9 pn, och uppges ha hört till Mariefreds kloster (Kättsta rd) (K 1).

1542 uppges arv och eget-gården ha utsäde till 14 spann, äng till 20 lass hö, skog, klent mulbete och inget fiskevatten (UH 1542:6).

1543 upptas i Johan Pederssons jordebok en gård på $\frac{1}{2}$:0:2, som har utsäde till 2 pund och äng till 12 lass hö och som räntar $\frac{1}{2}$:0:2 pn, 2 pund korn, 1:4 pn i gästning och 6 dagsverken (JPJb f 3).

Tensta

1539 *Tensta* (UH 1539:3) – 10 I, 7 d.

UH **2 ky**, 1:0 + 1:0. Summa jt 2:0.

1541 har Spånga kyrka två gårdar på vardera 1:0, som vardera räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar (UH 1538:2).

1550 beslutar Gustav I att Mikael i T skall ohindrad behålla den kvarn som förts från T till Järva. Han skall inte heller erlägga de 12 spann rågmjöl som kronan begärt, ty Mikael har ringa utnyttjat kvarnen och har lagt ner arbete på att få den i gång. (GR 21 s 338)

Ursvik (Stora och Lilla)

1347 *in Litlautzwik* (DS 4162), 1429 *Skarpwdzwik* (RAp 25/11), 1553 *Storeutzuick* (UH 1553:15) – 10 I, 7e.

UH 1553 **1 kyuj**, 0:1:1 (Stora U).
1 pb (S:t Martins altare, Storkyrkan), 1542 **1 aoeuj**, 0:3, 1542 0:2. (Skällnora rd)
1 dasp, 1572 **1 daspt**, 0:4 (jt 1549–1551 och 1572). (Ottersta rd)
3 fr (1562 Gabriel Kristersson/Oxenstierna/ 2 i Stora U, Björn Pedersson/Bååt/ 1 i Lilla U).
Summa jt 0:7 (0:7:1).

1347 har S:t Martins altare, grundat av Johan Geysmar, i Stockholms storkyrka 0:0:3½ i Lilla U (DS 4162).

1429 överlåter Kristina Öjarsdotter 0:0:4 i 'Skarpursvik' och jord i Spånga till sin syster Ingeborg Öjarsdotter och hennes make. När de senare avlider skall Kristina ha jord i Spånga för den jord som överlåtits. (RAp 25/11)

1430 byter Ingeborg Öjarsdotter till sig 0:0:4 av sin syster (se Spånga) (UUBp 18/5).

1443/44 omtalas Jeppe Haraldsson i U (RAp 29/9, 1444 10/10).

1445 ger Peter Jönsson (Stiernsköld), Fågel Jönsson (fågel), Bengt Svensson (tvågrenig växt) och Karl Svensson (två ekblad) 0:0:11 i 'Skarpursvik' till Klara kloster för Ingeborgs (Öjarsdotter) själ. Karl Svensson säljer samtidigt 0:0:1 i samma åker till klostret. (RAp 4/1)

1450 ger Hans Pedersson (Stiernsköld) 0:12 i U och jord i Norrnäs, Värmdö sn, och Berga, Österåkers sn, i morgongåva till sin hustru Katarina Klasdotter (Slaweka) (BhSp 27/1).

1478 omtalas Olof Eriksson i U (StTb s 176 f).

1506 byter Karin Filipsdotter till sig jord i bl a U (trol 0:4) av Klara kloster mot jord i Hersby, Sollentuna sn (ClM s 65).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) en jordlott, som räntar 12 spann korn och ½:0 pn (Liedgren 1959; se Ulvsunda, Bromma sn).

1541 har S:t Martins prebenda, Storkyrkan, 0:3, som ger 1 biskopshäst i fodring (UH 1538:2).

1542 har arv och eget-utjorden utsäde till 5 spann, äng till 5 lass, skog, mulbete men inget fiskevatten (UH 1542:6).

Vinsta

1409 *i Insta by* (?SD 1138), 1481 *i Wyndesta* (StTb II:1 s 281) – 10 I, 7 d.

UH **3 fr** (1562 Svante Sture).

1409 döms 0:0:1, som Spånga kyrka hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1481 omtalas Olof Ragvaldsson i V (StTb II:1 s 281).

1528 ärver Svante Stensson (Sture) tre gårdar, som tillsammans räntar 1 läst korn och 3:0 pn, efter sin far Sten Sture d y (E 2739 f 6, 49v).

1561/65 har Svante Stensson (Sture) tre gårdar på vardera 1:0, som vardera räntar 1:0 i avradspn, 1:0 i gengärdspn, 4 pund korn, 2 höns, 10 ägg, $\frac{1}{2}$ gås, 6 lass ved, 6 dagsverken och 1 får i fogdegästning. Under gårdarna ligger torpet **Torneboll* och en ö **Amunholmann* (?Kalfuddeholmen på EK, nu Lambarön) i Mälaren till svin- och kalvbete om sommaren. (ShS I 158 a, b)

Vällingby

1315 *Bällingaby* (StJb I:1 s 441, avskr), 1337 *Vellingeby* (FäKyA LI:1, avskr), 1347 *in Wellingæby* (DS 4143) – 10 I, 6 d.

UH **1 sk**, 2:4:2.
1 fr (1562 Björn Pedersson/Bååt/).

1315 ger Håkan Galle 0:1 i V och jord i Ängby, Bromma sn, till Klara Kloster (StJb I:1 s 441).

1337 har Färentuna kyrka 0:0:1 (FäKyA LI:1).

1347 är Staffan i V faste vid häradsting med Sollentuna hd (DS 4143).

1351 ger Ingeborg Tomasdotter 0:0:0:10 till Klara Kloster (?StJb I:1 s 443; se Råcksta).

1375 omtalas Kettilbjörn i V som vidervaruman och vice häradshövding i Sollentuna i samband med en godstransaktion (RAp 14/10).

1381 tilldöms Klara Kloster 0:0:0:10 (ClM s 97; se Ängby, Bromma sn).

1409 döms 0:2, som Hinze Matsson hade, och 0:0:0:10, som Bromma kyrka hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1508 ärver Birgitta Björnsdotter (Pukehorn) en jordlott, som räntar 2 spann korn och 0:0:1 pn, och Märta Björnsdotter (Pukehorn) två gårdar, som räntar tillsammans $6\frac{1}{2}$ pund korn och 1:3:1 pn (Liedgren 1959, 1970; se Ulvsunda, Bromma sn).

Värsta

1409 *i Wersista* (SD 1138) – BEK; gårdstomt ca 500 m öster om Spånga station (GeomJb A 19 s 77).

UH **1 skuj**, 0:3:2 till Kälvesta.
1 dasp, 1554 **1 ky**, 1572 **1 sk**, 1:4:1 (jt från 1549). (Ottersta rd)
Summa jt 2:0.

1409 döms 0:0:1 och 0:1, som Spånga kyrka hade, åter till skatt vid räfsteting med allmogen i Sollentuna hd (SD 1138).

1506 byter Karin Filipsdotter med samtycke av bl a sin make Nils i Hansta till sig ett skattegods på 2:0 i V och i Ursvik (trol 1:4 i V och 0:4 i Ursvik) av Klara kloster mot jord i Hersby, Sollentuna sn (ClM s 65).

1552 begär Lars Eriksson i Kälvesta att få byta bort skattejord i Fällbro och Litsby, Täby sn, till kronan mot 0:12:1 i Värsta. Gustav I uppmanar Erik Håkansson och Olof Larsson, hövitsmän på Stockholms slott, att undersöka om bytesjordarna är likvärdiga. Bytet genomförs 1557. (GR 23 s 148 f, RAp 1557 2/8)

Ärvinge

1323 *in Heruingi* (DS 2377), 1347 *in Æruinge* (DS 4136) – 10 I, 7 e.

UH **1 skuj**, 1:0:2 till Kista, Sollentuna sn.
1 st, 0:4:1:4.
2 ky, 1:0 + 0:6.
1 heh, 1545 **1 dasp**, 0:5. (Bällsta rd)
1 fr (1562 Mats Kagg).
Summa jt 4:0:0:4.

1323 testamenterar Nils Markusson $0{:}\frac{1}{2}$ till Uppsala domkyrkas fabrica (DS 2377; se Akalla).

1347 är Sigvast i Ä faste vid ting med Sollentuna hd (DS 4136).

1409 döms 0:0:4 och 0:0:$\frac{1}{2}$, som Spånga kyrka hade, och 0:0:8, som Peder i Sigtuna hade, åter till skatt vid räfsteting med Sollentuna hd (SD 1138).

1541 har Spånga kyrka två gårdar på 1:0 resp 0:6; den större räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar, den mindre 3 pund korn, 6 dagsverken, 4 biskops- och 2 kungshästar. Stockholms helgeandshus har 0:5, som räntar 3 pund korn, 0:5 avradspn, 6 dagsverken, 4 lass(?) ved, 4 biskops- och 2 kungshästar. (UH 1538:2)

Ör

1497 *Øør* (UpDkyR 2 s 18) – 10 I, 7 e.

UH **1 set.** (Rissne rd)

1363, 1376 och 1417 se Rissne.

1497–1536 har Uppsala domkyrkas fabrica en landbo, som räntar 0:12 pn (Rissne rd) (UpDkyR).

1539 har S:t Eriks-torpet utsäde till 2 pund – andra året 12 spann – äng till 20 lass hö (1545 8 lass), skog till vedbrand och gärdslen, armt fiskevatten men gott mulbete (UH 1539:6, 1545:2).

1544 uppges torpet vara 2 pundland stort (UH 1544:4).

1559 uppges torpet tillhöra arv och eget och vara igenbördat från Uppsala domkyrka efter donation av Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (AoE 29 A).

Källor, litteratur och förkortningar

Använt UH-material

	Bro härad											
UH	sk	st	kr	ky	vakl	skokl	kl[1]	dasp	pb	se[2]	aoe	fr
1538:2[3]	–	–	–	x	x	x	x	–	x	x	–	–
1539:3[4]	o	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1540:1	x	x	x	o	o	o	–	–	–	o	–	o
1540:8	x	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1541:5	x	x	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1541:17	o	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1542:8	x	x	o	o	o	o	–	o	–	o	o	o
1543:14	x	x	o	o	o	o	–	o	–	o	o	o
1545:14	x	x	o	o	o	o	–	o	–	o	o	o
1545:8	x	x	o	o	o	o	–	o	–	o	o	o
1547:7	x	x	o	o	o	o	–	o	–	o	o	o
1549:3	x	x	o	x	o	o	–	o	–	o	o	o
1550:7	x	x	o	x	–	o	–	o	–	–	–	o
1551:15	x	x	o	x	–	o	–	–	–	x	–	o
1552:7	x	x	o	x	–	o	–	–	–	x	–	o
1553:12	x	x	o	x	–	o	–	–	–	x	–	o
1554:1	x	x	x	x	–	o	–	–	–	x	–	o
1555:8	x	x	x	x	–	o	–	–	–	x	–	o
1556:18[5]	x	x	x	x	–	x	–	–	–	x	–	o
1557:7[5]	x	x	x	x	–	–	–	–	–	x	–	o
1566:4A[5]	x	x	x	–	–	–	x	–	x	x	–	o
1567:9	x	x	x	x	–	–	x	–	x	x	–	o
1568:9	x	x	x	x	–	–	x	–	x	x	–	o
1569:20	x	x	x	x	–	–	x	–	x	x	–	o

x = jordetal anges o = jordetal saknas

[1] Inklusive klakl, som endast redovisas 1538.
[2] Inklusive bi, som endast redovisas 1538.
[3] Se Särskilda längder.
[4] Kronojorden ofullständigt redovisad.
[5] Längden är brandskadad.

	Färingö tingslag och Adelsö socken									
UH	sk	st	kr	ky	kl[1]	dasp[2]	se	pb	aoe	fr
1538:2[3]	–	–	–	x	x	x	–	–	–	–
1540:11	x	o	x	o	o	–	–	–	–	o
1541:6[4]	x	–	x	o	o	–	o	–	o	o
1542:3	x	–	x	o	o	–	o	–	–	o
1543:4	x	–	x	o	o	–	–	–	o	o
1544:9	x	–	x	o	o	–	o	–	o	o
1545:4	x	–	o	o	o	–	–	–	o	o
1546:3	x	–	o	o	o	–	o	–	o	o
1548:10	x	–	o	o	o	–	–	o	–	o
1549:11	x	–	o	o	o	–	o	o	–	o
1550:11	x	–	o	o	o	–	o	o	–	o
1551:14	x	–	o	o	o	–	o	–	–	o
1552:21	x	–	o	o	o	–	o	–	o	o
1553:28	x	–	o	o	o	–	o	–	–	o
1554:2	x	–	o	o	o	–	o	–	–	o
1555:19[5]	x	–	o	o	o	o	o	–	–	o
1556:25[5]	x	–	o	o	o	–	o	–	–	o
1557:7[5]	x	–	o	o	o	–	o	–	–	o
1558:2[6]	x	–	x	o	o	–	o	–	–	o
1566:4A[6]	x	x	x	x	x	–	x	–	–	o
1567:9	x	x	x	x	x	–	x	–	–	o
1568:9[6]	x	x	x	x	x	–	x	–	–	o
1569:20[6]	x	x	x	x	x	–	x	–	–	o

x = jordetal anges o = jordetal saknas

[1] Inklusive våkl, som endast redovisas 1538.
[2] Inklusive heh, som endast redovisas 1538.
[3] Se Särskilda längder.
[4] Sk redovisas endast för Skå och Sånga socknar.
[5] Längden är brandskadad.
[6] Längden är kraftigt brandskadad.

	Sollentuna härad											
UH	sk	st	kr	ky	skokl	klakl	kl[1]	dasp[2]pb		se[3]	aoe	fr
1538:2[4]	x	x	o	x	x	x	x	x	x	x	–	–
1539:3[5]	x	x	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1540:8	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1541:7	x	x	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1541:17[6]	x	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1542:6 mtl	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–	o	–
1543:8	x	x	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1545:5	x	–	x	o	o	–	–	x	–	o	o	o
1553:15[7]	x	–	x	x	o	o	o	o	x	x	–	o
1554:20	x	–	–	x	o	–	o	–	x	x	–	o
1556:12	x	–	–	x	o	–	–	o	x	x	–	o
1570:14[8]	x	–	x	x	x	–	–	–	x	x	o	o
1572:10	x	x	x	x	x	–	–	o	x	x	o	o

x = jordetal anges o = jordetal saknas mtl = mantalslängd; jordetal, torp och utjordar redovisas inte

[1] Inklusive våkl, som endast redovisas 1538. [2] Inklusive heh, som endast redovisas 1538.

[3] Inklusive bi, som endast redovisas 1538. [4] Se Särskilda längder.

[5] Längden redovisar brukare under rubrikerna skattebönder – landbor – torpare, dvs fler brukare ges än de som källförteckningen visar.

[6] Delar av texten svårläst. [7] Jordetal ges bara för en del av Sankt-Eriks-jorden.

[8] Redovisar endast Eds och Sollentuna snr - Järfälla och Spånga snr saknas. Bromma sn, tillsammans med Lovö och Botkyrka snr, ligger, och redovisas, from nu under *Torvesunds fögderi. Detta fögderi redovisas i längderna UH 1566:15, 67:20, 68:15, 72:22 och 73:13 (jfr Särskilda längder: *Torvesunds gård nedan). Trots denna särförvaltning räknas Bromma sn in i Sollentunas häradstabeller.

Särskilda längder

Arv och eget finns i Bro, Låssa, Adelsö, Färentuna, Lovö, Munsö, Bromma, Ed och Spånga snr samt från 1543 i Sollentuna sn, från 1545 i Västra Ryd sn, från 1546 i Stockholms-Näs sn, från 1550 i Skå och Sånga snr, från 1554 i Hilleshögs sn och från 1559 i Järfälla sn. Aoe-hemmanen i Bro och Låssa snr ingår i Torresta, Husby, Körsviks och Härnevi rd (se Härnevi, Bro sn), hemmanen i Adelsö, Färentuna och Munsö snr ingår i Tofta rd (se Tofta, Adelsö sn), hemmanen i Lovö sn i Asknäs rd, hemmanen i Bromma, Eds och Spånga snr i Skällnora, Söderby och Härnevi rd, hemmanen i Sollentuna sn i Söderby rd, hemmanen i Västra Ryds sn i Torresta rd, hemmanen i Stockholms-Näs sn i Körsviks rd (se Körsvik, Stockholms-Näs sn) och hemmanen i Skå och Sånga snr i Tofta rd.

Aoe-jord redovisas i UH 1535:2 (Skällnora rd), 40:13 (Tofta rd), 41:2 (Torresta rd), 43:18 (Skällnora och Torresta rd), 43:20 (Söderby rd), 44:16 (Husby och Söderby rd), 45:15 (Skällnora och Torresta rd), 45:16 (Husby och Söderby rd), 46:2 (Husby, Körsviks och Söderby rd), 46:15 (Skällnora och Torresta rd), 47:13 (Husby, Körsviks och Söderby rd), 47:15 (Skällnora och Torresta rd), 48:16 (Husby, Körsviks och Söderby rd), 49:12A (Husby och Körsviks rd), 50:16 (Skällnora och Torresta rd), 50:18 (Körsviks rd), 51:2 (Skällnora och Torresta rd), 51:20 (Härnevi rd), 52:17 (Härnevi rd), 52:26 (Skällnora och Torresta rd), 53:21, 53:22, 53:23, 54:26, 54:32, 55:26, 55:29, 55:30, 56:9, 56:10, 56:32, 57:31, 57:32, 66:17A, 67:2A, 68:7A och 72:24A.

Aoe-jorden i Färentuna hd redovisas i SöH 1543:5A och B (Asknäs och Tofta rd), 44:2 (Asknäs och Tofta rd), 45:1 (Asknäs och Tofta rd), 50:5 (Asknäs och Tofta rd), 53:6, 54:2, 55:10A, 56:14A, 59:1, 59:18, 66:10 och 68:5 samt i UH 1566:15.

Sankt Eriks-gods: UH 1539:6, 41:9 (endast räkenskap), 42:10, 43:7 (jt saknas), 44:4, 45:2, 46:4 (jt saknas), 47:11 och 48:4. Jorden, som tillhört Uppsala domkyrka, ingår i Ekhammars rd (Bro, Lässa, Stockholms-Näs snr och från 1546 Västra Ryds sn), Österöra rd (Västra Ryds sn till 1545), Sanda rd (Adelsö, Lovö och Skå snr), Görvälns rd (Järfälla sn), Rissne rd (Spånga sn) och Runsa rd (Eds sn).

För ***Glia gård** finns särskilda längder från 1554 och 1556: UH 1554:34 och 56:34. För ***Torvesunds gård** finns särskilda längder från 1561 och 1566–73: UH 1561:9, 66:15, 67:16, 67:20, 68:15, 70:5, 72:22 och 73:13.

För **Stäkets gård** finns särskilda längder från 1566–68: UH 1566:12, 67:26 och 68:20.

För **Svartsjö gård** finns särskilda längder från vissa år under perioden 1541–72: UH 1541:6, 44:9, 45:4, 46:3, 50:11, 51:14, 55:19, 57:13, 58:1, 66:4A, 67:11, 68:8 och 1572:11.

För **Danvikens hospitals gods** finns särskilda längder 1549, 1551 och 1572: UH 1549:20, 51:17 och 72:12.

För **Vårfruberga klosters gods** finns särskild jordebok i SöH 1542:3.

UH 1538:2 innehåller tre längder. Två av dessa rör gods i Uppland med proveniens från olika kyrkliga institutioner. Dessa längder omfattar de två uppländska biskopsfogdarnas respektive fögderi. De är upprättade i kammaren, troligen till hjälp vid kontroll av andra fogdars räkenskaper, då dessa rör kyrkojord i området.

Den ena (tidigare ibland kallad UH 1538:2B) omfattar kyrkogods i västra Uppland (inklusive Stäkets län), och är daterad till 1538. Den andra (tidigare UH 1538:2A) omfattar den östra delen av Uppland samt Stäkets län (överflyttas mellan biskopsfögderierna 1541), och är daterad till 1541–42, här åberopad som 1541. Bro m fl härader (Stäkets län) förekommer sålunda i båda dessa längder.

Den tredje längden (här ovan UH 1538:2:3) är en jordebok och fodringslängd över skattebönder, landbor och torpare i bl a Sollentuna hd.

UH 1535:1 innehåller en förteckning över skatte-, stadge- och kronobönder i Bro hd; jordetal anges inte. **UH 1537:1** och **1538:4** innehåller skatte- eller mantalslängder för samtliga jordnaturer på Färingön och Lovön (Munsö och Adelsö saknas); jordetal anges inte. – Uppgifterna i dessa handlingar har inte inarbetats i de ordinarie, lätt formaliserade UH-notiserna, som istället utgår från år 1539 eller 1540, då den löpande serien av årliga räntan börjar.

Tiondelängder

Efter Register över Upplands tiondelängder 1540–1630, KA

		Bro härad				Färingö tingslag							Sollentuna härad				
		Bro	Lässa	Sthlms-Näs	Västra Ryd	Färentuna	Hilleshög	Lovö	Munsö	Skå	Sånga	Adelsö	Bromma	Ed	Järfälla	Sollentuna	Spånga
Prt 1	1553	–	–	–	–	x	x	x	x	x	x	–	x	–	–	–	–
	1555	–	–	–	–	x	x	x	x	x	x	–	x	–	–	–	–
Prt 2	1554	x	x	x	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	1555	x	x	x	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Prt 3	1549	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	x	x	x	x
	1550	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	x	x	x	x
	1551	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	x	x	x	x
	1555	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	x	x	x	x
	1556	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	x	–	x	x	x	
UH	1557:7[1]	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	–	x	–	–	–	–
	1561:12	–	–	–	–	x	x	x	x	x	x	–	x	–	–	–	–
	1566:15	–	–	–	–	–	–	x	–	–	–	x	–	–	–	–	–
	1567:9[1]	x	x	x	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	1567:20	–	–	–	–	–	–	x	–	–	–	x	–	–	–	–	–
	1568:15	–	–	–	–	–	–	x	–	–	–	x	–	–	–	–	–

x = längd som redovisar de enskilda tiondegivarna.

[1] skadad.

Förkortningar: källor och citerad litteratur

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av nedanstående *förkortningar* följda av 1) för källpublikationer med numrerade handlingar: handlingens *ordningsnummer* eller (om handlingarna inte är genomgående numrerade) *delnummer: ordningsnummer*, 2) i samtliga övriga fall: *sidnummer*.

AcRiAd	Acta angående Ridderskapet och Adeln, RA.
AdG	Adeln och dess gods, KA.
AF	Almquist J A, Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden. I–III. Sthlm 1931–47.
AH	Almquist J E, Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden. Sthlm 1960.
AL	Almquist J A, Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630. 1–4. Sthlm 1917–23.
ALD	Almquist J E, Lagsagor och domsagor i Sverige. 1–2. Sthlm 1954–55.
AoE	Arv och eget-serien, KA.
APD	Acta Pontificum Danica. Pavelige Aktstykker vedrørende Danmark. I–VII. Utg af L Moltesen m fl. Kbh 1904–43.
APS	Acta Pontificum Svecica. Acta cameralia. Utg av L M Bååth. I:1–2. Sthlm 1936–42.
ASMA	Annales Suecici medii aevi. Utg av G Paulsson. Lund 1974.
ATA	Antikvariskt-topografiska arkivet.
ATJb	Arvid Trolles jordebok 1498. Utg av J A Almquist. HH 31. Sthlm 1938.
B 2	Smärre avskriftsamlingar, RA.
B 19	Äldre avskrifter ur medeltidshandlingar, RA.
BEK	Beskrivning till kartor upprättade i Rikets ekonomiska (allmänna) kartverk. – Aktuella häften: Uppsala län: Bro härad 1860 (Sthlm 1864), Stockholms län: Färentuna härad 1905 (Sthlm 1906), Sollentuna härad 1905 (Sthlm 1906).
BhS(p)	Bergshammarssamlingen (pergamentsbrev), RA.
Bio	Biographica, RA.
BiS	Bielkesamlingen, RA.

BiSöKh	Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria. 1884—.
Blått nr	Serien Blå nummer, KA.
Bolin 1933	Bolin G, Stockholms uppkomst. Studier och undersökningar rörande Stockholms förhistoria. Up 1933.
Bonnier	Bonnier A C, Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250—1350. Up 1987.
BrÅ	Bromma hembygdsförenings årsskrift. 1930—.
BSH	Bidrag till Skandinaviens historia. Utg af C G Styffe. 1—5. Sthlm 1859—84.
C 7	Karl Knutssons jordebok över gods i Uppland, Södermanland, Västmanland och Närke, 1457. C-serien, RA.
C 8	Förteckning över Magdalena Karlsdotters (Bonde) arv efter Karl Knutsson 1473. C-serien, RA. (HT 1904 s 233 ff)
C 10	Uppbörds- och utgiftsbok för Färingön m m, 1480—81 (Ivar Axelssons och Magdalena Karlsdotters), C-serien, RA.
C 11	Karl Knutssons jordebok över Färingö, 1452—54(?). C-serien, RA. (se s 35 f)
C 39	Gustav Karlssons (Gumsehuvud) jordebok över gods i Uppland, Östergötland, Småland och Västergötland, 1486. C-serien, RA. (NoB 1956 s 1 ff)
ClM	Nordberg J A, S Claræ minne. Sthlm 1727.
D 1	Uppsala domkyrkas jordebok 1376. D-serien, RA.
Dahlbäck	Dahlbäck G, Uppsala domkyrkas godsinnehav med särskild hänsyn till perioden 1344—1527. Studier till Det medeltida Sverige 2. Sthlm 1977.
Dahlbäck kas	Dahlbäck G, Kasuistik till Uppsala domkyrkas godsinnehav. Stencil, DMS.
Dahlgren 185	Dahlgren V, Försök till Antiqvarisk-Topografisk Beskrifning öfver Färentuna Härad. 1851. Manuskript ATA.
DChP	Diplomatarium Christierni primi. Utg av H Knudsen. Kbh 1856.
DD	Diplomatarium Danicum. Kbh 1938—.
DDal	Diplomatarium Dalekarlicum. Utg av C G Kröningssvärd och J Lidén. 1—3 + supplement. Sthlm, Falun 1842—53.
DK	Diplomatariekommittén(s samlingar).

DMS	Det medeltida Sverige.
DMS 1:1	– – – 1:1: Uppland, Norra Roden. Sthlm 1972.
DMS 1:2	– – – 1:2: Uppland, Tiundaland: Ulleråker, Vaksala, Uppsala stad. Sthlm 1984.
DMS 1:3	– – – 1:3: Uppland, Tiundaland: Bälinge, Norunda, Rasbo. Sthlm 1982.
DMS 1:4	– – – 1:4: Uppland, Tiundaland: Tierp, Våla, Vendel Oland, Närdinghundra. Sthlm 1974.
DMS 1:5	– – – 1:5: Uppland, Attundaland: Lyhundra, Sjuhundra. Sthlm 1986.
DMS 1:6	– – – 1:6: Uppland, Tiundaland: Hagunda. Sthlm 1988.
DMS 4:1	– – – 4:1: Småland: Norra och Södra Möre, Kalmar stad. Sthlm 1987.
DMS 4:2	– – – 4:2: Småland: Handbörd och Stranda. Sthlm 1990.
DN	Diplomatarium Norvegicum. Utg af C R Unger m fl. I–XX:1. Kristiania 1849–1919.
DoAM	Dovring F, Attungen och marklandet. Lund 1947.
DoSK	Dovring F, De stående skatterna på jord 1400–1600. Lund 1951.
DS	Diplomatarium Suecanum. Utg af J G Liljegen m fl. I–VI, VII:1–6, VIII:1–3, IX:1, X:1. Sthlm 1828–1991.
E	Enskilda arkiv, RA.
EbA(p)	Ericsbergsarkivet (pergamentsbrev), RA.
EdA(p, pp)	Edsbergs slottsarkiv (pergaments-, pappersbrev), DK fot.
EK	Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta. Skala 1:50 000. Se *Kartor* nedan.
EK 1:10 000	Ekonomisk karta för Sverige. Skala 1:10 000. Se *Kartor* nedan.
ESb	Bjurling O, Das Steuerbuch König Eriks XIII. Versuch einer Rekonstruktion. Lund 1962.
ETb	Enköpings stads tänkeböcker 1540–1595. Utg av S Ljung. SFSS band 65. Lund 1960–66.
FaPaBå	Familjepapper rörande ätten Bååt, KA.
Fb 6	Aschaneus M, Investigatio antiquitatis. KB.
FMU	Finlands medeltidsurkunder. Utg genom R Hausen. I–VIII. Helsingfors 1910–35.

FoR	Frälse- och rusttjänstlängder, KA.
Fritz	Fritz B, Hus, land och län 1–2. Sthlm 1972–73.
Fv	Fornvännen. 1906–.
FäKyA	Färentuna kyrkas arkiv, ULA.
G 29	Gamle herr Stens jordebok, LSB. – Avskrift av Rasmus Ludvigsson, troligen på 1550-talet (DK).
Gardell	Gardell S, Gravmonument från Sveriges medeltid. I:Text. Gbg 1945.
Gen	Genealogica, RA.
GeomJb	Geometriska jordeböckerna, LmV.
GiOV	Gillingstam H, Ätterna Oxenstierna och Vasa under medeltiden. Sthlm 1952–53.
GR	Konung Gustaf I:s registratur. Utg genom V Granlund m fl. 1–29. Sthlm 1861–1916.
Gustavson 1987	Gustavson H, Husby och Bo gård – två ortnamn och två runinskrifter. Runor och runinskrifter. VHAA, Konferenser 15. Lund 1987.
Hadorph	Johan Hadorphs resor: Afritningar af kyrkor och kyrkovapen i Upland 1676–1685. Utg av E Vennberg. Arkiv för svensk konst- och kulturhistoria I. Sthlm 1917.
Hadorph II	Hadorph J, Then andra delen till rijmcrönikorne. 1676.
Hansson 1937	Hansson H, Bygd och vägar omkring Bällstaviken. BrÅ 1937.
HBSb	Biskop Hans Brasks släktbok. Utg av Personhistoriska Samfundet genom H Gillingstam och G Setterkrans. Sthlm 1970.
HH	Historiska handlingar.
HH 1	– – – 1: Anteckningar om Sten Sture den yngres slägt- och arfsförhållanden. Handlingar ang de Gustavianska arfvegodsen. Sthlm 1861.
HH 8	– – – 8:1: Bidrag till den katolska hierarkiens historia i Sverige 1463–1515. Sthlm 1879.
HH 11	– – – 11:1: Undervisning om rikets ränta 1530–33. Utg af Hans Forssell. Sthlm 1879. – Utgåvan återger URR 1530 med avvikelser och ändringar tagna URR 1533.
HH 13	– – – 13:1: Konung Erik XIV:s nämnds dombok. Utg genom C Silfverstolpe. Sthlm 1884.

HH 16	— — — 16:1: Vadstena klosters jordebok 1500 jämte tillägg ur klostrets äldre jordeböcker m m. Sthlm 1897. — Se även VaKlJb.
HH 20	— — — 20: Anteckningar från det sextonde seklet. Sthlm 1905.
HH 28	— — — 28:2: Handlingar till Sten Sture d y:s historia 1515—1518. Utg genom S Tunberg. Sthlm 1931.
HH 31	— — — 31: Arvid Trolles jordebok 1498 jämte åtkomsthandlingar och andra därmed samhöriga aktstycken. Utg genom J A Almquist. Sthlm 1938.
HHLG	Handlingar rörande Helga Lekamens gille i Stockholm I—III. Utg av I Collijn. Sthlm 1921—30.
HoTu	Holmberg K A, De svenska tuna-namnen. Up 1969.
HSH	Handlingar rörande Skandinaviens historia.
HSH 18	— — — 18:1: Registratur å publike ärender, som blifvit förhandlade mellan Riksföreståndaren Sten Sture den äldre och Ärkebiskopen Jacob Ulfsson. Sthlm 1833.
HSH 19	— — — 19:1: Handlingar hörande till medeltidens historia. Herr Svante Stures Acta och Handlingar. Sthlm 1834.
HSH 20	— — — 20:1: Herr Svante Stures Acta och Handlingar (fortsättning från HSH 19). Sthlm 1835.
HSH 24	— — — 24: Riksföreståndaren Sten Sture den Yngres Acta och Handlingar. Sthlm 1840.
HT	Historisk tidskrift. 1881—.
JPJb	Johan Pederssons (Bååt) jordebok, EbA, Autografsamlingen 37.
JäB	Järfällaboken, II:1—2. Järfälla 1986.
K	Serien Kungl arkiv, RA.
KA	Kammararkivet, sedan 1922 ingående i Riksarkivet.
KApp	Kammararkivets pappersbrev.
Karlskrönikan	Nya eller Karls-krönikan. Utg af G E Klemming. SFSS band 17:2. Sthlm 1866.
KB	Kungliga biblioteket.
Kbr	Kungligt brev.
Kh 54	Linköpings domkyrkas pappersregister, LSB.
Kjöllerström	Härad och kontrakt i Uppland, Svensk teologisk kvartalskrift 1958:3 s 205—212.

KL	Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid. Malmö 1956–78.
KlDH	Klockhoff A, Danviks hospital. I–II. Up 1935.
KrappS(p,-pp)	Krapperupssamlingen (pergaments-, pappersbrev), LUB.
Källström	Källström O, Medeltida kyrksilver från Sverige och Finland förlorat genom Gustav Vasas konfiskation. Up 1939.
Lagerstedt	Lagerstedt T, Den civila lokalförvaltningens gränser 1630–1952. Meddelanden från kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, nr B 24. Up 1973.
Liedgren 1957	Liedgren J, Två brev från år 1506 om Eneby och Bällsta. BrÅ 1957.
Liedgren 1959	– – –, Ulvsunda och dess ägare före Lennart Torstenson. BrÅ 1959.
Liedgren 1963	– – –, Bytesbrev om Ulvsunda under Vasa-tiden. BrÅ 1963.
Liedgren 1970	– – –, Nyfunna medeltidsbrev om Ulvsunda. BrÅ 1970.
Liedgren 1985	– – –, Alsnö stadgas språk och datering. Rättshistoriska studier XI. 1985.
LmV	Lantmäteriverkets arkiv. – Se även *Kartor* nedan.
LSB(p)	Linköpings Stifts- och Landsbibliotek (pergamentsbrev).
LUB	Lunds universitets bibliotek.
LuSS	Lundholm K G, Sten Sture den äldre och stormännen. Lund 1956.
Länsreg	Länsregister för angivet år, KA. Länsregistren för år 1540, 1544 och 1558 är tryckta i AL 3.
NoB	Namn och Bygd. Tidskrift för ortnamnsforskning. 1913–.
NoVaKl	Norborg L A, Storföretaget Vadstena kloster. Lund 1958.
NRKb	Nils Rynings kopiebok. I r 17, KB.
OPSS	Samlade skrifter av Olavus Petri. IV. En Swensk Cröneka af Olavus Petri. Utg af J Sahlgren, Up 1917.
OxS	Oxenstiernska Samlingen, RA.
PD	Peringskiölds diplomatarium. VHAA:s deposition, RA.
PHT	Personhistorisk tidskrift. 1898–.

PMUll	Peringskiöld J, Monumenta Ullerakerensia cum Upsalia nova illustrata. Sthlm 1719.
PRFSS	Privilegier och resolutioner för Sveriges städer. I–III. Sthlm 1927–39.
Prt	Prostarnas tionderäkenskaper, KA.
RA	Riksarkivet.
RAp	Riksarkivets pergamentsbrev.
RApp	Riksarkivets pappersbrev.
RAÄ	Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister till ekonomiska kartan. – Hänvisning sker till socken och fornlämningsnummer.
RLHDAd	Rasmus Ludvigsson, Handlingar angående danska adelns gods i Sverige m m, KA.
Rosman	Rosman H, Bjärka-Säby och dess ägare. 2. Up 1924.
Rääf	Rääf L F, Samlingar och Anteckningar till en beskrivning öfver Ydre Härad i Östergötland. 1–5. Linköping 1856, Örebro 1859–65, 1875.
Rött nr	Serien Röda nummer, KA.
SA(p)	Sturearkivet (pergamentsbrev), RA.
Sandén 1984	Sandén B, Det hände i Upplands-Bro. En hembygdsbok. Upplands-Bro 1984.
Sc	Scandia. Tidskrift för historisk forskning. 1928–.
Schück 1976	Schück H, Rikets brev och register. Arkivbildande, kansliväsen och tradition inom den medeltida svenska statsmakten. Sthlm 1976.
SD	Svenskt diplomatarium från och med år 1401. Utg genom C Silfverstople och K H Karlsson. I–IV:1–2. Sthlm 1875–1904.
SEL	Schück H, Ecclesia Lincopensis. Studier om Linköpingskyrkan under medeltiden och Gustav Vasa. Sthlm 1959.
SFSS	Samlingar utgivna av svenska fornskriftssällskapet. Sthlm 1844–.
SFSS 122	– – – 122: Ängsö-handskriften av Upplandslagen. Sthlm 1902.
SFSS 245	– – – 245: Vadstena klosters två äldsta jordeböcker. Utg av Anna Larsson. Up 1971. = D 11, se VaKlJb.
SGL 3	Samling af Sveriges gamla lagar 3: Upplandslagen. Utg af C J Schlyter. Sthlm 1834.

ShS(p)	Säfstaholmssamlingen (pergamentsbrev), RA.
SjS(p)	Sjöholmssamlingen (pergamentsbrev), RA.
Sjödén	Sjödén C C, Stockholms borgerskap under Sturetiden med särskild hänsyn till dess politiska ställning. Sthlm 1950.
Sjödin	Sjödin L, Kalmarunionens slutskede. Gustav Vasas befrielsekrig. 1–2. Up 1943–47.
Sjögren	Sjögren P, Släkten Trolles historia intill år 1505. Up 1944.
SKBA(p)	Stora Kopparbergs Bergslags AB arkiv (pergamentsbrev), Falun.
SkoKlJb	Sko klosters medeltida jordeböcker (D 7, D 5, D 6). Utg av A Peetre, SVSL. Lund 1953.
SkS(p)	Skoklostersamlingen (pergamentsbrev), RA.
SMR	Svenska medeltidsregester. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441. Utg av S Tunberg. Sthlm 1937.
SoH	Släkt och hävd. 1950–.
SpåHist	Spånga sockens historia. Red N Staf. Sthlm 1966.
SRD	Scriptores Rerum Danicarum medii aevi. Collegit J Langebek et P F Suhm. I–IX. Hafniae 1772–1878.
SRP	Svenska riks-archivets pergamentsbref från och med år 1351. Förtecknade med angifvande af innehållet (av N A Kullberg). I–III. Sthlm 1866–1872.
SRS	Scriptores rerum Svecicarum medii aevi. I–III. Up 1818–76.
SSJb 1515	Jordebok över Sten Sture d ä:s gods omkr 1495, upprättad 1515. AoE 42.
ST	Sveriges Traktater. Utg af O S Rydberg m fl. I–IV. Sthlm 1877–83.
StenA	Steninge gårds arkiv, RA.
StJb	Stockholms stadsböcker från äldre tid. I:1–2: Stockholms stads jordebok 1420–1498. Utg genom H Hildebrand. Sthlm 1876, 1889–1914.
StO	Ståhle C I, Studier över de svenska ortnamnen på -inge. Lund 1946.
StTb	Stockholms stadsböcker från äldre tid. II:1–: Stockholms stads tänkeböcker 1474–. Utg genom E Hildebrand m fl. Sthlm 1917–. – Hänvisning sker till StTb och avser den volym som motsvaras av det årtal som anges i notisen.

Sturekrönikan	Nya krönikans fortsättningar eller Sture-krönikorna. Utg av G E Klemming. SFSS band 17:3. Sthlm 1867–68.
Ståhle 1948	Ståhle C I, Om vår äldsta jordebok. NoB 1948.
SU	Styffe C G, Skandinavien under unionstiden, 3:e uppl. Sthlm 1911.
SupplVat	Suppliker ur Vatikanarkivet i avskrift, RA.
SvHoA	Svea Hovrätts arkiv, RA.
SvK	Sveriges Kyrkor. Konsthistoriskt inventarium. Utg av Sigurd Curman m fl. Uppland VI: Färentuna och Sollentuna härader (U VI:–5), Uppland VII: Bro härad (U VII:1), Stockholm VIII: Stockholms kyrkor (St VIII:1–2). Sthlm 1940–59.
SVSL	Skrifter utgivna av Vetenskapssocieteten i Lund.
Swart	Peder Swart, Konung Gustaf I:s krönika. Utg av N Edén. Sthlm 1912.
SöH	Södermanlands handlingar, KA.
Thordeman	Thordeman B, Alsnö hus. Sthlm 1920.
U	Upplands runinskrifter. Granskade och tolkade av E Wessén och S B F Jansson. 1–4. Sthlm 1943–58.
UDb	Uppländska domböcker.
UDb II	– – – II: Upplands lagmansbok 1578–79. Utg genom N Edling. Up, Leipzig 1929.
UDb III	– – – III: Uppländska konungsdomar från vasatiden intill Svea hovrätts inrättande. Utg genom N Edling. Up, Leipzig 1933.
UDb VIII	– – – VIII: Upplands lagmansdombok 1581 och 1586. Utg genom N Edling och O Svenonius. Up, Leipzig 1950.
UFT	Upplands fornminnesförenings tidskrift. 1871–.
UH	Upplands handlingar, KA.
UL	Upplandslagen (se SGL 3).
ULA	Landsarkivet i Uppsala.
ULdb	Upplands lagmansdombok 1490–94. SFSS 39. Sthlm 1907.
ULsA	Uppsala länsstyrelses arkiv, ULA.
UpDkyJb	Uppsala domkyrkas jordebok 1509, KA. Se UpDkyR.
UpDkyPb	Jordeböcker över prebenden i Uppsala domkyrka. VHAA:s deposition, RA.

UpDkyR	Uppsala domkyrkas räkenskaper 1—6, RA; 1. 1417 räkenskap, 1480 jordebok; 2. 1497, 1498, 1499 jordeböcker (tidigare D 16); 3. 1503, 1508, 1504, 1505, 1506, 1507 jordeböcker, 1502 räkenskap (tidigare D 17); 4. 1509 jordebok; 5. 1535, 1536, 1527 jordeböcker; 6. 1533, 1535, 1536, 1574—84, 1592—93 räkenskaper. — Uppsala domkyrkas jordebok 1509, KA (tidigare UH 1509:1) åren 1504, 1505, 1507—09. — Hänvisning sker till UpDkyR och avser de volymer (inkl jordeboken 1509) som motsvaras av de årtal som anges i notisen.
UpDkyRL	Rasmus Ludvigssons förteckning över Uppsala domkyrkas jordebrev. VHAA:s deposition, RA.
UpTerr	Lundberg B, Territoriell indelning och skatt i Uppland under medeltiden, VHAAH. Sthlm 1972.
URR	Undervisning om rikets ränta 1530 och 1533, Räntekammarbok 3 och 4, KA. (Jfr HH 11)
UUB(p,-pp)	Uppsala universitetsbibliotek (pergaments-, pappersbrev).
VaKlJb	Vadstena klosters jordeböcker: 1447 och 1457, D 11, RA. — 1466 (uppbördsbok). C 32. UUB. — 1480, KA. — 1502, D 12, RA. (NoVaKl s 13 ff) — Se även HH 16 och SFSS 245.
WeAk	Westman K G, Aktsamling till kungsådreinstitutets historia. Up 1920.
Westin	Westin G T, De s k länsregistren från medeltidens slut. Sc 1951—52.
VFT	Västergötlands fornminnesförenings tidskrift. 1869—.
VHAA	Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.
VHAAH	Vitterhetsakademiens handlingar.
Wieselgren	Wieselgren G, Sten Sture d y och Gustaf Trolle. Lund 1949.
VikS(p)	Viksamlingen (pergamentsbrev), RA.
VSLÅ	Vetenskapssocietetens i Lund årsbok.
VåKlJb	Vårfruberga klosters jordebok. Utg av F Ossiannilsson, VSLÅ. Lund 1945. — Se även Ståhle C I, Om vår äldsta jordebok. NoB 1948.
X 240	Trolle, UUB.
ÄSF	Äldre svenska frälsesläkter. I:1—3. Sthlm 1957—89.

Förkortningar, allmänna

*	se s 10
anm	anmärkning
aoe, -t, -uj, -vret, -äng	arv- och eget-hemman(landbo), -torp, -utjord, -vret, -äng
avskr	avskrift
baks-ant	baksidesanteckning
betr	beträffande
bi, -t	biskopshemman(landbo), -torp
bil	bilaga
bl a	bland annat (andra)
br	brev
ca	cirka
cm	centimeter
dasp, -t, -uj	Danvikens hospitals hemman(landbo), -torp, -utjord
dep	deponerad
dtr	dotter
dv	dagsverken
dvs	det vill säga
d y	den yngre
dyl	dylikt
d ä	den äldre
e dyl	eller dylikt
enh	(jordeboks)enhet
enl	enligt
etc	etcetera
ev	eventuellt
ex	exempelvis
exkl	exklusive
f	fodring; folio, r(ecto) anges normalt inte, v(erso) däremot alltid
f, ff	följande sida/sidor
fd	före detta
fj	fjärding
f Kr	före Kristus

fl	fodringslängd
fot	fotostat (-samling)
fr, -kvarn, -t, -uj	frälse-hemman (landbo), -kvarn, -torp, -utjord
frman	frälseman
fr o m	från och med
Gbg	Göteborg
gd	gård
Gla	Gamla
gt	gällertal
hd, -r	härad, härader
hdshövd	häradshövding
heh	helgeandshus-hemman(landbo)
hn	hemman
inkl	inklusive
jb	jordebok
jfr	jämför
jt	jordetal
Kbh	Köbenhavn
kl, -t,	klosterhemman(landbo), -torp
klakl, -uj	Klara kloster-hemman(landbo), -utjord (Sthlm)
km	kilometer
KMt	Kungl Majestät(s-hemman, landbo)
kr, -fjäll, -kvarn, -t, -uj, -äng	krono-hemman(landbo), -fjäll, -kvarn, -torp, -utjord, -äng
ky, -fjäll, -t, -uj, -äng	kyrka; kyrkohemman(landbo), -fjäll, -torp, -utjord, -äng
kyherde	kyrkoherde
lb	landbo
m, -l	mark, -land
m	meter
marg-ant	marginalanteckning
m fl	med flera
mk	markpund
m m	med mera

ms	manuskript (-samling)
mtl	mantalslängd
n	not
nr	nummer
nuv	nuvarande
o	och
obs	observera
odat	odaterad
omkr	omkring
opag	opaginerad
or	original
p	pergamentsbrev
pb, -uj	prebendehemman(landbo), -utjord
pd	pund
pga	på grund av
pn, -l	penning, -land
pp	pappersbrev
prot	protokoll
r	recto (se f, folio)
rd	rättardöme
rdr	riddare
reg	register
resp	respektive
rkskp	räkenskap
s	sida
se, -t, -uj, -vret, -äng	Sankt Eriks-hemman(landbo), -torp, -utjord, -vret, -äng (Uppsala domkyrka)
SHM	Statens historiska museum
sk, -kvarn, -t, -uj, -äng	skattehemman(bonde), -kvarn, -torp, -utjord, -äng
s k	så kallad(e)
skokl, -kvarn, -t, -uj	Sko kloster-hemman(landbo), -kvarn, -torp, -utjord
skpl	skeppslag
skr	skrifter
sn, -r	socken, socknar
sp	spann; spetals-hemman(landbo)

st, -uj	stycken; stadgehemman, -utjord
Sthlm	Stockholm
t ex	till exempel
tl	tiondelängd
t o m	till och med
tr	tryckt
U	Uppland
u d	utan datum
uj	utjord
utg	utgiven
Up	Uppsala
v	verso (se f, folio)
vakl, -t	Vadstena kloster-hemman(landbo), -torp
vid	vidimation
vol	volym
vpn	väpnare
våkl	Vårfruberga kloster-hemman(landbo)
årlr	årliga räntan
äbi	ärkebiskop
öre, -sl	öre, -sland
ört, -l	örtug, -land

Kartor

Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta (EK). Skala 1:50 000. Stockholms län: Färentuna härad 1901 – 02. Sollentuna härad 1901 – 02. Danderyds skeppslag och Stockholms stad 1902. Uppsala län: Bro härad 1860.

Ekonomisk karta för Sverige (EK 1:10 000). Skala 1:10 000. Enligt hänvisning för resp ort (jfr s 10). Stockholms län: flygfotograferingen utförd 1942, 1945 o 1950, kartläggningen slutförd 1951 – 52; ny reviderad utgåva tryckt 1981 – 82, flygfotograferingen utförd 1977.

Topografisk karta över Sverige, Skala 1:50 000.
10 H Strängnäs NO
10 I Stockholm NV
11 H Enköping SO
11 I Uppsala SV
Kartbladen rekognoscerade 1954, 1956, 1960.

Kartor i Lantmäteriets arkiv (LmV). Enligt hänvisning i varje särskilt fall. Hänvisning till använd karta sker genom angivande av länsbokstav/sockennummer–bynummer:aktnummer. Ex "LmV A 64–15:1".

Karta öfver Färentuna härad eller det fordom så kallade Svartsjö län. Utg af Victor Dahlgren 1853. KB.

Svenska orter. Atlas över Sverige med ortsbeskrivning. Utg av Generalstabens litografiska anstalt. Sthlm 1932–52.

Ortregister

Ortregistret är uppdelat i två avdelningar: I *Orter i Bro hd, Färingö tingslag, Adelsö sn och Sollentuna hd* och II *Övriga orter*. I det förra är ortnamnen alfabetiskt ordnade, i det senare regionalt (men alfabetiskt inom varje större område). Ortnamnen inom parentes är sockenangivelse, varvid 1500-talets kamerala indelning avses (som regel anges dock även senare förändringar). De kursiverade siffrorna anger var den utförliga beskrivningen av orten i fråga finns. Om en ort förekommer flera gånger på samma sida, har det inte anmärkts särskilt. För förkortningar och * se s 350 ff.

I Orter i Bro hd, Färingö tingslag, Adelsö sn och Sollentuna hd

Adelsö sn 19 ff, 25–28, 31, 33, 36, 41, 114 f, *218–36*
Adelsön (Adelsö) 20 f, 24, 151, 234 f
Akalla (Spånga) 30, 237, *316*
Alby (Sånga) 122, *202*, 206, 216
*Algö (Hilleshög) 24, 65, 114, *143 f*, 209
Algön (Hilleshög) 151
Alholmen (Låssa) 61, 69
Almare-Stäket, 'Almarna', Stäket (Sthlms-Näs) 25, 28, 30, *76–86*, 91, 93, 108, 177, 263, 270, 280, 295
'Almarna', se Almare-Stäket
Alsnö (Adelsö) 121, 179, 217, 218, 220, 227, se även Hovgården
*Amunholmann (Spånga) 332
*Andaholmann (Lovö) 171
*Askars engh (Munsö) *175*
Asker (Sthlms-Näs) 34, *85 ff*, 94 f, 119
Asknäs rd 160, 162 ff, 169, 214
Aspvik (Sthlms-Näs) *87 f*
Aspviks rd *87 f*
Attundaland 19, 25, 31

*Bagare (Sollentuna) 79, 237, 273, *294 f*, 302, 306, 316
Bagare åtting (Sollentuna hd) 237, 292
Barkarby (Järfälla) *276*, 285
Barkarby (Lovö) *156 ff*, 162, 164
Barsbro (Järfälla) 205, 216, 237, *276*, *278*, 283, 287
Beckomberga (Bromma) 237, *241 ff*, 248, 252, 254, 324
Berga (Lovö) 156, *158 f*, 191
Berga (Skå) 114, 166, *184 ff*, 188, 192, 194 f, 298
Berga (Sthlms-Näs) 44, 49, 57, *88*, 94, 95
Bergby (Adelsö) 177, *222 f*, 230, 235
*Birgharaby (Järfälla) *278*, 286
Birka 21, 24, 224 f
*Birkeby (Skå) 182, *186*, 210, 213
Bisslinge (Ed) 53, 238, 257, *259*, *261*, 266 f
Björkeby (Järfälla) *276*, 281
Björkebygärdet (Sånga) 212
Björksäter (Färentuna) 137
Björkö (Adelsö) 37, 220, *223 ff*, 231
Björnholmen (Bromma, nu i Lovö) *243*, 252
Björnäset (Sånga) 213
Boda (Sollentuna) *295*, *297*, 305
*Bodom (Ed) 265
Bollnäs (Adelsö) *225*
Bona (Munsö) 174, *175*, 176 f, se även Munsö
Bonavik (Munsö) 173, *175*
'Borby' prosteri 33
Borg (Adelsö) 220
Breda (Spånga) *317*
Bredgården (Järfälla) *278*

Bredlöt (Hilleshög) *144 f*
Bro, se Husby (Bro)
Bro hundares prosteri 31, 33, 177
Bro hd 19–23, 25–30, 33–7, 40, *44–113*, 203, 217
Bro sn 21, 26, 29, 31–4, *45–58*
Bro åtting (Bro härad) 44, 49, 61, 74, 98
Brogård (Bro) 49, 51
Bro-Lövsta (Bro) 44, *49*, 66, 72, 88, 94, 177
Bromma (Sånga) *202*
Bromma sn 24, 26, 30–4, 237, *238–55*
Bromma åtting (Sollentuna hd) 237, 241, 316
Bromsboda (Ed) *261*, 267 f
Bromsten (Spånga) 70, *317*, 320
*Broo engsholmen (?Hilleshög) 151
Brunna (V Ryd) *100*
Brunnsvik (Låssa) *61*, *63*, 66
Brännboda (Järfälla) *278*, 280 f
Bällsta (Bromma) *243 ff*, 248, 253
Bällsta rd 243, *245*, 247, 249, 254, 318, 322 f, 327, 328, 333
Bärby (Låssa) *63*
Bög (Sollentuna) 195, *297 f*

Dalby (Adelsö) 222, *225 f*, 231, 235
Degerby (Hilleshög) 114, 124, 134, *145*, 147 ff, 199, 210, 214
Dikartorp (Järfälla) *279*, 280
Drottningholm (Lovö) 154, 159 f, 172
Duvbo (Spånga) *318*, 326, 328
Dävensö (Låssa) 24, *63 f*, 119, 177, 206

Edeby (Lovö) 154, *159 f*, 166
Edeby (Låssa) *64 f*, 66, 69, 143 f
Edeby (Skå) 29, 114, *186 f*, 189, 194, 196
Eds rd 251, 261, *262*, 265, 271, 305, 310
Eds sn 20, 26, 31–4, 237, *256–71*
Edsbacka (Sollentuna) 24, *298*
Edsberg (Sollentuna) 24, 292
Edsby (Ed) 257, *261 f*
Edsviken *298*
Eggeby (Spånga) 311, *318*
Ekeby (Bromma) 241, *245*
Ekeby (Färentuna, nu i Munsö) 114 f, *119*, *121 f*, 123 f, 136, 173, 175, 177, 179 f, 208, 236
Ekeby (Låssa) 22, *65 f*, 89
Ekeby (Skå) 114, 185, *187 f*, 190, 193, 215, 236
Ekeby, Stora se Tibble (Låssa)
Ekhammar (Sthlms-Näs) 74, *88 f*
Ekhammars rd 56 f, 65 f, 72 f, 88, *89*, 90, 111
Eknäs (Sånga) 114, *202 f*
Eldgarnsö (Färentuna) *122*
Eneby (Bromma) *245*, 248
Eneby (Färentuna) 114, *122 f*, 127, 132 ff, 137
Eneby (Skå) 182, *188*, 197, 236
*Engies holman (Färentuna) 126
*Engis holmann (Sthlms-Näs) 85
Essingen (Bromma) *245 f*, 252

Fastbol (Järfälla) *279*, 288
Finnsta (Bro) 49, *50*, 55, 66, 87
Fiskeby (V Ryd) *102*, 289 f
Fjällen (Sollentuna) *298*
Flysta (Spånga) 237, 311, *318*
*Fröbergha, *Frösberga (Skå) 123, 188, 192
Frölunda (Sthlms-Näs) 44, *89 f*, 95
Frösunda rd 71
Fågelön (Lovö) 161, 171
*Fåårholmen (Hilleshög) 151
Färentuna hd 19, 28, 30, *115*
Färentuna sn 26, 29, 31 ff, 35, 114, *115–39*, 173,175
Färentuna åtting (Färingö tingslag) 114
Färingön 19 f, 25 f, 28, 29 f, 128 ff, 156, 163 f, 169 f, 172, 199, 203, 211, 214, 217, 308
Färingö tingslag 19–22, 25, 26, 28, 29 f, 33, 36, 38, 42 f, *114–217*, 254
Färjkarlsängen, -hagen (Sthlms-Näs) 85

Galgbacken (Sånga) 29, 199
Garpeboda (V Ryd) *102*, 110
Gillberga (Sollentuna) 131, 238, *298 f*
Glia (Bromma) 241, *246*, 324
*Glia (Lovö) 28, 79, *160 ff*, 166, 168, 171, 173, 295, 297
*Glimabodhum (Munsö) *175*, 177
Granby (Spånga) 30, 245, 316, *318 f*
Granhammar (V Ryd) 98, *102 f*, 106 f, 113, 263
Granholmen (Adelsö) 235
Granskog (Låssa) *67*
Gredby (Adelsö) 134, *226*
Gribby (Spånga) *319*
Grimsta (Spånga) 237, *319 f*
Grindby (Adelsö) *226*
*Grind engenn (Sthlms-Näs) 85
*Gropen (V Ryd) 105 f
*Grydbytorp (Bromma) 250
Gröngärdet (Sthlms-Näs) 85
Gåseborg (Järfälla) 24
Gällövsta (V Ryd) *104*, 105
Görväln (Järfälla) *279 f*
Görvälns rd 278 f, *280*, 281–6

Hallsta (Adelsö) *226*
Hamra (Sthlms-Näs) *90*
Hanmora (Adelsö) *226 f*, 235
Hansta (Spånga) 311, *319*, 333
Harva (Ed) *262*
Hemlanden (Adelsö) 24
Henrikstorp (Järfälla) *280 f*
Herrestad (Järfälla) 252, *281*
Hersby (Sollentuna) 23, 237 f, 283, 289, *299*, 305, 331, 333
*Hesleengen (Sånga) 212
Hilleshög (Hilleshög) 24 f, 141, 143, *146 f*, 150
Hilleshögs sn 21, 26, 29, 31 ff, 35, 114, *139–53*, 194
Hjulsta (Spånga) 22 f, *319 f*
Hjältarängen (Ed) 257
Hogsta (Lovö) 160, *162*, 165
Holklöt (Sånga) *203*
*Holm (Låssa) 54, *67*, 69
*Holm (Spånga) *320*
*Holms ængh (Sthlms-Näs) 90
Horsgärdet (Ed) 85, *262*, 269 f
Hovgården (Adelsö) 23 f, 26, 220, 222, *227 f*, 229
Husby (Bro) 23, 25, *50 f*, 133, 177
Husby (Färentuna, nu i Munsö) 23, 114 f, 121, *123 ff*, 131, 136, 138, 147 f, 173, 175, 177, 202, 208
Husby (Spånga) 316
Husby fjärding (Munsö) 173
Husby rd 58
*Hwndskindztorp (Lovö) 137, *163*
Håga (Järfälla) *281 f*
Hägernäs rd 318
Hägerstalund (Spånga) 288, *320*
Härnevi (Bro) 49, 50, *52 f*, 54, 88, 105
Härnevi rd *53*, 259, 269
Hässelby (Spånga) 30, 237, 311, *320 f*
Hästa (Spånga) 23, 237, *321*
Högby (Färentuna) 114, 124, *125 f*, 134, 138, 147, 214
Högby (Järfälla) *281*, 288
Högbyskär (Färentuna) 127, 151
*Höghammars engh (*Hoghammar) (?Sånga) 151, 212
Högholmen (Lovö) 171
*Hølæ sætræ (Adelsö) 235

Ilända (Färentuna) 36, 114, 121 f, 125, *127 f*, 137, 216

Jakobsberg (Järfälla) *282*, 284, 287
Jursta (Bro) 49, *53 f*, 66
Järfälla sn 21, 24, 26, 31–4, 198, 204, 237, *272–90*
Järva, Neder- och Över- (Sollentuna, nu i Solna) 22, 30, 290, 292, *299 ff*, 303, 325

Kalfuddeholmen (Spånga) 332
*Kallebrunde (Järfälla) *282*, 288
Kallhäll (Järfälla) 280, *282*
Kalvshälla (Järfälla) 237, 278, *282*
Karsvik (Bromma) 245, *246 f*, 252
Kista (Sollentuna) 237 f, 295, 300, *301*, 316, 333
Kista (Spånga) 22, 311
Klint (Bro) 44, 52, *54*, 57
Klomsten (Ed) 256, *262 f*, 265, 268

Klöv (Bro) 44, 49 f, *54*, 57, 72, 94
Knista (Sollentuna) 22, 238, *302*
Kolkärr (Spånga) 320, *321 f*
*Konungzhagan (Hilleshög) 151
*Kornbodgerdet (Sånga) 212
*Koo hagann (Sthlms-Näs) 85
*Kopers holm (Adelsö) 235
Korsängen (Sthlms-Näs) 85
*Krakabool (Spånga) *322*, 326
Krankholmen (Lovö) 161, 171
Kratsboda (Bromma) *247*
Kronhagen (Hilleshög) 152
Kumla (Skå) 114, 184, 185, *188*
Kummelby (Sollentuna) 237, 292, 295, *302 f*
Kungsberga (Färentuna) 24, 117, *128 ff*, 133, 139
Kungshatt (Lovö) 169
*Kununxnes (Sånga) 25, *203*, 213
Kunsta (Adelsö) *228 f*, 235
Kurön (Adelsö) 227, *229 f*, 235
Kvarsta (Hilleshög) 114, 125, 143, *147 f*
Kvista (Bro) *54*, 67
Kymlinge (Spånga) 237, 245, *322 f*
Kyrkbyn (Järfälla) 272, 276, 281, *283*, 300, 308
Kyrkstigen (Ed) 257
Kälvesta (Spånga) *323*, 333
Kärsö (Sånga, nu i Ekerö) 121, 126, 198, *203 f*
Kärsön (Lovö) 161 f, 171
Kärsösund 204
Kättsta rd 162, 164, 330
Körsvik (Sthlms-Näs) *90*
Körsviks rd 58, 85, 90, *91*, 94, 96

Lambarön (Spånga) 332
*Lauresbodom (Ed) *263*, 267
*Leegsboda (Adelsö) *230*, 235
Lejondal (Bro) 55
Lennartsnäs (Sthlms-Näs) 90 f
Lerberga (V Ryd) 44, *104*, 106
Lillboda (V Ryd) *104*
Lillsjön (Bromma) 247
Lindby (Adelsö) *230*
Lindö (Lovö) *163 f*
Lindön 24, 89, 163 f, 166
*Linta (Bromma) 241, *247 f*
Lisselby (Hilleshög) 36, 114, 124, *148 f*, 199
Lovö skpl 25, 28, *30*, 156, 158, 160, 164, 172
Lovö sn 21, 25 f, 28–33, 114, *153–73*, 191
Lovön 20–4, 26, 28, 156, 161–4, 167 f, 170, 172, 203, 210
Lugnhamn, se Klomsten
Lund (Låssa) 66, *67*
Lunda (Lovö) 22, 24, 156, *164 f*
Lunda (Spånga) 22, 245, *323*, 328
Lundkulla (Adelsö) *230*
Långlöt (Spånga) *323 f*, 326
Låssa sn 19, 23, 26, 31–4, 49, *59–73*, 167(?)
Lädersättra (Järfälla) 280, *283*
Lövsta (Ed) *263 f*, 267 f
Lövsta (Sånga, nu i Järfälla) 198, *204*, 272
Lövstafjärden 212

Malmvik (Lovö) 163, 165
*Malmø (Färentuna) 116, *130*, 134 f, 173
*Manskiers haghen (Sthlms-Näs) 85
Molnsättra (Järfälla) *284*
*Munckhammar (Bromma) 248, 250
Munkudden (Munsö) 175
Munsö (Munsö) 49, 51, 64, 121, 124, 126, 130, 134, 135, 174, *176 ff*, 179, 181, 208, 222
Munsö sn 26 ff, 31 ff, 35, 82, 114 ff, 119, 124, *173–81*
Munsön 19 f, 131, 125, 130, 156, 162, 168, 172 f, 175 ff, 179, 213
Mälby (Adelsö) *230*
Mörby (Skå) 115, 184, 186, *189*, 192, 195

Nibbla (Sånga) 203, *204 f*
*Nibble (Järfälla) 253, *284*
Nibble (V Ryd) 44, *105*, 106
Njursta (Ed) *264 f*
Nockeby (Bromma) 237, 243, *248 f*, 262
Nora (Bromma) *249*

Nora (Färentuna) 114, 121–4, 127, *131 f*, 134
*Norby, se Östansund
Norrby (Lovö) *165 f*, 170, 195
Norrby (Munsö) *178*
*Nygården (Hilleshög) *149*
Nälsta (Spånga) 252, *324 f*
Näs åtting (Bro hd) 44, 74

Oppsylta (Sthlms-Näs) 92
Ottersta rd 166, 172, 247, 254, 331, 333
Oxunda (Ed) 262, *264 f*

*Partholmin (Hilleshög) 144
Prästgården (Adelsö) *230*
Prästgården (Bro) *52 f*
Prästgården (Ed) 257, *265*
Prästgården (Färentuna) *132*
Prästgården (Hilleshög) *149*
Prästgården (Lovö) *166*
Prästgården (Låssa) *67 f*
Prästgården (Munsö) 175, *178*
Prästgården (Skå) *189*
Prästgården (Sollentuna) 307
Prästgården (Sthlms-Näs) 91, 93
Prästgården (Sånga) 205
Prästgården (V Ryd) 98, *105*
Prästnibbla (Hilleshög) *149 f*

Ralms rd 320, 322
Ranhammar (Bromma) 245, *249 f*, 251, 254
Raskeboda (Bro) *55*
Riksby (Bromma) 241, *250*, 324
Ringanäs (Färentuna) 130
Rinkeby (Lovö) 79, *166–9*, 179, 295
Rinkeby (Spånga) 23, 30, 237, 300, *325*
Rissne (Spånga) *325 f*
Rissne rd 318, 322, 323 ff, *326*, 328 f, 334
Rocksta (Järfälla) *284 f*
*Rolstum (Sthlms-Näs) *91*
Rotaberg (Sollentuna) 300, 303
Rotaskog (Sollentuna) 304
Rotebro (Sollentuna) 24, 292, *303*
Rotsunda (Sollentuna) 238, 262, 292, *303 f*
Runby (Ed) 24, 257, 259, 262 f, *265–8*
Runsa (Ed) 23 f, *268*
Runsa rd 263, *268 f*
Ryby (Bro) *55*, 56
Rydbo åtting (Bro hd) 44, 98
Råby (Bro) 44, 50, *55*
Råcksta (Spånga) 245, 255, *327*
Rånäs (Färentuna) 152
Råsta (Spånga) 30, 237, 252, 316, 326, *327 f*
Rörby (Lovö) *169*, 250

*Saleholm (Adelsö) 235
*Saltskaff (Spånga) 326, *328*
*Sanby (Sånga) *205*
Sanda (Låssa) 21, *67 f*, 70
Sanda rd 158 f, 190 f, 223
*Serszöön (Lovö) 162, 166, *169*
Skarpan (Adelsö) 151
Skarnholmen (Färentuna) 151
Skeppartorp (Hilleshög) *150*
Skesta (Spånga) 245, 316, 323, *328*
Skillinge (Sollentuna) 22, 238, 262, 292, 297, 300, *304 f*
Skillinge (Sånga) 114, 196, *205 f*, 207 f
*Skinnare torpp (Sthlms-Näs) *91*
Skogby (Skå) 115, 147, 186, *189 f*, 196 f, 236
Skysta (Bro) 44, *55*, 110
Skå sn 26, 29, 31 ff, 35, 114, 178, *182–98*, 215
Skåbo åtting (Färingö tingslag) 114 f
Skäftingen (Järfälla) 151, *284*
Skälby (Järfälla) 237, 276, *284 f*
Skälby (Munsö) 29, 177, *178*
Skälby (Sollentuna) 237, 292, 295, 297, *305 f*, 316
Skälby (Sthlms-Näs) 88, *91 f*
Skällnora rd 249, 251, 262–5, 267, 268, 322, 327, 329, 331
Skällsta (Bro) 44, 55, *56*, 57
Slammertorp (Järfälla) 280, *285*
Snorran (Munsö) 213

Sockarby (Sånga) 23, 63, 114, 197, *206*, 236
Sollentuna by (Sollentuna) 291, *306*
Sollentuna hd 19–23, 25–30, 33, 36, 39, 41, 76, 78, *237–334*
Sollentuna prosteri 31 ff
Sollentuna sn 20–5, 26, 31 ff, 237, *290–309*, 317
Sollentuna tingslag 28
Sollentunaholm (Sollentuna) 292
Solvalla (Spånga) 326, *329*
Sotholmen (Lovö) 161
Spånga (Bro) *56 f*, 66, 70, 89
Spånga by (Spånga) 311, *329*, 331
Spånga sn 21 f, 24, 26, 30–4, 237, 302, *310–34*
Stav (Färentuna) 37, 51, 114 f, 122, 124, 131, *132–35*, 136, 177, 180, 202, 236
Sten, se Yttersten
Stenbacka (V Ryd) 110
Stenbron (Ed) 257
Stenby (Adelsö) 222 f, 225, *230 ff*, 235 f
Stenkulla (Adelsö) *232*
Stockby (Sånga) 37, 114 f, 138, 189, 193, 195 ff, 199, 203, 205 f, *207*, 236
*Stoch enghenn (Sånga) 212
Stockholms-Näs sn 26, 29, 31 ff, *73–97*
*Stoorengen (Sånga) 212
'Storängen' (Lovö) 171
Strömsängen (Sthlms-Näs) 85
Stäket, se Almare-Stäket
Stäkets län 25, 78, 80 ff, 84, 162
Stäksön (Sthlms-Näs) 24, 28, 30
Sundby (Bromma) 238, 249, *250 f*
Sundby (Munsö) 177, *178 f*
Sundby (Spånga) 252, 262, 316, 319, *329 f*
Sundby (Sånga) 29, 35, 114, 199, 206, *208 f*, 216
Sundby (V Ryd) 44, 98, 103, *105 f*, 109, 113
Sundbyberg 238
Svartinge (Sollentuna) *306 f*
Svartsjö (Sånga) 25 f, 28, 29, 35 f, 135, 137, 148 f, 152, 161, 170, 177, 182, 186, 188, 199, 203 f, *209–13*, 217
Svartsjö fögderi (län) 25 f, 28
Svartsjölandet 19, se även Färingön
Svartsjöviken 212
Svedjesta (V Ryd) 44, 100, 104, *106*
Sylta (Sthlms-Näs) 25, *92 f*
Sånga sn 26, 29, 31 ff, 35, 114, 131, *198–217*, 272
Sånga åtting (Färingö tingslag) 114
Säby (Järfälla) *285 f*, 290
Säby (Låssa) 53, 66, *68 f*
Säby (Skå) 115, 185, 187 ff, *190 f*, 193, 197, 236
*Sæby (Sthlms-Näs) *93*
Säby (Sånga) 29, 114, 125, 202, *214 f*, 216, 236
Säbyholm (Låssa) 49, 63, 64, 67
*Sætræ (Låssa) 69
Sätra (Sollentuna) 292
Sättra (Adelsö) *232 f*, 235
Sättra (Ed) 53, 266 f, *269 f*
Sättra (Färentuna, nu i Munsö) 115, 133, *136 f*, 167, 173, 177, 179, 202
Sätuna (Färentuna) 114, 119, 122, 123, 132 ff, *136 f*
Söderberga (Skå) 115, 184, 186, 189 f, *191 f*, 196, 205, 207
Söderby (Lovö) 23, 160, 167, *169 ff*, 179
Söderby (Munsö) 121, 124, 167, 173, *179 f*, 215 f, 236
Söderby rd 180, 268, 306

Tegelbacken (Hilleshög) 152
Tegelhagen (Ed) 85, *270*
*Tegellhaghann (Sånga) 212
Tensta (Spånga) 23, *330*
Tibble (Låssa) *69*, 93
Tibble (Sthlms-Näs) 44, 92, *93 f*, 95
Tibble (V Ryd) 44, 93, 98, 103, *106 f*
Tingsstaden (Sånga) 29, 199
*Tiuffuaholman (Adelsö) 233
Tofta (Adelsö) 230, *233–6*
Tofta holmar (Adelsö) 235

Tofta rd 119, 133, 179, 187–90, 193, 196 f, 207, 214, 222, 226, 229–33, 235 f
Tomta (Järfälla) 252, *286*
Toresta (Låssa) 44, 56, 67, *70 f*, 179
*Torneboll (Spånga) 332
Torresta rd 53, 70, 102
Torslunda (Sånga) 114, 199, 208, *215 f*
Torsätra (V Ryd) 44, 98, *107 f*, 215
'Torp', 'Thorp' se Husby (Bro)
*Torvesund (Lovö) 28, 168 f, *171 f*
Tranbygge (V Ryd) 44, 98, *108 f*
Troxhammar (Skå) 115, 138, 156, 164, 184, 185, 187, 189, 190, *192 ff*, 236
*Träskengen (Lovö) 161
*Tuna (Färentuna) 116, 132, 137
Tuna (Skå) 115, 182, 184, 187, 189, *194 ff*, 298
Tuna (Sthlms-Näs) 86, 90 f, *94 f*, 96
Tång (V Ryd) 98, 102, 105, 108, *109*
Törnby (Ed) 262, *270*
Törnby (Skå) 115, 182, 189 f, 192, 194, *196*, 197, 236
Törnbyviken (Skå) 213
Törndal (Ed) 262, *270 f*

Ullevi, Lilla (Bro) 54, 56, *57*, 88
Ullevi, Stora (Bro) 49, *57 f*
Ulvsunda (Bromma) 244, 246, *251 ff*
Ulvsättra (Järfälla) 280, *286 f*
*Upby (Färentuna) 132, *137*
Ursvik (Spånga) 253, 286, 300, 329, *331 f*, 333

*Valaresund (Färentuna) 115, *137*, 173
Valla (Sånga) 114, 127, 138 f, 202, 214, *216*
Vallby (Bro) *58*, 91
Vam (Järfälla) *286 f*, 288
Vaxmyra (Ed) 267 f, *271*
Veddesta (Järfälla) 237, 276, 279, *287*
Vibbla (Järfälla) 253, *287*
Viby (Sollentuna) 22, 238, 292, 295, 306, *307 f*
Viby (V Ryd) 105, 107, *109 f*
Viby rd 55, 102 f, 105, *110*, 111
*Wicby (Lovö) 161, 167 f, *172 f*
Vidbo åtting (Sollentuna hd) 237, 257, 273, 292
Vifärna (Hilleshög) 145, *150*
Viggeby (Sånga) 138, 185, 187, 208, *216 f*
Viksjö (Järfälla) *287 f*
Viksund (Hilleshög) 150
'Vingra' 23, 35, 114 f, 173
Vinsta (Spånga) 21, *332*
Vinäs (Munsö) 175
Vrå rd 224
Vålberga (Järfälla) *288*, 320
Väderholmen (Sollentuna) 305
Välla tä (Bro) 49
Vällingby (Spånga) 22, 30, 237, 253, 255, 327, *332 f*
Vällsta (Sollentuna) 80, 238, 252, 256, 283, 289, 290, *308*
Väntholmen (Hilleshög) 24, 126, 130, 143, *150–3*
Värsta (Spånga) 300, 323, *333*
Väsby (Munsö) 177, *180*, 266
Väsby (Skå) 115, 121, 163, 186, 189, 192 f, 194 f, *196 f*, 205, 207, 236
Väsby (Sollentuna) 237, *308 f*
Väsby (V Ryd) *110 f*
Västertorp (Färentuna) *137*, 138
Västra Ryds sn 20, 24, 26, 29, 31 ff, *97–113*

Ytterby (Sollentuna) 292, *309*
Yttersten (Järfälla) 237 f, *288 f*

Ådö (Låssa) 54, *71 f*
Åkeshov (Bromma) 248
Ålbrunna (Låssa) 66, *72 f*, 89
Ålsta (Järfälla) 276, 281, *289 f*, 300, 308
Ålsta (Sthlms-Näs) 44, 88 f, 93, *95 f*
Ålsten (Bromma) 171, 244, *253 f*
Åsunda (Bromma) 254

Äggelunda (Järfälla) 278, *290*
*Ælesker (Adelsö) 235
Älghorn (Algöhorn) (Hilleshög) 144, 151

Ängby (Bromma) 241, 245, 247, *254 f*, 327
Ängsgården (Hilleshög) 152
Ärvinge (Spånga) 22 f, 245, 301, 316, *333 f*

Öarnas prosteri 33 f
Ölsta (Färentuna) 114, 116, 127, *137 f*
Önsta (Bro) 44, *58*
Ör (Spånga) 326, *334*
Örbo åtting (Sollentuna hd) 237, 273, 292, 316
Örnäs (V Ryd) *110 f*
Örsta (V Ryd) 44, *111*
Öråker (Sthlms-Näs) 95, *96 f*, 138
Östansund (Munsö) 51, 73, 177, *181*
Östertorp (Färentuna) 138, *139*
Österöra (V Ryd) 89, *111 ff*
Österöra rd 106, 111 f, *113*
Överby (Sollentuna) 262, 298, 306, *309 f*
Över-Sten (Sollentuna) 238, *309*
Österås (Munsö) 175

II Övriga orter

Dalarna
Dalarna 212
  Dormsjö 159 (Hedemora, nu Garpenberg)

Finland
Finland 128
  Raseborg 211
  Åbo 128

Gotland
Visby 83

Närke
Askers härad
  Åkerby (St Mellösa) 144
Närke 144, 203

Småland
Södra Möre härad 162

Stockholm
Stockholm 19, 34 f, 78, 82, 84 f, 91, 104, 107, 138, 143, 152, 154, 159 ff, 168, 170, 172, 190 f, 198, 211 f, 220, 238, 241 f, 245 ff, 250, 253 ff, 278, 286, 289 f, 298 f, 300, 303 f, 306, 309 f, 321, 323, 328
Stockholms fögderi (län) 25

Södermanland
Jönåkers härad
  Skrattorp (Lunda) 159
Selebo härad
  Gripsholm (Kärnbo) 212
  Selebo hd 28
Sotholms härad
  Hammersta (Ösmo) 224
  Häringe (Västerhaninge) 224
  Sorunda sn 67
  Östnora (Västerhaninge) 224
Strängnäs 26, 54, 87, 128, 133, 190, 231
Svartlösa härad
  *Andersta (Huddinge) 170
  Asknäs (Ekerö) 163
  Botkyrka sn 28
  Brännkyrka sn 28
  Ekerön 161
  Ekerö sn 27, 28, 30, 33, 114 f, 198
  Ensta (Grödinge) 79, 295
  Fittja (Botkyrka) 253
  Gladö (Huddinge) 159
  Hammarby (Brännkyrka) 168, 265
  Helgö (Ekerö) 123
  Kalvvik (Ekerö) 191, 197
  Ladvik (Salem) 324
  Menhammar (Ekerö) 191
  Nibbla (Ekerö) 228

Närlunda (Ekerö) 202
Riksten (Botkyrka) 160
*Runhamer (Ekerö) 204
Sanda (Ekerö) 158, 191
Smista (Huddinge) 253
Svartlösa hd 114
Träkvista (Ekerö) 125
Tumba (Botkyrka) 171
Valla (Brännkyrka) 254
Vällinge (Salem) 151, 196
Västberga (Brännkyrka) 160, 254
Åby (Brännkyrka) 278
Södermanland 66, 94, 109, 163, 179
Västerrekarne härad
Bånkesta (Råby-Rekarne) 144
Harsta (Torshälla) 195
Skäcklinge (Torshälla) 195
Åkers härad
Askare (Vansö) 163
Mälby (Vansö) 187
Öknebo härad
Finkarby (Taxinge) 177
Horn (Överenhörna) 226

Uppland
Bro och Vätö skeppslag
Tisslinge (Roslags-Bro) 170, 189, 196
Danderyds skeppslag
Bergshamra (Solna) 290, 300
Brunkeberg (Solna) 300, 304
Danderyds skpl 20, 28, 33
Danderyds sn 31
Danviken (Solna) 247, 265
*Liderne (Solna) 197
*Litlinge (Danderyd) 133
Råsten (Solna) 238
Solna sn 22, 31 ff, 238, 249, 290
Svalnäs (Danderyd) 330
*Werø (Danderyd) 133
Enköping 82, 152, 231
Fjädrundaland 19
Frösåkers hd
Fors (Hökhuvud) 129
Sanda (Harg) 254
Frötuna och Länna skepplag
(Norr-) Tälje (Frötuna) 280
Hagunda härad
Bredsjö (Järlåsa) 206
Hagunda hd 26
Husby (Gryta) 133
Kumla (Balingsta) 129
Mosunda (Holm) 93
Salnecke (Gryta) 88
Torresta (Västeråker) 108
Ölsta (Gryta) 91
Håbo härad
Berga (Vassunda) 302
Bista (Kalmar) 89, 110
Bärmö (S:t Per) 108, 268, 269
Grans (Över- och Ytter-) sn 33
Håbo hd 25, 26, 33 ff, 78, 108, 203
Håbo prosteri 33 f
Håbo-Tibble sn 33
Häggeby (Häggeby) 72
Häggeby sn 33
Kalmar sn 33
Krägga (Övergran) 91
Låddersta (Kalmar) 91
Myrby (Sko) 166
Skråmsta (Håbo-Tibble) 94
Svarsta (Håbo-Tibble) 108
Tjusta (Håtuna) 87
Vallby (Håbo-Tibble) 53, 58
Venngarn (S:t Olof) 297, 305
Viby (S:t Olof) 56
Viksjö (Häggeby) 91
*Väppeby (Håtuna) 96
Väppeby (Kalmar) 89
Önsta (Håbo-Tibble) 108
Lagunda härad
Garn (Biskopskulla) 130
Rävsta (Kulla) 133
Åloppe (Nysätra) 308
Långhundra härad
Eda (Lagga) 165
Husa (Garn) 133
Husby (Husby) 206
Lunda (Närtuna) 306
Lundby (Husby) 302
Långhundra hd 28
Långlunda (Östuna) 156
Morby (Lagga) 103
Ulvesta (Husby) 107

Norra Roden
Harbro (Edebo) 88
Skebo (Edebo) 88
Norunda härad
Kolje (Ärentuna) 156
Närlinge (Björklinge) 231
Närdinghundra härad
Björkö (Knutby) 158
Ålsunda (Faringe) 106
Olands härad
Gela (Alunda) 106
Ormeryd (Stavby) 149
Roden 228
Ryds skeppslag
Ormgården (Ö Ryd) 306
Rydboholm (Ö Ryd) 317
Ryds skpl 28
Sundby (Ö Ryd) 266
Östra Ryds sn 31
Seminghundra härad
Kimsta (Skånela) 253
Kyssinge (Skånela) 130
Lindholmen (Orkesta) 53 f
Lundby (Markim) 119
Seminghundra hd 28, 109
Skepptuna sn 166, 257
Snåttsta (Markim) 146
Solsta (Frösunda) 133
Söderby (Lunda) 299
Vidbo sn 323
Sigtuna 29, 49, 55, 58, 63, 76, 78, 89, 98, 103, 106, 108, 119, 154, 225, 266, 334
Simtuna härad
Mälby (Frösthult) 169
Simtuna sn 34
Sjuhundra härad
Finsta (Skederid) 234
Tiundaland 25
Trögds härad
Amnö (Veckholm) 34, 112, 134
Dräggesta (Vallby) 91
Eka (Lillkyrka) 94
Ekholmen (Veckholm) 71, 233
Eneby (Hacksta) 138
Fjälby (Hacksta) 70
Hånningby (Vallby) 156
Håra (Villberga) 164
Hårby (Husby-Sjutolft) 91
Håtuna prosteri 33
Håtuna sn 33
Härkeberga sn 121, 124, 179
Mösa (Lillkyrka) 295, 306
Säby (Veckholm) 262
Trögds hd 19, 25 f, 28, 31, 114, 203, 231
Uppeby (Hacksta) 138
Ulleråkers härad
Ekeby (Vänge) 253
Hässelby (Börje) 324
Lörsta (Uppsala-Näs) 108
Skäggesta (Börje) 106
Uppland 33, 94, 163, 179, 210, 298
Uppsala 53, 58, 80, 82, 83, 88, 93, 128, 152, 193, 248, 254, 268, 280, 304, 316, 326
Vaksala härad
Berga (Danmark) 80
Edeby (Danmark) 103
Tjocksta (Danmark) 112
Viggeby (Danmark) 289 f
Vallentuna härad
Antuna (Ed) 53, 256
Eggeby (Hammarby) 295
Fresta sn 33
Fällbro (Täby) 333
Gällsta (Vallentuna) 250
Hammarby (Hammarby) 248, 297
Hammarby sn 33
Karby (Täby) 80, 144
Lindö (Vallentuna) 303
Litsby (Täby) 333
Nibble (Hammarby) 106
Skällnora (Fresta) 28 f, 143, 158
Smedby (Hammarby) 294
Säby (Vallentuna) 119
Upplands-Väsby 257
Vada sn 301
Vallentuna hd 28
Vik (Hammarby) 297
Älvsunda (Ed) 103, 256
Vendels härad
Örby (Vendel) 235
Väddö och Häverö skeppslag
Skede (Häverö) 88

Värmdö skeppslag
Norrnäs (Värmdö) 331
Värmdö sn 273
Åkers skeppslag
Berga (Österåker) 331
*Hesleberga (Österåker) 167
Resarö (Österåker) 112
Runö (Österåker) 106
Röllingby (Österåker) 109
Sjökarby (Österåker) 206
Åkers skpl 28
Österåkers sn 31
Åsunda härad
Hov (Svinnegarn) 280
Järstena (Tillinge) 68
Vappa (Tillinge) 156, 164
Ärlinghundra härad
Kolhammar (Odensala) 56
Krogsta (Norrsunda) 295, 324
Lindsunda (Norrsunda) 302
Märsta (Husby) 64
Slåsta (Odensala) 64 f
Steninge (Husby) 34, 65, 69
Trunsta (Knivsta) 107
Tuna (Alsike) 107
Viggeby (Norrsunda) 80
Ärlinghundra hd 26, 109

Värmland
'Elva' härad
Hammarö (Hammarö) 209

Västmanland
Arboga 211
Siende härad
Hubbo sn 109
Limsta (Irsta) 144
Norrbo härad
Skerike sn 79
Västerås 79, 121, 128 f
Västmanland 94, 244, 245

Västergötland
Skara 128 f

Öland
Möckleby härad
Fröslunda (Stenåsa) 307
Öland 192, 205

Östergötland
Björkekinds härad
Fristad (Tåby) 159
Finspånga läns härad
Godegårds sn 212
Hällestads sn 212
Tjällmo sn 212
Vånga sn 212
Linköping 128 f, 133, 203, 325 f
Stegeborg 211
Åkerbo hd 211
Östergötland 94, 109, 125, 244, 245
Östkinds härad
Häradshammars sn 210

Brabant
Bryssel 47

Danmark
Danmark 140
Knabstrup på Själland 320

England
Oxford 257

Nederländerna
Nederländerna 256

Tyskland
Lübeck 140, 168

Personregister

Titlar och släktförhållanden anges som regel inte i registret. För dessa hänvisas till gängse genealogisk litteratur samt för släktförhållanden — i den mån de har betydelse för sakförhållandena — till framställningen här. Undantag har dock gjorts för vissa personer med enbart egennamn och fadersnamn. — För bönderna anges hemorten, om den är känd. Däremot anges normalt inte sätesgården för frälsepersoner. — Beträffande personnamn, titlar och släktskap se även inledningen s 13 f. Förkortningar se s 350 ff.

Abjörn, se även Djäkn, Dään
— Sixtensson (Sparre av Tofta) 94 f
Abraham Eriksson (Gyllenstierna) 288, 317, 319 f, 321
Adalward d y, biskop i Sigtuna 224
Adam av Bremen 224 f
Agnes, hustru till Nils Gjurdsson 300
Agnes Matsdotter 63, 86, 119
Agneta Eriksdotter (Krummedige) 70
Agnhammars-ätten se Botvid Larsson
Albertus pictor 182, 256, 292
Albrekt av Mecklenburg, kung 30, 203, 204, 206, 209, 217, 228, 298
Alf Alfsson i Ekeby 187 f, 191
Alheid, dotter till Ivan och Elin 301
Ama se Lars Ulfsson
Amund Svensson i Eggeby 300, 318
And se Andreas Andreæ
Anders, kyherde i Lovö 191
— i Akalla 316
— i Bona 177
— i Gillberga 299
— i Hogsta 162
— ?i Rinkeby, frman 166
— Hemmingsson i Ölsta 181
— Ingvarsson (ankare) 300
— Jakobsson (Banér) 71
— Jonsson 191
— Jonsson i Skälby 91
— Jönsson 159
— Kåresson i Torsätra 107
— Larsson i Högby 126
— Naglason 224
— Persson i Svartsjö 212
— Persson i Nälsta, kyrkvärd 324
— Petersson i Hogsta 162
— Sigfridsson (Rålamb) 50, 51
— skräddare i *Upby 131 f
— Svensson, rådman i Sthlm 191
— Tordsson i Tuna 195
— Torstensson i Krogsta 295
Andreas Andraæ (And), domprost 264
ankare se Anders Ingvarsson
Anna Andersdotter (Banér) 71
— Bengtsdotter (Lillie af Gregers Matssons ätt) 279, 281, 282, 287, 288
— Bengtsdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 244, 245
— Eriksdotter (björnlår) 165
— Hansdotter i Eda 165
— Nilsdotter (Bese) 92
— Olofsdotter (stjärna) 159
Ansgar, missionär 224
Antonius, se även de Palma
— Jönsson 170
Anund, se även Sture
— , biskop i Strängnäs 128
— i Eknäs 202
— i Hässelby, domare 30, 321
— i Nibble 105
— i Skeppartorp 150
— i Steninge, frman 34
— i Stockby 207
— Jonsson (Lejonansikte, Hemming Ödgislasons ätt) 78, 86, 94 f, 96
Arent Persson (Örnflycht) 29, 103, 106
Arvid, se även Trolle
— , fogde på Stäket 82
— i Bro-Lövsta 49

– i Klöv 54
– i Vällsta 80, 308
– Bengtsson i Säby, vpn 181
– Gustavsson (Sparre av Vik) d ä 234, 264
Arxö, Folkvin, borgare i Sthlm 298
– , Konrad 297
Aspenäs-ätten se Birgitta Jonsdotter, Filip Birgersson, Katarina Magnusdotter
Axel Andersson (Lillie af Ökna) 89, 298, 307, 309
– Eriksson (Bielke) 135, 212
– Nilsson (Banér) 168

B (?Birger) Matsson i Asker 86
Baat, Karl 68
Bagge av Berga se Per Halstensson
Banér se Anders Jakobsson, Anna Andersdotter, Axel Nilsson, Dorotea Knutsdotter, Eskil Isaksson, Sigrid Eskilsdotter
Banke, son till Ingemar i Runby 266
Barbro Arentsdotter (Örnflycht) 89, 100
– Eriksdotter (Bielke) 125, 136
Barkvid i Valla 216
Beata Arvidsdotter (Trolle) 244
Bengt, brorson till Karl Estridsson 108, 111
– i Berga 302
– i Eknäs 202
– i Kummelby 303
– i Rissne, landbo 326
– Arentsson (Örnflycht) 103
– Birgersson, hertig, biskop 124, 128, 132 f, 203 f
– Bosson 55
hans ätt se Ingeborg Magnusdotter, Magnus Bengtsson, Magnus Bosson
Bengt Gregersson (Lillie af Gregers Matssons ätt) 279, 281, 282, 287, 288
– Jonsson i Kummelby 295
– Karlsson (sparre över blad) 252
– Kristiernsson (Oxenstierna) 231
– Laurensson (Björnlår) 285, 324
– länsman i ?Säby 124, 214
– Nilsson (Färla, Karl Erikssons ätt) 56, 57, 63
– Nilsson (Schack av Skylvalla) 149
– Persson i Torsätra 215
– Svensson (tvågrenig växt) 331
Bengta Bengtsdotter (Oxenstierna) 93
– Eriksdotter, änka efter Erik Tan 246
– Magnusdotter, hustru till Magnus Gregersson 300
Berghen, van dem, Hans ("Fant") 329
Bese, se även Anna Nilsdotter
– , Nils, vpn 244, 245
Bielke, se även Axel Eriksson, Barbro Eriksdotter, Brigitta Stensdotter, Erik Turesson, Katarina Stensdotter, Knut Stensson, Nils Pedersson, Nils Turesson, Peder Turesson, Sten Bengtsson, Sten Turesson, Ture Bengtsson, Ture Pedersson
– , Hogenskild 265, 267
Birger Gregersson (Malsta-ätten), äbi 35, 181, 229
– Jakobsson 86
– jarl 128
– Magnusson, kung 51, 87, 92, 130, 133, 143, 181, 227, 234
– Magnusson, domprost 253
– Nilsson (Grip) 288, 317, 319 f, 321 f
– Olofsson (Lossa-ätten) 30, 56, 66, 102 f, 107, 108
– Petersson (Finsta-ätten) 65, 69, 143, 234, 264, 266
– Petersson, prebendat 79
– Tomasson (sparre med lilja och rosor) 93
– Ulfsson (Ulvåsa-ätten) 266
Birgitta (Brita)
– , dotter till Margit Matsdotter 191
– , hustru till Anders Jönsson och Peter Petersson 159
– , hustru till Jöns i Horn 226
– Anundsdotter, hustru till Brynolf i Hässelby 321
– Arentsdotter (Örnflycht) 103
– Birgersdotter (Finsta-ätten) 65, 143 f

– Björnsdotter (Pukehorn) 243, 247, 252, 281, 286, 308, 324, 328, 330, 331, 333
– Eriksdotter, änka efter Knut Karlsson 156, 164
– Eriksdotter (?Sparre av Tomta) 156, 158
– Finvidsdotter (Frössviks-ätten) 247
– Holmvidsdotter (tre blad i trekant) 106
– Joakimsdotter (Brahe) 320, 321
– Jonsdotter (?Aspenäs-ätten) 112
– Jönsdotter (Roos af Ervalla) 224
– Jönsdotter (Stensta-ätten) 180
– Knutsdotter (Lejonbjälke) 195
– Kristiernsdotter (Oxenstierna) 168
– Kristiernsdotter (Vasa) 236
– Magnusdotter, jungfru 229
– Magnusdotter (Tre rosor av Horshaga) 252
– Mickelsdotter, hustru till Peder Larsson 170
– Nilsdotter (Grip) 320
– Nilsdotter (Oxenstierna) 58, 280
– Olofsdotter (Strömsta-ätten) 165
– Olofsdotter (Tott) 109
– Stensdotter (Bielke) 70, 79
– ?Tordsdotter (Bonde) 85
bjälke, en se Iliana Karlsdotter, Karl Nilsson
Björn, se även Djäkn
– i Gillberga 299
– i Råby 55
– i Ulvsunda 252
– i Vifärna 150
– Jönsson (Pukehorn) d ä 251
– Jönsson (Pukehorn) d y 30, 247, 251
– Nilsson i Lerberga 104
– Nilsson (stjärna) 109
– Olofsson i Ulvsunda, frman 251
– Pedersson (Bååt) 30, 63 f, 71 f, 247, 251 ff, 284, 286, 287 320, 331, 332
– sångare 226
björnlår se Anna Eriksdotter, Erik Mickelsson
Björnlår se Bengt Laurensson, Karl Laurensson
Björnram av Skälby se Peder Birgersson
Björnram från Västergötland se Erik Ottesson
blad, tre, i trekant se Birgitta Holmvidsdotter
Blasius, spelman 246
Bo, se även Höviske
– Jonsson (Grip) 53, 56, 57, 63, 64, 66, 67, 68, 108, 109, 209
Boberg se Ingrid Eriksdotter
Bonde, se även Birgitta Tordsdotter, Karl Knutsson, Kristina Karlsdotter, Magdalena Karlsdotter, Margareta Karlsdotter, Tord Petersson
– , Jöran (Tordsson) 109
– , Karl (Tordsson) 234
– , Tord (Röriksson) 204
Botolf, bror till herr Mats i Härkeberga
– i Knista 302
– i Törnby 196
Botvid i Akalla 316
– Larsson (Agnhammars-ätten) 51, 212
Boye, Nils, fodermarsk 212
Brahe se Brita Joakimsdotter
Brand, Gotskalk, fogde på Svartsjö 148
Brun, Olof 224
Brynolf i Hässelby 321
Bukhorn se Elseby Johansdotter
Bulla, Kristina 285
Bååt se Björn Pedersson, Erland Pedersson, Peder Erlandsson, Elin Erlandsdotter
Bölja från Uppland se Elsa Nilsdotter, Kettil Nilsson, Lars Nilsson, Märta Nilsdotter, Nils Larsson, Nils Tomasson, Tomas Nilsson

Cecilia, dotter till Kristina Jönsdotter 253
– , hustru till Eskil Petersson 187
– , hustru till Kettil Klohammar 55
– Hansdotter, hustru till Klas Staffansson 156, 162, 164, 165
– Stensdotter i Ekeby, änka efter Erik Matsson 215

– Ulfsdotter (Ulvåsa-ätten) 266

Dalkarl, Erik, fogde 160
Dan, son till Ingemar i Runby 266
David Bengtsson (Oxenstierna) 303
De la Gardie, Pontus 105, 111, 262
djur, fyrfota se Mickel Karlsson, Timme Gutow
Djäkn, Abjörn 170
– , Björn, fogde på Svartsjö 148
– , Magnus, fogde på Svartsjö 217
– , Nils, länsman 170
– , Nils, i *Andersta 170
Dorotea Knutsdotter (Banér) 233, 236
Dubbin, Johan, bonde 231
Dyre se Metta Ivarsdotter
Dään, Abjörn, syssloman 253
– , Jöns, borgmästare i Sthlm 249, 253

Ebba Eriksdotter (Vasa) 58
Eka-ätten se Elin Trottesdotter, Gregers Magnusson, Karl Magnusson, Magnus Trottesson
ekblad, två se Karl Svensson
Ekeblad se Folke Karlsson
Elin, dotter till Ivan och Elin 302
– , hustru till Fågel Jönsson 65
– , hustru till Ivan 302
– , hustru till Nils Matsson 64
– Erlandsdotter (Bååt) 67
– Larsdotter, hustru till Olof Karlsson 124, 131, 134, 299, 309
– Pedersdotter, änka efter Mickel Karlsson 165
– Trottesdotter (Eka-ätten) 88
Elisabet, hustru till Gorius Holste 171
Elof Håkansson 254
Elofssönernas ätt se Kristina Johansdotter
Elsa, se även Laxmand
– Nilsdotter (Bölja från Uppland) 286
Elseby Johansdotter (Bukhorn) 286, 289
Erengisle Näskonungsson (delad sköld) 111
Erik, se även Dalkarl, Fleming, Kraffs, Kyle, Nipertz, Ryning, Tan, Trolle
– av Pommern, kung 78, 209
– XIV 152, 169
– , gift med Inga i Snåttsta 147
– , Magdalena Karlsdotters skrivare 211
– i *Bagare 295
– i Berga, Sthlms-Näs sn 88
– i Berga, Skå sn 185
– i Eggeby 318
– i Eneby 248
– i Flysta 319
– i Frölunda 89
– i Hästa 321
– i Munsö, landbo 126
– i Nockeby 248
– i Ormgården 306
– i Sockarby 206
– i Sätuna 121, 122, 134, 136
– i Vallby 58
– i Viby (1440-44) 307
– i Viby (1480) 308
– Bengtsson, fogde på Stäket 83
– Eriksson (Gyllenstierna) d ä 82, 210
– Erlandsson, landbo 121
– Erlandsson i Kärsö 204
– Gregersson (Örnflycht) 102
– Håkansson, hövitsman på Sthlm 333
– Håkansson, köpsven i Sthlm 138
– Jönsson (spänne) 58
– Jönsson (Strömsta-ätten) 164, 194
– Jönsson i Söderby 163, 215, 216
– Karlsson (Vasa) 58
– Kristiernsson (Kristierns från Öland ätt) 205
– Larsson i Högby 126
– Magnusson, hertig 25, 51, 87, 92, 94, 143, 209, 227
– Magnusson, kung 203
– Matsson (stjärna) 215, 330
– Mickelsson (björnlår) 165
– Månsson (Natt och Dag) 123
– Nilsson (Oxenstierna) 280
– Nilsson (Schack av Skylvalla) 51, 149
– Nilsson i Berga 195, 298
– Olsson 286

– Ottesson (Björnram från Västergötland) 109
– Turesson 266
– Turesson (Bielke) 245
– Valdemarsson (Folkungaättens Valdemarsgren) 234
– Åkesson (Tott) 180
Erland Pedersson (Bååt) 54, 67, 252
Eskil i Ålsta 289
– Isaksson (Banér) 305
– Mickelsson, kamrerare 212
– Petersson 185, 187, 193
Essen, van, Lars 285

Fant, se Hans van dem Berghen
Fastvi, dotter till Onäm 261
Ficke 287
Filip i Akalla 316
– Birgersson (?Aspenäs-ätten) 63, 95, 107, 108, 172, 197, 205 215, 269, 319
– Björnsson 226
– Finvidsson (Rumby-ätten) 133, 135, 265, 269
– Karlsson (Folkungaättens oäkta gren) 287
– Nilsson (Sparre av Tofta) 86, 95
– Petersson ?i Bredsjö 206
– Ulfsson (Ulv) 63, 206
Filippa, drottning 25, 78
Finkenow, Nils 69
Finsta-ätten se Birger Petersson, Birgitta Birgersdotter, Israel Erlandsson, Israel Petersson, Jakob Israelsson, Johan Ängel, Karl Erlandsson, Katarina Birgersdotter, Peter Israelsson, Ramborg Israelsdotter
Finvid i Hersby 300
– Finvidsson (Frössviks-ätten) d ä 229
– Jönsson (Stensta-ätten) 70, 121, 135, 167, 169, 180
Fleming, Erik 212
– , Jakob 51
Flips se Johan Hemmingsson
Folke Jonsson (Fånö-ätten) 129, 143
– Karlsson (?Ekeblad) 167
Folkungaättens oäkta gren se Filip Karlsson, Helena Magnusdotter, Ingegerd Jonsdotter, Knut Gregersson, Kristina Magnusdotter, Magnus Gregersson, Peter Magnusson
Folkungaättens Valdemarsgren se Erik Valdemarsson
Frössviks-ätten se Birgitta Finvidsdotter, Finvid Finvidsson, Kristina Finvidsdotter
fågel se Fågel Jönsson
Fågel Jönsson (fågel) 65, 68, 331
Fånö-ätten se Folke Jonsson
Färla, Karl Erikssons ätt, se Bengt Nilsson, Karin Nilsdotter
Färla, Orestes Keldorssons ätt se Johan Karlsson, Karl Orestason
färlor, två se Gustav Uddsson

Gabriel Kristersson (Oxenstierna) 63, 64, 65 f, 67, 68, 69, 72 f, 91 f, 168, 172 f, 225, 231, 329, 331
Gadh, Hemming 83
Galle, Håkan 241, 249, 254, 332
Garp, Johan, Bengta Magnusdotters tjänare 300
Gasebog, Johan 330
Gerdar i Almarna 76
Gerlög, änka efter Gudrik 146
Germund, gift med Gerlög 147
Gert Olsson i Ölsta 138
Gertrud Pedersdotter (?horn), hustru till Birger Olofsson 56, 66, 72, 102
– Pedersdotter, hustru till Mats Larsson (stjärna) 214
Geysmar, Johan 241, 251, 322, 327, 331
Gilius bössgjutare 105, 111
Gille, domare 29
Gisle i Rinkeby 325
– Elinesson (Sparre av Aspnäs) 234
Gotskalk Bengtsson (Ulv) 54, 72, 323, 328
Gregers Henriksson i Kista 295, 299
– Magnusson (Eka-ätten) 288
– Matsson (Lillie) 28, 163 f, 288
Gren, Ivar 303
– , Måns 71
– Magnusson i Svartsjö 170

Grip se Birger Nilsson, Bo Jonsson, Brita Nilsdotter, Kerstin Nilsdotter
Gruel, Markvard, borgare i Sthlm 168
Gudlög, hustru till Hans mjölnare 104, 107
Gudmund Siggesson 192, 205, 207
– skrivare, hdshövd 30
Gudrik ?i Hilleshög 146
Gudvast, bror till herr Mats i Härkeberga 121
– i Söderby 169
Gumsehuvud se Gustav Karlsson, Katarina Karlsdotter
Gunnar i Flysta 319
– i Rissne 325
– Olsson 251
Gustav, se även Sture, Trolle
Gustav I, 51, 53, 71, 85, 122, 135, 137, 138, 148, 150, 152, 156, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 168 f, 173, 180, 182, 187, 188, 190, 191, 195, 196, 197, 206, 207, 209, 212, 215, 223, 226 f, 229, 232 f, 235, 246, 248, 254, 264, 267, 278, 281, 283, 297, 299, 300, 305, 306, 307, 330, 333
– Eriksson (Vasa), riksföreståndare 160, se vidare Gustav I
– Karlsson (Gumsehuvud) 70, 81, 163 f, 220, 288, 303, 317, 319, 321
– Uddsson (2 färlor) 49, 50
Gutow, Timme (fyrfota djur) d ä 253
– , Timme, d y, kanik 253
Guttorm Anundsson, frman 206
Gylla, hustru till Tole 228
Gyllenhorn se Jon Olofsson, Jöns Olofsson
Gyllenstierna se Abraham Eriksson, Erik Eriksson, Jöran Eriksson, Kristina Eriksdotter, Kristina Nilsdotter, Nils Jöransson, Påvel Abrahamsson
Güstrow, van, Tideman, rådman i Lübeck 322 f
Gädda se Kristina Johansdotter
Görtz, Eggert, kyherde i Spånga och Järfälla 34
hakkors se Peter Birgersson
Halsten i Ölsta 138
Halvdan i Råby 55
halvmåne se Olof Björnsson
Hammersta-ätten se Ingevald Estridsson, Nils Ingevaldsson
Hans, se även Höbbink, Kröpelin, Kyle
– , kung 83, 144, 211
– , sadelmakare 251
– i Råby 55
– i Skillinge 305
– i Skälby, Järfälla eller Sollentuna sn 285, 306
– i Skälby, Munsö sn 178
– fiskare 211
– mjölnare i Stockholm 104, 107
– Pedersson (Stiernsköld) 331
– skräddare i Stockholm 306
– tullskrivare i Stockholm 285
– Åkesson (Tott) 180
Harald, prebendat 58
– Birgersson (Lossa-ätten) 30
– Jakobsson 86
– Nilsson 245
– Olofsson (Lossa-ätten) 29, 68
Helena, dotter till Karl Baat 68
– Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren) 76
Hemming, se även Gadh
– i Alby, landbo 122, 206, 216
– i Nora 131
– i Skysta 55
– i ?Östertorp 139
– Jakobsson 167
– Nilsson, äbi 31, 234, 297
Henning, se även Kannomberg
– i Ekeby 121, 125
Henrik i Gredby, landbo 134, 226
– Jönsson i Överby 306
– Karlsson, äbi 54, 72, 76, 93, 248
– Ludvigsson, kanik 193
– Tidemansson, biskop 82
Heyde, Jöran, spelman 246
Heyneman 300
Hinze Matsson 319, 321, 327, 328, 333

Hjort, Lars (?hjorthorn) 250
Holger i Husby, landbo 124, 126
Holmfrid Jonsdotter (Körning) 165
Holmger i Lisselby, frman, fogde på Svartsjö 148 f, 211
Holmsten i Nora 249
Holste, Gorius 171
Holvast i *Glia 160
– "Thioxta" 112
horn se Gertrud Pedersdotter
Horst, von der, se även Märta Johansdotter
– , Johan 251, 324
Huvud, Johan, d y 146
Hvit i Valla 216
Håkan, se även Galle, Witter
– 228
– i Kista 301
– i Knista 302
– jarl 228
– Magnusson, kung 76, 298
– Månsson, vpn 244, 245
Häst, Peder 247
Höbbink, Hans, köpsven i Lübeck 168
Höviske, Bo (styckad sköld med karvskuror) 244, 246, 253

Igul 56
Iliana Karlsdotter (en bjälke) 71
– Nilsdotter (Oxenstierna) 58
Inga, änka efter Ragnfast i Snåttsta 146
Inge i Beckomberga 243
Ingeborg, dotter till Sigvard jarl 269
– , hustru till Johan Huvud 146
– i Kärsö, landbo 121, 126
– i Stav, landbo 134
– Eriksdotter, hertiginna 143, 145, 186, 210
– Eskilsdotter (Lejonlilja) 287
– Filipsdotter (Tott) 70, 317
– Håkansdotter, hertiginna 143
– Jonsdotter (Rickeby-ätten) 216
– Jönsdotter 170
– Larsdotter, hustru till Mats Larsson 156
– Magnusdotter (Bengt Bossons ätt) 195
– Mickelsdotter 167
– Nilsdotter (Sparre av Tofta) 93
– Tomasdotter 255, 327, 332
– Åkesdotter (Tott) 121, 135, 180, 211, 300
– Öjarsdotter 329, 331
Ingegerd Birgersdotter, hustru till Olof Haraldsson 66
– Birgersdotter (Lossa-ätten) 53, 102
– Jonsdotter (Folkungaättens oäkta gren) 88
Ingel i Barsbo 276
– Mickelsson 165
Ingelög i ?Håga 281
Ingemar i Eneby 245
– i Runby 266
Ingemund i Kista 301
– i Lerberga 104
– i Slåsta 64 f
– Ingevaldsson i Riksten 160
Ingerun, änka efter Jöns smed 247
Ingevald, kyherde i Vidbo 322
– , son till tjänarinnan Kristina 226
– i Berga 88
– i Bromsten, rdr 317
– i Husby, landbo 121, 124, 147, 148, 208
– i Järva 300
– i Säby 190
– Estridsson (Hammersta-ätten) 234
Ingolf, borgare i Sthlm 278
Ingrid, hustru till Ingemar i Runby 265
– , änka efter Jakob i Asker 86
– i Ilända, landbo 126, 127
– Anundsdotter, hustru till Lars Ulfsson (Ama) 268
– Eriksdotter (Boberg) 234
– Järlesdotter, hustru till Jöns Ragvaldsson 104, 107
– Olofsdotter, hustru till Anders Jakobsson 71
Israel Erlandsson (Finsta-ätten), biskop 121, 124
– Petersson (Finsta-ätten) 264
Ivan (tre örnhuvuden) 302
Ivar, se även Gren
– Axelsson (Tott) 26, 82, 210 f

– Ivarsson (Liljeörn) 320
– Månsson (Liljeörn) 190, 196, 197, 206, 207
Ivar Nilssons ätt se Magnus Nilsson

Jakob (Jeppe), se även Fleming
– , Bengt Bossons sven 55
– (oxhuvud i styckad sköld) i Asker 86, 94
– i Ekeby 187
– i Ilända 127
– i Kalvshälla 282
– i Nora 131
– i Skälby, Järfälla eller Sollentuna sn 285, 305
– Haraldsson i Ursvik 278, 285, 331
– Israelsson (Finsta-ätten) 34
– Jönsson, äbi fogde på Stäket 177
– Jönsson i Bällsta 244
– Månsson i Önsta 58
– Ulfsson (örnfot), äbi 64, 74, 82 f, 149, 177, 180, 220, 250, 284, 308
Jarl, äbi 177
– i Jursta 53
Johan (Johannes, Jon), se även Dubbin, Garp, Gasebog, Geysmar, von der Horst, Huvud, Kyle, Slaweka, Trolle, Ängel
– III 163, 278, 280, 283
– , biskop i Åbo 128
– , äbi 76
– i Akalla 316
– i Asker 87
– i *Bagare 295
– i Barsbro 278
– i Edeby 159
– i Högby 125
– i Mörby 186, 192, 195
– i Norrby 166
– i Sanda 254
– i Skysta 55
– i Önsta 58
– Anundsson i Sylta 92
– Birgersson 111
– domare i Tranbygge 108
– Elofsson (Barkestorps-ätten) 132
– Finvidsson i Tibble 93
– Hemmingsson (Lejonansikte, Hemming Ödgislasons ätt) 78
– Hemmingsson i Ölsta 138
– Hemmingsson ("Flips") 112
– Holvastsson 245
– Ingevaldsson i Bromsten, rdr 317
– Jönsson i Gladö, vpn 159
– Karlsson (Färla, Orestes Keldorssons ätt), domprost, kanik 317, 325 f
– Kristiernsson (Vasa) 58, 236
– Larsson (flygande svärd), hdshövd 30
– Odulfsson, ärkedjäkne 181, 306
– Olofsson i *Birkeby 186
– Olofsson (Gyllenhorn) 212
– Pedersson (Bååt) 95 f, 243, 252 f, 284, 324, 325, 327 f, 329 f
– (Jonsson) Skrivare 71
– Turesson (Tre rosor) 295, 301, 304
– Åkesson (Natt och Dag) 63, 70 f
Johannes se Hans, Johan, Jöns
Jordan i Berga 158
– i Mörby 189
– målare 198, 292
Jungfru, Peter 63, 206
Jute, Severin 318, 328
Järle i Valla 137, 138, 202, 214
– Andersson 132
Jöns, se även Djäkn, Dään, Kruse
– i Ekeby 187
– i Flysta 319
– i *Glia 79, 295
– i Horn 226
– i Kalvshälla 282
– i Karsvik, landbo 247
– i Kumla 188
– i Lerberga 104
– i Nibble 105
– i Spånga 329
– i Stav 134
– i Sundby (två personer) 208
– i Säby 190
– i Torsätra 107
– i Tranbygge 109
– i Törnby 196
– i Ulvsunda, frman 251
– i Viby 295, 306

– i Ölsta 138
– Bengtsson (Oxenstierna), äbi 25, 66, 80 f, 88, 263, 308
– Björnsson (Pukehorn) 243, 246, 251, 324
– Gerekesson, äbi 25, 78
– Holmgersson i *Bagare 295
– Karlsson i Kymlinge 323
– Magnusson, borgare i Sthlm 170
– Månsson, kammarskrivare 105
– Nilsson i Munsö, landbo 208
– Nilsson i Tisslinge, landbo 189, 196
– Olofsson (Gyllenhorn) 289
– Olofsson, bror till Margareta Olofsdotter i Kolhammar 56, 57
– Olsson 286
– Olsson i Berga 166, 195
– Petersson, präst i Västerås 79
– Pedersson i Ölsta, vpn 138
– Ragvaldsson, kyherde i Skepptuna 166, 257
– Ragvaldsson i Tuna 104, 107
– smed i Karsvik 247
– Ulfsson (Roos af Ervalla) 224
Jöran (Örjan), se även Heyde
– Eriksson (Gyllenstierna) 320
– Johansson (Rosenhane) 285 f, 289
– Nilsson (Schack av Skylvalla) 149

Kafle se Lars Matsson
Kagg, Mats 91 f, 108, 281, 289, 319, 333
Kannomberg, Henning 167, 169
Karl, se även Baat
– , brorson till Karl Estridsson 108, 111
– i Kymlinge 322
– i Kälvesta 323
– i Stockby 193, 206, 207
– Andersson, borgare i Sthlm 254
– Bengtsson i Ormeryd, vpn 149
– Bengtsson (Månesköld) 95 f, 278, 281, 287
– Bengtsson (Örnfot) 78
– Erlandsson (Finsta-ätten), kanik 129
– Estridsson (delad sköld) 108, 111
– guldsmed i Stockholm 159
– Karlsson (Ulvåsa-ätten) 266
– Knutsson (Bonde), marsk, kung 26, 35, 70, 80, 114, 160, 163, 165 170, 177, 195, 209 f, 217, 222, 225, 229, 230, 231, 232, 233, 234 f, 259, 263, 266 f, 269, 271, 279, 298, 301
– Laurensson (Björnlår) 91
– Magnusson (Eka-ätten) 93 f
– Magnusson (Örnfot) 93
– Magnusson i Önsta 108
– Nilsson (en bjälke) 68 f
– Orestason (Färla, Orestes Keldorssons ätt) 76
– Svensson (två ekblad) 331
– Ulfsson (Sparre av Tofta) 68, 86, 233 f, 264, 267, 318, 322, 324, 325 f, 329, 334
Kart, se även Karin Svensdotter
– , Peder, fogde 152
Kase, Magnus 93
Katarina (Karin)
– , Gustav I:s äldsta dotter 152
– , dotter till Sven skräddare 91
– , hustru till Klemens 202
– i Bro-Lövsta 94
– i Steninge 34, 65, 69
– Arentsdotter (Ulv) 103
– Axelsdotter (Tott) 188, 190, 191, 196, 197, 206, 207
– Birgersdotter (Finsta-ätten) 264
– Filipsdotter, hustru till Nils i Hansta 300, 331, 333
– Hemmingsdotter, hustru till Torkel Klemetsson 253
– Holmgersdotter (Ulv) 259, 266, 269, 309
– Isaksdotter, hustru till Peter Jönsson i Viksjö 288
– Karlsdotter (Gumsehuvud) 210
– Klasdotter (Slaweka) 331
– Larsdotter, hustru till Nils Larsson 286
– Magnusdotter (Aspenäs-ätten) 229
– Nilsdotter (Färla, Karl Erikssons ätt) 57
– Ragvaldsdotter 252
– Stensdotter (Bielke) 70
– Stensdotter, hustru till Abjörn Dään 254

– Svensdotter (Kart), änka efter Botvid Larsson 51
– Ulfsdotter (Ulvåsa-ätten) 65, 144
Kazabuks, Nils, borgare i Sthlm 244
Kettil, se även Klohammar
– Johansson (Malsta-ätten) 229
– Karlsson (Vasa) 81
– Nilsson (Bölja från Uppland) 285, 289, 299
Kettilbjörn i Råcksta 327
– i Vällingby, hdshövd 30, 332
Kettilvast i Ilända 121, 126, 127
Klas (Claus), se även Kyle, Lörenberg
– Jöransson (Stiernsköld), 317, 319
– Staffansson (sköld delad av tre mantelsnitt) 29, 156, 158, 162, 164, 165, 194
Klemens 56
– (1329) 202
– i Hersby 300
Klohammar, Kettil, i Uppsala 55
klöverblad, tre se Sigmund Keldorsson
Knut i Kalvshälla 282
– i Viksjö 287
– Eriksson, kung 56
– Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) 177
– Haraldsson (Lossa-ätten) 53, 68
– Karlsson (sparre över blad) 156, 164, 330
– Knutsson (Lillie af Ökna) 92, 307, 309
– Stensson (Bielke) 262
– Uddsson (Vinstorpa-ätten) 103
Kogger, Olof 79
Kopman, Peder 160
Kraffs, Erik, i Solna sn 249
Kristian I 80 ff, 304
Kristian II 300, 303
Kristiern från Öland, fogde 143, 192, 205, 307
hans ätt se Erik Kristiernsson, Kristiern Kristiernsson, Kristina Kristiernsdotter, Likvid Kristiernsson
Kristiern i Stav 134
– Bengtsson (Oxenstierna) 81, 303
– Johansson (Vasa) 236
– Karlsson i Närlinge, frman 231
– Kristiernsson (Kristierns från Öland ätt) 205
– Nilsson (Vasa) 204, 235, 266 f
Kristina (Kerstin, Kristin), se även Bulla
– , Björn sångares tjänarinna 226
– , hustru till Erik Matsson 214
– , hustru till Jöns Magnusson och Mats Lydeke 170
– , hustru till Peter Vikare 197
– , änka efter Peter Birgersson 79
– i Väsby, landbo 186
– Anundsdotter (Lejonansikte, Hemming Ödgislasons ätt) 78 f, 86, 95, 96
– Bengtsdotter (Oxenstierna) 93
– Eriksdotter (Gyllenstierna) 58
– Finvidsdotter (Frössviks-ätten) 229
– Håkansdotter 93
– Johansdotter (Elofssönernas ätt) 88
– Johansdotter (Gädda) 57
– Jönsdotter, hustru till Timme Gutow 253
– Karlsdotter (Bonde) 210, 267
– Magnusdotter (Folkungaättens oäkta gren) 247
– Kristiernsdotter (Kristierns från Öland ätt) 307
– Nilsdotter (Grip) 320
– Nilsdotter (Gyllenstierna) 55, 100, 104, 110, 297
– Nilsdotter (Oxenstierna) 279
– Nilsdotter, hustru till Nils Markusson 167
– Persdotter, hustru till Peter Åländing 248
– Öjarsdotter 329, 331
Kristoffer av Bayern, kung 35, 79 f, 210, 249
Krok, se även Märta Olofsdotter
– , Olof, i Onsike, frman 324
Krummedige se Agneta Eriksdotter
Kruse, Jöns, landbo i ?Berga 185
Kröpelin, Hans d ä 58, 70, 78, 167, 170
– , Hans d y (Oxenstierna), kanik 168, 172
Kyle, se även Sigrid Klasdotter

– , Erik 132, 215
– , Hans 131 f, 214 f, 298
– , Johan 124, 131 f, 134, 299
– , Klas, hdshövd 30
– , Påvel 124 f, 131 f, 134, 136, 202, 214
Kättilög i Berga 185
Körning se Holmfrid Jonsdotter

Lars (Lasse), se även van Essen, Hjort, Paling, Skåning
– , äbi 177
– , kyherde i Bro 53
– , kyherde i Sånga 216
– i Akalla (1375) 316
– i Akalla (1444) 316
– i Barkarby 156
– i Bisslinge 259
– i Edeby, Lovö sn 159
– i Edeby, Skå sn 186
– i Ensta 79, 295
– i Frölunda 89
– i Kista 301
– i Kummelby (1357) 302
– i Kummelby (1418-40) 302
– ?i Kungsberga 130
– i Nora 121, 122, 124, 131
– i Norrby 166
– i Rinkeby 325
– i Runby 266
– i Råsta 328
– i Skråmsta 94
– i Skälby, Järfälla eller Sollentuna sn (1409) 285, 305
– i Skälby, Sollentuna sn (1492) 306
– i Sten 288
– i Sundby 330
– i Sätuna 136
– i Toresta 70
– i Vibbla 287
– i *Wicby 172
– i Väsby 308
– Andersson i Dävensö 64
– bakare, kyherde i Värmdö 273
– Birgersson, landbo 121
– Björnsson 103
– Didriksson i Kärsö 204
– Eriksson i Kälvesta 333
– Filipsson (Leopard) 108
– galne 206, 215
– Gregersson, kamrerare 301
– Herlagsson i Sundby 179
– Holmstensson, landbo i ?Sättra 136
– Ingelsson 278, 285
– Ingemarsson (stjärna med tre kulkors) 300
– Ingevaldsson i Riksten 160
– Johansson i Bällsta 248
– Johansson i Tuna 195
– Johansson i Väsby 192, 193, 195, 197
– Jonsson 156, 158, 162, 164, 172
– Jordansson i Barsbro 205, 215 f
– Jönsson i Rörby, frman 169, 250
– Jönsson i Östansund 181
– Jöransson i Säby 191
– Matsson i Kärsö 204
– Matsson (Kafle) 91 f, 249, 264
– Matsson (stjärna) 214
– Mickelsson i Sundby 330
– Nilsson (Bölja från Uppland) 289
– Nilsson i Råsta 328
– Olofsson, magister, kanik 103, 105
– Olsson i Knista, landbo 302
– Petersson i *Bagare 295
– Persson i Knista 302
– Timmesson (styckad sköld med halv lilja) i Sjö 165
– Tomasson i Degerby 163
– Turesson (Tre rosor) 58
– Ulfsson (Ama) 268
Laxmand, Elsa 288, 317, 320, 321
Lejonansikte, Hemming Ödgislasons ätt se Anund Jonsson, Johan Hemmingsson, Kristina Anundsdotter
Lejonbjälke se Brigitta Knutsdotter
Lejonlilja se Ingeborg Eskilsdotter
Leopard se Lars Filipsson
Likvid Kristiernsson (Kristierns från Öland ätt) 106, 109, 205
Likvidssönernas ätt se Margareta Halstensdotter, Mats Halstensson
lilja se Nils Markusson, Nils Ragvaldsson, Skering Larsson
Liljeörn se Ivar Ivarsson, Ivar Månsson
Lillie af Gregers Matssons ätt se Anna

Bengtsdotter, Bengt Gregersson, Gregers Matsson
Lillie af Ökna se Axel Andersson, Knut Knutsson
Lossa-ätten se Birger Olofsson, Harald Birgersson, Harald Olofsson, Ingegerd Birgersdotter, Knut Haraldsson, Olof Haraldsson
Lucia, hustru till B Matsson 86
– , hustru till Bernhard Münster 255
– Bengtsdotter, hustru till Olof Björnsson (halvmåne) 252
– Pedersdotter, hustru till Gustav Uddsson 49
Lucius III, påve 176
Lydeke, Mats, borgare i Sthlm 170 f
Lynden, van der, Herman 140
Lörenberg, Klas (bomärke), rådman i Sthlm 241, 243, 248, 324

Magdalena Björnsdotter (Pukehorn) 252 f
– Karlsdotter (Bonde) 26, 70, 210 f, 222, 225, 229, 230, 231, 233, 234, 267, 319
Magnus, se även Djäkn, Kase
– , son till Ulf jarl 95
– i Önsta (1382) 58
– i Önsta (1440) 58
– Bengtsson (Bengt Bossons ätt) 194 f
– Birgersson, kung (hertig) 51, 128, 180, 181, 190, 227, 266
– Birgersson, borgare i Sthlm 249, 253
– Bosson (Bengt Bossons ätt), äbi 128, 177
– Eriksson, kung 25, 34, 51, 76, 143, 145, 163, 167, 186, 195, 203, 206, 207, 209 f, 213, 298, 324
– Gregersson (Folkunga-ättens oäkta gren) 129
– Gregersson (Sandbro-ätten) 300
– Gudmarsson (Ulvåsa-ätten) 264
– Håkansson, landbo i ?Högby 126
– Nilsson (Ivar Nilssons ätt) 234
– Nilsson 148
– Ragvaldsson i Närlinge, frman 231
– Trottesson (Eka-ätten) 231
Malsta-ätten se Birger Gregersson, Kettil Johansson
Margareta (Märta)
– , Kristina Johansdotters tjänarinna 88
– i Söderby 170
– Bengtsdotter (Vinstorpa-ätten) 180
– Björnsdotter (Pukehorn) 252, 284, 287, 333
– Eriksdotter (Vasa) 297, 317
– Halstensdotter (Likvidssönernas ätt) 320
– Haraldsdotter, änka efter Erik Turesson 266
– Johansdotter (von der Horst) 243, 246, 251, 324
– Johansdotter (Slaweka) 231
– Karlsdotter, hustru till Karl Laurensson 91
– Karlsdotter (Bonde) 26, 210
– Karlsdotter (Sparre av Tofta) 70, 234, 266 f
– Lydekadotter (Stralendorp) 305
– Mickelsdotter (eget sigill) 308
– Mickelsdotter (växt) 89, 299
– mjölkedeja 203
– Nilsdotter (Bölja från Uppland) 286
– Olofsdotter (Krok) 324
– Olofsdotter, hustru till Skering Larsson 54, 71 f
– Olofsdotter i Kolhammar 56, 57
– Valdemarsdotter, drottning 26, 78, 204, 209
Margit Larsdotter, änka efter Lars Björnsson 103, 107
– Matsdotter i Sanda, änka efter Anders Jonsson 158, 191
– Palingsdotter, änka efter Magnus Birgersson 249, 253
Martin i Akalla 316
– Jönsson 170
Mats (Mattias), se även Kagg, Lydeke
– , kyherde i Härkeberga 121, 179
– i Akalla 316
– i Asker 119
– i *Bagare 295
– i Berga 88, 94
– i Skälby, kyrkvärd 285

– i Skällsta 56
– i Sundby 251
– Eriksson i Enköping 152
– Finvidsson i Akalla 316
– Halstensson (Likvidssönernas ätt), domprost 320
– Kettilmundsson 234
– Larsson (stjärna) 214
– Larsson i Vappa 156
– Nilsson (tre vädurhorn) 49, 54, 71 f
Metta Ivarsdotter (Dyre) 209
Mikael (Mickel)
– , gift med Margareta i Söderby 170
– i Akalla 316
– i Eneby 122
– i Rinkeby 325
– i Råsta 327
– i Tensta 330
– i Örsta 111
– Bengtsson i Stockholm 289
– Karlsson (fyrfota djur) 165
– Klemensson ?i Kungsberga 130
Moses i Bällsta 244
Münster, Bernhard, borgare i Sthlm 254
Måby-ätten se Olof Ingevaldsson
Månesköld se Karl Bengtsson
Måns, se även Gren
– Johansson (Natt och Dag) 71, 125, 136
– Jönsson, svarvare 248
– Persson (Silfversparre) 286
– Persson skrivare 67, 68, 70, 87
Märta se Margareta

Natt och Dag se Erik Månsson, Johan Åkesson, Måns Johansson, Sten Bosson
Nils (Niklas, Niklis, Nisse), se även Djäkn, Finkenow, Kazabuks, Ryning
– , kyherde i Färentuna (1340-talet) 131
– , kyherde i Färentuna (1450-talet) 131
– , kyherde i Spånga 294, 302, 322, 324
– i Berga ('Bergby') 185
– i Bällsta 244
– i Ekeby 187
– i Gillberga 299
– i Hansta 319, 333
– i Kalvshälla 282
– i Kimsta 253
– i Lisselby 148
– i Mörby 189
– i Nora, frman 131, 134
– i Norrby 166
– i Porten (Sthlm) 323
– i Rörby 169
– i Skälby, Järfälla eller Sollentuna sn 285, 306
– i Slåsta 181
– i Sten (1347) 288
– i Sten (1419) 288
– i Sundby (1358) 208
– i Sundby (1451) 35, 208
– i Ålbrunna 72
– i Örsta 111
– Abjörnsson (Sparre av Tofta) 93
– Allesson, äbi 34, 51, 103, 105, 111, 129, 133, 135, 177, 269
– Arvidsson 64
– Björnsson 70
– Botvidsson, kyherde i Vada 300
– Eriksson, rdr 51, 167
– Eriksson i Bona 177
– Fadersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 279
– Gjurdsson 300
– Henningsson i Väsby 197
– Ingesson i Eneby 122
– Ingevaldsson (Hammersta-ätten) 163
– Jakobsson 320
– Jonsson (Rickeby-ätten) 205, 302, 304, 307
– Jönsson (Oxenstierna) 253
– Jönsson i Åloppe 309
– Jöransson (Gyllenstierna) 88
– Karlsson (?stjärna) 64
– Kettilsson, äbi 130, 133, 147, 188, 268
– Kettilsson (Vasa) 204, 217
– Klasson (Sparre av Ellinge) 222, 225, 229, 230, 231, 233, 235, 259, 267
– Kristiernsson (Vasa) 58

– Kristinasson i Skillinge 304
– Larsson (Bölja från Uppland) 284, 286
– Markusson (lilja) 167
– Markusson, kanik 294, 301, 306, 316, 333
– Matsson (Mattei), kyherde i Sollentuna 306
– Matsson 64
– Mickelsson (?Örnflycht) 53, 102
– Pedersson (Bielke) 267
– Pedersson i Barkarby, frman 156
– Pellesson i Eneby 122, 134
– Ragvaldsson (lilja), äbi 49, 50, 54, 56, 66, 72, 79 f, 83, 167, 262, 295
– Tomasson (Bölja från Uppland) 286
– Torstensson, fogde 29
– Tunesson, frman 111
– Turesson (Bielke) 206, 224
Nipertz, Erik 78
Notke, Bernt, bildhuggare 220

Olof (Olle), se även Kogger, Krok, Skytte
– i Akalla 316
– i *Bagare 295
– i Beckomberga 243
– i Bög 298
– i *Glia 160
– i Grimsta 319
– i Hilleshög 146
– i Hästa 321
– i Kumla 188
– i Kummelby 302
– i Kärsö 204
– i Nora, landbo 121, 131
– i Rinkeby, Lovö sn 168
– i Rinkeby, Spånga sn 325
– i Rotsunda 304
– i Skälby, kyrkvärd 285
– i Skällsta 56
– i Tranbygge 108
– i Törnby 194
– i Ålsunda 106
– i ?Östertorp 139
– Andersson 132
– Andersson, fogde 26
– Andersson i Dävensö 64
– Andersson i Norrby 170
– Anundsson i Torsätra 107 f
– Bengtsson i Kummelby 303
– Bengtsson i Säby 185, 190, 191
– Björnsson, äbi 106, 109, 111, 131, 223
– Björnsson (halvmåne) 252
– Eriksson i Ursvik 331
– Filipsson i Kärsö, landbo 121
– Fransson i Eggeby 295
– Haraldsson (Lossa-ätten) 53, 56, 57, 63, 64, 66, 67, 68, 96, 148
– Hindersson, myntsven 188
– Ingemundsson i Klöv 54, 94
– Ingevaldsson (Måby-ätten) 29, 171
– Ingvarsson i Märsta 64 f
– Jakobsson i Ilända 127
– Jakobsson i Kalvshälla 278
– Jappsson i Helgö 123
– Jeppesson i Kalvshälla 283
– Jönsson (Stensta-ätten) 29, 68, 124, 148, 167, 169, 179
– Jönsson (Strömsta-ätten) 156, 158, 165, 194
– Jönsson i *Glia, länsman 161
– Jönsson i Skälby 295, 306
– Karlsson (trana) 127, 131, 309
– Larsson, hövitsman på Sthlm 333
– Larsson i Kungsberga 130
– Larsson i Säby 191
– Mickelsson (bomärke) 170
– murmästare 211
– Nilsson, ärkedjäkne 177
– Nilsson i Toresta 70
– Pedersson (tre vädurhorn) 71
– Petersson i Gillberga 299
– Ragvaldsson i Vinsta 332
– Olof smed i Stockholm 211
– Staffansson i Högby 126
Onäm 261
Oxenstierna se Bengt Kristiernsson, Bengta Bengtsdotter, Birgitta Kristiernsdotter, Birgitta Nilsdotter, David Bengtsson, Erik Nilsson, Gabriel Kristersson, Hans Kröpelin, Iliana Nilsdotter, Jöns Bengtsson, Kristiern Bengtsson, Kristina Bengtsdotter, Kristina Nilsdotter, Nils Jönsson, Sten Kristiernsson

Paling, Lars 250
Palma, de, Antonius 278, 280, 283
Pelle i Valla 202
– Pedersson i Sundby 36, 208
Pernilla Nilsdotter (Sparre av Ellinge) 261, 263, 265, 267, 271
Peter (Peder, Per), se även Häst, Jungfru, Kart, Kopman, Stock, Svenske, Vikare, Ålänning
– , biskop i Västerås 128
– i Barkarby 156
– i Beckomberga 243, 248
– i Berga 185
– i Ekeby, landbo 208
– i Eknäs 203
– i Granhammar 102 f
– i Hilleshög 146
– i Kymlinge 323
– i Lerberga (1349) 104
– i Lerberga (1490) 104
– i Lädersättra, kyrkvärd 283
– i Nibble 105
– i Runby, bryte 266
– i Sigtuna 334
– i Tranbygge 109
– i Viby 307
– i *Wicby 172
– Bengtsson, stallmästare 90
– Birgersson (Björnram av Skälby) 116, 127, 137 f, 168 f
– Birgersson (hakkors) 79
– Eriksson (Schack av Skylvalla) 103
– Eriksson (Örnflycht) 102 f, 109, 263
– Eriksson, ?skrivare i kansliet 265
– Eriksson i Frölunda 89
– Eriksson i Lunda 306
– Erlandsson (Bååt) 30, 252
– fiskare 211
– Halstensson (Bagge av Berga) 307
– Israelsson (Finsta-ätten) 180, 266
– Jönsson (Stiernsköld) 331
– Jönsson ?i Tibble 107
– Jönsson i Viksjö 288
– Klemensson i Eneby, landbo 187, 188
– Knutsson i Stockby 138, 189, 196, 203, 207
– Larsson 170
– Magnusson (Folkungaättens oäkta gren) 129, 193
– Matsson i *Bagare 295
– Mickelsson, fogde 85, 283
– murmästare på Stäket 83
– Nilsson 64, 289, 323
– Nilsson i Låssa(?) 167
– Olofsson i Ilända 127
– Olofsson i Kista 301
– Olsson 203
– Petersson 159
– Ragvaldsson (tre snedrutor) 111 f
– Ragvastsson i Skillinge 304 f
– smed 203
– Svensson (Svart) 160
– Torstensson 285
– Turesson (Bielke) 162
– Tyrgilsson, kyherde i Färentuna, senare äbi 131
– Ulfsson (Roos af Ervalla) 224
Pik, Sten 56, 57
Pukehorn se Birgitta Björnsdotter, Björn Jönsson, Jöns Björnsson, Magdalena Björnsdotter, Märta Björnsdotter
Påvel, se även Kyle
– i Smista 253
– Abrahamsson (Gyllenstierna) 92

Ragna Brynjolfsdotter i Viggeby 289
Ragnar i Runby 266
– i Skälby, Järfälla eller Sollentuna sn (1347) 285, 305
– i Skälby, Järfälla eller Sollentuna sn (1419) 285, 306
Ragnfast i Snåttsta 146
Ragnvald i Ed 261
Ragvald i Alsnö, landbo 121, 227
– i Ekeby 187
– i Fittja 253
– i Mösa 295, 306
– i Skysta 55
– i Väsby 115, 121, 163, 189, 195, 197, 207
– Ragvaldsson i Degerby 124, 126, 134, 145, 147, 148 f, 214
Ragvast i Skillinge 304

Ramborg, hustru till Nils Arvidsson 64
– i Ilända, landbo 127
– Israelsdotter (Finsta-ätten) 86, 94 f, 96
Rangvald Ingesson 147, 188, 190
Rasmus, se även Skåning
– Bengtsson i Fiskeby 289
Rickeby-ätten se Ingeborg Jonsdotter, Nils Jonsson
Rimbert, biskop i Bremen 224 f
Roder i Hilleshög 146
Rogge, Kort, biskop 26, 231
Rolf i Vällinge 196
Roos af Ervalla se Brita Jönsdotter, Jöns Ulfsson, Peter Ulfsson, Ulf Jonsson
Rosenhane se Jöran Johansson
Runby-ätten se Filip Finvidsson
Ryning, Erik 288
– , Nils 151, 278, 279, 281, 282, 287, 288, 317, 319
Rörik i Eneby 122
– Matsson i Asker, kanik 34, 86, 94

Salmon i Sättra 135
Salve Nilsson, prebendat 248
Sandbro-ätten se Magnus Gregersson, Styrbjörn Torstensson
Sander Leksson, bagare i Stockholm 160
Sasse, Staffan, hdshövd 30
Schack av Skylvalla se Bengt Nilsson, Erik Nilsson, Jöran Nilsson, Per Eriksson
Schelhorn, Simon, borgare i Sthlm 297
Senar, son till Björn i Ulvsunda 252
Sibbe, länsman 25
Sigbjörn i Skillinge 305
Sigfast, son till Ingelög 281
Sigfrid i Sätuna 135
– i Torsätra 107
Sigge Bondesson 243
Sigmund Keldorsson (tre klöverblad) 226, 234 f, 268
Sigrid, änka efter Arvid i Vällsta 80, 308
– , änka efter Ingevald i Bromsten 317
– i ?Stockby 207
– Eskilsdotter (Banér) 297, 305, 307
– Karlsdotter (stjärna) 165
– Klasdotter (Kyle) 91 f, 250, 289
Sigvard jarl 269
Sigvast i Ärvinge 334
Silvast i Nibble 105
Simon, se även Schelhorn
– i Högby 124, 126, 134, 138, 214
– i Sundby 266
– i Säby 191, 193
Sivid i Kumla 185, 188
Skering Larsson (lilja) 54, 71 f
Skute, Sven 159
Skytte, Olof, borgare i Sthlm 170
Skåning, Lasse 159
– , Rasmus 85, 159, 164
sköld, delad se Erengisle Näskonungsson, Karl Estridsson
– , delad av tre mantelsnitt se Klas Staffansson
– , styckad, med halv lilja se Lars Timmesson
– , styckad, med karvskuror se Bo Höviske
Slatte, se även Verner Eriksson
– , Lyder 307
Slaweka, se även Katarina Klasdotter, Märta Johansdotter
– , Johan 168, 172
snedrutor, tre se Peter Ragvaldsson
Sone i Berga 158
Sparre av Aspnäs se Gisle Elinesson
– av Ellinge se Nils Klasson, Pernilla Nilsdotter
– av Hjulsta och Ängsö se Anna Bengtsdotter, Nils Fadersson
– av Tofta se Abjörn Sixtensson, Filip Nilsson, Ingeborg Nilsdotter, Karl Ulfsson, Margareta Karlsdotter, Nils Abjörnsson
– av Tomta se Birgitta Eriksdotter
– av Vik se Arvid Gustavsson
sparre med lilja och rosor se Birger Tomasson
sparre över blad se Bengt Karlsson, Knut Karlsson
spänne se Erik Jönsson

Staffan (Stefan), se även Sasse
– i *Algö, landbo 144
– i Klint, gästgivare 54
– i Rörby 169
– i Vällingby 332
– Henriksson 303
– Larsson, fogde på Svartsjö 137, 150
– Ulfsson (Ulv) d y 36, 124, 134, 148 f, 163, 180
Stallare se Sten Pedersson
Sten, se även Pik, Sture
– i Ekeby 185, 187, 190, 193
– Bengtsson (Bielke) 78, 259, 266, 269, 309
– Bosson (Natt och Dag) 76
– Kristiernsson (Oxenstierna) 84
– Pedersson (Stallare) 53 f
– Turesson (Bielke) d ä 70, 234, 266 f
– Turesson (Bielke) d y 224, 244 f, 246
Stenbjörn i Gällövsta 104
– i Sundby 208
Stensta-ätten se Birgitta Jönsdotter, Finvid Jönsson, Olof Jönsson
Stiernsköld se Hans Pedersson, Klas Jöransson, Peter Jönsson
stjärna se Anna Olofsdotter, Björn Nilsson, Erik Matsson, Lars Matsson, Mats Larsson, Nils Karlsson, Sigrid Karlsdotter
stjärna med tre kulkors se Lars Ingemarsson
stjärnor, tre se Håkan Witter
Stock, Peder 165
Stralendorp se Märta Lydekadotter
Strömsta-ätten se Brita Olofsdotter, Erik Jönsson, Olof Jönsson
Sture Algotsson (Sture) (= Anund Sture) 78, 86, 95, 96, 308
Sture, se även Sture Algotsson
– , Anund se Sture Algotsson
– , Gustav (Anundsson) 79
– , Sten d ä 26, 29, 74, 83, 144, 180, 209 ff, 220, 222, 225, 227, 229, 230, 231, 233, 235 f, 259, 261, 263, 267, 269, 271, 300, 303
– , Sten d y 64, 84 f, 110, 164, 209, 332
– , Svante Stensson 55, 100, 104, 109, 110, 301, 332
– , Sven 78
Styrbjörn Torstensson (Sandbro-ätten) 106, 294, 302
Svante, se även Sture
– Nilsson (Sture) 26, 83, 177, 209, 211, 284
Svart se Per Svensson
Svarte, Verner, kanik 285
Sven, se även Skute, Sture
– i Edeby 186, 195
– i Veddesta 287
– Pedersson, kyherde i Sthlm 309
– skräddare 91
– Törnesson (tvågrenig växt) 302, 329
Svenske, Peder, i ?Törnby 189, 190, 196
Sverker Karlsson, kung 179
svärd, flygande se Johan Larsson

Tan, Erik 246
Tasky, Engelbert 298
Thuron, Henneke 282
Tole, bryte 228
Tomas i Sanda 255
– i Valla 163
– Andersson i Högby 281
– Mickelsson (bomärke) 170
– Nilsson (Bölja från Uppland) 286, 289
– Simonsson, biskop 26
Tord Petersson (Bonde), äbi 82, 177, 279
Tore, kyherde i Sånga 131
Torkel, son till Björn i Ulvsunda 252
Torkel (Klemetsson) sporrsmed, borgare i Sthlm 78, 96, 253
Torsten i Hästa 321
– i Sundby, hdshövd 29
Tott se Birgitta Olofsdotter, Erik Åkesson, Hans Åkesson, Ingeborg Filipsdotter, Ingeborg Åkesdotter, Ivar Axelsson, Karin Axelsdotter
Tre rosor se Johan Turesson, Lars Turesson
Tre rosor av Horshaga se Birgitta Magnusdotter

Trolle, se även Beata Arvidsdotter
– , Arvid (Birgersson) 56, 57, 69
– , Erik 57, 84 f, 168
– , Gustav, äbi 84, 280
– , Johan 57
Ture Bengtsson (Bielke) 231
– Pedersson (Bielke) 212, 261, 263, 265, 267 f, 271
Tyrgils Knutsson, marsk, 111, 133, 227

Ulf i *Algö 144
– i Torsätra 107
– Gudmarsson (Ulvåsa-ätten) 65, 143
– jarl 95
– Jonsson (Roos af Ervalla) 224
– Staffansson (Ulv) 153, 167, 179
Ulv se Filip Ulfsson, Gotskalk Bengtsson, Karin Arentsdotter, Katarina Holmgersdotter, Staffan Ulfsson, Ulf Staffansson
Ulvåsa-ätten se Birger Ulfsson, Cecilia Ulfsdotter, Karl Karlsson, Katarina Ulfsdotter, Magnus Gudmarsson, Ulf Gudmarsson

Valdemar Birgersson, kung 228, 233
– Magnusson, hertig 25, 51, 87, 92, 94, 143, 209 f, 213, 227
Vasa se Birgitta Kristiernsdotter, Ebba Eriksdotter, Erik Karlsson, Gustav Eriksson, Johan Kristiernsson, Kettil Karlsson, Kristiern Johansson, Kristiern Nilsson, Margareta Eriksdotter, Nils Kettilsson, Nils Kristiernsson
Verner, se även Svarte
– Eriksson (Slatte) 281
Vernika i Sundby 206, 208, 216
– Olsson i Eneby, landbo 137
Vifast, son till Björn i Ulvsunda 252
Vikare, Peter 197
Vinstorpa-ätten se Knut Uddsson, Märta Bengtsdotter
Witter, Håkan (tre stjärnor) 69
vädurhorn, tre se Mats Nilsson, Olof Pedersson
växt se Margareta Mickelsdotter
växt, tvågrenig se Bengt Svensson, Sven Törnesson

Zewal, Hannus, borgare i Sthlm 253

Ålänning, Peter 248 f

Ängel, Johan (Finsta-ätten) 129, 143

Ödin, kanik 107
Örjan se Jöran
Örnflycht se Arent Persson, Barbro Arentsdotter, Bengt Arentsson, Brita Arentsdotter, Erik Gregersson, Nils Mickelsson, Peter Eriksson
Örnfot se Karl Bengtsson, Karl Magnusson
örnfot se Jakob Ulfsson
örnhuvuden, tre se Ivan
Östen klockare 253

Register över kyrkliga institutioners godsinnehav

Registret avser kyrkors, klosters och andra kyrkliga institutioners godsinnehav inom undersökningsområdet under medeltiden fram till 1540. Hänvisningar till dessa institutioners (liksom kronans) godsinnehav efter 1540 kan erhållas i tabellerna över antalet jordeboksenheter (s 37 ff och resp sockeninledning). Dessa tabeller utgör ett viktigt komplement till nedanstående register, eftersom kyrkornas och klostrens godsinnehav till stora delar är känt endast genom efterreformatoriskt material.

Adelsö kyrka: 230 (Prästgården), 231 f (Stenby)
Bondkyrka kyrka: se Trefaldighetskyrkan
Bro kyrka: 50 (Finnsta), 53 f (Härnevi, Jursta), 68 (Sanda)
Bromma kyrka: 245 (Ekeby), 246 (Glia), 246 (Karsvik), 250 (Ranhammar), 255 (Ängby), 333 (Vällingby)
Danmarks kanonikat: se Uppsala domkyrka
Eds kyrka: 265 (Njursta), 295 (*Bagare)
Fogdö kloster: se Vårfruberga kloster
Färentuna kyrka: 121 (Ekeby), 122 f (Eneby), 124 f (Husby), 125 f (Högby), 127 f (Ilända), 131 (Nora), 132 (Prästgården), 134 (Stav), 135 (Sättra), 136 f (Sätuna), 138 (Ölsta), 147 (Kvarsta), 149 (Prästnibbla), 186 (Edeby), 193 (Troxhammar), 205 (Skillinge), 206 (Sockarby), 302 (Knista), 332 (Vällingby)
Gripsholms kloster: se Mariefreds kloster
Hilleshögs kyrka: 125 f (Högby), 128 (Ilända), 145 (Degerby), 147 (Kvarsta), 149 (Lisselby), 149 f (Prästnibbla)
Julita kloster: 93 (*Sæby)
Järfälla kyrka: 278 (Björkeby), 283 (Kyrkbyn), 284 (Rocksta), 287 (Vibbla), 289 f (Ålsta), 290 (Äggelunda)
Klara kloster: 68 (Sanda), 88 (Ekhammar), 195 (Tuna), 203 f (Kärsö), 228 f (Kunsta), 233 (Sättra), 244 (Bällsta), 247 (Karsvik), 247 (*Linta), 250 (Ranhammar), 253 f (Ålsten), 254 f (Ängby), 261 (Bisslinge), 278 (Björkeby), 300 (Järva), 327 (Råcksta), 331 (Ursvik), 332 (Vällingby), 333 (Värsta)
Lovö kyrka: 156 (Barkarby), 159 f (Edeby), 162 (Hogsta), 166 (Prästgården), 168 (Rinkeby), 172 f (*Wicby)
Lässa kyrka: 68 (Sanda), 69 (Tibble)
Mariefreds (Gripsholms) kloster: 162 (Hogsta), 164 (Lindö), 165 (Lunda), 215 (Säby), 330 (Sundby)
Munsö kyrka: 72 (Ålbrunna), 122 (Ekeby), 178 (Prästgården)
Riseberga kloster: 195 (Tuna), 203 (*Kununxnes), 207 (Stockby)
S:t Johannes (Stockholm) kyrka: 159 (Edeby)
S:t Lars (Sigtuna) kyrka: 106 (Sundby)
Sigtuna dominikankonvent: 63 (Dävensö), 76 (Almare-Stäket), 119 (Ekeby), 129 (Kungsberga), 266 (Runby)
Sko kloster: 50 (Finnsta), 87 f (Aspvik), 91 (Skälby), 193 (Troxhammar), 206 (Sockarby), 243 (Beckomberga), 248 f (Nockeby), 251 (Sundby), 261 f (Edsby,

Harva), 264 f (Oxunda), 271 f (Törnby, Törndal), 301 (Kista), 303 f (Rotsunda), 307 (Svartinge), 309 (Överby)
Skå kyrka: 186 f (Edeby), 189 (Mörby, Prästgården), 192 (Söderberga), 194 (Troxhammar), 196 (Tuna)
Sollentuna kyrka: 289 (Ålsta), 295 (*Bagare), 300 (Järva), 302 (Knista), 304 (Rotsunda), 304 f (Skillinge), 305 f (Skälby), 306 (Sollentuna by), 307 (Viby), 308 f (Väsby)
Solna kyrka: 325 (Rinkeby)
Spånga kyrka: 243 (Beckomberga), 250 f (Sundby), 318 (Eggeby), 318 (Granby, Gribby), 322 (Kymlinge), 324 (Nälsta), 325 (Rinkeby), 329 (Spånga by), 330 (Tensta), 332 (Vinsta), 333 (Värsta), 334 (Ärvinge)
Stockholms franciskankonvent: 168 (Rinkeby), 246 (Glia), 250 (Ranhammar)
Stockholms bykyrka (Storkyrkan): 226 (Gredby), 241 (Beckomberga), 251 (Sundby), 297 f (Bög), 301 (Kista), 322 (Kymlinge), 327 (Råcksta), 331 (Ursvik)
Stockholms helgeandshus: 197 (Våsby), 202 (Eknäs), 243 f (Bällsta), 246 (Glia), 247 (Karsvik), 250 (Ranhammar, Riksby), 255 (Ängby), 322 f (Kymlinge), 323 (Lunda), 327 (Råcksta), 328 (Skesta), 329 (Solvalla)
Stockholms-Näs kyrka: 92 f (Sylta), 94 (Tibble), 95 f (Ålsta)
Strängnäs domkyrka:
ospecificerat: 189 (Skogby)
S:t Johannes prebenda: 252 (Ulvsunda)
Sånga kyrka: 197 f (Väsby), 205 (Prästgården), 208 (Sundby), 216 f (Viggeby)
Trefaldighetskyrkan (Bondkyrkan, Uppsala): 193 (Troxhammar)
Uppsala domkyrka:
ospecificerat: 93 (Tibble), 124 (Husby), 128 ff (Kungsberga), 130 (*Malmø), 133 f (Stav), 136 (Sättra), 160 (*Glia), 167 (Rinkeby), 210 (Svartsjö), 317 (Bromsten)
biskopsbordet: 49 ff (Bro-Lövsta, Finnsta, Husby), 54 (Klöv), 56 f (Spånga), 64 (Dävensö), 66 (Edeby), 72 (Ådö, Ålbrunna), 79–84 (Almare-Stäket), 88 f (Ekhammar), 103 (Granhammar), 105 (Sundby), 107 (Torsätra), 111 (Österöra), 121 (Ekeby), 124 (Husby), 134 f (Stav), 135 (Sättra), 160 (*Glia), 167 (Rinkeby), 176 (*Glimabodhum), 176 (Munsö), 178 f (Norrby, Skälby, Sundby), 180 (Söderby), 180 f (Väsby, Östansund), 220 (Bergby), 262 (Horsgärdet), 268 f (Runsa), 269 f (Sättra), 278 f (Brännboda, Dikartorp), 280 f (Görväln), 281 (Henrikstorp), 282 (Kallhäll), 283 (Lädersättra), 285 (Slammertorp), 286 (Ulvsättra), 297 (*Bagare), 308 f (Vällsta)
kanonikatet Danmark (femte): 103 (Granhammar), 105 (Sundby)
2:a vicarian: 305 (Skälby), 321 (Hässelby)
4:e vicarian: 133 (Stav)
5:e vicarian: 103 (Granhammar), 105 (Sundby), 133 (Stav)
Peter Ålännings prebenda: 248 f (Nockeby)
prebenda Quinque vulnerum:149 (Lisselby)
prebenda Trium regum (Nils Abjörnssons prebenda): 93 (Tibble)
S:t Eskils och 10 000 riddares prebenda: 50 (Bro-Lövsta, Finnsta), 56 (Spånga), 66 (Edeby), 72 (Ålbrunna)
fabrica och S:t Eriks-gods: 103 (Granhammar), 106 (Sundby), 107 (Tibble), 107 (Torsätra), 108 (Tranbygge), 110 (Viby), 112 f (Österöra), 158 (Berga), 190 f (Säby), 222 (Bergby), 224 (Björkö), 294 f (*Bagare), 302 (Kista), 306 (Skälby),

316 (Akalla), 318 (Duvbo), 322 (*Krakabool), 324 (Långlöt), 326 (Rissne), 328 (*Saltskaff), 329 (Solvalla), 333 (Ärvinge), 334 (Ör)
Vadstena kloster: 65 (Ekeby), 86 f (Asker), 90 (Hamra, *Holms ængh, Körsvik), 91 (*Skinnare torpp), 95 (Tuna), 96 (Öråker), 144 (*Algö), 262 f (Klomsten), 263 f (Lövsta), 266 f (Runby)
Viby kloster: 56 (Spånga)
Vårfruberga (Fogdö) kloster: 63 (Dävensö), 91 (*Rolstum), 96 (Ålsta), 107 (Torsätra), 121 (Ekeby), 124 f (Husby), 163 (Lindö), 166 (Rinkeby), 172 (*Wicby), 179 (Söderby), 185 (Berga), 187 (Ekeby), 192 (Söderberga), 193 (Troxhammar), 197 (Väsby), 205 (Skillinge), 207 (Stockby), 208 (Sundby), 215 (Torslunda), 268 (Runsa), 269 (Sättra), 306 f (Svartinge), 319 (Granby)
Västra Ryds kyrka: 100 (Brunna), 102 (Fiskeby), 105 (Prästgården), 106 (Sundby), 110 (Väsby), 112 f (Österöra)

Register över sätesgårdar

Registret avser de egendomar inom undersökningsområdet vilka vid något tillfälle under medeltiden eller åren 1520–1570 finns belagda som sätesgårdar. Årtalen anger det första och det sista året som sådana uppgifter finns; streck (–) mellan årtalen anger att gården kan antas ha varit sätesgård under hela den mellanliggande perioden, komma (,) mellan årtalen avskiljer enstaka uppgifter.

Bro

Låssa sn
*Holm 1560-talet, s 67
Säby 1395–1400, 1438, 1450, 1454–72, s 68
Ådö 1441–58, 1467–83, 1501, 1522–26, 1535, s 71
Stockholms-Näs sn
Asker 1200-talets slut och 1300-talets början, s 86
Västra Ryds sn
Granhammar 1432, 1450, 1458–82, 1479–97, ?1545–46, 1560, s 102 f
Tranbygge 1424, s 108

Färingö

Färentuna sn
Nora 1480, 1511, s 131
Ölsta 1456, 1562/63, s 138
Hilleshögs sn
Hilleshög 1324, s 146
Lisselby 1489, s 148
Lovö sn
Barkarby 1504, 1509–13, 1552, s 156
Rörby 1447, s 169
Munsö sn
Söderby 1391–1413, 1418–19, s 179
Sånga sn
Säby 1450, 1472–87, 1509–14, s 214

Adelsö sn
Tofta ?1297, 1358–1405, 1441, 1518, s 233 f

Sollentuna

Bromma sn
Bällsta 1343–57, s 244
Ulvsunda 1347–55, 1423–32, 1436/37, 1456–87, 1493–1506, 1515–20, 1527, ?1560, s 251 f
Eds sn
Runby 1276–1303, s 265
Spånga sn
Bromsten 1291, s 317

I verket Det medeltida Sverige har tidigare publicerats:

Band 1 Uppland

1:1 Uppland, Norra Roden: Älvkarleby, Västlands, Österlövsta, Hållnäs, Valö, Börstils, Hargs, Hökhuvuds, Ekeby och Edebo socknar (Göran Dahlbäck, Bengt Jansson, Gunnar T Westin). Stockholm 1972.

1:2 Uppland, Tiundaland: Ulleråkers och Vaksala härader och Uppsala stad (Göran Dahlbäck, Olle Ferm, Sigurd Rahmqvist). Stockholm 1984.

1:3 Uppland, Tiundaland: Bälinge, Norunda och Rasbo härader (Olle Ferm, Sigurd Rahmqvist, Gunnar T Westin). Stockholm 1982.

1:4 Uppland, Tiundaland: Tierps, Våla, Vendels, Olands och Närdinghundra härader (Rune Janson, Sigurd Rahmqvist, Lars-Olof Skoglund). Stockholm 1974.

1:5 Uppland, Attundaland: Lyhundra och Sjuhundra härader (Sigurd Rahmqvist, Lars-Olof Skoglund). Stockholm 1986.

1:6 Uppland, Tiundaland: Hagunda härad (Olle Ferm, Mats Johansson). Stockholm 1988.

Band 4 Småland

4:1 Småland, Möre: Norra och Södra Möre härader och Kalmar stad (Olle Ferm, Sigurd Rahmqvist, Lars Thor). Stockholm 1987.

4:2 Småland: Handbörds och Stranda härader (Jan Brunius, Olle Ferm). Stockholm 1990.

I serien Studier till Det medeltida Sverige har publicerats:

1 Ulf Söderberg, Gustav 1:s arv och eget i Uppland. (1977)

2 Göran Dahlbäck, Uppsala domkyrkas godsinnehav. (1977)

3 Olle Ferm & Göran Tegnér (red), Tanke och Tro. Aspekter på medeltidens tankevärld och fromhetsliv. (1987) *slutsåld*

4 Olle Ferm, De högadliga godsen i Sverige vid 1500-talets mitt. (1990)

5 Olle Ferm (red), Kyrka och socken i medeltidens Sverige. (1991)

6 Carl Gustaf von Ehrenheim (red), Kungs-Husby i Trögd. (1992)